

ETICKÁ VÝCHOVA

Jarmila Plachá
Ivana Koutská

METODIKA

1-3

Etická výchova, Metodika pro 1. – 3. ročník základních škol

Autorky: Mgr. Jarmila Plachá, Mgr. Ivana Koutská

Odborní editoři: PhDr. Pavel Motyčka, Ph.D., Mgr. Zdislava Vyvozilová

Odborná recenze: Prof. PhDr. Vladimír Smékal, CSc., Mgr. David Vaněk, Ph.D.

Odborná spolupráce: Doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D., PaedDr. Eva Ivanová

Jazykové korektury: Mgr. Marta Vacušková, Dana Štropová

Ilustrace: Kateřina Skořepová

Zlom a sazba: PhDr. Jan Závodný Pospíšil, Ph.D.

Návrh obálky: Ing. Michal Jiříček

Nakladatel: Národní institut pro další vzdělávání,
Senovážné nám. 25; Praha 1, 110 00; IČO: 45768455; DIČ: CZ45768455

Schválilo MŠMT č.j.: MSMT-7934/2014 dne 6. června 2014 k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání jako součást ucelené řady učebnic pro doplňující vzdělávací obor Etická výchova s dobou platnosti šest let.

ISBN: 978-80-87449-51-6

Tato publikace vznikla v rámci projektu „Etická výchova a učebnice“, registrační číslo CZ.1.07/1.1.00/26.0114, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

1. ROČNÍK 11

Téma 1: Základy mezilidských vztahů 12

Lekce 1: Moje vycházející hvězda.....	12
Lekce 2: Malá osamělá hvězda.....	14
Lekce 3: Pozdrav.....	16
Lekce 4: Pravidla třídy.....	18
Lekce 5: Pastýř vtipálek.....	20
Lekce 6: Co nás čeká?.....	22
Lekce 7: Lev a papoušek.....	24
Lekce 8: Umíš dobře naslouchat?.....	26
Lekce 9: Kosí písnička.....	28

Téma 2: Vztahy v naší rodině 30

Lekce 10: Moje rodina.....	30
Lekce 11: Láska rodičovská.....	32

Téma 3: Základy sebeúcty a úcty k druhým..... 34

Lekce 12: V čem jsem výjimečný, výjimečná.....	34
Lekce 13: Módní přehlídka.....	36
Lekce 14: Moje jméno.....	38
Lekce 15: Narozeniny.....	40
Lekce 16: Oslavujeme společně.....	42
Lekce 17: Co schází Katce ve skříni?.....	44
Lekce 18: Jak se cítím.....	46
Lekce 19: Co se stalo?.....	48
Lekce 20: Jsme kamarádi.....	50
Lekce 21: Jak je to správně?.....	52

Téma 4: Spolupráce a tvořivost..... 54

Lekce 22: Co máme společného?.....	54
Lekce 23: Samostatně a společně.....	56
Lekce 24: Překvapení.....	58
Lekce 25: Kouzelný koberec.....	60
Lekce 26: Obloha a sluníčko.....	62
Lekce 27: U babičky na dvoře.....	64
Lekce 28: Město.....	66
Lekce 29: Z pohádky do pohádky.....	68
Lekce 30: Už vím, co udělám, když... ..	70
Lekce 31: Roční období.....	72

Téma 5: Základy prosociálnosti..... 74

Lekce 32: O kohoutkovi a slepičce	74
Lekce 33: O ztraceném králíčkovi	76
Lekce 34: Jak si doma pomáháme	78
Lekce 35: Stromy	80
Lekce 36: Pomáhám, pomáháš, pomáháme	82

2. ROČNÍK 85

Téma 1: Třída jako společenství 86

Lekce 1: První školní den	86
Lekce 2: Královský pergamen	88
Lekce 3: Vytvořme si pravidla	90
Lekce 4: Jak žijeme s pravidly?.....	92
Lekce 5: Jak se rozhodnout?	94
Lekce 6: Dětská práva a povinnosti	96
Lekce 7: Máme stejná práva	100

Téma 2: Základní komunikační dovednosti..... 104

Lekce 8: Hádej, kdo (co) jsem?	104
Lekce 9: Co bych byl, kdybych byl	106
Lekce 10: Vhodná slova?	108
Lekce 11: Léčení překřikovandy.....	110

Téma 3: Formování zdravého sebepojetí a sebeúcty..... 112

Lekce 12: Kdo jsem?.....	112
Lekce 13: Můj svět	114
Lekce 14: Můj talent	116
Lekce 15: Jako ty!	118
Lekce 16: Cesta na vysokou horu	120
Lekce 17: Každý jsme jiný	122
Lekce 18: Jak se cítím?	124

Téma 4: Pozitivní hodnocení druhých..... 126

Lekce 19: Jsi poklad!.....	126
Lekce 20: Jaký jsi?	128
Lekce 21: Můj kamarád	130
Lekce 22: Cením si na tobě.....	132
Lekce 23: Sluníčko	134
Lekce 24: Řeč barev.....	136

Téma 5: Tvořivost	138
Lekce 25: Hrajeme si na malíře	138
Lekce 26: Co by to bylo, kdyby to nebylo... ..	140
Lekce 27: Tvoříme z mramoru.....	142
Lekce 28: V zoologické zahradě.....	144
Lekce 29: Mocná čarodějka	146
Lekce 30: Písemné návody	148
Lekce 31: Neviditelný přítel	150
Téma 6: Prosociální dovednosti	152
Lekce 32: Boudo, budko	152
Lekce 33: Chci ti dát dárek, který nekoupíš.....	154
Lekce 34: Kdo rychle dává, dvakrát dává	156
Lekce 35: Srdce na dlani.....	158
Lekce 36: Pro tebe	160
 3. ROČNÍK	 163
Téma 1: Zúčastněné naslouchání	164
Lekce 1: Proč je dobré umět naslouchat?.....	164
Lekce 2: Zvuky kolem nás.....	166
Lekce 3: Jedno velké ucho.....	168
Téma 2: Tvořivost	170
Lekce 4: Jak to vidím já.....	170
Lekce 5: Věty a příběhy	172
Lekce 6: Zapomenutý deník.....	174
Lekce 7: Jak se zachováš	176
Lekce 8: Děda Eda	178
Lekce 9: Školka pro pradědečka.....	182
Lekce 10: U nás ve třídě.....	184
Lekce 11: Bráška z jiné planety.....	186
Lekce 12: Dárek pro tebe	188
Téma 3: Komunikace citů	190
Lekce 13: Čteme z tváře.....	190
Lekce 14: Radost a smutek.....	192
Lekce 15: Kdy se stáváš sopkou?	194
Lekce 16: Mocná čarodějka	196
Lekce 17: Uvnitř mě, mimo mě	198
Lekce 18: Můj hrdina, moje hrdinka	200
Lekce 19: Slovní přesilovka.....	202

Téma 4: Empatie	204
Lekce 20: Známe se ?	204
Lekce 21: Co by řekl/a	206
Lekce 22: Ošklivé káčátko	208
Lekce 23: V cizí kůži	210
Lekce 24: Příběhy, které nás spojují.....	212
Lekce 25: Jinýma očima.....	214
Lekce 26: Dvě tváře.....	216
Lekce 27: Proč jsi smutný?	218
 Téma 5: Prosociální chování.....	 220
Lekce 28: V mé blízkosti.....	220
Lekce 29: Inzerát	222
Lekce 30: Kamarádství.....	224
Lekce 31: Strom se pozná po ovoci.....	226
Lekce 32: Co mohu udělat pro druhé?.....	228
Lekce 33: Moje třída, moje rodina.....	230
Lekce 34: Umím, umíš, umíme.....	232
Lekce 35: Společnými silami.....	234
Lekce 36: Naše škola	236
 Použitá literatura	 237
 Přílohy.....	 239
 Příklady dobré praxe	 261
Motýlí příběh.....	262
Indiánská soudržnost	264
Jak Tě vidím já a co se mi na Tobě líbí	266
 Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova	 267
 Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy	 276

Předkládaný soubor pracovních listů a metodiky etické výchovy pro 1. až 3. ročník základní školy je součástí učebnicové řady pro celé základní vzdělávání.

Vzniká tak učební podpora pro doplňující vzdělávací obor etická výchova, kterým byl rozšířen Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání opatřením ministryně školství ze dne 16. 12. 2009 (viz příloha na straně 268). Na základě tohoto dokumentu bylo rozpracováno učivo do jednotlivých ročníků (viz příloha na straně 260) a tým zkušených pedagogů, pracujících s etickou výchovou více než deset let, vypracoval pracovní listy a k nim metodickou příručku. Celá učebnicová řada, která kromě pracovních listů a metodiky pro 1. až 3. ročník obsahuje učebnice, metodiky a pracovní listy pro 4. až 5., 6. až 7. a 8. až 9. ročník, byla ověřena při pilotáži na cca 80 školách a po zapracování připomínek je nyní předkládána vám.

Při této práci jsme se neobešli bez pomoci řady odborníků tuzemských (doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D., PhDr. Jana Stará, Ph.D.) i zahraničních (PaedDr. Olga Křižová, PaedDr. Eva Ivanová, Mgr. Ivan Podmanický, Ph.D.), kteří prokázali vysokou míru prosociálnosti a jimž za vše děkujeme. Vážíme si rovněž práce prof. Roberta Roche Olivara a Mgr. Ladislava Lencze, kteří zásadním způsobem inspirovali koncepci doplňujícího vzdělávacího oboru etická výchova.

Přestože je materiál systematicky a velmi podrobně zpracován, jeho pečlivé nastudování nenahradí aprobační vzdělání pro etickou výchovu. Pro svůj rozsah je inspirací a pro svůj obsah doplňkem k etickému vzdělávání.

Je nám známa realita na školách, proto pro jakousi první pomoc dále uvádíme stručný popis tohoto vzdělávacího oboru:

Etickou výchovou chceme žákům zprostředkovat zkušenost se sociálními dovednostmi v mezilidských vztazích a umožnit interiorizaci základních etických hodnot. Klíčovým pojmem je prosociálnost a zaštiťující dovedností je prosociální chování, které se stává vizí i cílem.

Obsahem tohoto vzdělávacího oboru jsou proto sociální dovednosti vedoucí k prosociálnosti: komunikace a základní mezilidské dovednosti, uplatňování důstojnosti a pozitivní sebehodnocení, pozitivní hodnocení druhých, tvořivost a iniciativa v mezilidských vztazích, komunikace citů, empatie, asertivita, imitace a identifikace – úloha vzorů při tvorbě osobnosti, elementární prosociální chování (darování, dělení, spolupráce, přátelství), prosociální chování v širších společenských souvislostech.

Podmínkou jejich úspěšného zprostředkování jsou postoje učitele, definované výchovným stylem: vytvořit z třídy výchovné společenství, stanovit jasná pravidla hry, bezpodmínečné přijetí žáka a vyjádření pozitivních emocí, připisovat pozitivní chování žákům, kázeňské problémy řešit poukázáním na důsledek chování, odměnu a trest používat opatrně, vybízet k prosociálnímu chování, zapojit do výchovného procesu rodiče a vytvářet radostnou atmosféru. Z tohoto výčtu jasně vyplývá, že učitel rovněž musí zvládat základní sociální dovednosti uvedené v obsahu etické výchovy. Bez nich by těžko naplňoval výchovný styl.

Etická výchova nemá svou vlastní metodologickou školu, ale využívá všechny účinné metody, které vedou ke zvnitřnění sociálních dovedností, hodnot a postojů. Tato interiorizace nutně potřebuje účast celé osobnosti, a to její kognitivní, volní i emotivní složky. Nejúčinněji zde působí zážitkové metody, jako např.: didaktické hry, vedení deníku, práce s obrazem a hudbou, práce s příběhem, skupinová spolupráce, dramatizace, projektové vyučování, strukturované drama, záznamy, pozorování, shromažďování novinových článků, interview, kooperativní učení, hraní rolí a modelování situací.

Ke zvnitřnění hodnot a získání sociálních dovedností využívá etická výchova moderní poznatky psychologie o tomto procesu, který má podle R. R. Olivara čtyři fáze: kognitivní senzibilizaci, hodnotovou reflexi, nácvik v simulovaném prostředí a přenos do reálné zkušenosti. Největší význam má hodnotová reflexe, která provází všechny fáze a také završuje proces získání sociální dovednosti či interiorizaci předkládané hodnoty. Toto schéma uplatňuje metodika ve všech ročnících a řídí se jím struktura každé hodiny, i když není nezbytně nutné, aby všechny fáze proběhly v rámci jedné vyučovací jednotky.

Dlouholeté zkušenosti s etickou výchovou potvrdily výhody dodržování určitých zásad. Nejtypičtější z nich je sezení v kruhu. Dopřejte žákům tento rituál, který všem usnadní „přeladění“ na specifický způsob práce. Kruh obsahuje spoustu dobře využitelných symbolů: všichni jsme si rovni, každý zde má své místo, vytváří uzavřenou, a tím i bezpečnou skupinu. Kruh je také viditelnou připomínkou učiteli, že jeho role v etické výchově je role moderátora, který oživuje činnosti, podněcuje k přemýšlení, novým formulacím, k reakcím a usměrňuje činnost k dosažení cíle. Další zásadou je úcta k názoru druhého. Každý vyslovený názor ve skupině je dobrý ne pro svůj obsah, ale pro ochotu sdílet se. Proto nehodnoťme, ale vybízejme k dalším názorům. Informace ze skupiny se nevynášejí (ani do sborovny!). Tato diskrétnost buduje prostředí důvěry, které žáci umějí ocenit. Nenuťme žáky k práci při aktivitách, pokud se nechtějí zapojit. Nestává se to často. Spíše je vhodně motivujeme a střední intenzitou vybízejme. Etická výchova je pedagogický program, nezaměňujeme ji s psychoterapeutickým působením.

Co se týče známkování, jeví se jako nejvhodnější způsob slovní hodnocení. V případě, že tato praxe na škole není praktikována, doporučujeme zavést bodový systém a po důkladném zvážení vhodné činnosti bodovat. Jinou formou může být přímé známkování pečlivě vybraných činností, se kterými je nutné žáky na začátku školního roku seznámit. Upozorňujeme ovšem na to, že podstatou etické výchovy je budování vztahu skrze osvojování sociálních dovedností a tento proces nemůže být degradován na pouhé usilování o co nejvyšší body či nejlepší známku. Nepřijatelné je hodnotit názory žáků nebo jejich osobnostní vývoj.

Aby se vám s pracovními listy a metodikou dobře pracovalo, dovolte několik poznámek:

Metodika a pracovní listy jsou zpracované v rozsahu uplatnění etické výchovy jednu hodinu týdně, tzn. 36 lekcí. Nejde však o závazné penzum učiva, ale slouží ke zkvalitnění a obohacení procesu etické výchovy. Proto je dobré si celý materiál prostudovat a vhodně z něj vybírat efektivní prostředky k výuce.

Pro lepší orientaci jsou v metodice použity ikony:

Význam	Ikona
Cíl	
Pomůcky	
Práce s tématem	
Na co se mohou žáci ptát	
Varianty	
Doporučení/pozor	

Jednoduché ikony provází také žáka v pracovním listě:

V přílohách metodiky dále najdete příklady dobré praxe, které vytvořili učitelé v průběhu pilotáže tohoto materiálu.

Najdete zde i odkaz na použitou a doporučenou literaturu.

Přejeme vám zažití mnoho radostí při realizaci etické výchovy na vaší škole.

Zdislava Vyvozilová, metodik

Etická výchova

Metodika pro 1. ročník základních škol

Jarmila Plachá
Ivana Koutská

Ilustrovala: Kateřina Skořepová

V rámci projektu CZ.1.07/1.1.00/26.0114 „Etická výchova a učebnice“

vytvořilo Etické fórum ČR, o. s., ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání.

Tento materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Lekce

1

Moje vycházející hvězda

CÍL:

Žák se umí představit, pamatuje si jména spolužáků, oslovuje je křestními jmény.

POMŮCKY:

Pracovní list MOJE VYCHÁZEJÍCÍ HVĚZDA, pastelky, nůžky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hra: Jméno a pohyb

Stojíme v kruhu. Jeden z žáků řekne své křestní jméno a udělá při tom nějaký pohyb pažemi nebo celým tělem podle toho, co ho právě napadne. Celá skupina pak opakuje jméno dítěte a pohyb, který udělalo. Postupně se všichni vystřídají. Jako první může začít učitel.

Hodnotová reflexe:

- Která jména si už pamatuješ?
- Které pohyby se ti líbily?

2. Návuk ve třídě

Učitel si na tabuli připraví hvězdu se svým portrétem a tolik prázdných hvězd, kolik je dětí ve třídě (využije obrázek z pracovního listu).

Přečte dětem básničku:

Vysoko na nebi hvězdy svítí,
za tmy se tam někdy třpytí.

I my jsme jako hvězdičky,
záříme jak perličky.

Hodnotová reflexe:

- Co znamená, když o někom řeknu, že je moje hvězdička?
- Pro koho září moje (učitelova) hvězda?
- Koho představují ostatní hvězdičky?
- Pro koho ty září?
- Co jim chybí?

Každé dítě si namaluje do hvězdy svůj portrét a hvězdu vystřihne. Sedneme si do kruhu, hvězdy dáme před sebe a postupně každý svoji hvězdičku představí – pojmenuje ji takovou podobou svého jména, která mu je nejpříjemnější: „To je hvězdička Míša“, „To je hvězdička Fanda“...

Hodnotová reflexe:

- Znáš jména svých spolužáků?
- Které nové jméno ses naučil/a?
- Čí jméno se ti líbí?
- Jsi spokojený/á se svým jménem?

Všechny hvězdy vyvěsíme na nástěnku, tak, aby byla patrná jejich sounáležitost se skupinou.

Náhled pracovního listu

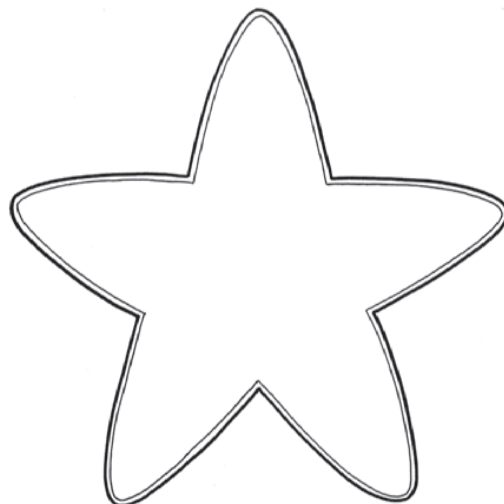
Lekce

1

MOJE VYCHÁZEJÍCÍ HVĚZDA

DO HVĚZDY NAKRESLI SVŮJ PORTRÉT.

3. Transfer do života

Oslovuj své kamarády takovou podobou jména, jaká jim je nejpříjemnější. Všiměj si jejich reakcí.

Hodnotová reflexe:

- *Pamatuješ si jména všech svých spolužáků?*
- *Dařilo se ti oslovovat kamarády tvarem jména, který mají nejraději?*
- *Jak se při tom chovali?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každé jméno je krásné. Záleží na tom, jak ho vyslovíš. Zapamatováním kamarádova jména mu dáváš najevo svůj zájem o něj.

Varianty:

Pokud nám zbyde čas, zahrajeme si po představení hvězd hru Šeptaná jména.

Cíl: Ověřit si, jak dobře znají děti jména svých spolužáků

Děti se procházejí po třídě. Spolužákovi, kterého potkají, pošeptají do ucha své jméno (2–3 minuty).

Na zvukové znamení přestanou. Až se začnou znovu procházet, pošeptají tomu, koho potkají, jeho jméno. Pokud se zmýlí, druhý je opraví (2–3 minuty).

Hodnotová reflexe:

- *Znáš jména svých spolužáků?*
- *Které nové jméno ses naučil/a?*

DALŠÍ HRY

Hra: Kdo chybí?

Pomůcky: prostěradlo

Děti sedí v kruhu, každé řekne svoje jméno. Učitel dá dětem instrukci: „Zahrajeme si hru, při které se jeden ze skupiny schová. Všichni ostatní se budou snažit uhodnout, kdo chybí. Nejprve vás vyzvu, abyste zavřeli oči, a potom půjdu dokola a dotknu se ramen jednoho z vás. Ten pak otevře oči, půjde potichu doprostřed kruhu, sedne si na zem a přehodí přes sebe prostěradlo. Až bude schovaný, dám vám pokyn, abyste otevřeli oči a hádali, kdo chybí. Teď zavřete všichni oči.“ (Později se mohou pod prostěradlo ukrýt dva až tři hráči.)

Hodnotová reflexe:

- *Znáš jména všech dětí ve skupině?*
- *Jak ukážeš ostatním, že jsou pro tebe důležití?*
- *Všimneš si, když v naší skupině někdo chybí?*
- *Co se stane, když tu někdo z vás není?*

Hra: Pavučina

Pomůcky: klubko příze

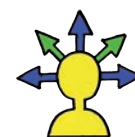
Sedíme v kruhu. Učitel má klubko v ruce a začne aktivitu: „Jmenuji se Petr Novák a velmi rád zpívám.“ Volný konec příze drží učitel v ruce a klubko odkutálí k některému z dětí, které sedí na protější straně. To se představí, řekne, co rádo dělá (jaká je jeho oblíbená hračka, co dobře umí...) a odkutálí klubíčko k někomu dalšímu. Tak se klubko posílá stále dál, až se všechny děti stanou součástí pomalu vznikající pavučiny.

Proč jsme vytvořili takovou pavučinu?

Po krátké diskuzi pavučinu zase rozpleteme: Dítě, které drží klubko, ho odkutálí tomu, kdo mu ho poslal, a opakuje přitom jeho jméno (případně i to, co o sobě dotyčný řekl). Tak hra pokračuje, až se klubko dostane zase k učiteli.

Hodnotová reflexe:

- *Čí jména si už pamatuješ?*
- *Na koho ve třídě jsi byl zvědavý/á?*
- *Které vyprávění tě zaujalo?*

Lekce

2

Malá osamělá hvězda

CÍL:

Žák si uvědomí vlastní jedinečnost a sounáležitost se skupinou.

POMŮCKY:

Hvězdy s portréty dětí z předchozí lekce umístěné na nástěnce; jablka (1 pro dvě děti).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel se zeptá dětí, zda vědí, co znamená být osamělý. K demonstraci využije hvězdy s portréty dětí z minulé hodiny; jednu hvězdu na chvíli žáci umístí tak, aby osamělost znázornili.

Hodnotová reflexe:

- Co znamená být sám a co být osamělý?
- Byl/a jsi někdy osamělý/á?
- Jak ses při tom cítil/a?

2. Návuk ve třídě

a) Učitel přečte pohádku o osamělé hvězdě.

MALÁ OSAMĚLÁ HVĚZDA

Před dávnými a dávnými časy bylo nebe v noci úplně temné. Ještě neexistovaly žádné hvězdy, kromě jedné malinké hvězdičky. Byla vysoko na nebi, a když se rozhlédla, zjistila, že je úplně sama. Byla z toho smutná. Jak ráda by měla na nebi jiné hvězdy, aby k nim mohla posílat své světlo a sama mohla zachycovat jejich záři.

Jednoho dne se malá hvězdička vydala na Zemi navštívit starého moudrého muže, který žil na samém vrcholku hory. Osamělá malá hvězdička se ho zeptala: „Můžeš mi pomoci? Jsem na nebi tak sama. Nemohu s nikým mluvit. Nemohu nikomu poslat své světlo. Někdy se z té své samoty až rozpláču.“ Starý muž věděl, jaký je to pocit, když je někdo úplně sám. Věděl, že osamocenému člověka nebaví hrát si, že mu nechutná jídlo a že ani nezpívá veselé písně. Protože starý muž měl malou hvězdičku doopravdy rád a protože byl velmi, velmi moudrý, slíbil, že jí pomůže. Rozhodl se udělat dvě věci.

Nejprve šel do svého domku a přinesl odtud nádherný lesklý černý pytel. Rozvázal ho, strčil do něj ruku a vytáhl plnou hrst mihotajících se blýskavých hvězd. Rozmáchlým pohybem paže rozhodil tisíce zářících hvězd po nočním nebi. „Podívej se,“ řekl hvězdičce, „není to krásné? Teď máš mnoho hvězd, které jsou tvými sestrami a bratry. Můžeš se s nimi bavit a můžeš jim věnovat vlastní krásné hvězdné světlo a čekat, že ony ti dají něco ze svého světla. Ale protože jsi byla tak dlouho osamocená, chtěl bych pro tebe udělat ještě něco. Chtěl bych si uchovat tvůj obraz zde na Zemi. Zasadím ho do něčeho zcela zvláštního.“ Luskol jednou prsty, a tím byl obraz malé hvězdičky navždy zachován na Zemi.

Náhled pracovního listu

*Pro tuto lekci
není pracovní list*

Hodnotová reflexe:

- *Proč byla hvězda smutná? Co ji trápilo?*
- *Kdo jí pomohl a jak?*
- *Dokážeš popsat, jak se hvězdička cítila, když měla na nebi tolik bratrů a sester?*

b) Učitel: „Zde pohádka končí. Můžete mi říct, kde starý moudrý muž obraz hvězdy uchoval?“ Učitel vyndá jablko. „Ano, v každém jablku je místo pro jednu malou, šťastnou hvězdičku. Dávejte dobrý pozor, podíváme se, jestli je v tomto jablku opravdu malá hvězdička...“ (Učitel rozkrojí jablko horizontálně na dvě poloviny. Oddělí je od sebe a ukáže dětem hvězdičku, kterou tvoří jaderník jablka.

Postupně rozkrojí všechna jablka a každému dítěti dá jednu polovinu.)

Poté učitel rozdělí žáky do skupinek (počet žáků ve skupině záleží na počtu žáků ve třídě) a vyzve je: „Utvořte krásné jasné hvězdy. Postavte se do kruhu, jeden za druhého. Stůjte tak těsně za sebou, abyste nataženou rukou dosáhli doprostřed kruhu a dotýkali se jiných rukou. Tady uprostřed je naše hvězda nejteplejší. Tam je její síla, kterou potřebuje, aby mohla posílat světlo k jiným hvězdám, až sem k nám na Zemi. Nyní natáhněte druhou ruku směrem z kruhu a představte si, že z ní proudí světlo hvězd, aby potěšilo všechny ostatní hvězdy a také děti na Zemi. Snažte se rukou uprostřed kruhu pocítit hřejivost hvězdy a rukou nataženou ven teplé světlo, které vaše hvězda vysílá na cestu.“

Hodnotová reflexe:

- *Cítil/a ses někdy osamělý/á? S kým o tom mluvíš?*
- *Jak ses cítil/a, když jsi byl/a součástí hvězdy?*
- *Všimneš si, když je některé dítě osamělé?*
- *Můžeš mu pomoci?*
- *Jak se cítíš, když děláš pro někoho něco dobrého?*

3. Transfer do života

Všímej si, zda je někdo ve třídě osamělý. Pokud ano, pokus se s ním skamarádit.

Hodnotová reflexe:

- *Byl ve třídě někdo osamělý?*
- *Podařilo se ti s ním skamarádit?*
- *Jak se nyní cítíš?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Někdy je ti dobře, když jsi sám. Zároveň ale potřebuješ patřit do nějaké skupiny.

Pozdrav

CÍL:

Žák se naučí pozdravit dospělé osoby a děti. Uvědomí si důležitost pozdravu, význam zrakového kontaktu, úsměvu, podání ruky.

POMŮCKY:

Pracovní listy POZDRAV, VE ŠKOLE.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Využijeme pracovní list POZDRAV. Děti vymyslí jednotlivým postavám jména. Učitel vyzve děti, aby si představily, že se tyto osoby potkaly a pozdravily se. Jaký pozdrav by použily? Učitel předvede a vysvětlí s jedním ze žáků, jak se zdravíme.

Hodnotová reflexe:

- Proč se lidé zdraví?
- Jak se pozdraví dva dospělí, kteří se neznají?
- Jak pozdraví dítě dospělého?
- Jak se pozdraví děti?
- Znáš nějaký pozdrav v cizím jazyce?
- Jak se zdraví skauti, vojáci, vodáci?
- Jak se zdraví lidé při loučení?

2. Návuk ve třídě

a) Děti se potichu procházejí po třídě. Na znamení učitele (např. tlesknutí) se zastaví, vytvoří dvojici s nejbližším spolužákem a pozdraví se. Na učitelův pokyn se dále procházejí, vytvoří novou dvojici, pozdraví se. Toto několikrát opakujeme.

Hodnotová reflexe:

- Jak tě pozdravil kamarád?
- Který pozdrav se ti líbil nejvíce?

b) Aktivitu zopakujeme, ale k pozdravu děti přidají pohled do očí a představí se jménem, dále přidají úsměv a naposledy přidají k pozdravu a úsměvu podání ruky.

Hodnotová reflexe:

- Čeho sis při pozdravu všiml/a?
- Který pozdrav byl nejpříjemnější?
- Proč je při pozdravu důležitý pohled do očí, proč podání ruky?
- Jaké pozdravy lidé používají?
- Co je důležité kromě slov? (objetí, polibek, zamávání, úsměv, podání ruky...)
- Dozvěděl/a ses o pozdravu něco nového?

c) Pracovní list VE ŠKOLE: Řekneme si, koho můžeme ve škole potkat a jak ho pozdravíme. Případně sehraje ve dvojicích.

Náhled pracovního listu

Lekce
3

A) POZDRAV
ŘEKNI, JAK SE POZDRAVÍ:

3. Transfer do života

Všímej si, jak se zdraví lidé ve tvém okolí.

Hodnotová reflexe:

- Jaké pozdravy jsi slyšel ve svém okolí nejčastěji?
- Je rozdíl mezi pozdravem dospělých a dětí? Pokud ano, jaký?
- Který pozdrav tě nejvíce zaujal?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Přátelským pozdravem se ti otvírá cesta ke druhým.

Náhled pracovního listu

Lekce
3

B) VE ŠKOLE

ŘEKNI, KOHO POTKÁŠ VE ŠKOLE. JAK JE POZDRAVÍŠ?

Pravidla třídy

CÍL:

Žák rozumí základním pravidlům pro společné soužití ve třídě, uvědomuje si rozdíl mezi správným a nevhodným chováním v hodině a o přestávce a chápe, proč jsou pravidla důležitá.

POMŮCKY:

Pracovní list PRAVIDLA TŘÍDY, tři míčky – dva stejné barvy a třetí kontrastní, arch papíru, fixy.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Cílem hry Kočka a pták je navodit příjemnou atmosféru ve skupině a uvědomit si důležitost dodržování dohodnutých pravidel. Děti stojí v kruhu těsně u sebe. Dáme jim barevný míček, který představuje ptáka. Ten mohou děti posílat jen jedním směrem nebo jej házet mezi sebou (pták létá). Po procvičení přidáme do kruhu další míček – kočku, která se může předávat oběma směry po obvodu kruhu. Cílem je, aby míček „kočka“ chytil míček „ptáka“. Na zkomplikování hry je možné přidat další míček, „kočku“, a to v okamžiku, kdy je „pták“ na druhé straně kruhu. Před začátkem hry zopakujeme s dětmi její pravidla.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám dařilo dodržovat stanovená pravidla?
- Co se stalo, když někdo ve skupině porušil během hry pravidla?
- Mělo porušení nebo dodržení pravidel význam pro další hru?

2. Návěk ve třídě

Práce s pracovním listem: na pracovním listu jsou dva obrázky. První zachycuje dění o přestávce a druhý ve vyučovací hodině. Necháme děti, aby si obrázky pozorně prohlédly a do prázdných koleček doplnily usměvavého „smajlíka“ pro toho, kdo se podle nich chová správně, a u situace, která zachycuje špatné chování, „smajlíka“ smutného. Když děti dokončí samostatnou práci, následuje diskuze o důležitosti pravidel pro společné soužití ve třídě. Děti se pokusí zformulovat, které pravidlo je podle nich nejdůležitější ve vyučování a které o přestávce. Návrhy dětí zapisujeme na tabuli. Po vzájemné dohodě vybereme s dětmi tři až čtyři pravidla, která budou ve třídě dodržovat během roku.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro tebe těžké rozlišit mezi správným a špatným chováním na obrázku a doplnit „smajlíky“?
- Chováš se ve třídě jako děti na obrázku?
- Proč potřebujeme pravidla?
- Co se může stát, když se pravidla nedodržují?

Vybraná pravidla napíšeme na arch papíru a vyvěsíme je ve třídě. Během roku se k pravidlům vracíme a pravidelně na jejich dodržování upozorňujeme. Pravidla aktualizujeme podle potřeby třídy.

Náhled pracovního listu

Lekce
4

A) PRAVIDLA TŘÍDY

PROHLÉDNI SI OBRÁZKY A ŘEKNI, KDO SE CHOVÁ SPRÁVNĚ, K NĚMU DOKRESLI SMAJLÍKA ☺, A KDO ŠPATNĚ, K NĚMU DOKRESLI SMAJLÍKA ☹.

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ■ Téma 1: Základy mezilidských vztahů

JAKÉ PRAVIDLO JE DŮLEŽITÉ DODRŽOVAT O PŘESTÁVCE?

3. Transfer do života

Všímej si, kde všude se setkáváš s pravidly. Proč je důležité jejich dodržování? V další hodině se se svými postřehy poděl se spolužáky.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Tím, že dodržujeme dohodnutá pravidla, přispíváme k lepší atmosféře ve škole.

Doporučení/pozor:

Pravidla formulujeme pozitivně. V případě potřeby návrhy dětí přeformulujeme do pozitivního znění (např. Chodíme pomalu! namísto Neběháme!).

Náhled pracovního listu

Lekce
4

B) PRAVIDLA TŘÍDY

PROHLÉDNI SI OBRÁZKY A ŘEKNI, KDO SE CHOVÁ SPRÁVNĚ, K NĚMU DOKRESLI SMAJLIKA ☺, A KDO ŠPATNĚ, K NĚMU DOKRESLI SMAJLIKA ☹.

JAKÉ PRAVIDLO JE DŮLEŽITÉ DODRŽOVAT VE VYUČOVÁNÍ?

Pastýř vtipálek

CÍL:

Žák se zamyslí nad tím, proč lidé lžou a jaké bývají následky lži.

POMŮCKY:

Pracovní list JAK JE TO?, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Využijeme obrázky z pracovního listu. Můžeme je uvést slovy: „Vašík se dívá každý den na večerníček. Než začne sledovat pohádku, musí mít splněné svoje povinnosti, mezi které patří i uklizený pokojíček. Stejně je tomu i dnes. Mamince oznámil, že má hotovo, a sedí před televizí.“

Hodnotová reflexe:

- Vypadá to na obrázku tak, jak říkal Vašek?
- Proč řekl Vašek mamince něco jiného?
- Jak se asi cítí?
- Co se stane, až maminka zjistí, že Vašík nemluvil pravdu?

2. Nácvik ve třídě

a) Učitel přečte bajku PASTÝŘ VTIPÁLEK.

PASTÝŘ VTIPÁLEK

Mladý pastýř vyháněl stádo ovcí na louky. Bylo pěkné, klidné léto a ovčák měl dlouhou chvíli. Koukal, co kolem lítá, odháněl mouchy – a pak mu do hlavy vlítl hloupý nápad. A ten už nezahlasil. „Pomoc! Pomoc! Je tu vlk!“ křičel přes hory a dolů. Bylo ho slyšet až do vesnice.

Do prvního prázdného rámečku v pracovním listu nakreslí, co udělají lidé z vesnice.

Hodnotová reflexe:

- Co jsi nakreslil/a?
- Proč se lidé takto chovali?

Vesničané popadli hole, kosy a vidle a hnali se na vlka. Když přiběhli na louku, vlk nikde. Slunce svítilo, tráva se zelenala, ovce se pásly – a pastýř se smál, až se za břicho popadal. Lidé ze vsi se rozzlobili, že si z nich vystřelil, snad i pár ran holí mu uštedřili, a pak se rozešli do svých domovů.

Ale léto bylo dlouhé. Uběhlo pár dní a pastýři otrnulo. Zase dostal chuť vesničany vystrašit. „Pomoc! Pomoc! Je tu vlk!“ křičel přes hory a dolů.

Do druhého prázdného rámečku nakreslí, co udělají lidé z vesnice teď.

Hodnotová reflexe:

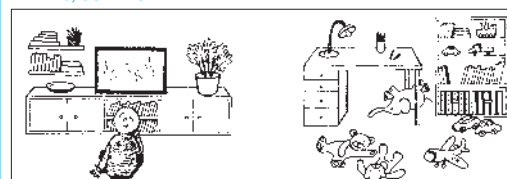
- Co jsi nakreslil/a?
- Zachovali se lidé stejně, jako když volal pastýř poprvé? Proč?

Náhled pracovního listu

Lekce
5

JAK JE TO?

1. ŘÍKEJ, CO VIDÍŠ.

2. NAKRESLI, CO SE STALO, KDYŽ PASTÝŘ VOLAL NA VESNIČANY.

A lidé z vesnice se znovu seběhli, aby jeho stádo před lupičem ochránili. Když ale poznali, jak hloupě vtipálkovi naletěli, zařekli se, že je to naposledy.

A pak se stalo, co se muselo stát. Pastýřovo stádo napadl vlk. Co vlk, byla jich celá smečka! Mladík volal o pomoc přes hory a doly.

Do posledního prázdného rámečku nakresli, jak se lidé z vesnice zachovají nyní.

Hodnotová reflexe:

- Co jsi nakreslil/a?
- Proč se lidé takto zachovali?

A lidé ve vsi si jen zaťukali na čelo a šli po svých. Pastýř přišel o všechny své ovečky a zbylo mu jen ponaučení.

Hodnotová reflexe:

- Víš, jaké ponaučení pastýřovi zbylo?
- Jak se teď bude chovat?

b) Následuje rozhovor o tom, kdy se děti setkaly se lží.

Hodnotová reflexe:

- Lhal někdy někdo tobě?
- Jak ses cítil/a?
- Proč ti lhal?
- Proč lidé lžou?
- Jaké bývají následky lži?
- Ty jsi někdy lhal/a?
- Proč jsi lhal/a?
- Komu?

3. Transfer do života

Snaž se mluvit pravdu. Všiměj si, jak se cítíš, když se ti to podaří v situaci, kdy to není lehké.

Hodnotová reflexe:

- V jaké situaci jsi mluvil pravdu, i když to nebylo snadné?
- Jak ses potom cítil?
- Všiml si toho někdo z tvého okolí?
- Jak zareagoval?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Lháři nikdo neuvěří, ani když náhodou mluví pravdu.

Na co se mohou žáci ptát:

Děti znají přísloví „Lež má krátké nohy“ i „Kdo lže, ten krade, do pekla se hrabe“. Společně si vysvětlíme jejich význam.

Co nás čeká?

CÍL:

Žák si uvědomí, že ten, kdo lže, nese následky.

POMŮCKY:

Pracovní list CO NÁS ČEKÁ, pastelky, DVD „O klukovi z plakátu I.“.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci použijeme příběh „Jak šel Lukáš za Lukáše do školy“ z DVD „O klukovi z plakátu I.“.

Hodnotová reflexe:

- Proč šel kluk z plakátu do školy?
- Jak se mu ve škole dařilo?
- Co se dělo u Lukáše doma?
- Proč poslal Lukáš kluka do školy podruhé?
- Jak se klukovi dařilo tentokrát?
- Jak se zachoval Lukáš?
- Co udělali Lukášovi rodiče?
- Jaké ponaučení si Lukáš z této příhody odnesl?

2. Nácvik ve třídě

Využijeme obrázky z pracovního listu CO NÁS ČEKÁ. Děti popíší, jaké situace se na obrázcích odehrávají:

- Alenka dostala čtyřku z diktátu.
- Míša utírala nádobí, spadla jí na zem maminčina oblíbená miska a rozbila se.
- Maminka podává Jendovi přání pro babičku, Jenda má přání vhodit do schránky, ale zapomene přání odeslat.
- Petr se zlobí na sestru Lenku. Roztrhala mu sešit s obrázky s autíčky a on jí schoval průkazku na autobus.

Žáci sehraji ve skupinkách scénky, ve kterých odpoví na otázky, jak příběh dopadne, pokud děti přiznají pravdu, a jaký budou mít závěr, pokud budou lhát.

Hodnotová reflexe:

- Pokud děti lhaly, proč?
- Kdy byly následky mírnější?
- Zažil/a jsi někdy podobnou situaci?
- Jak ses zachoval/a?
- Jak ses potom cítil/a?
- Zachoval/a by ses teď jinak? Proč?

3. Transfer do života

Do volného okénka v pracovním listu zakresli situaci, ve které ses setkal se lží. Připrav si vyprávění o tom, jak jsi ji vyřešil.

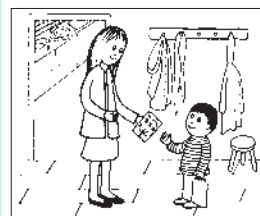
Náhled pracovního listu

Lekce
6

CO NÁS ČEKÁ

1. VYPRÁVEJ, CO SE STALO.

2. NAKRESLI SITUACI, VE KTERÉ SES SETKAL/A SE LŽÍ.

Hodnotová reflexe:

- *Co jsi prožil/a?*
- *Lhal/a jsi ty nebo lhal někdo tobě?*
- *Jak jsi situaci vyřešil?*
- *Pomohlo ti k řešení vyprávění z hodiny?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Někdy je hodně těžké říkat pravdu. Pokud to dokážeš, následky budou mírnější, než kdybys dále lhal.

Doporučení/pozor:

Pokud budeme mít dostatek času, sehraji děti další situace, se kterými se ve svém životě setkaly.

Lev a papoušek

CÍL:

Žák si osvojí vhodné formy vyjádření omluvy, prosby a poděkování. Uvědomí si význam slov promiň, prosím, děkuji.

POMŮCKY:

Pracovní listy LEV A PAPOUŠEK, KOUZELNÁ SLOVÍČKA a KRUH KOUZELNÝCH SLOV, pastelky, loutky papouška a lva.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel zdramatizuje s pomocí loutek bajku LEV A PAPOUŠEK. V místech, kde některé ze zvířátek děkuje, prosí nebo se omlouvá, učitel udělá pauzu a nechá děti, aby slova doplnily (děkuji, prosím, promiň).

LEV A PAPOUŠEK

„Uá, uá,“ zívá lev, „to jsem se dneska dobře naobědval. Teď si lehnu a prospím se. Po dobrém obědě se mi bude překrásně spát. Uá.“

Lev se natáhne do stínu stromu, zavře oči a usne. Spí a spí a zdají se mu tak krásné sny, že se ani nechce probudit.

A kdopak to sem přiletěl? Ale to je přece papoušek. A jak je zvědavý! „To bych rád věděl, jestli je ten lev živý nebo ne. Leží, ani se nehýbá.“

Papoušek jde blíž a blíž, až je u lva docela blízko, blizoučko.

„Ani se nehni, vrr,“ zavrčí lev. „Co tu děláš?“

„Prosím, nezlobte se, pane lev,“ povídá papoušek, „šel jsem jen tak okolo.“

„Tady nemáš co chodit,“ vrčí lev. „Když spím, nemá tu nikdo létat, nikdo chodit, nikdo křičet, nikdo zpívat. Ani kýchat se tu nesmí, když spím. Ty jsi mě, papoušku, probudil a zkazil jsi mi nejhezčí sen. Budu tě muset potrestat.“

„Prosím, prosím, pane lve,“ vystrašil se papoušek, „přece byste netrestal, vy, takový silný lev, malého slabého papouška.“

„Ale potrestám.“

„Jestli jsem vás probudil, udělal jsem to nerad. Víckrát to už neudělám.“

„To si myslím,“ povídá lev, „už mě nikdy neprobudíš. Vrr, já s tebou zatočím, to budeš koukat. Docela jsi mě rozzlobil.“

„Pane lve, nezlobte se na malého papouška, prosím vás. Když mě pustíte na svobodu, odměním se vám.“

„Jak by ses mi mohl odměnit?“ řekl lev. „V čem mi ty, maličký papoušek, můžeš pomáhat?“

„Pane lve, můj vzácný králi, pomůže, i kdo je malý, jen mě pusťte, prosím vás, pomohu, až přijde čas.“

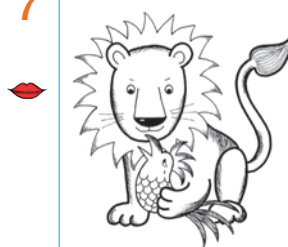
„Ha, ha, ha,“ rozesmál se lev. „Dobře, pustím tě, protože jsi takový směšný papoušek a máš takové směšné nápady.“ A lev papouška propustil. Druhého dne se lev vydal na lov. Dostal se do krajiny, kde ještě nikdy nebyl.

„Copak to tu máme,“ povídal si lev, „nějaká zvláštní chaloupka. Hm, hm. Takovou chaloupku jsem ještě nikdy neviděl. A co je to tu tak pěkně cítit? Čmouchám, čmouchám čerstvé maso. Maso je v chaloupce. Podíváme se do chaloupky, a hned uvidíme. Okna chaloupka nemá, ale dveře jsou otevřené. Ještě se ohlédnu, jestli někdo nejde. Nikdo. To je dobře.“

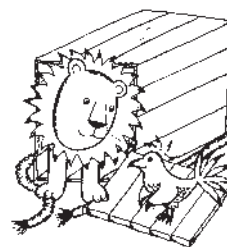
Náhled pracovního listu

Lekce
7

A) LEV A PAPOUŠEK

PANE LVE, ... VÁS,
PUSŤTE MĚ NA SVOBODU.

..... TI, PAPOUŠKU.

..... MI, PAPOUŠKU.
NEVĚDĚL JSEM, ŽE MALÍČKÝ,
SLABÝ PAPOUŠEK MŮŽE ZACHRÁNIT
VELIKÉHO A SILNÉHO LVA.

Lev vklouzl do chaloupky a v ní našel maso. Lev se do masa zakousl a jak se do něj zakousl, dveře chaloupky zapadly a lev byl zavřený a nemohl ven.

Nebyla to chaloupka, ale past na lvy. Lva hned přešla na maso chuť. Obcházel v chaloupce sem tam, ale východ nenašel.

„To jsem ale byl neopatrný, že jsem se dal chytit do pasti,“ naříkal, „kdybych nebyl lev, král zvířat, řekl bych, že jsem byl dokonce hloupý. Odtud se už asi nedostanu. Achich ach, achich ach, ještě že lev nezná strach.“ Lev chodil v pasti sem a tam, tam i sem, a i když si říkal, že lev nezná strach, přece jenom strach dostával. Nejdřív byl strach maličký, pak větší a pak tak veliký, že lev zařval.

Lva uslyšel papoušek. Přiletěl a hned poznal, co se stalo. Přesekal svým ostrým zobákem provazy, kterými byly dveře svázány, dveře spadly a lev vyšel z pasti na svobodu.

„Pane lve, můj vzácný králi,

pomůže, i kdo je malý,

nikdo neví, kdo mu snad

jednou bude pomáhat.“

„Děkuji ti papoušku,“ řekl lev. Byl rád, že papouškovi neublížil.

„Podívejme,“ bručel si cestou domů, „i takový maličký slabý papoušek může zachránit velikého a silného lva.“

Hodnotová reflexe:

- Která kouzelná slova se objevila v příběhu?
- Kdy je lev a papoušek použili? Proč? Vezmi si pracovní list LEV A PAPOUŠEK a říkej. (Učitel přečte text vedle obrázků.)

2. Návčik ve třídě

Rozhovor:

Kdy použijeme slovo prosím? (Žádáme o pomoc, zapůjčení...)

Kdy poděkujeme? (Za pomoc, laskavost, pochvalu, radu, dárek...)

Kdy se omluvíme? (Udělali jsme chybu, někomu jsme, i nevědomky, ublížili...)

Návčik:

Děti vytvoří dvojice. Dohodnou se, o co poprosí (za co poděkují, za co se omluví), a vyzkoušejí si.

Každou z těchto situací nacvičíme zvlášť.

Náhled pracovního listu

Lekce
7

B) KOUZELNÁ SLOVÍČKA

NAKRESLI, KDY POUŽIJEŠ KOUZELNÉ SLOVO:

PROSÍM

PROMIŇ

DĚKUJI

Hodnotová reflexe:

- Proč je důležité používat slova prosím, promiň, děkuji?
- Co se stane, pokud je použijeme?
- Jak mohou reagovat lidé kolem tebe, když na kouzelná slova zapomeš?
- Jsou situace, kdy je pro tebe tato slova těžké použít?

3. Transfer do života

Snaž se poděkovat, poprosit a omluvit se vždy, když je k tomu vhodná příležitost. Do pracovního listu KRUH KOUZELNÝCH SLOV v průběhu příštího týdne zaznamenej, jak se ti to daří.

Hodnotová reflexe:

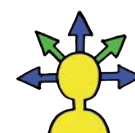
- Jak se chovají lidé kolem tebe, když používáš slova prosím, promiň, děkuji?
- Jak se potom cítíš?
- Které kouzelné slovo používáš nejčastěji?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Existují tři slova, která dělají zázraky – prosím, promiň, děkuji.

Varianty:

Pokud nám zbyde čas, využijeme ve druhé části hodiny pracovní list KOUZELNÁ SLOVÍČKA – učitel přečte slova, děti dokreslí do rámečků obrázky. O jednotlivých situacích si popovídáme.

Umíš dobře naslouchat?

CÍL:

Žáci se seznámí se základními pravidly pro práci v etické výchově a procvičí si ztišení se a naslouchání druhému.

POMŮCKY:

Pastelky, nůžky, lepidlo, izolepa, špejle.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na hodinu ETV si připravíme postavičku skřítky nebo víly (viz pracovní listy 10a a 10b). Učitel ukáže dětem připraveného skřítky (vílu): „Než vám budu vyprávět příběh, seznámím vás se svým malým přítelem, který nemá rád hluk, protože má malá ouška a snadno by se polekal.“

Hodnotová reflexe:

- *Udělaloby ti radost mít malého přítele/přítelkyni?*

2. Návnik ve třídě

Děti si podobného skřítky nebo vílu (podle vlastního výběru) vyrobí. Vymalují si je a vystřihnou z pracovních listů. Postavičku je možné připevnit na špejli. Každé dítě si svého přítele pojmenuje a v kruhu jej představí ostatním spolužákům. Dítě nejdříve zopakuje jméno skřítky předchozího mluvčího a poté řekne jméno, které samo vymyslelo. Např.: „Tvůj přítel se jmenuje Zálibník a moje víla se jmenuje Naslouchalka.“ Aby mohly zopakovat předchozí jméno, musí pozorně naslouchat. Když děti dokončí představování, vymyslíme si společně příběh o skřítkovi a víle. Dětem vysvětlíme, že by měly jednotlivé věty na sebe navazovat. Učitel začne vyprávění. Například: Hluboko v lese žil malý skřítek (víla). A vyzve dítě, které sedí po jeho levici, aby přidalo další větu pohádky. Tak se postupně vystřídají všechny děti. Ve vyprávění můžeme pokračovat tak dlouho, dokud děti aktivně věty tvoří. V případě, že začne pozornost upadat, učitel aktivitu ukončí.

Hodnotová reflexe:

- *Líbil se ti společný příběh?*
- *Proč bylo potřebné naslouchat tomu, co říkaly děti před tebou?*
- *Co se ti v příběhu líbilo nejvíc?*
- *Kde jinde je potřebné naslouchat? Proč je to důležité?*

3. Transfer do života

Vyzveme děti, aby se snažily naslouchat druhým, být pozorné a neskákat do řeči.

Hodnotová reflexe:

- *Jak se ti dařilo naslouchat druhým?*
- *V jakých situacích ti naslouchání dělá největší potíže?*

Náhled pracovního listu

Lekce

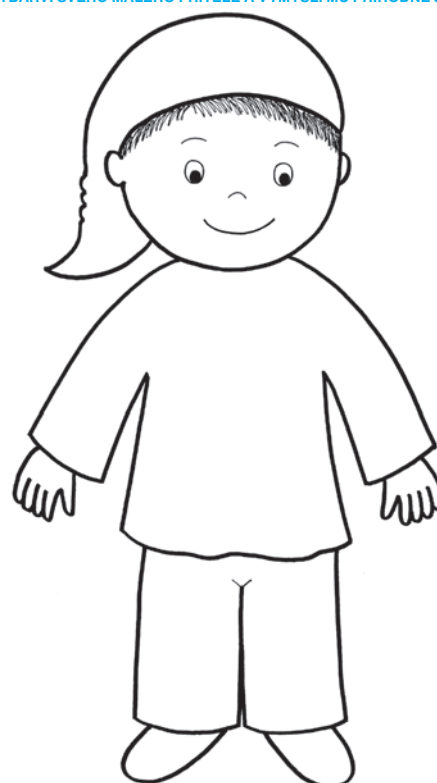
8

A) UMÍŠ DOBRĚ NASLOUCHAT?

VYBARVI SVÉHO MALÉHO PŘÍTELE A VYMYSLI MU PŘÍHODNÉ JMÉNO.

Etická výchova Metodika pro 1. ročník ZŠ Téma 1: Základy mezilidských vztahů

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

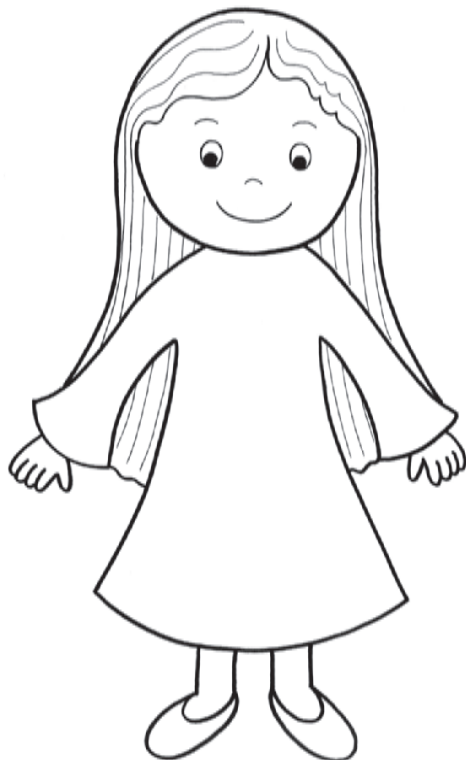
Pozorným nasloucháním dávám druhému najevo svůj zájem a svou pozornost.

Náhled pracovního listu

Lekce
8

B) UMÍŠ DOBRĚ NASLOUCHAT?

VYBARVI SVOU MALOU PŘÍTELKYNÍ A VYMYSLÍ JÍ PŘÍHODNÉ JMÉNO.

JMÉNO: .....

Kosí písnička

CÍL:

Žák rozumí základním pravidlům pro práci v etické výchově a umí je použít (sedíme v kruhu, oční kontakt a pozorné naslouchání).

POMŮCKY:

Pracovní list KOSÍ PÍSNIČKA, pastelky, nůžky, lepidlo.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Navážeme na práci z předchozí hodiny, ve které si děti vyrobily kamaráda skřítku (vílu). V úvodu jim přečteme krátký meditační příběh KOSÍ PÍSNIČKA.

Učitel: „Můj malý kamarád žije v zahradě a nejraději ze všeho naslouchá svému ptačímu kamarádovi“.

Kosí písnička

„Zavři oči a poslouchej. Poslouchej pozorně. Za jasného letního večera zpívá kos. Notuje a trylkuje jako zázračný flétnista. Jako by tě také zval do své zahrady. Co kdybys pozvání přijal? Půjďme se za ním podívat?“

Slyšíš vrčení zahradní sekačky, jak kdosi seče trávník, a zvuk, jaký vydává voda stříkající z hadice, kterou někdo kropí záhony. Ve vzduchu je cítit kouř a vůně jídla pečeného na grilu. Někdo pořádá zahradní párty. Slyšíš hovor a cinkot skla. Kosí písnička je však mnohem hlasitější než ostatní zvuky. A už také kosa vidíš. Na malém zeleném palouku obklopeném stromy. Opodál protéká potůček a bublá přes kameny. Mezi listy stromů tiše ševelí vánek. Kos tě vede k proutěnému koší, který stojí v trávě. Pak pootočí hlavou a významně na tebe hledí svým korálkovým černým okem. Zdá se, že chce, aby ses podíval do košíku. Uvnitř jsou všelijaké flétny. Jednu vytáhneš, zapískáš na ni a zjistíš, že umíš krásně hrát. Rovnou a bez učení! Poskakuješ po trávě a hraješ na flétnu. Stupnice vzestupně i sestupně, melodie pomalu a zasněně, pak rychle a rytmicky, hlasitě a vesele a zase jemně a mírně. Stromy jako by se k tobě nakláněly, naslouchaly tvému hraní a pohupovaly se v jeho rytmu.

Dohraješ skladbu a ukloníš se pomyslnému obecenstvu. To bylo ale představení! Jsi skvělý muzikant! Vrátiš flétnu zpátky do košíku a sedneš si do hebké trávy. Kos se znovu rozezpívá a ty posloucháš jeho líbeznou písničku.

Teď se však ke kosovi přidává i bublající potůček a ševelící stromy. Svého partu se ujímají také vrkající hrdlička a houkající sova. A další ptáček se připojuje hlasitým vyzpěvováním. Jejich společná píseň zní jako nápev, který jsi celý život znal, i když ho teď slyšíš poprvé. A víš, že i ty k němu máš co přidat. Sáhneš znovu do košíku a tentokrát vyndáš nejdelší flétnu. Je to ta, která vydává nejhlubší tóny ze všech. Znovu se pustíš do hry a hraješ v nejhlubších polohách. Jsi součástí úžasného orchestru. Kos zpívá hlavní melodii, potůček bublá jako harfa, stromy ševelí jako cimbály, ostatní ptáci přizvukují jako klarinety, trubky, trumpety a housle a ty, jakožto flétnista. Hrajete všichni jednu nádhernou skladbu za druhou, a přitom si vzájemně nasloucháte.

Nastane ticho, ale poslední tóny ještě stále visí ve vzduchu a zůstávají i ve tvé mysli. Uchovej si je.“

Náhled pracovního listu

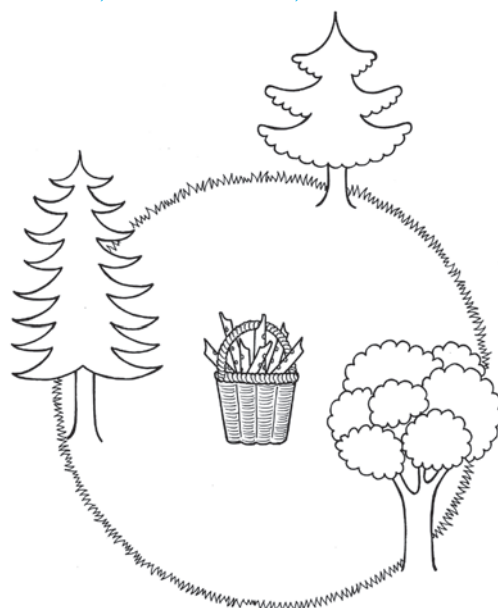
Lekce
9

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ■ Téma 1: Základy mezilidských vztahů

KOSÍ PÍSNIČKA

VYSTŘIHNI OBRÁZKY ZVÍŘÁTEK A NALEP JE NA MÍSTO, KTERÉ JIM KOLEM PALOUCKY VYBEREŠ.
NAJDI MÍSTO, KDE BY SIS PRÁL BYT TY, A NAKRESLI SE TAM.

Hodnotová reflexe:

- *Líbil se ti příběh? Jak ses cítil/a?*
- *Co se ti v zahradě malého přítele líbilo?*
- *Co je potřeba k tomu, abys slyšel/a zvuky, které vydává příroda?*
- *Co všechno můžeš slyšet na zahradě, v lese, když se ztíšíš?*

2. Návuk ve třídě

Rozdáme dětem pracovní list. Děti mají za úkol vystříhnout obrázky zvířat z textu a nalepit je po obvodu paloučku. Kromě toho mají najít místo, kde by chtěly být ony, a namalovat se tam. Po dokončení následuje diskuze v kruhu.

Hodnotová reflexe:

- *Kde jinde je potřebné naslouchat? Proč je to důležité?*
- *Podařilo se vám najít místo pro zvířátka?*
- *Kde ses namaloval/a ty?*
- *Proč jste měli najít místo kolem paloučku?*
- *Proč i my sedíme v hodinách etické výchovy v kruhu?*

3. Transfer do života

Vyzveme děti, aby se snažily naslouchat v komunikaci s lidmi i na procházkách přírodou.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Při práci v kruhu jsou si všichni členové rovni, vidí na sebe. To, co bylo v kruhu řečeno, to v něm zůstává.

Hodnotová reflexe:

- *Zaujal tě při procházce přírodou nějaký zvuk? Poznal/a jsi, komu nebo čemu patří?*
- *Je těžší naslouchat zvukům kolem nás, nebo lidem a proč?*

Moje rodina

CÍL:

Žák si uvědomí význam jednotlivých členů rodiny a rodiny jako skupiny.

POMŮCKY:

Pracovní list MOJE RODINA, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K úvodnímu rozhovoru využijeme obrázek z pracovního listu MOJE RODINA. Rodinu na obrázku děti pojmenují, vymyslí jména pro její jednotlivé členy. Společně vyvodíme význam slov rodiče, dcera, syn, sourozenci, sestra, bratr, babička, dědeček... Dětem vysvětlíme výrazy „úzká“ a „širší“ rodina.

Hodnotová reflexe:

- Kdo je na obrázku?
- Co mají tito lidé společného?
- Co dělají?
- Proč jsou spolu?
- Jak se říká místu, kam všichni patří?
- Bývá to tak vždy? Proč ne?

2. Návuk ve třídě

Do pracovního listu MOJE RODINA žáci nakreslí členy úzké rodiny. Sedneme si do kruhu, každý představí svoji rodinu.

Hodnotová reflexe:

- Kdo patří do tvé rodiny? Kolik má tvoje rodina členů?
- Čím jsou pro sebe jednotliví členové rodiny důležití?
- Všimli jste si, ve které rodině mají jedno, dvě, tři... děti?

3. Transfer do života

Všímej si, čím jsou pro tvoji rodinu důležití její jednotliví členové.

Hodnotová reflexe:

- Jakou úlohu má v rodině maminka, tatínek, sourozenci...?
- K čemu je dobré, když drží rodina pohromadě?

Náhled pracovního listu

Lekce
10

MOJE RODINA

1. ŘÍKEJ, KDO JE NA OBRÁZKU.

2. NAKRESLI, KDO PATŘÍ DO TVOJÍ RODINY.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Jako shrnutí můžeme dětem přečíst text DOMA.

DOMA

Doma je každý rád. Doma jsme v bezpečí, jsou tu lidé, kteří nás mají rádi, máme tu své místo, kde si můžeme hrát a učit se. Nezáleží tolik na tom, jak velký je dům nebo byt, ve kterém s rodiči bydlíme, jestli v něm máme svou vlastní televizi nebo počítač. Důležitější je, jestli se doma cítíme dobře, jestli je u nás veselo, jestli si spolu povídáme, máme se rádi.

Doporučení/pozor:

K tématu přistupujeme velmi citlivě (mnoho dětí vyrůstá v neúplné rodině či s nevlastním rodičem, sourozenci...).

Láska rodičovská

CÍL:

Žák se naučí vnímat projevy rodičovské lásky.

POMŮCKY:

Pracovní list LÁSKA RODIČOVSKÁ, pastelky, CD „Dášeňka čili život štěněte“.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

a) Učitel využije nahrávku Dášeňka čili život štěněte od Karla Čapka v podání Josefa Somra, popřípadě přečte text DÁŠEŇKA.

DÁŠEŇKA

Když se to narodilo, bylo to jenom takové bílé nic, do hrsti se to vešlo; ale anžto to mělo pár černých ušisek a vzadu bílý ocásek, uznali jsme, že je to psisko, a protože jsme si přáli mít psí holčičku, dali jsme tomu jméno Dášeňka. Dokud to bylo bílé nic, bylo to slepé, bez očí, a co se nožiček týče, inu, mělo to dva páry čehosi, čemu se při dobré vůli mohlo říkat nožičky. Ale protože tu ta dobrá vůle byla, byly tu i nožičky, třebaže ještě za mnoho nestály; kdepak, stát se na nich nedalo, takové byly vratké a slaboučké, a s chůzí to byla, holenku, teprve potíž. Když se do toho Dášeňka pořádně obula (totiž, ona se neobula, ale vykasala si na to rukávy) (přesněji řečeno, ani rukávy si nevykasala, ale jenom si, jak se říká, plivla do dlaní) (rozumějte mi, ona si ovšem nemohla plivnout do dlaní, protože ještě plivat neuměla a dlaně měla tak maličké, že by se do nich netrefila), zkrátka když se do toho Dášeňka pořádně dala, dokutálela se za půl dne od máminy zadní nohy k mámině noze přední, přičemž se cestou třikrát nakrmila a dvakrát vyspala. Spát a jíst uměla totiž od narození, tomu se učit nemusela; proto to dělala horlivě po celý boží den, a myslím, že i v noci, když se na ni nikdo nedíval, spala stejně svědomitě jako ve dne – takové to bylo pilné štěně. Krom toho uměla pištět; ale jak štěně piští, to nakreslit nedovedu a ukázat bych vám to také nemohl, protože na to nemám dost tenký hlas. I mlaskat uměla Dášeňka od narození, když sála mámino mlíčko, ale víc už nic; jak vidíte, nebylo s ní zprvu mnoho řeči, ale její mamince (jmenuje se Iris a je hrubosrstá foxteriérka) to stačilo: celý den si měla se svým nunátkem Dášeňkou co povídat a šuškat, očichávala ji, líbala a lízala, čistila a jazejčkem umývala, česala a hladila, pěstovala ji, krmila ji, laskala ji, hlídala ji, své vlastní huňaté tělíčko jí podestýlala za polštář, a to se to, panečku, Dášeňce spalo! Abyste věděli, tomu se říká láska mateřská a u lidských maminek je to taky tak, však vy víte. Jenže lidské maminky dobře vědí, co a proč dělají; ale taková psí maminka to neví, jenom cítí, že jí to příroda káže.

„Haló, psí paničky,“ káže hlas přírody, „pozor, pokud to vaše maličké je slepé a nanicovaté, pokud se to neumí samo bránit, ba ani se schovat nebo volat o pomoc, nesmíte se od toho ani hnout, to vám povídám; musíte hlídat, svým tělem je krýt, a kdyby se blížil někdo podezřelý, tedy hrr na něj a zadavte ho!“ Iris to vše brala strašně doopravdy a díky své ostražitosti a bojovnosti uchránila svého jedináčka od všech úkladů, nepřátel a zloby světa.

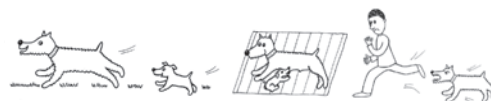
(Zkráceno)

Náhled pracovního listu

Lekce
11

LÁSKA RODIČOVSKÁ

JAK DÁVÁ MAMINKA IRIS DÁŠEŇCE NAJEVO SVOJI LÁSKU?

CO SPOLEČNĚ PODNIKÁME

Hodnotová reflexe:

- Jak vypadala Dášeňka, když se narodila?
- Co uměla Dášeňka od narození?
- Jak se o ni maminka starala?
- Co je to „láska mateřská“?
- Čím se liší láska mateřská lidských a zvířecích maminek?

b) Prohlédneme si obrázky na pracovním listu LÁSKA RODIČOVSKÁ. Děti vyvodí, že si Iris s Dášeňkou hraje, krmí ji a brání před nebezpečím.

2. Nácvik ve třídě

a) Připomeneme si, kdo patří do úzké rodiny. Ve skupinách (počet dětí ve skupině záleží na celkovém počtu žáků ve třídě) si děti připraví odpovědi na otázky:

Kdo ti dává jídlo a pítí?

Kdo ti kupuje oblečení?

Od koho dostáváš hračky?

Kdo se o tebe stará, když jsi nemocný?

Kdo si s tebou hraje?

Kdo ti pomáhá s úkoly?

Za kým jdeš, když ti je smutno?

Jak a proč si v rodině pomáháte?

Co spolu podnikáte?

Kdo s tebou chodí na výlety, do kina, do divadla?

Odpovědi postupně prezentují jednotlivé skupiny před třídou.

Do pracovního listu LÁSKA RODIČOVSKÁ děti nakreslí, jak si v rodině pomáhají, co společně podnikají. Sedneme si do kruhu, každé z dětí popíše svůj obrázek.

Hodnotová reflexe:

- Proč to všechno společně podnikáte?
- Jak se cítíš, když víš, že tě rodiče mají rádi?
- Čím můžeš ty udělat rodičům radost?

Obrázky vystavíme ve třídě.

3. Transfer do života

Všímej si, jak ti dávají rodiče najevo svojí lásku.

Hodnotová reflexe:

- Jakou situaci jsi zažil/a?
- Podle čeho jsi poznal/a, že tě mají rodiče rádi, že o tebe mají starost?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Rodiče tě mají rádi. Vnímej pozorně projevy jejich lásky.

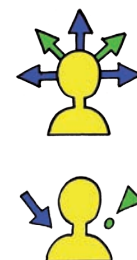
Varianty:

Pro snazší zapamatování otázek v úkolu 2a si můžeme na tabuli připravit obrázky – skleničku a talíř s jídlem, tričko, míč a panenku...

Doporučení/pozor:

Pokud nám na práci nebude stačit jedna vyučovací hodina, využijeme i hodinu prvouky či výtvarné výchovy.

K tématu přistupujeme citlivě, vycházíme ze situace jednotlivých žáků. Děti upozorníme na to, že i když se na ně někdy rodiče zlobí, stále je mají rádi.

V čem jsem výjimečný, výjimečná

CÍL:

Žák si uvědomí svoji jedinečnost a hodnotu, učí se vážit si sám sebe.

POMŮCKY:

Pracovní list V ČEM JSEM VÝJIMEČNÝ, V ČEM JSEM VÝJIMEČNÁ, pastelky; krabice, na jejímž dně je zrcátko přilepené tak, aby každý, kdo do krabičky pohlédne, viděl sám sebe.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel uvede aktivitu slovy: „Přinesl jsem vám kouzelnou krabičku, do které se může každý z vás podívat a vidět výjimečného, důležitého člověka. Neprozrazujte nikomu, koho jste tam viděli. To je tajemství.“ Vysvětlíme si, co je to tajemství, a všechny děti se postupně podívají do krabičky.

Hodnotová reflexe:

- Uvědomil/a sis, kdo je ten důležitý člověk?
- Jak se teď cítíš?
- Proč jsi důležitý/á?
- V čem jsi jiný/á než ostatní děti?

2. Návuk ve třídě

Děti nakreslí do pracovního listu, za co si samy sebe váží, co se jim daří. Následně si v malých skupinkách popovídají o tom, co nakreslily. To, na co přišly, představí jednotlivé skupiny postupně celé třídě. Obrázky vystavíme ve třídě.

Hodnotová reflexe:

- Čím jsi výjimečný/á?
- Uvedl ještě někdo stejnou přednost jako ty?
- Překvapila tě něčí odpověď?

3. Transfer do života

Všímej si, v čem jsi jiný než ostatní, jaké jsou tvoje přednosti.

Hodnotová reflexe:

- Objevil/a jsi něco nového? Něco, co sis dříve neuvedl/a?
- Za co si sám sebe nejvíc vážíš?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý z nás je něčím výjimečný, i ty.

Náhled pracovního listu

Lekce
12

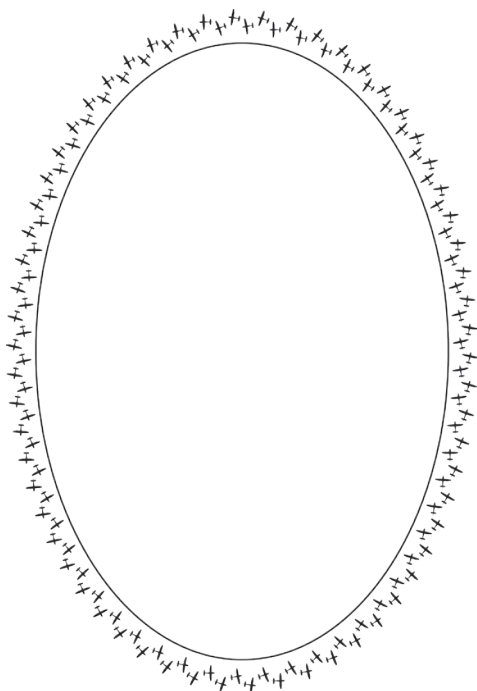
A) V ČEM JSEM VÝJIMEČNÁ

Náhled pracovního listu

Lekce
12

B) V ČEM JSEM VÝJIMEČNÝ

Módní přehlídka

CÍL:

Žák se naučí všimát si toho, co je na ostatních dobré.

POMŮCKY:

Pracovní list MÓDNÍ PŘEHLÍDKA, pastelky, plátěný sáček, dvě kartičky z bílého papíru pro každého žáka s nadepsaným jménem, arch papíru, lepidlo; na tabuli obrázek zvonku, divizny, kopretiny, krtiny (můžeme použít zvětšený obrázek z pracovního listu); modrého, žlutého, bílého a hnědého motýla.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel dětem pustí nahrávku, popřípadě přečte nebo převypráví text MÓDNÍ PŘEHLÍDKA NA LOUCE.

MÓDNÍ PŘEHLÍDKA NA LOUCE

Bylo krásné ráno. Na obloze ani mráček. Teplé sluneční paprsky vylákaly na louku včelky, čmeláky i vosy. Poletovali z kytky na kytku a mlsali sladký nektar z květů. Louka voněla tisíci vůněmi a na listech jitrocele se stříbřily kapičky rosy. Brouci v ní řepkali bosi.

Nad loukou se vznášeli motýli a předváděli se v celé své nádheře jako na módní přehlídce. „Modrý jsem jak letní nebe. Létat ladně jako já nikdo jiný nedovede,“ chlubil se motýl modrásek a usedl na modře kvetoucí zvonek.

„Já jsem ze všech nejkrásnější. Moje křídla jak oblaka bílou barvu mají. Běloučký jsem, až dech se tají,“ řekl motýl bělásek a usedl na bílý květ kopretiny.

„Krásnější jsem nežli kvítí. Moje křídla jasně svítí. Celý den jsem jak ze zlata,“ ozval se motýl žluťásek a usedl na žlutě kvetoucí diviznu. Motýl hnědásek poletoval nad loukou a nic neříkal.

„Pověz, jaká jsou tvoje křídla. Pochlub se!“ volali na hnědásku ostatní motýli, včelky, vosy, čmeláci i brouci.

„Když já jsem jen obyčejný. Moje křídla barvu mají zjevně jako čerstvě vyoraná země,“ řekl motýl hnědásek a rozhlížel se, kam by usedl. Uviděl hromádku hnědé hlíny, kterou před chvílí vyhrabal krték, a posadil se na ni.

Modrásek, bělásek a žluťásek se začali hnědaskovi posmívat: „Jsi jen hnědý, obyčejný. Nejsi modrý jako nebe, ani bílý jako obláček, tvoje křídla nezáří jako zlato. Dívat se na tebe nestojí za to!“ Hnědásek posmutněl: „Nikomu se nelíbím, jsem jen obyčejný.“

„Proč si, hnědasku, myslíš, že jsi obyčejný?“ ozvalo se sluníčko. „Mně se moc líbíš. Tvoje barva je barva země. A ze země vyrůstají všechny stromy, rostliny i pestrobarevné květiny. Nemůžeš být obyčejný, když máš stejnou barvu jako země, která dává všemu život. Tak žádné třesky plesky. Vždyť i ty jsi velmi hezký.“ Pak sluníčko něžně pohládilo svými paprsky modrásku, bělásku, žluťásku i hnědáska a řeklo: „Proč se dohadovat, kdo je nejkrásnější? V trávě lezou brouci všech barev, na louce kvetou pestrobarevné květiny, vzduchem poletuje rozmanitý hmyz. Louku zdobíte krásnými barvami i vy, motýli. A právě pro tu pestrost a barevnost je louka nádherná.“

„To je pravda, sluníčko má pravdu,“ začali brebentit včelky, vosy, čmeláci i brouci. „Žádný zmotýlůnenínejkrásnější. Každý z nich jeněčím zajímavý. Modrý, bílý, žlutý i hnědý. A když létají nad loukou všichni společně, to je teprve pokoukání!“

Náhled pracovního listu

Lekce
13

MÓDNÍ PŘEHLÍDKA

VYMALUJ SPRÁVNÝMI BARVAMI MOTÝLY A TO, CO K NIM PATŘÍ.

Hodnotová reflexe:

- Na co byl hrdý modrásek, bělásek a žluťásek?
- Jak se popsal hnědásek?
- Kam motýli patří? (Děti umístí motýly na příslušné místo na tabuli.)
- Jak pomohlo hnědáskovi sluníčko?
- Na co může být hnědásek hrdý?
- Kdo je na louce nejkrásnější? Proč?
- Čím jsou výjimeční motýli na louce?
- Co by se stalo, kdyby někteří brouci, motýli... z louky zmizeli?
- Čím je louka krásná?

2. Nácvik ve třídě

Učitel: „Jako měl každý na louce svoje místo, byl něčím výjimečný a nepostradatelný, tak i vy máte svoje místo ve třídě. Přesvědčíme se o tom.“ Učitel podá plátěný sáček, do kterého vložil kartičky se jmény dětí. Poté si každý ze sáčku dvě kartičky vylosuje – učitel dává pozor, aby si děti nevzaly kartičku se svým jménem. Na lísteček žáci nakreslí ocenění pro toho, kdo je podepsaný (učitel dětem jména přečte).

Sedneme si do kruhu, žáci říkají, jaké ocenění nakreslili: „Rozárko, hezky ses starala o Marušku, když ji bolela noha,“ „Vašíku, dobře počítáš“... Postupně se vystřídají všichni. Žáky vedeme k tomu, aby se oceňovanému dívali do očí a za ocenění poděkovali. Kartičky nalepíme na papír a vystavíme ve třídě.

Hodnotová reflexe:

- Potěšilo tě ocenění?
- Překvapilo tě něco?
- Bylo pro tebe snadné, nebo těžké ocenění vymyslet? Jak se cítíš?

3. Transfer do života

Všímej si pozitivního chování spolužáků a oceň ho.

Hodnotová reflexe:

- Snažíš se najít na každém něco dobrého?
- Je pro tebe snazší ocenění udělit, nebo přijmout? Proč?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Na každém můžeš najít něco dobrého.

Varianty:

Vedeme děti k tomu, aby si všímaly pozitivního chování ostatních, z oceňování uděláme třídní rituál. Použijeme např. aktivitu „Květinky dětí“.

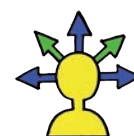
Cíl: Povzbudit sebevědomí dětí a motivovat jejich zájem udělat něco pro druhé.

Ve třídě vyčleníme nástěnku, na kterou každému dítěti vytvoříme stonek květiny se středem květu a jedním zeleným lístkem na stonku (případně si je děti vytvoří v hodině pracovních činností). Na tento lístek napíšeme jméno dítěte. V průběhu roku budeme do středu kvítku přidávat lístečky od učitele a od ostatních dětí s obrázky, na kterých bude nakreslena vděčnost nebo ocenění za nějakou příhodu nebo čin.

Pokud nám zbyde čas, vypracují děti úkol z pracovního listu.

Doporučení/pozor:

Sledujeme, aby se ocenění dostalo všem. Tomu pomůžeme tím, že si děti vylosují lístek se jménem toho, koho si budou příští týden všímat. V průběhu školního roku se tak dostane na všechny děti. Aktivita je náročná na čas.

Moje jméno

CÍL:

Žák si uvědomí hodnotu svého jména.

POMŮCKY:

Pracovní list MOJE JMÉNO, pastelky, obrázek chlapce a dívky (použijeme na tabuli).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na tabuli připravíme obrázek chlapce a dívky. Pojmenujeme je např. Anna a Josef.

Hodnotová reflexe:

- Jakým tvarem jména můžeš „děti“ oslovit?
- Kdy je oslovíme Josífku, Pepičku... Andulko, Aničko...?
- Kdy Pepo, Pepane... Andulo, Anko...?
- Jaká jiná jména znáš?

2. Návuk ve třídě

Děti splní první úkol z pracovního listu, vyslechneme si řešení.

Hodnotová reflexe:

- Vymyslel někdo stejná jména jako ty?
- Která jména se opakovala?
- Které jméno tě zaujalo?

b) Postupně řeknou svoje jméno všechny děti ve třídě.

Kdo nám vybral jméno?

Proč nám vybrali právě toto jméno?

Má stejné jméno jako ty ještě někdo v rodině?

Děti vypracují druhý úkol z pracovního listu. Do věty „Jmenuji se...“ doplní učitel dětem tvar jména, který mají nejraději. Do rámečku nakreslí děti svůj portrét. Sedneme si do kruhu, všichni postupně představí svoji práci: „To jsem já, jmenuji se Hanka.“, „To jsem já, jmenuji se Tomík.“ ...

Hodnotová reflexe:

- Líbí se ti tvoje jméno?
- Pokud ne, jak jinak by ses chtěl/a jmenovat?
- Jakou podobu svého jména máš nejraději?
- Kdo ti tak říká?
- Kterou podobu svého jména nemáš rád/a? Proč?
- Proč je pro nás naše jméno důležité?

3. Transfer do života

Zjistí, kdo ti vybral jméno a proč právě to, které máš.

Náhled pracovního listu

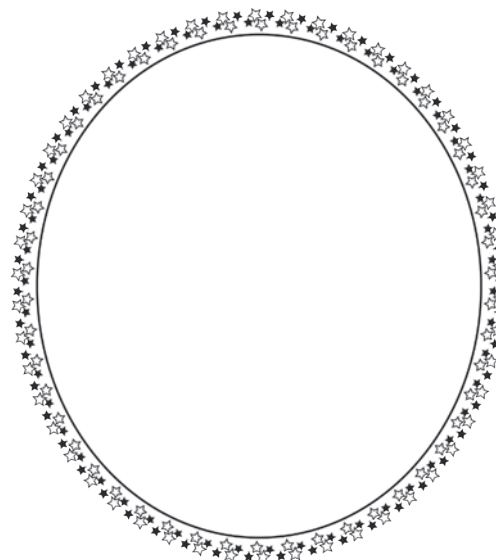
Lekce
14

MOJE JMÉNO

1. ŘÍKEJ, JAK SE JMENUJÍ.

2. TO JSEM JÁ. JMENUJI SE .....

Hodnotová reflexe:

- *Kdo ti vybral jméno?*
- *Proč jsi dostal/a svoje jméno?*
- *Když víš, proč jsi dostal/a právě toto jméno, je pro tebe důležitější než dříve?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Tvé jméno je jedinečné a nezaměnitelné označení.

Varianty:

Některé děti budou umět napsat svoje jméno velkými tiskacími písmeny už při vstupu do školy. Ty mohou doplnit do pracovního listu svoje jméno samy.

V hodině výtvarné výchovy namalují děti svůj portrét. Až budou znát všechna písmena, napíšou pod něj oblíbený tvar svého jména. Děti si tak snadněji zapamatují, jak se mají navzájem oslovovat. Práce vystavíme ve třídě.

Lekce
15

Narozeniny

CÍL:

Žák si uvědomuje důležitost oslav v životě člověka (narozeniny, svátky).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na úvod pustíme dětem nahrávku písně „Narozeninová“ a zazpíváme si ji společně. Děti znají z domova i jiné písně, které se zpívají oslavencům, a společně si je můžeme připomenout.

Narozeninová

Franta má narozeniny, my máme přání jediný:
štěstí, zdraví, štěstí, zdraví, hlavně to zdraví.

Dobré je, že jsi na světě, koukni, jak rádi máme tě,
štěstí, zdraví, štěstí zdraví, hlavně to zdraví.

Zvedněte číše, do velké výše, je tady vína jak pro celý pluk,
a proto ťukneme jednou, ťukneme dvakrát, ťukneme třikrát, víc už ani ťuk!

Lokni si jako krokodýl, budeš tu s námi o to dýl,
štěstí, zdraví, štěstí, zdraví, hlavně to zdraví.

Když už se člověk narodí, dej bůh, ať málo marodí,
štěstí, zdraví, štěstí, zdraví, hlavně to zdraví.

Příklad dalších narozeninových písní:

Všichni se ptají, komu to hrají, a to naši
Kačence, nic se neptejte, pěkně jí hrajte, však
vy něco dostanete.

Mnoga lieta zdravi byli, mnoga lieta živjom?

Narozeninová

Každý rok, jak léta jdou a není to náhodou,
všichni lidé přát mu jdou, přišlo na svět dítě.
Bez zubů a bez šatů, na mámu i na tátu směje
se a kouká tu. Tak hodně štěstí!

Máme tě rádi, máme tě rádi, přejeme všech-
no nejlepší, máme tě rádi.

Kamarádi jdou ti přát, všichni, které máš
tak rád.

Ty máš dnes svůj velký den, tak hodně štěstí!
V tento velký slavný den musíš být i překva-
pen, tobě dárky přinesem. Tak hodně štěstí!

Hodně štěstí přejeme, písničku ti neseme,
až se za rok sejdeme, budeš zase větší.

(Albert Hammond/Míša Růžicková)

Happy Birthday to You
Happy Birthday to You
Happy Birthday Dear (name)
Happy Birthday to You.

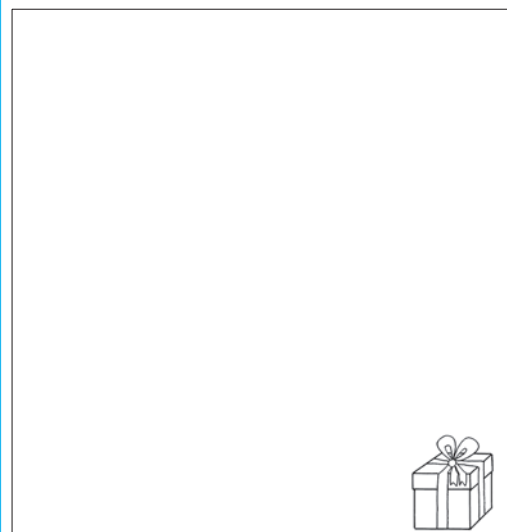
Náhled pracovního listu

Lekce
15

OSLAVA NAROZENIN

VYMYSLI DÁREK PRO NĚKOHO BLÍZKÉHO (MAMINKU, TATÍNKU,
SOUROZENCE, KAMARÁDA...), KTERÝ MU UDĚLÁ RADOST
A KTERÝ NIKDE NEKOUPIŠ.

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ■ Téma 3: Základy sebeúcty a úcty k druhým

Hodnotová reflexe:

- *Vzpomeneš si, jaké pocity prožíváš, když ti ostatní přejí?*
- *Jak se cítíš ty, když dáváš dárek druhým?*
- *Dáváš rád/a dárky a proč?*
- *„Jaký byl váš nejkrásnější narozeninový dárek?“*
- *V kruhu se postupně všechny děti vystřídají a otázku zodpoví:*
- *„Můj nejkrásnější narozeninový dárek byl... A tvůj?“*

2. Nácvik ve třídě

Na pravé straně pracovního listu je tabulka se třemi obrázky. Děti si obrázky vystříhnou a nalepí na proužek bílého papíru v pořadí, jak si myslí, že šly situace za sebou. Rozdělíme děti do čtyř až pěti členných skupin, ve kterých si děti prohlédnou nalepené obrázky a řeknou k nim krátký příběh. Ve skupinách si připraví scénku „Jak popřát kamarádovi k narozeninám“. Vrátime se do kruhu a požádáme některou skupinu, aby sehrála připravenou scénku před třídou.

Hodnotová reflexe:

- *V jakém pořadí jste měli ve skupinách nalepené obrázky?*
- *Lišily se od sebe?*
- *Liší se den oslavy narozenin od ostatních dnů a v čem?*
- *Jak se připravuješ na oslavu narozenin svých blízkých (rodičů, sourozenců, kamaráda, prarodičů)?*
- *Proč je oslava narozenin a svátků pro lidi důležitá?*

3. Transfer do života

Dětem zadáme úkol, aby vymyslely pro někoho blízkého dárek, který mu udělá radost a který nikde ne-koupí. Namaluj ho.

Hodnotová reflexe:

- *Jaký je rozdíl mezi dárkem, který koupíš, a tím, který vyrobíš?*
- *Vymyslel někdo dárek, který se nedá ani koupit, ale ani vyrobit?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Oslava je příležitostí ke společnému setkání a vyjádření úcty a zájmu o druhého.

Lekce
16

Oslavujeme společně

CÍL:

Žák si uvědomuje důležitost oslav v životě člověka (svátky, narozeniny).

POMŮCKY:

Pastelky, nůžky, lepidlo, časopisy.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivace nám poslouží pracovní list s krátkým úryvkem J. Čapka: Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort. Pokud už umějí děti číst, přečtou krátký úryvek nebo jej může přečíst učitel. Děti mají za úkol vyluštit tajenku, která je dokončením poslední věty: „Uděláme pejskovi a kočičce k svátku.....!“

Děti mají najít mezi obrázky správná slova.

Č	O	K	O	L	Á	D	A	
					K	O	S	T
		C	U	K	R			
B	U	Ř	T	Y				

Hodnotová reflexe:

- Vyrobita jsi někdy pro někoho nějaké překvapení – dárek?
- Víš, co má rád tvůj kamarád?

2. Návuk ve třídě

K oslavě narozenin patří i dort. Pejsek s kočičkou do svého dortu zamíchali vše, co bylo na obrázcích kolem tajenky a spoustu dalších věcí, které měli rádi. Děti do dortu na pracovním listu nakreslí vše, co má rád jejich kamarád nebo čím mu můžou udělat radost. Místo kreslení mohou děti do dortu vlepovat obrázky z časopisů a udělat koláž. Necháme děti, aby si samy zvolily, komu připraví dort, nebo si na lístečky připravíme jména dětí, která vložíme do sáčku (košíku), a děti si postupně vylosují jméno některého spolužáka, pro kterého narozeninový dort připraví. Po dokončení se děti posadí do kruhu a vytvořené dorty postupně předají kamarádům.

Hodnotová reflexe:

- Bylo těžké vybrat, co má rád tvůj kamarád a proč?
- Pamatuješ si, kdy mají tví blízcí (rodiče, sourozenci, kamarádi) narozeniny?

3. Transfer do života:

Vytvoříme si svůj třídní narozeninový rituál. Dbáme na to, abychom dětem během školního roku popřáli.

Náhled pracovního listu

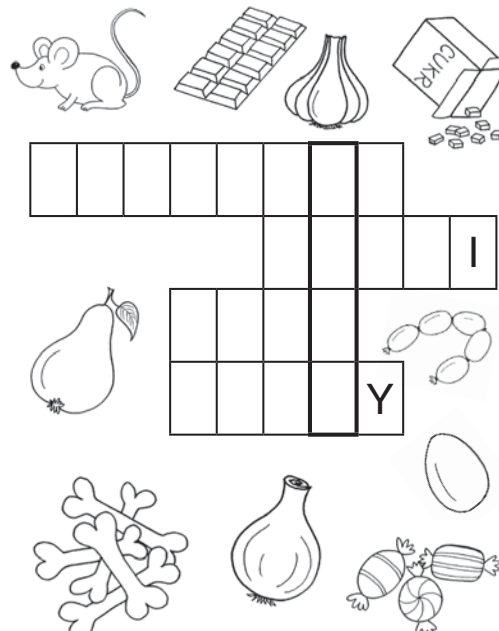
Lekce
16

A) SPOLEČNĚ OSLAVUJEME

PEJSEK MĚL MÍT ZÍTRA SVÁTEK A KOČIČKA NAROZENINY. DĚTI TO VĚDĚLY A CHTĚLY PEJSKA A KOČIČKU NĚJAK K SVÁTKU A K NAROZENINÁM PŘEKVAPIT. PŘEMÝŠLELY, CO BY PEJSKOVÍ A KOČIČCE DALY NEBO UDEĚLALY, PAK SI VZPOMNĚLY A ŘEKLY:

„VÍTE CO, DĚTI? UDEĚLÁME PEJSKOVÍ A KOČIČCEK SVÁTKU .....!“

NAJDI V TAJENCE SLOVO, KTERÉ V TEXTU CHYBÍ. MEZI OBRÁZKY VYBER SPRÁVNÁ SLOVA, KTERÁ DO TAJENKY PATŘÍ.

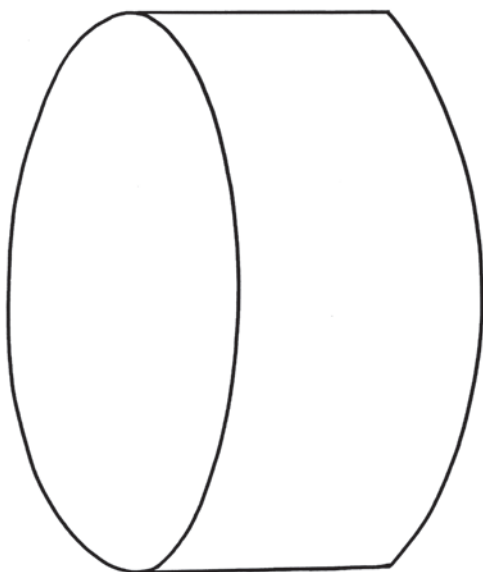
4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Radost druhému udělá i to, že si vzpomenu na jeho svátek či narozeniny a pěkně mu popřeji.

Náhled pracovního listu

Lekce
16

B) PEČEME DORT

Co schází Katce ve skříni?

CÍL:

Žák se stará o svoje věci, uklízí je. Uvědomuje si hodnotu věcí.

POMŮCKY:

Pracovní list CO SCHÁZÍ KATCE VE SKŘÍNI?, nůžky, lepidlo, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel přečte dětem básničku Jiřího Havla CO SCHÁZÍ KATCE VE SKŘÍNI?

CO SCHÁZÍ KATCE VE SKŘÍNI?

Kateřina má svou skříň,
místa je v ní čím dál míň.
Hrůza, kam se podíváte –
všechno páté přes deváté:
vláček, méďa, pejsek, míč,
auta, kostky, mašle, klíč,
maňáskové divadlo,
panenky a švihadlo,
polámané pastelky,
ponožky, zástěrky,
svetr, šála, rukavice,
prstýnky a náušnice,
kůrka chleba, rohlík celý,
knoflíky a karamely,
spousta her a pohádek...
Schází tu jen pořádek!

Vyprávíme si o obrázku v horní části pracovního listu CO SCHÁZÍ KATCE VE SKŘÍNI?.

Hodnotová reflexe:

- Co všechno má Katka ve skříni?
- Proč by si měla Katka udělat ve skříni pořádek?
- Které věci do skříně nepatří?
- Kam bys je uložil/a?
- Jak bys roztřídil/a věci, které ve skříni zůstanou?

2. Nácvič ve třídě

a) Žáci vypracují druhý úkol z pracovního listu – rozstříhají čtverečky s obrázky a vlepí je na správné místo. Šperky a ozdoby do police označené řetízkem s přívěskem, oblečení do police označené čepicí a do poslední poličky, označené obrázkem maňáskas, patří hračky. Rychlejší děti obrázky vymalují. Řešení společně zkontrolujeme.

Hodnotová reflexe:

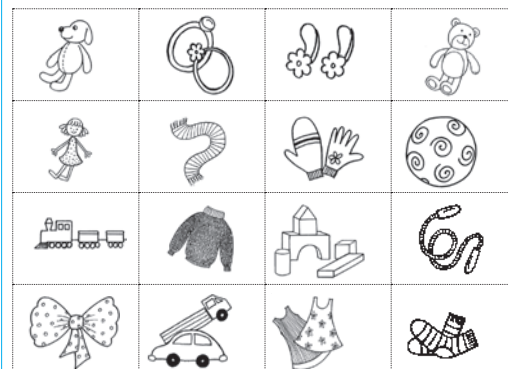
- Co patří do poličky s oblečením?
- Co jsi uložil/a do police s hračkami?
- Které věci patří do poličky s ozdobami?
- Jaký je rozdíl mezi skříní na prvním a druhém obrázku? Co to znamená pro Katku?

Náhled pracovního listu

Lekce
17

A) CO SCHÁZÍ KATCE VE SKŘÍNI?

1. VYPRÁVĚJ, CO VIDÍŠ NA OBRÁZKU.

b) Děti sehraji v malých skupinách scénky, ve kterých si uvědomí výhody pořádku:
 pospíchám do školy, nemůžu najít pomůcky,
 hledám oblíbenou hračku,
 přišla nečekaná návštěva, v pokojíčku mám velký nepořádek...

Hodnotová reflexe:

- Proč je dobré udržovat si ve věcech pořádek a starat se o ně?
- Pomáhá ti někdo uklízet tvoje věci?
- Připravuješ si věci do školy sám/sama, nebo ti někdo pomáhá?
- Jak se cítíš, když máš ve svých věcech nepořádek?
- Jaké to je, když se přemůžeš a svoje věci si uklidíš?
- Co děláš s hračkami, se kterými si už nehraješ?

3. Transfer do života

Udržuj si pořádek ve svých věcech (doma i ve škole).

Hodnotová reflexe:

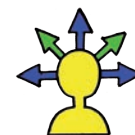
- Kde se ti daří udržovat pořádek snáz – doma, nebo ve škole?
- Máš doma na starosti i jiné věci než svoje?
- Pochválil tě někdo za to, že máš ve svých věcech pořádek?
- Máš radost z toho, když máš svoje věci uklizené? Jakou to má výhodu?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

O svoje věci se dobře starej. Za každou věcí, kterou používáš, je spousta lidské práce.

Varianty:

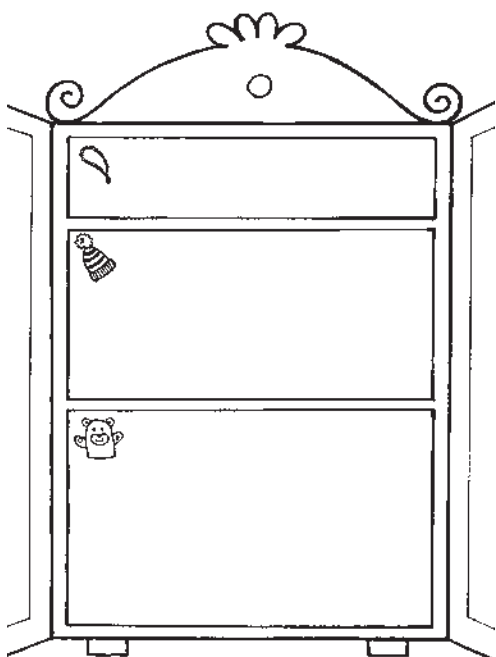
Po dohodě s rodiči můžeme věnovat hračky a oblečení, které už děti nevyužijí, na charitativní účely.

Náhled pracovního listu

Lekce
17

B) CO SCHÁZÍ KATCE VE SKŘÍŇI?
 2. UKLÍD KATCE VE SKŘÍŇI.

Jak se cítím

CÍL:

Žáci se učí rozlišovat základní pocity u sebe a u druhých (radost, strach, smutek, hněv).

POMŮCKY:

Pracovní list JAK SE CÍTÍM, špejle, lepidlo, nůžky, pastelky, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu požádáme děti, aby se postupně zatvářily radostně, smutně, nazlobeně a ustrašeně. Dětem rozdáme pracovní list JAK SE CÍTÍM s obličejí vyjadřujícími základní emoce: radost, strach, smutek, hněv. Děti k jednotlivým emocím přiřadí správný obrázek. Poté si jednotlivé obličejové vystříhnou, mezi dva obličejové vloží špejle a slepí je k sobě. Každé dítě si tímto způsobem vytvoří dva terčíky. Jeden terčík s protikladnými pocity radost a smutek a druhý s emocemi hněv a strach.

Hodnotová reflexe:

- Jak se cítíš v tomto okamžiku?

2. Nácvik ve třídě

Když děti práci dokončí, sedneme si společně do kruhu. Vyzveme děti, aby ukázaly obličej vyjadřující smutek a postupně všechny čtyři emoce. Učitel dětem sdělí, že ho zajímá, jak se lidé v různých situacích cítí. Popíše dětem každou z následujících okolností a zeptá se:

„Jak se tato osoba cítila?“

Děti vyberou terčík s obličejem. Během čtení mohou mít zavřené oči, aby se mohly lépe vžít do popisované situace. Otevřít je mohou, až se budou rozhodovat pro určitou emoci.

Příklady:

Maminka ti po večeři připraví překvapení a na stůl položí tvoji oblíbenou zmrzlinu.

Rozbila se tvá oblíbená hračka.

Ve škole jsi dostal špatnou známku.

Tatínek přišel dřív z práce.

K narozeninám jsi dostal jiný dárek, než jaký sis přál.

Jsi dlouho sám doma.

Protože jsi onemocněl, nemůžeš jet s kamarády na výlet.

Tvoje družstvo vyhrálo turnaj.

Vyzveme děti, aby samy vymyslely pro ně známé situace.

Na závěr se zeptáme, jak se momentálně cítí, a vyzveme je, ať do pracovního listu namalují obličej s emocií, kterou v daném okamžiku pociťují, a namalují obrázek situace, ve které tuto emoci pociťují.

Hodnotová reflexe:

- Podle čeho ses při hře rozhodoval/a?
- Reagují lidé na popisované situace stejně?
- Podle čeho poznáš, jak se cítí lidé kolem tebe?

Náhled pracovního listu

Lekce
18

JAK SE CÍTÍM

DO KRUHU NAMALUJ OBLIČEJ PODLE TOHO, JAKÝ POCIT VYJADRŮJE. NAMALUJ SITUACI, VE KTERÉ SE TAK CÍTIŠ.

- *K čemu je dobré vnímat, jak se lidé cítí?*
- *Co všechno můžeš vyčíst z výrazu obličeje?*

3. Transfer do života

Všímej si tváří lidí, když jsou smutní, veselí, rozzlobení a mají strach.

Hodnotová reflexe:

- *Poznal/a jsi, zda jsou lidé smutní, veselí, rozlobení a mají strach?*
- *Jaký pocit převládá u tebe a proč?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pokud dokážeme vyčíst z obličeje, jak se lidé cítí, budeme snadněji vědět, jak se k nim chovat.

Co se stalo?

CÍL:

Žák se učí rozlišovat pocity u sebe a u druhých, učí se spolupracovat.

POMŮCKY:

Pracovní list CO SE STALO?, lepidlo, nůžky. DVD „Krtek a kalhotky“.

Na tabuli karty se slovy RADOST, SMUTEK, VZTEK, STRACH, obrázky obličejů vyjadřujících tyto pocity (zvětšíme obrázky ze spodní části pracovního listu); plátěný sáček, kartičky s názvy pocitů (nachystáme pro každou skupinu jednu, a to tak, aby byly všechny pocity zastoupeny rovnoměrně).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci použijeme příběh „Krtek a kamarádi“ z DVD „Krtek a kalhotky“.

Hodnotová reflexe:

S kým krtek kamarádil?

Proč dal zvířátkům borůvky?

Jak se asi krtek cítil, když mu zvířátka vzala třešně?

Děti přiřadí k názvům pocitů, které krtek cítil, obrázky (na tabuli).

Mohlo některé ze zvířátek cítit vztek, strach? Kdy? Na tabuli přiřaď obrázky obličejů.

Proč přinesla zvířátka krtekovi ořechy? Jak se krtek zachoval? Proč?

V jakých situacích cítíš tyto pocity ty?

2. Nácvik ve třídě

Žáky rozdělíme do tří- až čtyřčlenných skupin. Jeden za skupinu vylosuje název pocitu. Ve skupině si děti řeknou, kdy tento pocit zažívají; vyberou jednu situaci a připraví si její dramatizaci, tak aby ostatní děti hádaly, jaký pocit skupina znázorňovala. Po každé scéně následuje krátká reflexe.

Hodnotová reflexe:

- Čí příběh jste si vybrali?
- Jak se vám ve skupině spolupracovalo?
- Podle čeho jsi poznal/a, o jaký pocit se jedná?
- Bylo pro tebe snazší předvádět, nebo hádat? Proč?
- Napadá tě řešení situace?

3. Transfer do života

Všiměj si, jaké pocity prožívají v průběhu týdne členové tvé rodiny. Pokud prožili vztek, smutek, strach, mohl(a) jsi jim pomoci? Jak? Vyber si jednu situaci a vyprávěj o ní ostatním.

Hodnotová reflexe:

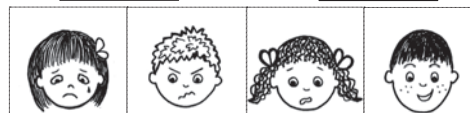
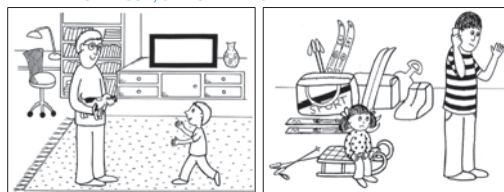
- Jaký pocit zažili tvoji blízcí?
- Jak jsi jim pomohl/a?

Náhled pracovního listu

Lekce
19

CO SE STALO?

VYPRÁVĚJ, CO SE ASI PŘIHDLO.
DO MALÉHO RÁMEČKŮ NALEP OBRÁZKY OBLIČEJE,
KTERÝ VYJADŘUJE, JAK SE DĚTI CÍTÍ.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pokud dokážeš rozpoznat, jak se cítí lidé kolem tebe, budeš lépe vědět, jak se k nim chovat.

Varianty:

Pro nácvik ve třídě můžeme použít pracovní list CO SE STALO?

Děti říkají, co vidí na obrázcích. Do rámečků nalepí pocit ztvárněný obličejem ve spodní části pracovního listu. Pokud si nevědí rady, pomůžeme jim:

- Jindra si už dlouho přál pejska. Jednoho dne přinesl tatínek domů štěně.
- Novákovi rádi lyžují, o víkendu se chystají na hory. Tatínek ale musí nečekaně do práce, nikam tedy nejedou.
- Babička hlídá vnučku Lucku. Dočetla pohádku a zhasla. Zapomněla, že Lucka usíná při světle malé lampičky.
- Michal a Fanda jsou bratři. Mladší Fanda vzal Michalovi autíčko. Rodiče Michalovi nevěří.

Hodnotová reflexe:

- *Jak jsi poznal/a, co děti cítí?*
- *Co mají udělat děti, které cítí smutek, strach, vztek, aby se cítily lépe?*
- *Mohou nějak změnit situaci?*
- *Jaká situace v tobě vyvolá radost, smutek, vztek, strach?*

Jsme kamarádi

CÍL:

Žák si uvědomí hodnotu kamarádství.

POMŮCKY:

Pracovní list JSME KAMARÁDI, pastelky, pero.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci přečte učitel básničku KAMARÁD.

KAMARÁD

Kamarád, kamarád,
to je ten, koho mám rád.
Pomůže mi, poradí,
po tváři mne pohladí.
Všichni jsme tu kamarádi,
a proto se máme rádi.

Hodnotová reflexe:

- Co znamená, když o někom řeknu, že je to můj kamarád?
- Co umí kamarád v básničce?

2. Nácvik ve třídě

Využijeme obrázky z prvního úkolu v pracovním listu JSME KAMARÁDI.

Děti postupně vyvodí, že kamarádi:

mají stejné zájmy,

pomáhají si,

rozdělí se,

když se pohádají, umí se usmířit,

neprozradí tajemství toho druhého...

Do prázdného okénka děti nakreslí, co ještě mohou mít kamarádi společného.

Sedneme si do kruhu, děti seznámí spolužáky s obrázkem, který nakreslily do prázdného okénka v pracovním listu.

Hodnotová reflexe:

- Nakreslil někdo podobný obrázek jako ty?
- Proč si někoho vybereme za kamaráda?
- Jaké vlastnosti má mít dobrý kamarád?
- Myslíš si o sobě, že jsi dobrý kamarád? Proč?
- Je důležité mít hodně kamarádů?

3. Transfer do života

Za domácí úkol vypracuj druhý úkol z pracovního listu.

Náhled pracovního listu

Lekce
20

JSME KAMARÁDI

1. ŘEKNI, PROČ JSOU DĚTI KAMARÁDI:

2. NAKRESLI, CO MÁTE S KAMARÁDEM SPOLEČNÉHO.

Hodnotová reflexe:

- *Kterého kamaráda sis vybral/a?*
- *Co máte společného? Čeho si na něm vážíš?*
- *Čeho si může tvůj kamarád vážit na tobě?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Nezáleží na tom, kolik kamarádů máš, ale jací jsou. Snaž se i ty být ostatním dobrým kamarádem.

Jak je to správně?

CÍL:

Žák si uvědomí význam slušného chování.

POMŮCKY:

Pracovní list JAK JE TO SPRÁVNĚ?, loutky draka a mladíka Emila (viz senzibilizace).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel předvede dramatizaci pohádky O STRAŠLIVÉM DRAKOVÍ.

O STRAŠLIVÉM DRAKOVÍ

Bylo jednou jedno království a to bylo velmi šťastné. Lidé, kteří v něm žili, byli veselí a spokojení. Slunce tam svítilo, květiny kvetly, děti si hrály. Všechno šlo právě tak, jak má.

Až jednoho dne přiletěl do království strašlivý drak. Měl sice jen jednu hlavu, zato velikánskou. Měl dlouhatánský ocas a mocná dračí křídla. Mohutné pařáty s drápy jako šavle. Brrrr! Šla z něho hrůza.

Byl to první drak, který kdy království navštívil. Lidé měli z té obludy ohromný strach. Drak se usadil na vysoké hoře nedaleko královského zámku. Chvilí se jen tak rozhlížel. Pak si do svého doupěte odnesl přímo královskou dceru, krásnou a hodnou princeznu Veronii. Na celé království padl veliký žal. Král s královnou si zoufali. Lidé se trápili.

Král dal vyhlásit, že tomu, kdo vysvobodí princeznu z dračí moci, dá polovinu království. Z celého světa přijížděli stateční rytíři a princové, aby se utkali s drakem. Ale žádnému z nich se nepodařilo princeznu vysvobodit.

Už se zdálo, že je vše ztraceno. Všichni princové i rytíři odešli s nepořízenou. A právě tehdy se za drakem vydal mladík jménem Emil. Nebyl to rytíř ani princ, ale slušný člověk. Pomalu došel až na vrcholek před dračí sluj. Samozřejmě že také dostal strach, ale překonal ho a nechal nohy na ramena.

„Dobrý den!“ zavolal do sluje. Z nitra hory se ozvala dunivým dračím hlasem odpověď: „Dobře!“

Ve vchodu do sluje se objevila veliká dračí hlava.

„Jak se máte?“ zeptal se Emil zdvořile a rychle odskočil. Snažil se tvářit, jako že se ani tolik nebojí.

„Děkuji za optání, už je to lepší,“ odpověděl drak a přátelivě se na Emila usmál. „Představte si, mladý muži, pořád mi sem chodila nějaká rytířská a princátkovská havěť. Ve dne v noci mi sem lezli! Nepozdravili, vtrhli mi bez pozvání do sluje. Opravdu odporné chování!“ Emil chápavě přikyvoval.

„Víte, chtěl jsem vás poprosit o takovou maličkost. Nebyl byste tak laskav a nedovolil princezně Veronii, aby se vrátila k mamince a tatínkovi do zámku? Všem se jim hrozně stýská.“

Drakovi se moc nechtělo poslat Veronii zpátky, protože s ní byla legrace a taky dobře hrála šachy. Ale když Emil tak hezky poprosil, rozhodl se drak, že mu vyhoví.

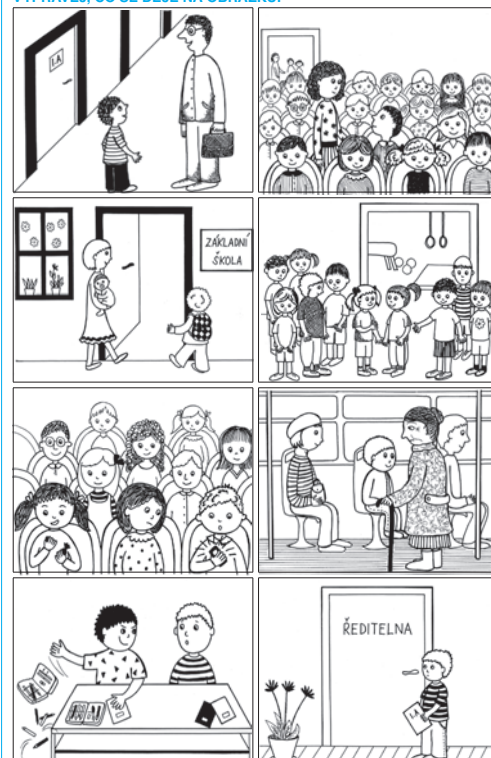
Ještě ten den dovedl Emil princeznu Veronii zpět do královského zámku. To bylo radostí! Král s královnou se veselili, obyvatelstvo jávalo.

Náhled pracovního listu

Lekce
21

JAK JE TO SPRÁVNĚ?

VYPRÁVĚJ, CO SE DĚJE NA OBRÁZKU:

Emil se s králem spřátelil. A každou neděli odpoledne hrával ve své půlce království s drakem šachy. Oběma to šlo dobře, protože byli moudří. Věděli, že vlídné a zdvořilé slovo dokáže odemknout více zámků, než jich rozlomí ten nejmocnější meč. (Zkráceno)

Hodnotová reflexe

- Proč vydal drak Emilovi princeznu?
- Kdy se Emil projevil jako slušný člověk?

2. Nácvik ve třídě

Využijeme pracovní list JAK JE TO SPRÁVNĚ?

Žáci popíší jednotlivé situace:

- Jirka potkal ve škole spolužákova tatínka.
- Jsme v divadle. Hanka sedí na konci řady a potřebuje odejít.
- Tomáš jde do školy. Do dveří chce vejít i paní s miminkem v náručí.
- Děti jdou na hodinu tělesné výchovy, stojí před dveřmi tělocvičny.
- Jsme na koncertě. Mirka jí bonbony, Danovi zvoní telefon.
- Děti jedou tramvají. Aleš sedí, nad ním stojí stará paní.
- Jára shodil Honzovi penál.
- Ondra má odnést třídní knihu do ředitelny.

Ve skupinách děti zahrají, jak se mají správně chovat.

Hodnotová reflexe:

- Dozvěděl/a ses dnes něco nového?
- Co znamená, když o někom řekneme, že je to slušný člověk?
- K čemu je dobré chovat se k sobě slušně?
- Jak se k tobě chovají ostatní, když ty jsi slušný?

3. Transfer do života

Sleduj svoje chování a nakresli, kdy ses choval hezky ke spolužákům a ke členům svojí rodiny.

Hodnotová reflexe:

- Jaké situace jsi nakreslil/a?
- Využil/a jsi ve svém chování něco, co ses dozvěděl/a na minulé hodině?
- Bylo snazší chovat se slušně ke členům rodiny, nebo ke spolužákům? Proč?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Vlídné a zdvořilé slovo dokáže odemknout více zámků, než jich rozlomí i ten nejmocnější meč. (Učitel vysvětlí žákům přiměřeně jejich věku.)

Co máme společného?

CÍL:

Žák hledá, co má společného se spolužáky a s lidmi kolem sebe.

POMŮCKY:

Pracovní listy CO MÁME SPOLEČNÉHO, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K motivaci žáků využijeme první cvičení z pracovního listu.

Hodnotová reflexe:

- Máme s ostatními lidmi společné jen to, co je vidět na první pohled?
- Co máme společného my ve třídě?
- Co máš společného s ostatními lidmi?

2. Nácvik ve třídě

Děti se rozdělí do dvojic. Snažíme se, aby si do dvojice vybraly toho, s kým obvykle nespolupracují. Do pracovního listu zakreslí, co mají se spolužákem společného. Snaží se najít to, co není vidět na první pohled – vlastnosti, zájmy, dovednosti... (10 minut). Sedneme si do kruhu, kde každá dvojice sdělí ostatním, co zjistila.

Hodnotová reflexe:

- Dozvěděl/a ses o spolužákovi něco nového?
- Překvapilo tě něco?
- Kolik společných věcí jste ve dvojici našli?
- Které vyprávění tě zaujalo?
- Slyšel jsi něco, co má společného více dětí ve třídě?
- Jakou výhodu má, když máme společné zájmy, dovednosti, vlastnosti?

3. Transfer do života

Za domácí úkol nakreslí, v čem jsi stejný – vlastnost nebo dovednost – jako ostatní členové tvé rodiny (maminka, tatínek, sourozenci).

Hodnotová reflexe:

- Jakou vlastnost nebo dovednost jsi našel/našla?
- Se kterým členem tvé rodiny ji máš společnou?
- Našel/Našla jsi vlastnost nebo dovednost, kterou máte společnou všichni?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Všiměj si pozorně dětí kolem sebe. Možná zjistíš, že vás baví stejné věci, pokládáte stejné věci za důležité, cítíte se spolu dobře, a získáš tak nové kamarády.

Náhled pracovního listu

Lekce
22

A) CO MÁME SPOLEČNÉHO

1. ŘEKNI, CO MÁJÍ SPOLEČNÉHO:

2. NAKRESLI, CO MÁTE S KAMARÁDEM SPOLEČNÉHO:

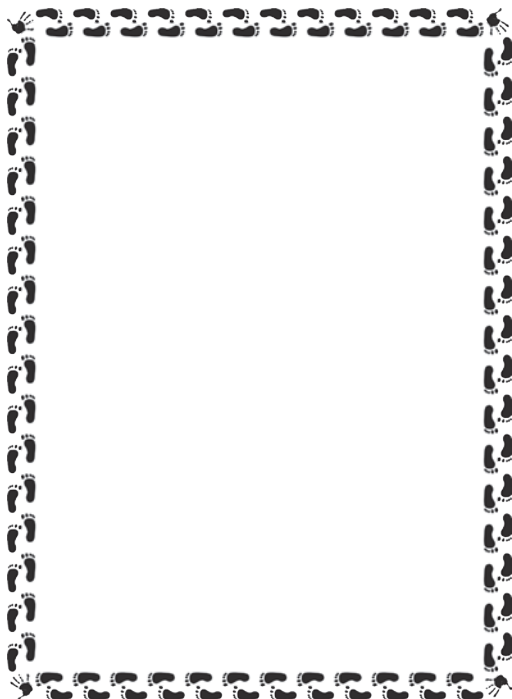
Náhled pracovního listu

Lekce
22

B) CO MÁME SPOLEČNÉHO

NAKRESLI, V ČEM JSI STEJNÝ – VLASTNOST NEBO DOVEDNOST
– JAKO OSTATNÍ ČLENOVÉ TVÉ RODINY (MAMINKA, TATÍNEK,
SOUROZENCI).

Lekce
23**Samostatně a společně****CÍL:**

Žák se učí spolupracovat ve dvojici, uvědomí si výhody spolupráce.

POMŮCKY:

Pracovní list CO KRESLILY PASTELKY, pro každou dvojici papír formátu A3 rozdělený na tři stejně velká pole, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:**1. Senzibilizace/motivace**

Jako motivaci přečte učitel básničku Jiřího Havla PASTELKY.

PASTELKY

Z maminčiny kabelky
vyskákaly pastelky,
hned se na mě pousmály,
jako by mě dlouho znaly.

Žlutá řekla: „Kde máš blok?
Chceme kreslit! Vlevo v bok!“
Červená se otočila,
nad papírem zakroužila,
ostatní se přidaly,
v prstech se mi střídaly.

**Nejdřív nakreslily domek,
kolem plot a za ním stromek,
pod tím stromkem maminku
a mou sestru Pavlíčku,
potom dlouhou cestu zprava,
na ní tátu, jak nám mává,
zleva zase babičku,
u babičky lavičku,
a vedle ní naše štěně,
jak si zkouší stojku v seně.**

Pastelky si dlouho hrály,
bez reptání malovaly
všechno, co mám nejvíc rád.
Až večer šly se mnou spát...

Hodnotová reflexe:

- Jakou barvu máš rád/a?
- Jakou náladu, jaký pocit v tobě tato barva vyvolává?

2. Nácvik ve třídě

Úkolem dětí bude namalovat společně s partnerem obraz. Rozhodneme se, zda chceme, aby měly děti za partnera spolužáka, se kterým běžně pracují, nebo jestli si mají vyzkoušet práci s partnerem úplně novým. Podle toho

Náhled pracovního listu Lekce
23

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ■ Téma 4: Spolupráce a tvořivost

CO KRESLILY PASTELKY

POSLECHNI SI BÁSNIČKU A NAKRESLI, CO KRESLILY PASTELKY.

rozdělíme děti do dvojic. Děti si sednou proti sobě, mezi sebe položí list papíru. Nejdříve kreslí každý na jednom kraji papíru svůj obrázek (asi 5 minut). Potom se domluví, jaký obrázek namalují společně doprostřed papíru. Snaží se dohodnout tak, aby pro ně bylo společné malování zábavné (asi 12 minut).

Hodnotová reflexe:

- *Bylo pro tebe snadné malovat doprostřed papíru společně s partnerem?*
- *Jsi s vaším společným obrázkem spokojený/á?*
- *Myslíš si, že jsi se svým partnerem spolupracoval/a? Proč si to myslíš?*
- *Co je lepší: když spolupracuješ s partnerem, nebo když pracuješ sám? Co je obtížnější?*
- *Jaké výhody má spolupráce?*

3. Transfer do života

Všímej si, s kým ve třídě se ti nejlépe pracuje, a zkus si uvědomit, proč. Zkus pracovat i s tím, s kým jsi ještě nespolečně pracoval/a.

Hodnotová reflexe:

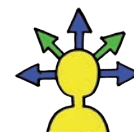
- *S kým se ti nejlépe spolupracuje? Proč?*
- *S kým jsi začal/a spolupracovat?*
- *V čem se vám spolupráce dařila?*
- *Co ještě můžete na spolupráci zlepšit?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Při plnění společného úkolu se snaž najít s druhým společnou řeč.

Varianty:

Pokud zbyde čas, přečte učitel dětem silně vytištěnou část motivační básničky a děti vypracují úkol z pracovního listu.

Překvapení

CÍL:

Žák rozvíjí spolupráci, fantazii.

POMŮCKY:

Papír, pastelky nebo voskovky, pracovní list PŘEKVAPENÍ, 2–3 obrázky na úvod hodiny – viz senzibilizace.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Připravíme si 2–3 obrázky (rozfoukáme skvrnu tuše brčkem – viz pracovní list), postupně je dětem ukazujeme (můžeme s nimi i otáčet).

Hodnotová reflexe:

- Co ti obrázek připomíná?
- Co bys do něj dokreslil/a?
- Proč každému připomíná obrázek něco jiného?

2. Nácvik ve třídě

Sedíme v kruhu. Každé z dětí dostane list papíru, na zadní stranu napíše své jméno. Na přední stranu začne malovat nějaký obrázek (2–3 minuty). Děti přestanou malovat a započatý obrázek podají dítěti po levici. Pokračují v malování obrázku, který dostaly od dítěte po své pravici. Pracují opět 2–3 minuty a pak zase předají sousedovi po levé straně. To opakujeme tak dlouho, až každé dítě dostane zpět obrázek, který začalo malovat.

Hodnotová reflexe:

- Co jsi cítil/a, když jsi svůj obrázek ne mohl/a dokončit a dokončili ti ho ostatní?
- Jsi spokojený/a s obrázkem, který se k tobě vrátil?
- Jaké bylo pokračovat v malování cizích obrázků?
- Který obrázek tě obzvlášť zaujal?
- Liší se tyto obrázky od jiných obrázků, jež obvykle maluješ?
- Mělo společné kreslení nějaké výhody?

3. Transfer do života

Za domácí úkol dokresli do pracovního listu, co v obrázku vidíš. Práci ukaž ostatním.

Hodnotová reflexe:

- Co jsi v obrázku viděl/a?
- Má někdo podobný obrázek jako ty?
- Který obrázek tě zaujal?
- Jakou výhodu mělo, když jsi obrázek dokončil/a sám/sama?
- Mělo nějaké výhody společné kreslení v hodině?

Náhled pracovního listu

Lekce
24

PŘEKVAPENÍ

CO TI OBRÁZEK PŘIPOMÍNÁ? DOKRESLI.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

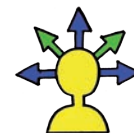
Více hlav – více rozumu. (Učitel vysvětlí přiměřeně věku žáků.)

Varianty:

Pokud je ve třídě mnoho dětí, trvalo by příliš dlouho, než by obrázek obešel celé kolo. Vytvoříme tedy více menších skupin (osm až deset dětí) nebo malování ukončíme po osmi až deseti předáních či předáváme obrázek vždy o dvě místa doleva.

Jako motivaci můžeme na tabuli nakreslit jednoduchý obrázek – např. domeček. Žáci chodí postupně k tabuli a dokreslují další věci, které k domečku patří – strom, plot, sluníčko... Tímto způsobem děti nachystáme na práci v další části hodiny.

Připravené obrázky dětem ukážeme až při zadávání domácího úkolu.

Kouzelný koberec

CÍL:

Žák rozvíjí spolupráci.

POMŮCKY:

Pro každou skupinu karton o rozměrech 20 x 15 cm pokrytý oboustrannou lepicí páskou, přírodniny, pracovní list KOUZELNÝ KOBEREC, pastelky nebo voskovky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci učitel přečte báseň Ludvíka Středy **PASTELKOVÝ VÝLET**.

PASTELKOVÝ VÝLET

Jdu na výlet s pastelkami,
jestli chcete, pojďte s námi!

Bledě modrá bez ptaní
namaluje svítání.

Hnědá kreslí dlouhou cestu,
co se loudá loukou k městu.

Zelená se na rady,
ptá snad každé zahrady.

Červená se nezastaví,
nosí malinové zprávy.

Fialová mívá strach,
že zabloudí v kedlubnách.

Oranžová, kde jen může,
přibarvuje bledé růže.

Žlutá se zas ráda schová,
protože je sluníčková.

Růžové nic nevadí,
trumpetu si naladí,

vytrubuje – tramtadá!
pak jí skvělá nálada

– pokud zrovna neprší –
celý týden vydrží.

Jestli chcete, pojďte s námi,
jdu na výlet s pastelkami.

Hodnotová reflexe:

- Které barvy se objevily v básničce?
- Kde ještě najdeš tyto barvy v přírodě?
- Kterou barvu máš nejraději? Proč?

2. Nácvik ve třídě

Na výlet půjdeme i my. Vydáme se na vycházku na louku, do lesa... Děti se rozdělí do skupin. Každá skupina dostane karton pokrytý oboustrannou lepicí páskou. Úkolem každé skupiny je pokrýt plochu papíru rostlinami, které budou mít co největší množství barev – mají vytvořit pestrý „koberec“. Po návratu do třídy práce vystavíme.

Hodnotová reflexe:

- Jak jste se ve skupině dohodli?
- Umístili jste jednotlivé rostliny na papír náhodně, nebo jste nejdříve přemýšleli, kam kterou umístíte?
- Který koberec tě zaujal? Čím?
- Umí váš koberec něco kouzelného?
- Chtěl/a bys mít takový koberec doma?

Náhled pracovního listu

Lekce
25

KOUZELNÝ KOBEREC

VYMALUJ KOBEREC TAK, ABY CO NEJVÍCE PŘIPOMÍNAL KOBEREC, KTERÝ JSTE VYTVOŘILI S KAMARÁDY Z PŘÍRODIN.

3. Transfer do života

Nakresli místo, na které chodíš rád s někým ze své rodiny. Na příští hodině o něm vyprávěj spolužákům.

Hodnotová reflexe:

- *Kde se nachází tvoje místo?*
- *Proč sis ho vybral/a?*
- *Kdy ho navštěvuješ?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Ve dvou se to lépe táhne. (Učitel vysvětlí žákům přiměřeně jejich věku.)

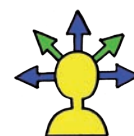
Varianty:

Pokud mají děti možnost, mohou místo, které navštěvují, vyfotografovat.

Za domácí úkol mohou děti domalovat koberec v pracovním listu tak, aby barevně připomínal koláž, kterou vytvořily v hodině.

Doporučení/pozor:

Pokud půjdeme na vycházku, nebude nám na tuto aktivitu stačit jedna vyučovací hodina.

Obloha a sluníčko

CÍL:

Žák rozvíjí spolupráci a tvořivost.

POMŮCKY:

Obrázek sluníčka, pruh hnědého a modrého krepového papíru, sklenice s vodou, vodové barvy, štětec, papír; pro každou skupinu karton formátu A3, kancelářské papíry, pastelky, nůžky, lepidlo.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na tabuli si připravíme obrázek sluníčka, oblohy (modrý papír), země (hnědý papír). Zdramatizujeme příběh O OBLOZE A SLUNÍČKU.

O OBLOZE A SLUNÍČKU

Kdysi dávno, velice dávno na světě ještě nebylo vůbec nic. Země byla docela prázdná, smutná, hnědá a úplně bez života. Nad ní zářila jasná modrá obloha a celé dny na ni svítilo sluníčko.

Země byla tak prázdná, že bylo jednomu líto se na ni dívat. A obloha i sluníčko neměly žádné lepší podívání než tu smutnou zem. Bylo jim neveselo a nudily se.

Jednoho dne se sluníčko usmálo na oblohu: „Budeme kamarádi, ano?“ A obloha se zaradovala a hned si se sluníčkem na to přátelství plácla. „A víte co?“ navrhla sluníčku. „Odteďka si budeme pomáhat a dělat věci společně!“

„To je ale báječný nápad!“ odpovědělo sluníčko a hned přemýšlelo, jak by si s oblohou mohlo pomáhat. Na něco přišlo. „Podívejte, jak je ta zem smutná. Úplně bez života,“ řeklo. Obloha se podívala dolů a přikývla. Sluníčko mělo pravdu. „Kdybychom se společně pustily do díla, třeba to dokážeme zařídit tak, aby byla veselejší.“

A tak se daly do práce. Sluníčko vzalo část své jasné žluté barvy, obloha část své blan-kytně modré. A míchaly a míchaly, co jim síly stačily. Z míchání vznikla nádherná zelená barva. Tu potom sluníčko s oblohou společně poslaly na zem. A země se zazelenala. Vyrostla na ní tráva, keře, stromy, lesy a louky. V lesích a na loukách se objevila zvířata. Země byla najednou plná života, krásná a veselá. Sluníčko s oblohou se radovaly, jaké mají krásné podívání. Je to prostě tak – když si dva pomohou, je všechno veselejší. Na obloze i na zemi.

Hodnotová reflexe:

- Proč byly sluníčko a obloha smutné?
- Co všechno se objevilo na zemi?
- Proč byla země veselejší?

2. Návuk ve třídě

Brainstorming:

Jaké stromy, keře, květiny rostly na zemi?

Jaká zvířata tu žila?

Odpovědi zapisujeme do dvou sloupců (rostliny, zvířata) na tabuli.

Náhled pracovního listu

*Pro tuto lekci
není pracovní list*

Děti rozdělíme do skupin. Každá skupina má za úkol nakreslit, jak vypadala země, když ji sluníčko a obloha udělaly veselejší. Některé děti ze skupiny kreslí na karton A3, další na kancelářské papíry, ze kterých obrázky vystříhnou a nalepí na karton. Každá skupina představí svůj obrázek. Snažíme se, aby promluvil každé dítě ze skupiny.

Hodnotová reflexe:

- *Proč jste pracovali ve skupině a ne každý sám?*
- *Přijali tě do skupiny?*
- *Jak se ti ve skupině pracovalo?*
- *Jak jste si rozdělili práci?*
- *Proč někdo kreslil na karton, někdo na kancelářský papír?*
- *Proč je každý obrázek jiný?*

3. Transfer do života

Nakresli, jak si pomáháte ve vaší rodině.

Hodnotová reflexe:

- *Co jsi nakreslil/a?*
- *Kdo ve vaší rodině ostatním nejvíce pomáhá? Jak?*
- *Jak pomáháš ty?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

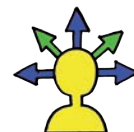
Pokud vás pracuje víc, uděláte více práce a máte více nápadů.

Varianty:

Část příběhu, kdy sluníčko s oblohou připraví zelenou barvu, můžeme předvést tak, že barvu namícháme ze žluté a modré ve sklenici s vodou.

Doporučení/pozor:

Před zahájením skupinové práce si připomeneme pravidla pro práci ve skupině. Na práci nám nebude stačit jedna vyučovací hodina.

Lekce
27

U babičky na dvoře

CÍL:

Žák rozvíjí imitační schopnosti a sebedůvěru.

POMŮCKY:

Pracovní list U BABIČKY NA DVOŘE, obrázky domácích zvířat – použijeme na tabuli, kartičky s obrázky zvířat – na losování, plátěný sáček, lepidlo, nůžky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K motivaci použijeme nahrávku písničky „Když jsem já sloužil“, případně si písničku zazpíváme.

Hodnotová reflexe:

- Která domácí zvířata se v písničce objevila?
- Která další domácí zvířata znáš?
- Obrázky zvířat, která děti jmenují, můžeme dávat na tabuli.

2. Návěst ve třídě

Každé z dětí si vylosuje kartičku s obrázkem domácího zvířete (dětí upozorníme, aby obrázek nikomu neukazovaly). Posadíme se do kruhu. Vyzveme děti, aby si představily, že se jejich zvířátko ztratilo z babiččina dvorku. Aby se mohlo vrátit zpátky, musí ho znázornit pantomimou. Pokud ostatní uhodnou, o jaké zvířátko šlo, vrátí se zpátky na dvorek. Každému dítěti za jeho výkon zatleskáme.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro tebe snazší zvíře předvádět, nebo hádat? Proč?
- Čí výkon tě zaujal?
- Kolik zvířátek jsi uhodl/a?

3. Transfer do života

Nakresli zvířátko, které máte doma (nebo které bys chtěl mít) a připrav si o něm krátké vyprávění.

Hodnotová reflexe:

- Jaké zvíře doma máš (chtěl bys mít)?
- Jak se o něj staráš?
- Kdo a jak ti pomáhá s péčí o něj?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Důvěřuj si a neboj se zkoušet nové věci.

Varianty:

Pokud nám zbyde čas, využijeme pracovní list U BABIČKY NA DVOŘE.

Náhled pracovního listu

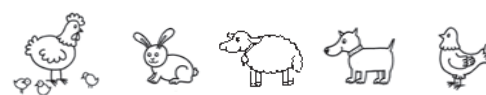
Lekce
27

U BABIČKY NA DVOŘE

OBRÁZKY ZVÍŘAT VYMALUJ, VYSTŘIHNI A NALEP DO VELKÉHO OBRÁZKU NA MÍSTO, KAM PATŘÍ.

Doporučení/pozor:

Na představení jednotlivých zvířat můžeme využít hodinu prvouky. Snažíme se, aby promluvily všechny děti.

Město

CÍL:

Žák rozvíjí představivost, tvořivost, učí se spolupracovat.

POMŮCKY:

Pracovní list KDE BYDLÍM, krabičky od mýdla, zubní pasty, čaje, léků..., barevné papíry, lepidlo, nůžky, kartonová podložka pod model města.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci učitel přečte básničku Jiřího Žáčka JAK ŠLI BRATŘI PRO KLÁDU.

JAK ŠLI BRATŘI PRO KLÁDU

Jeden sedlák měl tři syny,
nebáli se žádné dřiny.
„Kubo, dojdí pro kládu!“
Kuba kývl: „Tak já jdu.“
Šlapal, šlapal, přišel k lesu:
„Já tu kládu neunesu!“
Posadil se, vzdychl: „Ech,
co mám dělat? Je to pech!“

Kuba nejde... Co se děje?
Zavolali na Matěje.
„Matěji, běž pro kládu!“
Matěj kývl: „Tak já jdu.“
Šlapal, šlapal, přišel k lesu:
„Já ji taky neunesu!“
Posadil se, vzdychl: „Ech...“
Kuba dodal: „Je to pech!“

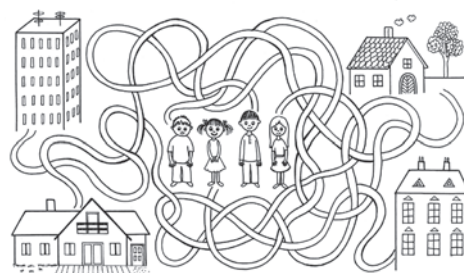
Chopte se té klády, bratři,
ve třech máme sílu za tři!“
Už se kláda nakládá:
„Hej rup! Šup s ní na záda!“
Už ji nesou svižným krokem
polní cestou za potokem,
nesou kládu z javora
rovnou domů do dvora.

Hodnotová reflexe:

- Proč Kuba kládu neunesl?
- Proč to nezvládl ani Matěj?
- Jaký nápad měl Honza?
- Proč se jim ve třech podařilo kládu odnést?

Matěj nejde... To je doba –
ztratili se v lese oba!
„Honzo, dojdí pro kládu!“
Honza kývl: „Tak já jdu.“
Šlapal, šlapal, přišel k lesu:
„Sám tu kládu neunesu.“
Na jednoho je to moc –
pospěšte mi na pomoc!

Náhled pracovního listu

Lekce
28KDE BYDLÍM
1. KDE BYDLÍ DĚTI?

2. NAKRESLI DŮM, VE KTERÉM BYDLÍŠ.

2. Nácvik ve třídě

Učitel uvede aktivitu: „Naším úkolem je vytvořit model města. Čeká nás hodně práce.

Co nám pomůže stejně jako bratrům z pohádky?“ Žáky vedeme tak, abychom dospěli k závěru, že nám pomůže to, když si práci rozdělíme.

Řekneme si, jaké domy v našem městě budou (škola, radnice, nádraží, obytné domy...) – učitel vše zapíše na tabuli. Dohodneme se, kdo který dům vytvoří.

Děti pracují samostatně, případně v menších skupinách. Jednotlivé domy rozmístíme na kartonovou podložku, práci vystavíme.

Hodnotová reflexe:

- *Který dům se ti líbí? Proč?*
- *Jsi spokojený/á s tím, jak město vypadá?*
- *Můžete ještě něco vylepšit?*
- *Jak jste se dohodli, kde bude který dům stát?*
- *Byla dohoda snadná? Řídil ji někdo?*

3. Transfer do života

Do pracovního listu nakresli dům, ve kterém bydlíš.

Hodnotová reflexe:

- *Proč se ti dům, ve kterém žiješ, líbí/nelíbí?*
- *Co bys v něm změnil/a?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Ten dělá to a ten zas tohle a všichni dohromady udělají moc. (Učitel vysvětlí přiměřeně věku žáků.)

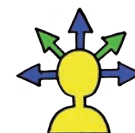
Varianty:

Pokud bude někdo hotový dříve, může splnit první úkol z pracovního listu.

Doporučení/pozor:

Žáky včas upozorníme, aby sbírali různé krabičky.

Na tuto práci nám nebude stačit jedna vyučovací hodina, využijeme i hodinu výtvarné výchovy, případně pracovních činností.

Z pohádky do pohádky

CÍL:

Žák rozvíjí pohybovou tvořivost a představivost, učí se spolupracovat.

POMŮCKY:

Pracovní listy Z POHÁDKY DO POHÁDKY a HÁDEJ, HÁDEJ, HADAČI, plátěný sáček.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Společně si prohlédneme obrázky z pracovního listu Z POHÁDKY DO POHÁDKY.

Hodnotová reflexe:

- Ze kterých pohádek jsou obrázky?
- Jsou tu obrázky z pohádky, kterou neznáš?
- Kdo ti čte nebo vypráví pohádky?
- Přečetl/a sis už nějakou pohádku sám/sama?
- Kterou pohádku máš nejraději?

2. Nácvik ve třídě

Do plátěného sáčku připravíme obrázky z pohádek (rozstříháme pracovní list Z POHÁDKY DO POHÁDKY). Každý žák si vylosuje ze sáčku jednu kartičku a najde spolužáky, kteří mají obrázek ze stejné pohádky. Sedneme si do kruhu.

Ze které pohádky jsou vaše kartičky?

Do sáčku vložíme po jedné kartičce z každé pohádky. Z každé skupiny, které vznikly v předchozí aktivitě, jeden žák vylosuje obrázek a skupina má za úkol tuto pohádku znázornit pohybem. Ostatní hádají, o jakou pohádku jde. Pokud uhodnou, odmění jedni druhé potleskem.

Hodnotová reflexe:

- Dostal/a jsi nápad, jak pohádku znázornit, nebo ses podířil/a nápadu někoho jiného?
- Bylo pro tebe snazší předvádět pohádku, nebo hádat?
- Dozvěděl/a ses při této aktivitě něco nového?

3. Transfer do života

Nakresli obrázek k pohádce, kterou máš rád.

Hodnotová reflexe:

- Ke které pohádce jsi nakreslil/a obrázek?
- Proč je tvoje oblíbená?
- Vybral si někdo stejnou pohádku jako ty?

Náhled pracovního listu

Lekce
29

Etická výchova • Pracovní listy pro 1. ročník ZŠ • Téma 4: Spolupráce a tvořivost

A) Z POHÁDKY DO POHÁDKY

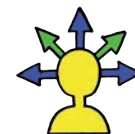

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Víc hlav víc ví. (Učitel vysvětlí přiměřeně věku žáků.)

Varianty:

Pokud nám zbyde čas, vypracují děti úkol z pracovního listu HÁDEJ, HÁDEJ, HADAČI.

Náhled pracovního listu

Lekce
29

B) HÁDEJ, HÁDEJ, HADAČI

KDO JE TO?

SPOJ HÁDANKU SE SPRÁVNÝM OBRÁZKEM.

Cervená šepička,
zacinká rolnička.
Než poví pohádku
o králi na hrádku,
pěkně se ukloní,
zvonečkem zazvoní.

V rybníku světlice,
po stranách police,
barevné hrníčky,
poklíčky, dušičky.
Zelený pán
není tu sám.
Okoun, štika, kapr,
věrný jeho bratr.
U mýna to pěkně kape,
ze šosu mu voda kape.

Šel tatínek do lesa,
že tam kluka vytesá.
Vyřezal mu tělo, hlavu,
ještě trochu spravil bradu.
Tohle zvláštní děčko
slupne skoro všecko.

Zametá světličku,
smutnou tu písničku
tichounce zpívá.
Za úkol dostala,
by hrášek přebrala,
to už tak bývá.
Z oříšku šatíčky,
střevíce, perličky,
na ples se chystá.
Půlnoc již odbila,
dívka se vrátila,
lásky je jistá.

Na palouček měsíc svítí,
voní tráva, voní kvítí.
Mech se třpytí, padla rosa,
panna tančí zcela bosa.
Šaty šité z pavučinky,
závoj hladí kopretinky.
Něžná, lehká, křehoučká,
potěší i pavoučka.

Už vím, co udělám, když...

CÍL:

Žák si uvědomí, jak se má zachovat v situaci, kterou je třeba řešit.

POMŮCKY:

Pracovní list UŽ VÍM, CO UDEĚLÁM, KDYŽ..., plátěný sáček s obrázky z pracovního listu.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Využijeme obrázky z pracovního listu UŽ VÍM, CO UDEĚLÁM, KDYŽ...

Děti hledají obrázek, na kterém je ten, komu se nechce něco dělat; kdo je nespokojený s tím, jak vypadá; kdo je nešikovný; kdo někoho navádí ke krádeži; kdo si neumí najít kamarády; kdo má trému; kdo se někomu posmívá; kdo ubližuje kamarádovi. Následně popíší situaci, která se zde odehrává.

Hodnotová reflexe:

- Co se odehrává na obrázcích?
- Zažil/a jsi někdy podobnou situaci?
- Jak jsi ji vyřešil/a?

2. Nácvik ve třídě

Děti se rozdělí do dvojic (trojic). Jeden ze skupiny si vylosuje lísteček ze sáčku. Skupinka má za úkol vymyslet, jak by situaci vyřešila (10 minut), a zahrát to ostatním. Po každé scénce následuje reflexe.

Hodnotová reflexe:

- Napadá tě jiné řešení?
- Jak ses cítil/a ve své roli?
- Napověděla ti některá scénka řešení tvého problému?

3. Transfer do života

Všímej si, zda se setkáš s podobnou situací a jak si s ní dokážeš poradit.

Hodnotová reflexe:

- S jakou situací ses setkal/a?
- Jak jsi ji vyřešil/a?
- Pomohly ti k řešení situace znalosti ze školy?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pokud se dostaneš do podobné situace, vzpomeň si, co ses dozvěděl ve škole, a snáze ji vyřešíš.

Náhled pracovního listu

Lekce
30

UŽ VÍM, CO UDEĚLÁM, KDYŽ...

Poznámky:

Roční období

CÍL:

Žák rozvíjí spolupráci, tvořivost, představivost.

POMŮCKY:

Pracovní list PROMĚNY, karty se slovy JARO, LÉTO, PODZIM, ZIMA, pastelky, předměty potřebné k předvádění různých zvuků (viz senzibilizace).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Děti zavřou oči, položí hlavu na lavici a hádají různé zvuky (cinkání klíči, míchání lžičkou v šálku, vylévání vody, luskání prsty, mačkání a trhání papíru, stříhání papíru, otevírání a zavírání zásuvky aj.)

Hodnotová reflexe:

- Uhodl/a jsi všechny zvuky?
- Co bylo nejtěžší, co nejtěžší uhodnout?
- Proč je dobré vnímat zvuky kolem sebe?

2. Nácvik ve třídě

Brainstorming:

Co patří k ročním obdobím?

Odpovědi zapisujeme na tabuli do sloupců pod karty se slovy.

Napadá tě zvuk, který patří k některému výrazu napsanému na tabuli? Předved' ho.

Následuje práce ve skupinách. Úkolem každé skupiny je předvést jednotlivá roční období rozličnými zvuky. Ostatní budou hádat, o které období jde. Žáky upozorníme, že při předvádění nemusí roční období následovat tak, jak jdou v roce za sebou. Každou skupinu odměníme za předvedený výkon potleskem stejně jako toho, kdo uhodl. Po výstupu každé skupiny následuje krátká reflexe.

Hodnotová reflexe:

- Jak jste se ve skupině dohodli?
- Prosadil/a jsi svoje nápady, nebo ses přizpůsobil/a?
- Bylo pro tebe příjemnější předvádět, nebo hádat?
- Který výstup tě nejvíce zaujal a proč?
- Proč předváděly skupiny jednotlivá roční období různým způsobem?

3. Transfer do života

Obdobným způsobem si ve skupině připravte znázornění částí dne.

Náhled pracovního listu

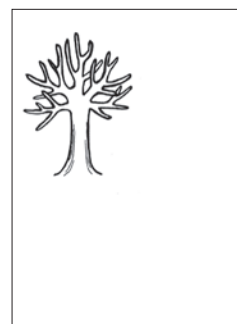
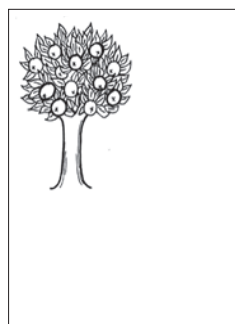
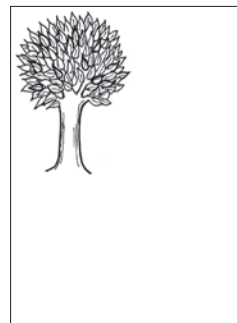
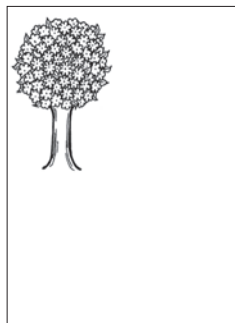
Lekce
31

PROMĚNY

NA LINKY NAPIŠ NÁZVY ROČNÍCH OBDOBÍ.

DO RÁMEČKŮ DOKRESLI, CO K JEDNOTLIVÝM ROČNÍM OBDOBÍM PATŘÍ.

Hodnotová reflexe:

- *Jak jste se ve skupině dohodli?*
- *Která část dne byla pro tebe na přípravu nejsnazší/nejtěžší? Proč?*
- *Bylo pro tebe snazší hádat, nebo předvádět?*
- *Čí výkon tě zaujal?*

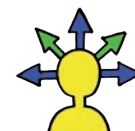
4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Ve skupině vyřešíme zadaný úkol snáz.

Varianty:

Úkol z pracovního listu vypracují děti v hodině nebo ho zadáme jako domácí úkol.

Roční období mohou děti předvádět pantomimickým znázorněním činnosti, která je pro dané období typická.

O kohoutkovi a slepičce

CÍL:

Žák si uvědomí, co je prosociálnost.

POMŮCKY:

Pracovní list O KOHOUTKOVÍ A SLEPIČCE, nůžky, lepidlo, pero.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci učitel přečte nebo vypráví začátek pohádky O KOHOUTKOVÍ A SLEPIČCE.

O KOHOUTKOVÍ A SLEPIČCE

„Slepička a kohoutek si vyšli do obory na oříšky. Kohoutek řekl: „Co kdo z nás najde, o to se s druhým napůl rozdělí.“ „Tak dobře,“ odpověděla slepička a hrabala a hrabala, až vyhrabala jádérko. Spravedlivě se s kohoutkem rozdělila. Potom vyhrabal jádérko kohoutek. Ale byl lakomý a chtěl ho rychle zhltnout, aby o tom slepička nevěděla. Jenže jádérko mu uvízlo v krku. A kohoutek začal naříkat: „Slepičko, slepičko, běž honem, přines mi vodu, nebo umřu.“ Jak to řekl, převálil se na záda, nožkami vzhůru.“

Hodnotová reflexe:

- Co udělá slepička? Proč?
- Proč chce kohoutkovi pomoci?

2. Návčik ve třídě

Učitel přečte nebo vypráví zbývající část pohádky:

Slepička se rozběhla ke studánce a prosí: „Studánko, dej vody mému kohoutkovi; leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“

A studánka řekla: „Nedám ti vody, dokud mi nepřineseš od švadleny šátek.“ Slepička běžela ke švadleně a prosí: „Ach, švadlenko, dej šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi; leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“

Švadlena řekla: „Nedám ti šátek, dokud mi nepřineseš od ševce střevičky.“ Slepička běžela k ševci a prosí: „Ach, ševče, dej střevičky švadlence, švadlenka dá šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi; leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“

Švec řekl: „Nedám ti střevičky, dokud mi nepřineseš od prasátka štětiny.“ Slepička běžela k prasátku a prosí: „Ach, prasátko, dej ševci štětiny, švec dá střevičky švadlence, švadlenka dá šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi; leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“

Prasátko řeklo: „Nedám ti štětiny, dokud mi nepřineseš ze mlýna košík hrachu.“ Slepička běží do mlýna a prosí mlynářku: „Ach, mlynářko, dej prasátku košík hrachu, prasátko dá ševci štětiny, švec dá střevičky švad-

Náhled pracovního listu

Lekce
32

O KOHOUTKOVÍ A SLEPIČCE

1. KE KOMU ŠLA SLEPIČKA PRO POMOC?

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ■ Téma 5: Základy prosociálnosti

2. KDO CHTĚL JAKOU ODMĚNU?

lence, švadlenka dá šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi; leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“

Mlynářka řekla: „Nedám ti košík hrachu, dokud mi nepřineseš od krávy džbán smetany.“ Slepíčka běžela ke kravičce a prosí: „Ach, kravičko, dej mlynářce smetanu, mlynářka dá košík hrachu prasátku, prasátko dá ševci štetiny, švec dá střevíčky švadlence, švadlenka dá šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi; leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“

Kravička řekla: „Nedám ti smetanu, dokud mi nepřineseš z louky čistou travičku.“ Slepíčka běžela na louku a prosí: „Ach, louko, dej kravičce travičku, kravička dá mlynářce smetanu, mlynářka dá prasátku košík hrachu, prasátko dá ševci štetiny, švec dá střevíčky švadlence, švadlenka dá šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi; leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“

Louka řekla: „Nedám ti travičku, dokud mi nevyprosíš z nebe rosičku.“ A slepička prosí: „Ach, nebe, nebičko! Dej louce rosičku, louka dá krávičce travičku, kravička dá mlynářce smetanu, mlynářka dá prasátku košík hrachu, prasátko dá ševci štetiny, švec dá střevíčky švadlence, švadlenka dá šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi; leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“ Nebe se slitovalo nad kohoutkem a poslalo louce rosičku. Louka dala kravičce travičku, kravička mlynářce džbán smetany, mlynářka prasátku košík hrachu, prasátko ševci štetiny, švec švadlence střevíčky, švadlenka studánce šátek a studánka slepičce vodu.

Slepíčka nabrala vody plný zobáček a utíkala za kohoutkem. Jakmile ji vpustila kohoutkovi do krku, jádérko sklouzlo dolů, kohoutek vyskočil na nožky, zatřepetal křídly a vesele zakokrhoval: „Kikirikí!“

A potom už nebyl nikdy lakomý a se slepičkou se o všechno spravedlivě dělil.

K další práci využijeme obrázky z pracovního listu. Nejdříve si řekneme, co jednotlivé obrázky znázorňují. Do kroužků zapíší děti čísla 1–8 tak, jak slepička putovala od jednoho ke druhému. Tabulku děti rozstříhají a jednotlivé obrázky nalepí k obrázkům z prvního úkolu.

Hodnotová reflexe:

- Na koho žádná odměna nezůstala?
- Proč nebe odměnu nechtělo?
- Jak se asi nebe cítilo, když kohoutkovi pomohlo?
- Stalo se ti někdy, že ti pomohl ten, od koho jsi pomoc nečekal/a?
- Jak ses cítil/a?
- Jak se cítí ten, kdo někomu pomůže?
- Komu a jak jsi pomohl ty?
- Jak ses cítil/a?

3. Transfer do života

Sleduj své chování a nakresli, jak jsi někomu pomohl.

Hodnotová reflexe:

- Komu a jak jsi pomohl/a?
- Jak ses potom cítil/a?
- Jak se asi cítil ten, komu jsi pomohl/a?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Člověk by neměl myslet jen na sebe, ale i na druhé.

Na co se mohou žáci ptát:

Obora – ohrazená lesní plocha k lovu zvěře.

Doporučení/pozor:

Pojem prosociálnosti vysvětlíme dětem na příkladech, neuvádíme žádné definice.

O ztraceném králíčkovi

CÍL:

Žák vnímá a prožívá prosociálnost.

POMŮCKY:

Pracovní list KDO NÁM POMŮŽE?, pastelky, nůžky, lepidlo, špejle, pro každou skupinu na výrobu lou-tek rozstříhaný pracovní list okopírovaný na čtvrtku A4.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci přečte učitel první část pohádky Eduarda Petišky O ZTRACENÉM KRÁLÍČKOVÍ.

O ZTRACENÉM KRÁLÍČKOVÍ

Šli dva králíčkové na procházku a povídali si o králíčích starostech:

„Co myslíš, králíčku, bude letos hodně zelí? Loni ti ho bylo!“

„A to já chodím na jetel k potoku. Tam roste nejsladší jetel.“

„Jetel, to je dobrý oběd,“ povídá první králíček, „jetel k obědu, zelí k večeři, to by bylo něco.“

Králíčkové šli, povídali si a najednou jeden z králíčků zmizel. Zčistajasna se ztratil.

„Copak, copak?“ rozhlíží se králíček, „kam se mi poděl kamarád?“

Rozhlíží se, rozhlíží a pojednou vidí u cesty králíčí uši. Jen tak tu stojí králíčí uši, jako by rostly ze země.

„Ať mě prožene liška, jestli tohle nejsou králíčí ouška. Je to ale nepořádek – králíčí ouška bez králíčka. To svět neviděl. A co kdybych ty uši vzal s sebou? Třeba se budou hodit. Kdo ví, třeba je nějaký králíček ztratil a teď je hledá a pláče.“

A králíček chtěl ty uši vzít, ale jak na ně sáhl, ozvalo se pod těmi ouškami: „Au, au, kdopak mě to tahá za uši?“

Králíčí ouška patřila králíčkově, který se ztratil. Ale on se neztratil, spadl do jámy a z jámy mu koukaly jenom uši.

„Ale ale, ty jsi mě polekal,“ zapraskal králíček, který do jámy nespadl.

„A jak jsem se polekal já, když jsem do jámy spadl,“ zanařikal králíček v jámě. „Tak jsem se polekal, že jsem ztratil řeč a nemohl jsem ani křičet.“

„Polekal ses a já se polekal také. Konec lekání, vylez ven a budeme se zase procházet.“

„Když já nemůžu vylézt. Nejde to. Potřebuji pomoc.“

„Počkej, dám ti packu.“ Králíček se nahnul nad jámou, natáhl packu, ale nedosáhl. „To je zlé, to je špatné,“ povídá, „asi tam budeš muset, králíčku, zůstat.“

„Já nechci zůstat v jámě, mně se tady nelíbí,“ nařikal králíček, ze kterého byly vidět jenom uši. „Zavolej pomoc, ať mi někdo pomůže.“

Králíček, který byl nahoře, volal na všechny strany:

„Králíček spadl do jámy, kdopak nám ho zachrání?“

Jsme tady, hned za lesem, pospěšte zvířátka, pospěšte sem.“

Hodnotová reflexe:

- Co se stalo králíčkově?
- Jak se asi cítí?
- Proč volá druhý králíček na zvířátka?

2. Nácik ve třídě

Společně si prohlédneme obrázky v pracovním listu.

Kdo asi přišel králíčkově na pomoc?

Co mu přinesl a proč?

Které další zvířátko mohlo přijít králíčkově na pomoc a co mu mohlo donést? – prázdná okénka

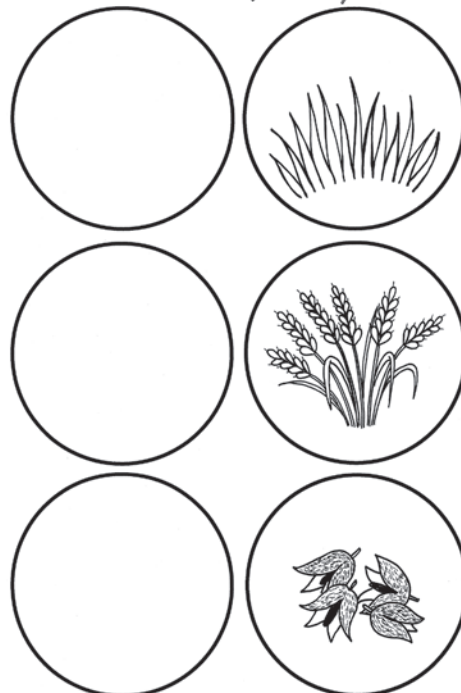
Náhled pracovního listu

Lekce
33

KDO NÁM POMŮŽE?
KDO KRÁLÍČKOVÍ
POMOHL?

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ■ Téma 5: Základy prosociálnosti

Dále budou děti pracovat ve skupinách. Úkolem skupiny bude vymyslet a zahrát ostatním, kdo a jak králíčkovi pomohl. Děti se dohodnou, kdo přinesl králíčkovi trávu, klásky, bukvice; případně které další zvířátko přišlo králíčkovi na pomoc a co mu doneslo. Dokreslí obrázky a vyrobí si loutky. Dramatizaci postupně předvedou všechny skupiny. Po každém vystoupení následuje reflexe.

Hodnotová reflexe:

- *Jak jste postupovali při rozdělování rolí?*
- *Bylo snadné se dohodnout?*
- *Kdo vymyslel, jak pohádka dopadne?*

Po vystoupení všech skupin si sedneme do kruhu. Následuje reflexe aktivity.

Hodnotová reflexe:

- *Proč zvířátka králíčkovi pomohla?*
- *Jak se potom cítila?*
- *Jak se cítil zachráněný králíček?*
- *Kdo a jak pomohl někdy tobě?*
- *Komu a jak jsi pomohl ty?*
- *Proč si lidé pomáhají?*

3. Transfer do života

Všímej si, kdo potřebuje pomoc, a pomoz mu, aniž za to budeš očekávat nějakou odměnu.

Hodnotová reflexe:

- *Komu a jak jsi pomohl/a?*
- *Co jsi při tom prožíval/a?*
- *Co asi cítil ten, komu jsi pomohl/a?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

V nouzi poznáš přítele – když je třeba, opravdový kamarád ti pomůže, aniž za to čeká nějakou odměnu.

Varianty:

Při výrobě loutek řekneme dětem, která zvířátka přišla králíčka zachránit, nebo necháme na jejich fantazii, která zvířátka do okének nakreslí.

Na závěr můžeme žákům přečíst, jak pohádku dokončil Eduard Petiška.

O ZTRACENÉM KRÁLÍČKOVÍ – dokončení pohádky:

První příběhla kozička, která se pásla na louce. Příběhla s náručí trávy. „Milý králíčku, jenom buď stačný,“ povídala, „ničeho se neboj. Tady jsem ti přinesla náruč trávy, kterou mám nejradši. Snad ti s ní udělám radost.“ A koza hodila trávu králíčkovi do jámy.

Pak příběhla slepice a už z dálky kdákala: „To je neštěstí, ale ničeho se, králíčku, neboj. Po-dívej, přinesla jsem ti klásky, ty mám nejradši, a ještě ti klásky přinesu. V kláscích je plno zrníček.“ Slepice vysypala klásky králíčkovi do jámy a běžela pro nové, aby mu udělala radost. „Děkuji, děkuji,“ děkoval králíček v jámě.

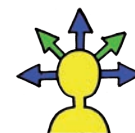
A jak zvířátka nosila dárky, bylo z králíčka vidět pořád víc a víc. Stál na trávě a na kláscích a už mu bylo vidět oko a za chvíli i čumáček.

Tu se přihnalo prasátko: „Nic se neboj, králíčku, nic se neboj,“ volalo. „Naházím ti do jámy bukvice. Ty mám nejradši. Naházím ti jich do jámy, kolik budeš chtít.“ A prasátko házelo do jámy bukvice, až jich bylo tolik, že králíčkovi bylo vidět celou hlavu a pak už i přední packy. A když mu byly vidět přední packy, opřel se králíček o okraj jámy a vyskočil ven. To se zvířátka zaradovala. Králíček všechna zvířátka obešel a děkoval a děkoval. Potom si koza zatančila s prasátkem, králíček s králíčkem, jenom slepice tancovala sama, ale nic jí to nevadilo. A všichni si při tom zpívali:

„Králíček je venku z jámy,
už je zase mezi námi,
kdopak z nás by nebyl rád,
umíme si pomáhat.“

Doporučení/pozor:

Na práci nám nebude stačit jedna vyučovací hodina.

Jak si doma pomáháme

CÍL:

Žák si uvědomí, jak si lidé pomáhají a co všechno pomoc přináší.

POMŮCKY:

Pracovní list JAK SI DOMA POMÁHÁME.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Využijeme první dva obrázky z pracovního listu JAK SI DOMA POMÁHÁME. Na prvním obrázku chystají děti s maminkou salát k večeři, na druhém obrázku tatínek procvičuje se synem matematiku, dcera kreslí obrázek do sešitu.

Hodnotová reflexe:

- Kdo je na obrázcích?
- Kdo, komu a jak pomáhá na prvním, na druhém obrázku?
- Proč si pomáhají?

2. Nácvik ve třídě

Společně si prohlédneme další obrázky, popíšeme jednotlivé situace.

- Maminka se právě vrátila z nákupu.
- Tatínek spravuje kolo, nářadí leží daleko, nedosáhne na něj.
- Babička neví, jak má obsluhovat mobilní telefon.
- Dědeček neví, kam si položil brýle, a nemůže přechíst, co má nakoupit.
- Bratr je smutný. Rozbil si své oblíbené autíčko.
- Sestra je nemocná.

Žáci se rozdělí do skupin.

Dohodnou se, jak by se v jednotlivých situacích chovali.

Sejdeme se v kruhu. Postupně projdeme všechny situace, seznámíme se s jejich řešením.

Hodnotová reflexe:

- Pomohl/a jsi někomu v podobné situaci?
- Jak pomáhají v rodině děti, jak dospělí?
- Proč si členové rodiny pomáhají?
- Jak se cítíš, když někomu pomůžeš?
- Jak se cítí ten, komu jsi pomohl?

3. Transfer do života

Nakresli, jak jsi pomohl někomu ze své rodiny, a vyprávěj, jak ses při tom cítil.

Hodnotová reflexe:

- Komu a jak jsi pomohl/a?
- Co jsi při tom prožíval/a?
- Jak se choval ten, komu jsi pomohl/a? Proč?

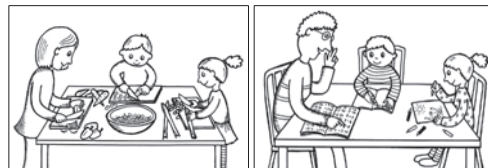
Náhled pracovního listu

Lekce
34

JAK SI DOMA POMÁHÁME

1. VYPRAVĚJ:

2. JAK JIM POMŮŽEŠ?

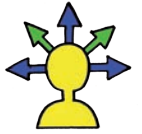

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pomáhá-li jeden druhému, jsou silní oba.

Varianty:

Řešení jednotlivých situací mohou děti předvést pomocí dramatizace.

Stromy

CÍL:

Žák si uvědomí důležitost vzájemné pomoci.

POMŮCKY:

Pracovní list V SADU, vodové nebo temperové barvy, štětce, nádobky na vodu, barevné papíry, lepidlo, pro každou skupinu papír formátu A1, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci přečte učitel hádanku OVOCNÝ STROM.

Co je to?

Ráno obírej mne,
večer očesej mne,
jen mne neuraz,
dám ti za rok zas!

Hodnotová reflexe:

- Kolik řešení má hádanka?
- Ze kterých částí se skládá strom?
- Jaké druhy stromů znáš?

2. Nácvik ve třídě

Děti se rozdělí do skupin. Úkolem každé skupiny je vodovými nebo temperovými barvami nakreslit kmen a větve stromu, z barevného papíru vystříhnout a nalepit listy.

Hodnotová reflexe:

- Proč jste pracovali ve skupině, a ne každý sám?
- Jak jste si rozdělili práci?
- Jak jste si ve skupině pomáhali?
- Jaký máš pocit z hotové práce?
- Která práce a proč tě zaujala?

3. Transfer do života

Nabídní pomoc někomu z rodiny nebo ze třídy.

Hodnotová reflexe:

- Komu a jakou pomoc jsi nabídl/a?
- Jak ses potom cítil/a?
- Jak se asi cítil ten, komu jsi pomohl?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Spoluprací se naše síly znásobí.

Náhled pracovního listu

Lekce
35

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 1. ročník ZŠ ■ Téma 5: Základy prosociálnosti

V SADU

1. VYZNAČ BAREVNĚ 7 ROZDÍLŮ:

2. NAKRESLI:

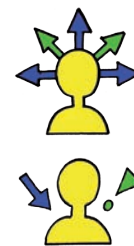
VEDLE DOMU ROSTE OVOCNÝ STROM.
V JEHO KORUNĚ JE PTAČÍ HNÍZDO.
POD STROMEM SI HRAJÍ DĚTI.
NAD STROMEM SVÍTÍ SLUNÍČKO.

Varianty:

Děti, které budou mít práci hotovou dříve než ostatní, mohou splnit úkoly z pracovního listu. V první části hodiny můžeme použít i hádanku: Truhláři mě nejlíp znají, pěkné dřevo ze mne mají.

Doporučení/pozor:

Práci nestihneme v jedné vyučovací hodině. Můžeme využít i hodinu výtvarné výchovy.

Pomáhám, pomáháš, pomáháme

CÍL:

Žák zvládá základní formy prosociálního chování ve škole.

POMŮCKY:

Pracovní list POMÁHÁM, POMÁHÁŠ, POMÁHÁME.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci učitel přečte bajku O STARCI, KTERÝ VIDĚL DALEKO DOPŘEDU.

O STARCI, KTERÝ VIDĚL DALEKO DOPŘEDU

Žil stařeček, bylo mu už osmdesát let, a přece chtěl ještě žít a pracovat. Všechna prázdná místa kolem svého domu osázel mladými stromky. Třešněmi, jabloněmi, hrušněmi i švestkami a těšil se na jaro, kdy začnou rozkvétat. A když tak byl jednou v pilné práci, šli kolem tři mládenci.

„Co ty, dědečku, že vysazuješ stromky?“ ptal se první mládenec. „Divím se, že se ti ještě chce! Nač to všechno?“

„Co z toho budeš mít?“ řekl druhý mládenec. „Vždyť bys musel žít více než sto let, aby ses dočkal úrody.“

„Marnou práci děláš,“ dodal třetí mládenec. „Vždyť ani neokusíš jediné třešně, jablka, hrušky ani švestky.“

Stařec klidně naslouchal, narovnal si záda, a jen mládenci domluvili, odpověděl: „Když už sám nesklidím ze stromů ovoce, nu, co dělat? Ale jistě se ho dočkají moje vnoučata. Vidím už dnes, jak stromy vyrostou, jak se rozkošatí, jak v jejich korunách budou zpívat ptáci a v jejich stínu budou po práci odpočívat moji vnuci. Vidím je živě před sebou a jsem šťasten. Proto ještě pracuji a vysazuji stromky.“ A stařec, který viděl tak daleko dopředu, s úsměvem pokračoval v práci.

Hodnotová reflexe:

- Co znamená „stařeček viděl daleko dopředu“?
- Jaký pocit zažíval, když stromy sázel?

2. Návěst ve třídě

Podobné pocity, jaké zažíval stařeček, můžeme zažít i my ve třídě, když si budeme pozorně všimnout, co se děje okolo nás, a budeme „vidět dopředu“.

Společně si prohlédneme obrázky z pracovního listu, popíšeme je:

- Děti mají za úkol nakreslit obrázek sněhuláka.
- Paní učitelka připravila sešity na rozdání.
- Skončila hodina, tabule je popsaná.
- Kolem odpadkového koše je nepořádek, pod lavicemi jsou papírky.
- Je ráno před vyučováním, Michal přišel první do třídy.
- Mirka odchází dříve z vyučování, jde s maminkou k lékaři.
- Hanka nerozumí matematice.
- Končí vyučování, děti odcházejí ze třídy, na lavici zůstala mikina.
- Olina si zapomněla učebnici českého jazyka.
- Miša je smutný, rodiče odjeli na dovolenou.

Náhled pracovního listu

Lekce
36

POMÁHÁM, POMÁHÁŠ, POMÁHÁME

VYPRÁVEJ, CO JE NA OBRÁZČÍCH:

Děti se rozdělí do dvojic. Popovídají si o tom, jak se zachovají, když „uvidí dopředu“ – jak mohou v dané situaci pomoci (10 minut). Společně si pak řekneme, k jakým závěrům děti dospěly. Řešení jednotlivých situací mohou děti předvést pomocí dramatizace.

Hodnotová reflexe:

- *Viděl/a jsi řešení, které tě nenapadlo?*
- *Udělal/a jsi někdy skutek, který přinesl radost, užitek ne tobě, ale někomu jinému?*
- *Jaké pocity jsi při tom prožíval/a?*
- *Pomohl někdo tobě? Jak?*
- *Jaké pocity jsi při tom zažil/a?*

3. Transfer do života

Sleduj dění ve třídě a nakresli, jak jsi někomu pomohl a kdo pomohl tobě.

Hodnotová reflexe:

- *Komu jsi pomohl/a?*
- *Jak ses při tom cítil/a?*
- *Kdo pomohl tobě?*
- *Co jsi při tom prožíval/a?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Kdo nedělá nic pro druhé, nedělá nic pro sebe.

Etická výchova

Metodika pro 2. ročník základních škol

Jarmila Plachá
Ivana Koutská

Ilustrovala: Kateřina Skořepová

V rámci projektu CZ.1.07/1.1.00/26.0114 „Etická výchova a učebnice“

vytvořilo Etické fórum ČR, o. s., ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání.

Tento materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

První školní den

CÍL:

Žák si uvědomí význam spolužáků ve třídě.

POMŮCKY:

Pracovní list JÁ A MOJE TŘÍDA, pero, pastelky, nůžky, lepidlo, velký arch papíru.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

S dětmi vedeme krátký rozhovor o zážitcích z prázdnin.

Hodnotová reflexe:

- Na které zážitky budeš dlouho vzpomínat?
- Jaké pocity v tobě prázdniny zanechaly?
- Těšil/a ses, až se opět setkáš se spolužáky?

2. Návik ve třídě

a) Učitel přečte text DRUHÝ PRVNÍ DEN.

DRUHÝ PRVNÍ DEN

Martina čekal druhý první školní den. Školákem byl už sice celý rok, jenomže v jiné škole. O letních prázdninách se s maminkou a tatínkem přestěhoval do velkého města. Všechno tady bylo nové a cizí. Byt, park, hřiště i škola. A hlavně kamarádi.

Vlastně kamarádi tu nebyli. Martin ve velkém městě vůbec nikoho neznal. Zatím.

„Neboj, jen začne škola, budeš mít kamarádů zase spoustu,“ ujišťovala Martina maminka.

Ale Martinovi se stejně stýskalo po jeho starých kamarádech z rodného městečka.

Když maminka Martina v pondělí ráno vzbudila, vůbec se mu nechtělo vstávat. „Dneska jdeš do školy, Martínku,“ usmála se na něj maminka. A opravdu – na židli u psacího stolu čekala aktovka.

Škola! Martin se neochotně posadil na posteli. Ach jo! Stávalo se, že se Martinovi do školy dvakrát nechtělo, ale dneska měl i trochu strach. Poprvé půjde do nové třídy. Všechno bude úplně jiné. Cizí. Samé neznámé děti. Jestlipak si mezi nimi najde kamarády? Takové prima kluky, jako jsou Petr a Jirka? To sotva, říkal si v duchu Martin.

Nová škola byla obrovská. Mnohem větší než u nich doma ve Lhotě. A těch dětí! Na Martina padla tíseň. Kdyby mohl, vzal by nohy na ramena. Jeho stará škola byla malá, známá a přátelská. Tahle velikánská cizí škola jako by na něj cenila zuby.

Martin s maminkou tiše vešli do školy. Zevnitř byla snad ještě větší, než se zdála zvenku. Tolik chodeb! Jak se tady má jeden vyznat? Martin se zastavil. Mezi tolika dětmi, které si radostně povídaly, se cítil ještě víc sám a cizí. Pevně se chytil maminky za ruku. „Já chci domů...“ řekl docela potichoučku.

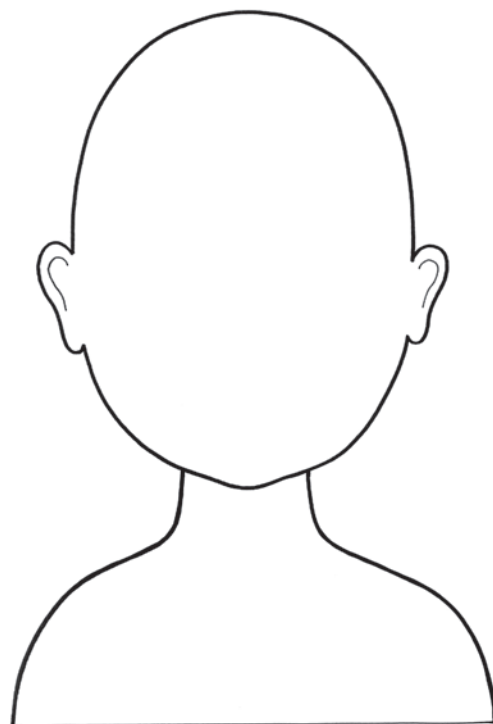
Náhled pracovního listu

Lekce
1

JÁ A MOJE TŘÍDA

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 1: Třída jako společenství

b) Žáci si vyprávějí o příběhu podle otázek, které učitel napsal na tabuli.

Jak se cítil Martin první den v nové škole?

Co by se mělo stát, aby se cítil ve škole dobře?

Co potřebuješ ty, aby ses cítil ve třídě dobře?

Co můžeš udělat pro Martina, aby se cítil dobře?

Jak se cítíš nyní?

c) Každý žák dokreslí a podepíše svůj portrét na pracovním listu. Portrét vystřihne a nalepí do kruhu na arch papíru, tak aby byla jasná sounáležitost se skupinou. Práci ve třídě vystavíme.

Hodnotová reflexe:

- *Proč jsou na archu portréty všech dětí?*
- *Proč jsou umístěné v kruhu?*
- *Má vliv na to, že se těšíš do školy, jestli máš ve třídě kamarády?*
- *Proč je důležité mít ve třídě kamarády?*
- *Kdy se spolu cítíme dobře?*
- *Co nás ve třídě spojuje?*
- *Proč patříme k sobě?*

3. Transfer do života

Vymysli si činnost, kterou přispěješ ke zlepšení atmosféry ve třídě.

Hodnotová reflexe:

- *Jakou aktivitu jsi vymyslel/a?*
- *Spolupracoval/a jsi s někým?*
- *Čí aktivita tě zaujala? Proč?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Na světě nikdo není sám. Každý z nás potřebuje být součástí nějakého společenství.

Královský pergamen

CÍL:

Žák si uvědomí význam dodržování pravidel, podílí se na vytváření třídních pravidel.

POMŮCKY:

Pracovní list KRÁLOVSKÁ LISTINA, pero, pastelky, náprstek.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hra: Náprstek

Cíl: Rozvíjet pozorovací schopnosti, zklidnit skupinu, uvědomit si význam pravidel.

Děti mají objevit náprstek, který schoval učitel ve třídě tak, aby byl dobře vidět. Mohou se procházet po třídě, ničeho se nedotýkají. Kdo náprstek najde, neřekne to a nedá to najevo ani smíchem nebo skákáním, ale půjde rychle na své místo a tiše si sedne. Hráč, který objevil náprstek jako první, ho může v následujícím kole schovat.

Hodnotová reflexe:

- Objevil/a jsi náprstek rychle?
- Jak jsi hledal/a?
- Dodržovaly všechny děti pravidla hry?
- K čemu bylo dobré pravidla dodržovat?

2. Nácvik ve třídě

Na základě odpovědí na výše uvedené otázky vyvodíme, proč budeme vytvářet pravidla třídy.

Dětem dáme instrukci: „Představ si, že jsi král nebo královna této třídy. Můžeš stanovit pravidla, která považuješ za správná. Jaká pravidla bys zavedl?“

- Děti vytvoří dvou- až čtyřčlenné skupiny. Každá skupina napíše svá pravidla do pracovního listu KRÁLOVSKÁ LISTINA.
- Jednotlivé skupiny představí svoje pravidla ostatním.
- Společně vybereme pravidla, která budou platit pro celou třídu.

Hodnotová reflexe:

- Bylo těžké se ve skupině dohodnout?
- Prosazoval někdo hodně svůj názor?
- Která z pravidel považuješ za důležitá?
- Pravidla které skupiny se ti líbila?
- Bude pro tebe náročné pravidla dodržovat?

3. Transfer do života

Všímej si, kdy a kde je v každodenním životě potřeba dodržovat pravidla.

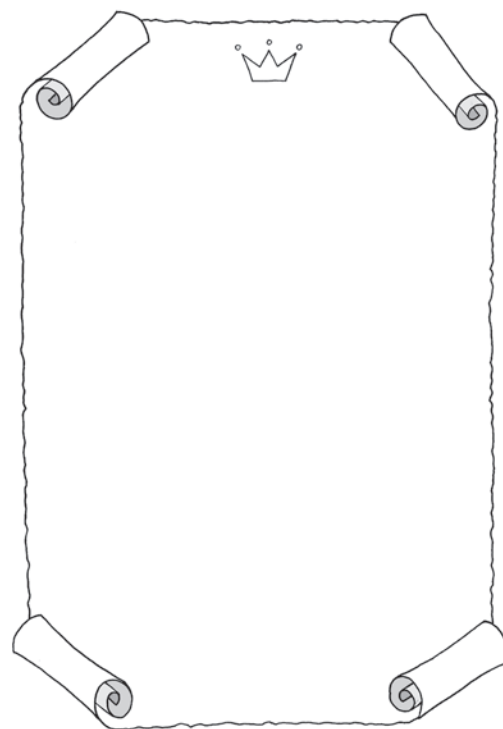
Náhled pracovního listu

Lekce
2

KRÁLOVSKÁ LISTINA

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 1: Třída jako společenství

Hodnotová reflexe:

- *Kdy a kde musíme dodržovat pravidla?*
- *Jak se ti to daří?*
- *Která pravidla se ti dodržují snadno, která hůř? Proč?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Pravidla, to je smlouva, která vymezuje, jak se k sobě máme chovat, aby se nám společně lépe žilo.

Doporučení/pozor:

Počet pravidel omezíme. Pravidla mají být jasná a jednoznačná. Dbáme na pozitivní formulaci.

Vytvořme si pravidla

CÍL:

Žák si uvědomí význam dodržování pravidel.

POMŮCKY:

Pracovní list DODRŽUJEME PRAVIDLA?, pastelky, velký arch papíru, fixy.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Prohlédneme si obrázky u prvního úkolu z pracovního listu DODRŽUJEME PRAVIDLA?.

Hodnotová reflexe:

- Co se přihodilo?
- Jak se chlapec cítí na prvním obrázku?
- Jaké jsou jeho pocity na druhém obrázku?
- Co teď musí udělat?
- Která pravidla porušil?
- Zažil jsi někdy podobnou situaci?
- Jak ses cítil/a?

2. Nácvik ve třídě

a) Na velký arch papíru přepíšeme třídní pravidla vytvořená v předchozí lekci. Vysvětlíme smysl každého pravidla. Jestliže děti chápou, jaké má pravidlo smysl, je pro ně snazší ho dodržovat.

b) Využijeme pracovní list DODRŽUJEME PRAVIDLA?. Žáci popíší jednotlivé situace – kluci hrají kopanou, dvě kamarádky pomlouvají třetí, Jana půjčuje Mirkovi pastelku, děti vítají novou spolužačku, Pepa shodil Fandovi brýle, Miloš shodil Janě věci z lavice – a odpoví na otázky:

Která situace je ti příjemná?

Ve které situaci by ses necítil dobře?

Ocítl ses někdy v podobné situaci?

Proč je dobré pravidla dodržovat?

c) Žáci dokreslí jednu situaci, kdy děti pravidla dodržují, a jednu, kdy pravidla porušují. Dále pracujeme v kruhu. Žáci postupně řeknou, jaké situace zakreslili.

Hodnotová reflexe:

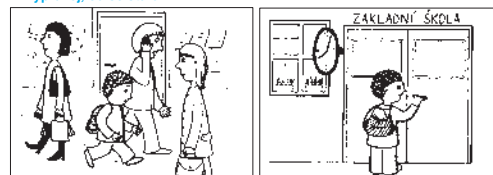
- Která třídní pravidla děti z tvých obrázků dodržují?
- Která třídní pravidla děti z tvých obrázků porušují?
- Dá se těmto situacím nějak předejít?
- Nakreslil někdo stejnou situaci jako ty?
- Které pravidlo se ti zdá nejdůležitější?

Náhled pracovního listu

Lekce
3

DODRŽUJEME PRAVIDLA?

1. Vyprávěj, co se stalo.

2. Na kterém obrázku děti dodržují a kde porušují třídní pravidla?

3. Transfer do života

Snaž se dodržovat třídní pravidla.

Hodnotová reflexe:

- *Která pravidla se ti dodržují snadno?*
- *S dodržováním kterých pravidel máš problémy?*
- *Co můžeš udělat proto, abys je dodržela?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Budeš-li dodržovat daná pravidla, budeš s ostatními vycházet lépe.

Doporučení/pozor:

V průběhu roku můžeme pravidla podle potřeby upravovat.

Jak žijeme s pravidly?

CÍL:

Žák si uvědomuje důležitost dodržování pravidel v běžném životě.

POMŮCKY:

Provázky, pastelky, pracovní list JAK ŽIJEME S PRAVIDLY?

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hrou „Provázky“ rozdělíme děti do pracovních dvojic. Přitom rozvíjíme ohleduplnost a smysl pro dodržování pravidel hry. Držíme v dlani střed svazku provázků. Když se všechny děti drží za některý konec provázku, otevřeme dlaň. Vyzveme děti, aby se ze vzniklého spletnce snažily dostat, aniž by při rozmotávání provázek pustily. Cílem je zůstat s partnerem, který se drží opačného konce provázku.

Hodnotová reflexe:

- Stalo se někomu, že se během hry pustil provázku a porušil pravidlo?
- Co tě k tomu vedlo?
- Mohl/a jsi dokončit hru a proč?
- Doplnil/a by si zadání hry (aktivity) o další pravidlo a proč?

2. Nácvik ve třídě

Po rozdělení dětí do dvojic jim rozdáme pracovní list JAK ŽIJEME S PRAVIDLY?. Mají za úkol ve dvojici si prohlédnout obrázky a do prázdného okénka po vzájemné domluvě nakreslit věc nebo předmět, který by přispěl ke správnému vyřešení situace ze života podle obecně platných pravidel. Děti svou práci prezentují před ostatními v komunitním kruhu.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám pracovalo ve dvojicích?
- Bylo pro vás zadání úkolu snadné, nebo náročné? Proč?
- Ocitli jste se někdy v podobné situaci jako děti na obrázku?
- Jak jste se zachovali?
- Lákalo vás někdy porušit nějaké pravidlo? Proč?
- Jaký následek může mít porušování pravidel v běžném životě?
- Upozornili jste sami někdy někoho na to, že nejedná správně?
- Bylo to pro vás těžké?

3. Transfer do života

Vyzveme děti, aby si všimaly dění kolem sebe a pokusily se najít dvě situace, o nichž jsme nemluvili, které by se bez dodržování pravidel neobešly.

Hodnotová reflexe:

- Jaké situace by se neobešly bez pravidel a proč?

Náhled pracovního listu

Lekce
4

JAK ŽIJEME S PRAVIDLY?

Prohlédni si obrázky a do rámečku vedle napiš nebo nakresli, co má dítě nebo dospělý správně udělat.

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 1: Třída jako společenství

4. Závěrečné zveřejnění lekce

I v běžných situacích je při dodržování pravidel život snazší a poskytují nám bezpečí.

Varianty:

Pokud je ve skupině hodně dětí, můžeme držet svazky provázků v obou rukou.

Jak se rozhodnout?

CÍL:

Žák si uvědomuje význam odměn a sankcí i způsob, jakým jsou používány.

POMŮCKY:

Pracovní list ODMĚNA, NEBO TREST?, pastelky, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Dětem rozdáme pracovní sešit ODMĚNA, NEBO TREST?. Každý se zamyslí nad obrázky a domaluje veselého nebo smutného „smajlíka“ podle toho, zda je pro něj situace (předmět) na obrázku trestem, nebo odměnou.

Hodnotová reflexe:

- *Stalo se ti, že jsi měl oba „smajlíky“ u stejného obrázku? U jakého? Proč?*
- *Co používají lidé kolem tebe (rodiče, učitelé) víc – tresty, nebo odměny? Proč?*
- *Jak se cítíš, když jsi trestán/a?*
- *Jaký pocit máš, když tě někdo za něco odmění?*

2. Nácvik ve třídě

Dětem přečteme text autorky Markéty Peschkové:

Byl jsem sám doma. Maminka s tatínkem se ještě nevrátili z práce a nám skončila škola trochu dřív, takže jsem byl doopravdy úplně sám. Měl jsem dobrou náladu, protože byl pátek, nemusel jsem dělat žádné domácí úkoly a mohl jsem si celé odpoledne hrát. Jupí!

Jenomže jsem neměl s kým a venku za-
čalo pršet, takže jsem musel zůstat doma.
Tak se nějak zabavím sám, říkal jsem si.
Nejdřív jsem se chvíli koukal na televizi,
ale rychle jsem se začal nudit. Brouzдал jsem
po bytě sem a tam a přemýšlel jsem, co bych
tak mohl dělat... Už to mám! Tatínek mi slíbil,
že až přijde z práce, budeme si hrát s vláčky,
tak bych mohl nachystat dráhu, to je nápad!
Vytáhl jsem krabici s vláčky, která byla peč-
livě schovaná ve skříni. Byla už docela sta-
rá, tatínek ji dostal k Vánocům, když mu bylo
tolik co mně. Od té doby vláčky sbíral. Měl
své mašinky hrozně rád a byl na ně dost opa-
trný. Otevřel jsem krabici a začal jsem sklá-
dat koleje. Brzy to bylo hotové a já jsem
je chtěl vyzkoušet. Podíval jsem se do krabice
a najednou jsem si všiml tatínkovy nejmilejší
a nejvzácnější lokomotivy. Obvykle ji mívál
vystavenou v poličce, ale asi ji omylem scho-
val mezi ostatní vláčky, když jsme si hráli po-
sledně. Byla moc krásná, ale taťka mi nikdy
nedovolil si s ní hrát. Je to sběratelský kou-
sek, říkal vždycky. No co, však dám pozor,
myslel jsem si.

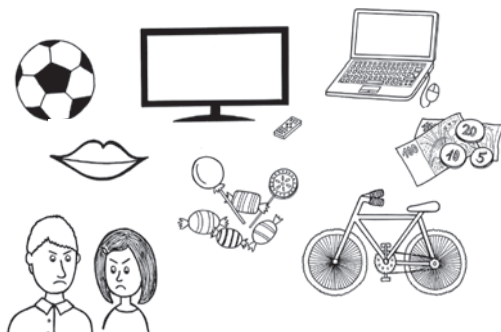
Vzal jsem vláček do ruky a zmáčkl jsem páčku. Kolečka se roztočila a lokomotiva se rozjela po kolejkách. Moc se mi to líbilo. Najednou jsem si ale všiml, že se mi jedna část kolejí na druhé straně odpojila, takže jsem se oto-

Náhled pracovního listu

Lekce 5

ODMĚNA, NEBO TREST?

Dokresli ☹ k obrázkům, které pro tebe mohou být trestem, a 😊 k obrázkům, které jsou pro tebe odměnou.

Co je pro tebe největším trestem?

Nakresli, co je pro tebe největší odměnou.

čil, abych ji spravil, jenže jsem zakopl o krabici u svých nohou, zavrával jsem a šlápl přímo na tatínkovu lokomotivu. To ne! Byla rozbitá, to mi bylo hned jasné. Díval jsem se na polámaná kolečka a dostal jsem strach. Co teď? Co když se tatínek rozzlobí? Co mám dělat?

Děti rozdělíme do dvojic. Zamyslí se nad příběhem a odpoví na otázky:

Co může udělat Martin a jak bude reagovat tatínek, až se vrátí z práce?

Jaké řešení je podle tebe správné?

Hodnotová reflexe:

- *Stalo se ti někdy něco podobného?*
- *Ty sám víc trestáš, nebo odměňuješ?*
- *Co cítíš, když někoho trestáš, a co, když někoho odměňuješ?*
- *Na závěr si zahrajeme hru „Němá odměna“. Každý si vybere ve třídě kamaráda (spolužáka), kterého by chtěl odměnit. Postaví se před něj a pantomimicky znázorní svou odměnu, např. poplácání po zádech, pošle letmý polibek apod.*

3. Transfer do života

Vyzveme děti, aby si všímaly, jak je rodiče odměňují a trestají. Děti se zamyslí, co je pro ně největším trestem, a zapíší to do pracovního listu. Do spodní části pracovního listu namalují, co je pro ně největší odměnou.

Hodnotová reflexe:

- *Kdy se cítíš lépe, když jsi trestaný, anebo chválený a odměňovaný?*
- *Jsi častěji odměňovaný, nebo trestaný?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Odměnou dosáhneme víc než trestem.

Dětská práva a povinnosti

CÍL:

Žák se seznamuje se základními dětskými právy a povinnostmi.

POMŮCKY:

Pracovní list A) Dětská práva - obrázky, B) Dětská práva – tex, nůžky, lepidlo.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny dětem přečteme příběh chlapce.

Jmenuji se Jao a je mi sedm let. Žiji ve velkém městě. Moje sestra a já nemáme domov, a tak se potulujeme celý den po ulicích. Maminka s tatínkem nám řekli, že nás nemůžou živit, že máme opustit dům a najít si práci. Já jsem nějakou dobu pracoval v autobusu a prodával sladkosti, ale má sestřička tuto práci dělat nemohla, protože je příliš malá, a celý den byla sama. Vše, co můžete na ulici dělat, je žebrot a krást. Jinak se nenajíte a nepřežijete. Já přežiju, protože jsem silný a mám kamarády, kteří jsou na tom stejně jako já. Je nás dvacet. Nejstaršímu je dvanáct let. Každou noc spíme v opuštěném domě. Jsme tam jen my a potkani. Bojím se o svou malou sestru. Jestliže nás policie chytí, rozdělí nás a ona zůstane sama bez rodiny. (<http://www.tgmag.ca/rights/rights.pdf>) Následuje reflexe k příběhu.

Hodnotová reflexe:

- Jaký je rozdíl mezi tím, jak žiješ ty a chlapec z příběhu (Kde bydlíš, kdo se o tebe stará, co děláš atd.)?
- Slyšel/a jsi někdy o právech dětí?
- Jaká by měly mít děti práva?
- Víte o někom, komu jsou jeho práva upírána nebo porušována?

2. Návuk ve třídě

Žáky rozdělíme do skupin. Každá skupina dostane pracovní list s obrázky práv a jejich názvů. Děti pracovní list rozstříhají na jednotlivé kartičky a pokusí se k obrázkům přiřadit správný název práva. Obrázky s názvy nalepí na čistý papír. Skupinovou práci si společně zkontrolujeme. Žákům řekneme, že k právům se také vážou povinnosti. Děti se pokusí přijít na povinnosti k právům: žít se svými rodiči, žít v rodině (Dítě poslouchá své rodiče, respektuje je, pomáhá jim.) a právu učit se a vzdělávat se (Žák chodí pravidelně do školy, připravuje se na vyučování a plní řádně své úkoly. V hodinách neruší ostatní a dodržuje stanovená pravidla, aby se i ostatní děti mohly vzdělávat.) Učitel si připraví lístečky s těmito dvěma právy. Každá skupinka si jedno právo vylosuje a pokusí se sehrát scénku, ve které bude vyjádřeno nejen právo, ale i povinnost dítěte.

Hodnotová reflexe:

- Jsou práva důležitá pro život? A proč?
- Proč se k právům vážou také povinnosti?
- Co se stane, když někdo práva druhých porušuje?

3. Transfer do života

Všímej si, jestli jsou respektována tvoje práva a zda i ty plníš své povinnosti, které se k právům vztahují.

Náhled pracovního listu

Lekce
6

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 1: Třída jako společenství

A) DĚTSKÁ PRÁVA - OBRÁZKY

Hodnotová reflexe:

- Plníš své povinnosti, které se k právům vztahují?
- Co ti dělá největší obtíže?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Každý máme nejen svá práva, ale máme také povinnosti, které bychom měli dodržovat.

Na co se mohou žáci ptát:

Právo je naplněním toho, co potřebujeme a na co máme oprávněný nárok. Právo souvisí s tím, co je dobré a správné, není na úkor druhých a nenarušuje jejich práva.

Úmluva o právech dítěte byla přijata **Valným shromážděním OSN** v listopadu 1989. Celkově ji ratifikovalo 193 států. Je platná mezi všemi národy a stanovuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Dítě má stejná práva jako každý jiný člověk.

Nejdůležitějším principem Úmluvy o právech dítěte je princip „nejlepšího zájmu dítěte“, který musí být sledován v rámci dodržování ostatních práv úmluvy. Porušování těchto práv je trestné.

Řešení pracovního listu:**Základní dětská práva**

Právo na život (Čl. 6) (miminko)	Právo na své vlastní jméno (Čl. 7) (hlava holky nebo kluka a jejich jména)
Právo na domov (Čl. 11) (dům)	Právo žít se svými rodiči, žít v rodině (Čl. 9 a Čl. 7) (rodina – máma, táta a dítě)
Právo mít své kamarády (Čl. 15) (dvě nebo tři děti, které se drží kolem ramen)	Právo učit se a vzdělávat se (Čl. 13 a Čl. 28) (školní třída)
Právo na svůj vlastní názor (Čl. 12 a Čl. 13) (hlava dítěte s bublinami – myslím si..., ano)	Právo na život bez hladu (Čl. 24) (hlava dítěte, která se zakusuje do ovoce nebo rohlíku)
Právo na pomoc v nemoci (Čl. 24 a Čl. 33) (dítě s ovázanou hlavou, teploměrem a lékař)	Právo na život v bezpečí (Čl. 32)
Právo rozvíjet své zájmy a nadání (Čl. 29) (dítě, které maluje a hraje na nástroj)	Právo žít v míru a přátelství s dětmi a dospělými ze všech zemí světa (dětí a dospělí různých národností) (Čl. 38)

Práva jsou velmi úzce spjata s povinnostmi. Je potřeba dětem zdůraznit, že k naplňování práv dochází tím, že plníme určité povinnosti. Vysvětlíme to dětem na dvou právech ze školního prostředí.

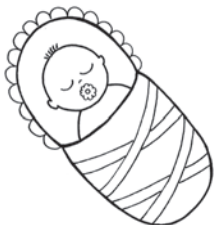
Př.:

Děti dávají ve vyučování pozor a nevyrušují, aby se ostatní mohli učit, protože mají právo na vzdělání. Nezavíjíme, nerozbíjíme hračky, nepomlouváme druhé, abychom podpořili dobré vztahy mezi sebou a rozvíjeli mezi sebou kamarádství.

Řešení pracovního listu

Základní dětská práva

Právo na život (Čl. 6)

Právo na své vlastní jméno (Čl. 7)

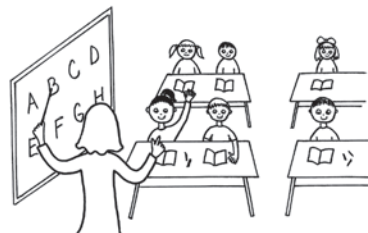
Právo na domov (Čl. 11)

Právo žít se svými rodiči, žít v rodině (Čl. 9 a Čl. 7)

Právo mít své kamarády (Čl. 15)

Právo učit se a vzdělávat se (Čl. 13 a Čl. 28)

Právo na svůj vlastní názor (Čl. 12 a Čl. 13)

Právo na život bez hladu (Čl. 24)

Právo na pomoc v nemoci (Čl. 24 a Čl. 33)

Právo na život v bezpečí (Čl. 32)

Právo rozvíjet své zájmy a nadání (Čl. 29)

Právo žít v míru a přátelství s dětmi a dospělými ze všech zemí světa (Čl. 38)

Náhled pracovního listu

Lekce
6

B) DĚTSKÁ PRÁVA – TEXT

Právo na své vlastní jméno.

Právo žít v míru a přátelství s dětmi
a dospělými ze všech zemí světa.

Právo na život.

Právo na svůj vlastní názor.

Právo učit se a vzdělávat se.

Právo žít se svými rodiči, žít v rodině.

Právo na pomoc v nemoci.

Právo na domov.

Právo mít své kamarády.

Právo rozvíjet své zájmy a nadání.

Právo na život bez hladu.

Právo na život v bezpečí.

Máme stejná práva

CÍL:

Žák se seznámí se základními dětskými právy a povinnostmi.

POMŮCKY:

Pracovní listy KDE LIDÉ BYDLÍ? a VÍM TO?, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Dětem pustíme písničku od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře „Světové Vánoce“. Pro ty, kteří nemají nahrávku k dispozici, poslouží pracovní list s textem písně.

SVĚTOVÉ VÁNOCE

Obloha kabát si rozepla
A vločky začaly vířit.
Vojáci sedli si do tepla,
Přestali na sebe mřířit.

Nastal čas dětí a nadějí,
Utichly spory a hádky,
Z nebe se na zemi snášejí
vánoční svátky.

Evropani, Australani,
Běloši i černoši,
Napišou si blahopřání,
Potom jen tak lenoší.
Lenoši, lenoši, potom jen tak lenoší.

Evropané i Australané, také na vánoční pohled-
nice pište správná směrovací čísla. Urychlíte tím
poštovní styk. Děkuje vám.

Australani, Australani
Z Adelaidy, ze Sydney,
Že neznají sáňkování,
Vánoce maj prachbídny.
Prachbídny, prachbídny, Vánoce maj prachbídny.

Klokani, nedávejte mláďatům na hraní prskavky.
Mohlo by dojít k propálení kapsy. Děkuje vám.

Eskymáci, Eskymáci
Zpívají si koledu,
Stromek se jim nekmáci,
Zapáchli ho do ledu.
Do ledu, do ledu, zapáchli ho do ledu.

Eskymáci, nedávejte dětem pod stromeček
Harpuny. Je to nebezpečné. Děkuje vám.

Bledé tváře, černé tváře,
Dělají si radosti,
Po nebi se line záře,
Psi se těší na kosti.
Na kosti, na kosti, psi se těší na kosti.

Vážení psi, nesežerte všechny kosti hned.
Něco si zahrabte na horší časy. Děkuje vám.

Indiáni, indiáni
Sem tam slzu uroní,
Pak se smějou bez přestání, ze všech nejvíc Hu-
róni.
Huróni, Huróni, ze všech nejvíc Huróni.

Indiáni, nedávejte dětem pod stromeček skalpy.
Není to výchovné. Děkuje vám.
Obloha kabát si rozepla
A vločky začaly vířit,

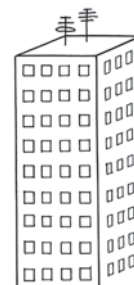
Náhled pracovního listu

Lekce
7

A) KDE LIDÉ BYDLÍ?

Zakroužkuj obydlí, které se objevilo v písničce.

Vojáci sedli si do tepla,
Přestali na sebe mířit.

Nastal čas dětí a nadějí,
Utichly spory a hádky,
Z nebe se na zemi snášejí
vánoční svátky.

Hodnotová reflexe:

- Jaké národnosti se objevily v písničce?
- Čím se lidé různých národností od sebe liší a co mají společného?

2. Nácvik ve třídě

Na tabuli připravíme obrázky s typy obydlí a rozdáme dětem pracovní list KDE LIDÉ BYDLÍ?. Na základě písničky děti řeknou, které národnosti se v písničce objevily, a přiřadí (zakroužkují) obydlí, v němž žijí (Eskymáci, Indiáni). V kruhu si povídáme o významu slov černoch, běloch, rasa, jaké typy lidí rozlišujeme podle barvy pleti. V jakých druzích obydlí žijí lidé na naší planetě. Zda mají stejná práva lidé různých národů. Navážeme na diskuzi z předchozí hodiny, ve které jsme probírali mj. i právo na domov. Rozdáme dětem pracovní list VÍM TO?, ve kterém zodpoví tři kvízové otázky. Poté přečteme dětem úryvek z knihy „Pohádky“ od Miloše Macourka. Děti využijí ke splnění dalších úkolů kartičky z předchozí hodiny a úkoly vypíší do pracovního listu.

Když to děti slyšely, už je ani nenapadlo smát se Cecílii, že má uši jako dvě třídní knihy, a myslely si, podívejme se, to nemusí být špatné, mít takové uši, má to své výhody, a když šly kolem Cecílie, plácaly ji po ramenou a říkaly jí, holka, ty máš ale kliku.

A opravdu, s Cecílií to teď vypadalo docela jinak, ve zpěvu s ní byla paní učitelka náramně spokojená, už ani nezavírala okna, když začala Cecílie zpívat, naopak ráda ji poslouchala, a když Cecílie skončila, říkala jí, poslouvej, Cecílie, ty máš vynikající sluch, zpíváš skutečně nádherně, mohlo by z tebe opravdu něco být, važ si toho, zpěv je krásná věc, zpěvu porozumí každý, zpěvem se domluvíš s každým na celém světě, a když přišla do sborovny, kde všechny paní učitelky a páni učitelé pili kávu a kou-

řili cigarety, řekla paní učitelka, s tou Cecílií z páté B se stal zázrak, jinak to není možné, od té doby, co má uši jako dvě třídní knihy, zpívá tak překrásně, že jsem to jaktěživa neslyšela, a všechny paní učitelky a všichni páni učitelé volali, vidíte to, na tom se dá nejlíp dokázat, jak je důležité tahat děti za uši, musíme v tom pokračovat, hlavně v případě té Cecílie, možná že z ní bude nejlepší začka třídy.

A opravdu s tím pokračovali, tahali Cecílii za uši víc než předtím, až je měla veliké jako zahradní vrátka, takže v tělocviku už nemohla stát s dětmi v jedné řadě, musela stát kousek dál, a to ještě bylo nutné, aby je držela hezky u těla, naštěstí uměla ušima hýbat už odedávna, a to byla výhoda, protože když se skákalo v tělocviku do výšky, stačilo, aby ušima trochu mávla, a skočila klidně metr devadesát a všechny děti se na to dívaly jako u vyjevení a myslely si, ta Cecílie nakonec ještě překoná světový rekord, a pan učitel, který učil tělocvik, řekl ve sborovně, poslyšte, ta Cecílie z páté B skáče výš než hoši z dvanácté třídy, je to vynikající talent a naděje našeho sportu, a všichni učitelé a učitelky volají, jen nepolevit a tahat dál, možná že jednou proslaví naši školu, co my víme.

Ale kdo má tahat uši veliké jako zahradní vrátka, to není tak jednoduché, na to nemůže jeden člověk stačit, a tak když měla některá paní učitelka tahat Cecílii za uši, zavolala si

Náhled pracovního listu

Lekce
7

B) VÍM TO?

Kvíz

1. K čemu slouží dětská práva?
  - A) Aby nebyl na zemi nepořádek.
  - B) Mají zajistit spravedlivé zacházení a zdravý a bezpečný život dětí.
  - C) Aby se některým lidem dařilo lépe než jiným.
2. Má práva každý člověk, který žije na zemi?
  - A) Práva mají jen ti silnější, bohatí a krásní.
  - B) Práva mají jen dospělí.
  - C) Práva mají všichni lidé bez rozdílu barvy pleti, věku, pohlaví.
3. Mají děti nějaké povinnosti?
  - A) Děti mají povinnost udělat cokoliv, co jim někdo jiný přikáže.
  - B) Děti mají povinnost uznávat práva druhých lidí.
  - C) Děti nemají žádné povinnosti.

Napiš, které z práv se objevilo v úryvku.

Které právo pokládáš za nejdůležitější ty?

Jak by to dopadlo, kdyby si každý dělal, co ho jen tak napadne?

---

k tomu pana školníka a tahali spolu, jenomže Cecílii tohle nebavilo, musela se držet lavice, a když pan školník s paní učitelkou pořádně zatáhli, vypadla z lavice, odřela si koleno, a když vstala, řekla, nenechám se takhle pořád trápit, žádné tahání už nebude a basta.

Ale paní učitelka se pustila do přesvědčování, zkusila to po dobrém, hladila Cecílii po uších a říkala, musíš mít trpělivost, milá Cecílie, proslavíš naši školu a své jméno a tak dále, ještě to drobátko vydrž, ale Cecílie řekla, ne a ne a ne, a když ji chtěl pan školník chytit a přidržet, zamávala ušima jako při skoku vysokém, vznesla se nahoru, sedla si na lustr a dívala se dolů, co se bude dít.

Hodnotová reflexe:

- *Jak jste odpověděli na jednotlivé otázky v kvízu?*
- *Bylo to pro vás těžké? A proč?*
- *Jaká práva se objevila v úryvku?*
- *Jaké právo považuješ za nejdůležitější ty?*
- *Slyšel/a jsi o porušování dětských práv?*
- *Je tvou povinností starat se o to, co schází druhým a proč (sourozenci, babička, rodiče)?*

3. Transfer do života

Zadáme dětem úkol, aby zjistily, kde a jakým způsobem jsou porušována práva dětí.

Hodnotová reflexe:

- *Kde jsou porušována práva dětí?*
- *Jaká z práv jsou porušována nejčastěji?*
- *Jak můžou lidé přispět ke zlepšení a dodržování práv dětí?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Všichni lidé na naší planetě bez rozdílu barvy pleti mají svá práva a povinnosti. I my přispíváme k jejich dodržování.

Na co se mohou žáci zeptat:

Hurón – divoký, hlučný příslušník indiánského kmene,
harpuna – oštěp zakončený hákem a připevněný obvodovým lanem k lodi,
skalp – kůže s vlasy z hlavy zabitého nepřítele jako válečná trofej indiánů.

Poznámky:

Hádej, kdo (co) jsem?

CÍL:

Žák se učí klást otázky.

POMŮCKY:

Pracovní list KDO SE SKRÝVÁ V TAŠCE?, pero.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel přečte básničku Jiřího Žáčka PRO SLEPIČÍ KVOČ.

PRO SLEPIČÍ KVOČ

Proč se s námi Země točí?
Proč má člověk jen pár očí?
Proč a proč a proč?
Proč mám všechny slušně zdravít?
Proč jsem Jakub, a ne David?

SBOR: Pro slepičí kvoč!

Proč je kabát na knoflíky?
Proč nerodí jabloň fíky?
Proč a proč a proč?
Proč má auto čtyři kola?
Proč mě musí bavit škola?

SBOR: Pro slepičí kvoč!

Proč se u nás mluví česky?
Proč se v mracích líhnou blesky?
Proč a proč a proč?
Proč je v lese tolik ticha?
Proč je pozdě honit bycha?

SBOR: Pro slepičí kvoč!

Proč mám chodit spát už v devět?
A proč táta není vševěd?
Proč a proč a proč?
Proč mě všichni takhle ničí?
Všecko svedou na slepičí kvoč!

Hodnotová reflexe:

- Jaké druhy vět jsou v básničce?
- Proč se lidé ptají?

2. Návěst ve třídě

a) Společně si prohlédneme obrázky z pracovního listu KDO SE SKRÝVÁ V TAŠCE?. Žáci popíší, co mají osoby na obrázcích společného, čím se liší. Do papírové tašky vložíme pět obrázků z pracovního listu. Děti mají kladením vhodných otázek zjistit, kdo je na obrázcích nakreslený. Žáky vedeme k tomu, aby používali doplňovací otázky, případně omezíme počet otázek k jednomu obrázku. Do kroužku u obrázku děti doplní, kolikrát v pořadí daná osoba byla.

Náhled pracovního listu

Lekce
8

KDO SE SKRÝVÁ V TAŠCE?

Hodnotová reflexe:

- *Poznal/a jsi rychle, o koho jde?*
- *Co ti pomohlo uhodnout správnou osobu?*
- *Koho bylo nejtěžší poznat?*
- *Bylo pro tebe těžké mlčet, když jsi znal odpověď?*

b) Žáci se rozdělí do dvojic. První z dvojice se snaží kladením otázek zjistit, na koho ze spolužáků druhý z dvojice myslí. Děti vedeme k tomu, aby pokládaly otázky týkající se vlastností, zájmů... ne vzhledu. Poté, kdy zná první z dvojice správnou odpověď, se role vymění. (Můžeme časově omezit.)

Hodnotová reflexe:

- *Bylo pro tebe těžké vymýšlet otázky?*
- *Bylo snazší ptát se, nebo odpovídat?*
- *Která aktivita tě více zaujala?*
- *Dozvěděl/a ses něco nového?*

3. Transfer do života

Vyber si jednoho ze spolužáků a zjisti o něm něco, co ostatní spolužáci ještě nevědí.

Hodnotová reflexe:

- *Co nového ses o kamarádovi dozvěděl/a?*
- *Překvapilo tě to?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Aby ses dozvěděl to, co potřebuješ, musíš se umět zeptat.

Varianty:

Pro splnění úkolu z transferu můžeme dvojice určit losem.

Doporučení/pozor:

Obě aktivity nejdříve předvede učitel, aby si děti uvědomily, jaké otázky mají klást.

Co bych byl, kdybych byl

CÍL:

Žák se učí klást otázky, naslouchat.

POMŮCKY:

Pracovní list CO BYCH BYL, KDYBYCH BYL..., pastelky nebo pero.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hra: Kdo chybí?

Cíl: Zdůraznit, že každé dítě je důležité a patří ke skupině. Ověřit si, jak znají děti jména svých spolužáků.

Děti si sednou do kruhu, zavřou oči. Učitel jde dokola a dotkne se ramen jednoho z dětí. To otevře oči, přejde potichu doprostřed kruhu, sedne si na zem a přehodí přes sebe prostěradlo. Na učitelův pokyn děti otevrou oči a hádají, kdo chybí.

(Obměna – pod prostěradlo se schová více dětí.)

Hodnotová reflexe:

- *Myslíš, že by si děti všimly, kdybys chyběl/a?*
- *Proč je každý ve skupině důležitý?*
- *Znáš jména všech dětí ve třídě?*
- *Která jména ještě neznáš?*

2. Návěst ve třídě

Každé z dětí si najde místo ve třídě, kde se cítí bezpečně, a na pracovní list doplní údaje o sobě – napíše nebo nakreslí –, čím by bylo, kdyby bylo: dospělým (jaké by mělo zaměstnání), květinou, jídlem, zvířetem, barvou. Děti vytvoří dvojice (vylosují se pomocí kartiček apod.) a do druhého sloupce doplní tytéž údaje o kamarádovi. Následuje vzájemné představení ve skupině. Dvojice předstoupí před ostatní, jeden z dvojice říká: „Představuji vám Pepu, který chce být...“ Potom se ve dvojici vymění. Takto se všichni vystřídají.

Hodnotová reflexe:

- *Bylo pro tebe snadné vymyslet odpovědi?*
- *Co nového ses dozvěděl/a o spolužácích?*
- *Bylo příjemné, když tě ostatní poslouchali?*
- *Sdělil o tobě kamarád ostatním všechno, cos mu řekl/a?*

3. Transfer do života

Obdobným způsobem si připrav rozhovor s někým z rodiny. Získané údaje napiš na papír, doplň obrázkem.

Náhled pracovního listu

Lekce
9

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 2: Základní komunikační dovednosti

CO BYCH BYL, KDYBYCH BYL

Hodnotová reflexe:

- *Kdo odpovídal na tvoje otázky?*
- *Co nového ses dozvěděl/a?*
- *Bylo snazší vést rozhovor se spolužákem, nebo se členem rodiny? Proč?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Aby ses o druhém něco dozvěděl/a, musíš se umět zeptat, ale i pozorně naslouchat.

Vhodná slova?

CÍL:

Žák rozliší vhodné a nevhodné či hrubé výrazy ve své verbální komunikaci. Uvědomí si, že slova, která je někdo ještě ochoten snášet, jsou pro jiného nepřijatelná.

POMŮCKY:

Pracovní list VHODNÁ SLOVA?, pastelky, pero.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Využijeme obrázky z pracovního listu. Žáci popíší, co se na nich odehrává (dvě kamarádky pomlouvají třetí, Aleš podtrhl Lukášovi nohu, Hrynek roztrhl Elišce dopis).

Hodnotová reflexe:

- Jak se asi cítí ten, komu ubližují?
- Jak se zachová?
- Proč lidé používají nevhodná slova?

2. Nácvik ve třídě

a) Učitel dětem stručně přiblíží obsah „Poštácké pohádky“ Karla Čapka až k místu, kdy pan Kolbaba potká šoféra Františka, a přečte ukázkou PAN KOLBABA POTKAL ŠOFÉRA FRANTIŠKA.

PAN KOLBABA POTKAL ŠOFÉRA FRANTIŠKA

„Aha,“ vykřikl pan Kolbaba radostně, „člověče drahá, tak to vy jste ten trumbera, ten bloud, to ťululum, ten pleticha, ten vrták, ten truhlík, ten mako-vec, to nemešlo, to trdlo, to pometlo, ten tulipán, ten jelimánek, ten salát a ten přetrhdílo, ten splašený, ten střelený, ten trhlý, ten sekutý a ten pytleem praštěný, ten nádiva, ten nekola, ten nekňuba, ten mrťafo, ten ňouma, ten slíva a ten bambula, ten kašpar, ten jenek, ten matěj, ten vaněk, ten kuba a ten popleta, co nám hodil do poštovní schránky toto psaníčko bez známky a bez adresy?“

Hodnotová reflexe:

- Jakou měl pan Kolbaba náladu, když Františka potkal?
- Jakými slovy Františka pojmenoval?
- Mohl použít i jiné výrazy?
- Proč to neudělal?
- Čím jsou výrazy, které použil pan Kolbaba, jiné?

b) Žáci splní druhý úkol z pracovního listu, následuje rozhovor v kruhu.

Hodnotová reflexe:

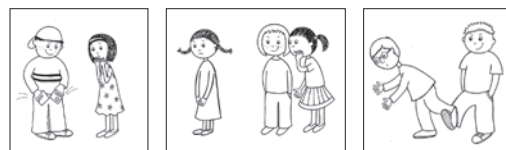
- Co můžeš dělat, když ti někdo nadává?
- V jaké situaci používáš nadávky?
- Můžeš je ze svého slovníku vynechat?
- Jak jinak můžeš zareagovat?
- Od koho sneseš nadávku zvláště těžce?

Náhled pracovního listu

Lekce
10

VHODNÁ SLOVA?

1. Popiš, co se děje na obrázku.

2. Nakresli situaci, která tě donutila použít nadávku. Místo ní napiš na linku podobný výraz, jaký použil pan Kolbaba, když potkal šoféra Františka.

3. Transfer do života

Kontroluj své vyjadřování a snaž se vyvarovat nevhodných výrazů.

Hodnotová reflexe:

- *V jaké situaci se ti chtělo použít nevhodné výrazy?*
- *Dokázal/a ses ovládnout?*
- *Jak ses potom cítil/a?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Uvědom si, že druhého můžeš slovem potěšit, ale i zranit. Co je pro někoho snesitelné, je pro jiného nepřijatelné.

Hodnotová reflexe:

- *Co můžeš dělat, když ti někdo nadává?*

Doporučení/pozor:

V první části hodiny vedeme děti tak, abychom došli k závěru, že v situacích, kdy nám někdo ubližuje, děje se nám křivda, reagujeme různě (někdo nadává, jiný pláče atd.).

Léčení překřikovandy

CÍL:

Žák se učí pozorně a trpělivě naslouchat ostatním, neskákat jim do řeči.

POMŮCKY:

Pracovní list LÉČENÍ PŘEKŘIKOVANDY, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Sedíme v kruhu. Učitel začne vyprávět příběh. Řekne jednu větu. Soused po jeho pravici ve vyprávění pokračuje, doplní příběh o další větu. Takto se postupně všichni vystřídají. Děti předem upozorníme, že věty musí na sebe navazovat, vytváříme souvislý příběh. Pokud někoho nic nenapadne, řekne „němá ryba“, a tím předá své pořadí dalšímu.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro tebe těžké dávat pozor po celou dobu?
- Bylo snadné vymýšlet další větu tak, aby navazovala na větu předchozí?
- Čí nápad se ti obzvlášť líbil?
- Jak dobře jsme spolupracovali?
- Proč je dobré naslouchat?

2. Návěst ve třídě

a) Učitel přečte ukázkou LÉČENÍ PŘEKŘIKOVANDY.

LÉČENÍ PŘEKŘIKOVANDY

„Víš, co se dneska stalo v našem spolku zahrádkářů?“ zeptala se u večere paní Francová svého manžela. Než stačil kdokoli říct další slovo, vykřikl jejich syn Bohouš: „Představ si to, tati, začal jsem hrát středního útočníka!“

„Neskákej mamince do řeči,“ napomenul ho pan Franc. „Tak jak to bylo ve vašem spolku zahrádkářů?“

„Musím se pochlubit. Vyhrála jsem soutěž v aranžování květin. Udělala jsem misku s kopretinami a suchými větvičkami,“ usmála se paní Francová.

„To já nechápu...“ začal pan Franc, ale přerušil ho Štěpánův hlásek: „Na cestě ze školy jsem chytil malou zelenou žábu!“

„Nech tatínka domluvit,“ zamračila se na něj paní Francová. „To bych ráda věděla, co je na aranžování květin nepochopitelného?“

„Proč třeba nepoužíváš různé druhy...“

Vtom se ozvala Sylva: „Já bych potřebovala nové kolečkové brusle. Ty staré jezdí moc pomalu. Málem se stydím si je vůbec obout...“

„Kolečkové brusle jsi přece dostala vloni na jaře! To já potřebuju kopačky!“ začal zase Bohouš, ale Štěpán mu skočil do řeči: „Ta žába tam tak smutně seděla...“ Bohouš ho přerušil: „V těch starých se už vůbec nedá běhat...“ Sylva řekla: „Každý u nás v ulici má nové kolečkové brusle, jen já ne...“

A protože si děti navzájem skákaly do řeči, mluvily stále hlasitěji a překřikovaly se, byl z toho nakonec pořádný kravál. Tatínek pak bouchl pěstí do stolu. „Tady bude ticho!“

Náhled pracovního listu

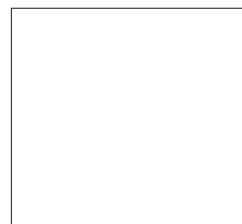
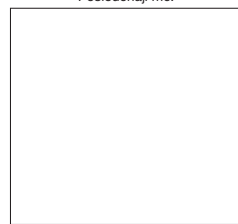
Lekce
11

LÉČENÍ PŘEKŘIKOVANDY

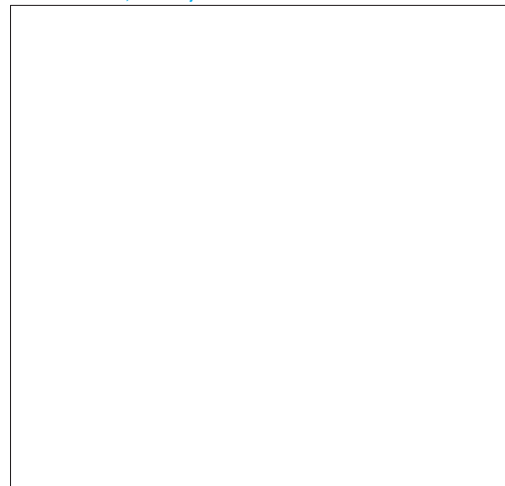
1. Nakresli, jak vypadá ten, komu naslouchají, a jak ten, koho nikdo neposlouchá.

Poslouchají mě.

Nikdo mě nevnímá.

2. Nakresli situaci, ve které jsi druhému dokázal/nedokázal naslouchat.

Hodnotová reflexe:

- Kdo všechno se sešel u večeře?
- O čem jednotliví členové rodiny mluvili?
- Proč tatínek bouchl pěstí do stolu?
- Proč děti nenechaly ostatní domluvit?
- Dalo se proti tomu něco udělat?

b) Děti vytvoří skupiny a sehrají obdobné situace, kdy si jednotliví členové rodiny navzájem nenaslouchají. Ve stejných skupinách děti zahrají, jak to vypadá, když si všichni navzájem naslouchají.

Hodnotová reflexe:

- Jak ses cítil/a, když vás mluvilo více najednou?
- Postřehl/a jsi, co říkali ostatní?
- Naslouchal někdo tobě?
- Jak jsi to poznal/a?
- Co se změnilo, když jste mluvili postupně a navzájem se poslouchali?
- Jak se může stát, že někdo druhému nenaslouchá?
- Kdo naslouchal nejpozorněji?

3. Transfer do života

Snaž se druhým pozorně naslouchat a neskákat jim do řeči. Do pracovního listu nakresli, jak se ti to dařilo.

Hodnotová reflexe:

- Jakou situaci jsi nakreslil/a?
- Kde se ti daří druhým naslouchat nejlépe – v rodině, ve škole, na kroužcích? Proč?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

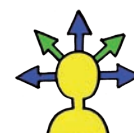
Pozorným nasloucháním dáváš druhému najevo svůj zájem.

Varianty:

Pokud nám zbyde čas, splní žáci první úkol z pracovního listu v závěru druhé části hodiny. V opačném případě ho mohou splnit jako domácí úkol.

Na co se mohou žáci ptát:

Aranžovat květiny – upravovat, uspořádávat, zdobit.

Kdo jsem?

CÍL:

Žák se učí poznat základní charakteristické rysy vlastní osobnosti.

POMŮCKY:

Pracovní list KDO JSEM?, pastelky, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hodinu začneme hrou v kruhu. Dítě si vybere zvíře, které má stejnou vlastnost jako ono, nebo takovou, jakou by chtělo mít. Postupně každý řekne své vybrané zvíře a vlastnost, pro kterou si zvíře vybral, např.: „Chci být chytrý jako liška.“ Stejně názvy se mohou opakovat u více dětí. Z kruhu odebereme jednu židli. Jedno z dětí stojí v kruhu. Když řekne jména dvou zvířat, děti, které jsou jejich nositeli, se snaží vyměnit si místo tak, aby neseděly na stejném pozici a obsadily uvolněnou židli.

Hodnotová reflexe:

- Vybrali jste si snadno zvíře s vlastností, kterou byste si přáli mít a proč?
- Má vlastnost, kterou by sis přál mít, některý z tvých kamarádů? Jaká je tvá největší přednost?

2. Návuk ve třídě

Po skončení hry rozdáme dětem pracovní list. Děti si mají představit, že mají přítele, který žije v jiné zemi a chce si s nimi dopisovat. Chtěl by vědět, jak vypadají a jaké jsou. Děti mají za úkol nakreslit během deseti minut autoportrét. Může to být obrázek jeho tělesného vzhledu, ale i abstraktní obrazce, symboly, barvy, tvary.

Po dokončení vyzveme děti, aby napsaly básničku nazvanou „Já jsem...“. Báseň se nemusí rýmovat. Na každý řádek napíše nějakou informaci o tom, jací jsou, co dělají a podobně. Pokud si dítě neví rady, může každý verš začínat slovy „Já jsem...“ a dítě větu dokončí. Dětem na práci dáme dalších deset minut. Pak je vyzveme, aby své pracovní listy s obrázkem položili na židli a uděláme tzv. tichou galerii. Děti mlčky chodí středem kruhu a prohlížejí si práce svých spolužáků. Poté požádáme některé z nich, aby přečetly své básničky.

Hodnotová reflexe:

- V čem bylo pro tebe těžké vybrat to důležité pro svůj autoportrét?
- Chtěl/a bys na svém portrétu něco změnit a proč?
- Dozvěděl/a ses něco nového o sobě a druhých?

3. Transfer do života

Děti dostanou za úkol vybrat si jednu z vlastností, kterou by chtěly mít, a sledovat, co udělaly pro to, aby ji rozvíjely.

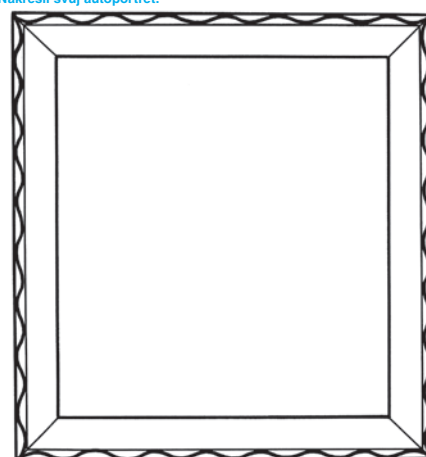
Náhled pracovního listu

Lekce
12

KDO JSEM?

1. Nakresli svůj autoportrét.

2. Napiš o sobě básničku.

Já jsem...

Hodnotová reflexe:

- *Jakou vlastnost sis vybral/a?*
- *Dařilo se ti vybranou vlastnost rozvíjet a jak?*
- *Je to těžké a proč?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý z nás má svou vlastní hodnotu.

Můj svět

CÍL:

Žák objevuje své vlastní hodnoty a učí se vážit si sám sebe.

POMŮCKY:

Pastelky, nůžky, lepidlo, pracovní list Můj svět.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Děti sedí v kruhu. Postupně říkají větu: „Nechci se chlubit, ale...“ a přidají o sobě pozitivní sdělení. Např.: Pěkně maluji. Rád zpívám. Jsem dobrý kamarád. Umím uvařit polévku. Jsem šikovný ve fotbale. Hru větou o sobě zahajuje učitel.

Hodnotová reflexe:

- Bylo snadné o sobě říct něco pěkného a proč?
- Napadlo tě i něco nepěkného (negativního)?
- Co dobrého bys ještě chtěl/a o sobě ostatním říct?

2. Nácvik ve třídě

Děti se zamyslí nad svými vlastnostmi, schopnostmi a dovednostmi. Každému žákovi rozdáme pracovní list MŮJ SVĚT. Děti do pracovního listu doplní věty Umím... Napíší aktivitu (činnost), o které si myslí, že ji dělají nebo umějí dobře. (Např.: Umím se rozdělít s kamarádem. Umím hrát ping-pong.) Rád/a... Napíší, kterou činnost rády dělají. (Rád plavu, jezdím na kole, pomáhám mamince). Jsem... Dítě doplní činnost nebo vlastnost. (Např.: Jsem obratný, rychlý, šikovný na ruční práce.) K větám mohou také namalovat obrázek činnosti, ve které jsou šikovné. Poté děti rozdělíme do tří- až čtyřčlenných skupin. Děti si vzájemně přečtou, co napsaly. Jedno z nich před třídou prezentuje, v jakých věcech se děti ve skupině lišily a v čem se shodly.

Hodnotová reflexe:

- Jaké pocity prožíváš, když před ostatními mluvíš o svých přednostech?
- Překvapily tě něčí schopnosti (vlastnosti) a proč?
- Řekl/a bys teď něco jiného?
- Pokud nám zbyde čas, požádáme děti, aby své glóbusy vystřihly. Učitel je nalepí na velký arch balicího papíru a vystaví.

3. Transfer do života

Připrav si pro své spolužáky ukázkou své práce, např. obrázek, předmět, který jsi vyrobil, postavil, diplom, fotografii, a přines ji ukázat další hodinu.

Hodnotová reflexe:

Bylo snadné se před ostatními prezentovat? Jaký je rozdíl mezi chlubením se a tím, že o sobě řeknu, že něco umím?

Náhled pracovního listu

Lekce
13 MŮJ SVĚT

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 3: Formování zdravého sebepojetí a sebeúcty

Jméno

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Vnímej sám sebe jako jedinečnou, originální bytost, která něco umí a dokáže.

Můj talent

CÍL:

Žák se učí uvědomit si, v čem je výjimečný, jaké jsou jeho schopnosti, talent.

POMŮCKY:

Pracovní list MŮJ TALENT, psací potřeby, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu si s dětmi zahrajeme hru „Mám rád, nemám rád“. Připravíme si věty ve znění např.: „Mám rád fazole. Nemám rád netopýry. Nemám rád sluníčko. Mám rád jízdu na kolečkových bruslích. Mám rád sních. Nemám rád urážky...“ Dětem čteme věty, a kdo z nich s tvrzením souhlasí, postaví se. Složení vět by mělo být pestré, tak aby děti střídavě seděly a stály.

Po skončení uděláme krátkou reflexi.

Hodnotová reflexe:

- Byla mezi větami některá činnost nebo věc, kterou máš obzvlášť rád?
- Postřehl/a jsi během hry, co má anebo nemá rád tvůj kamarád?

2. Návnik ve třídě

Zamysli se nad svými zálibami a činnostmi, které děláš rád. Je mezi nimi aktivita, která ti jde lépe než jiné, máš pro ni nadání – talent, schopnosti (malování, zpěv, hra na nástroj, sport, psaní apod.) Každé dítě se pokusí pantomimicky ztvárnit činnost, pro kterou má nadání a rozvíjí ji, a ostatní děti hádají, o jakou činnost jde.

Na tabuli si připravíme seznam vlastností a vysvětlíme jejich význam, např. houževnatý, pilný, trpělivý, cílevědomý. Dětem rozdáme pracovní listy. Do pracovního listu napíšou, jaké vlastnosti jsou potřeba k tomu, aby v činnosti, která je baví a mají pro ni nadání, mohly dosáhnout úspěchu. Pokud některé děti dokončí práci dřív, můžou se nakreslit při činnosti, ve které by chtěly dosáhnout úspěchu na pódiu v pracovním listu (např. cyklista, malíř, spisovatel, tenista, lyžař apod.) Úlohu je také možné zadat za domácí úkol.

Hodnotová reflexe:

- Podle čeho jsi usoudil/a, že máš pro vybranou činnost nadání, talent?
- Myslíš, že máš výjimečné schopnosti pro nějakou činnost a jaké?
- Jak svůj talent – nadání rozvíjíš?
- Jaký pocit při své oblíbené činnosti zažíváš?
- Co můžeš udělat pro to, abys byl v činnosti, pro kterou máš nadání, úspěšný?

3. Transfer do života

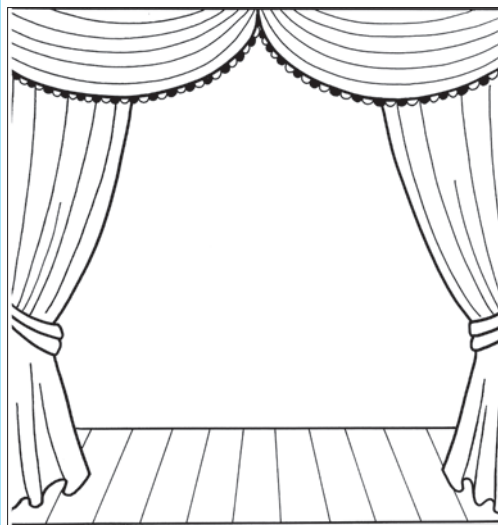
Na základě toho, co jsi nakreslil do pracovního listu, se pokus do další hodiny své nadání rozvíjet. Pokud máš nějaký obrázek, diplom, výrobek, přines jej do příští hodiny ukázat ostatním.

Náhled pracovního listu

Lekce
14

MŮJ TALENT

Namaluj se na jevišti, jak děláš nějakou činnost, kterou máš rád a zažíváš při ní pocit radosti a úspěchu.

Jaké vlastnosti jsou potřeba k tomu, abys dosáhl/a úspěchu?

Hodnotová reflexe:

- *S jakou činností by ses rád pochlubil/a před ostatními?*
- *Dozvěděl/a ses o sobě něco nového?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý z nás má k něčemu nadání, je důležité ho objevit a rozvíjet.

Varianty:

Nakreslit se při činnosti, ve které by chtěly děti dosáhnout úspěchu, viz pracovní list (např. cyklista, malíř, spisovatel, tenista, lyžař apod.), mohou tak učinit i za domácí úkol.

Jako ty!

CÍL:

Žák si uvědomuje své přednosti i slabiny a učí se vnímat svou zdánlivou slabost jako přednost.

POMŮCKY:

Pracovní list JAKO TY!, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci přečteme dětem příběh. Pro další práci je potřeba, aby děti pozorně poslouchaly.

JAKO TY!

Hluboko v lesích Tohuwabohu, tam, kde ještě nikdy nevstoupila lidská noha, ležel pod vysokým stromem Bodo a spal a chrápal, když tu mu něco přeběhlo přes nos.

Otevřel pomalu oči a uviděl, jak za křovím právě zmizela malá myška.

„Jsi strašlivý drak?“ zeptala se myš. „Ach, když já bych tak ráda byla jako ty!“

„Jak to myslíš?“

„No tak velká a silná jako ty. Tak hrůzostrašná a tak hlasitá.“

Bodo se zamyslel. „Ono není vždycky dobré být velký a silný,“ řekl konečně. „Někdy bych byl radši jako ty, takový malý a tichý.“

Myš se začala hlasitě smát: „Jako já? To ti nevěřím. Malé stále někdo trápí a malí nikdy nedosáhnou na nejchutnější sousta,“ vysvětlovala myš. „Každé ráno mě honí hrozitanský lev a řve a prská tak, že dostanu obrovský strach. Kdybych byla tak silná jako ty, netroufnul by si na mě. A navíc nedosáhnou na jablka, která visí nahoře na stromě. Stále musím čekat, dokud nějaké nespadne z větve, ale to už potom nechutnají tak čerstvě. Kdybych byla větší, dosáhla bych na ně.“

Bodo potřásl svou těžkou hlavou. „Někdy bych chtěl být malý,“ řekl, „neprostrčím prsty otvorem ve včelím úlu. A tak rád bych si smlsнул na jejich medu, jako medvěd nebo opice. A kromě toho přede mnou všechna zvířata utíkají, protože jsem moc veliký. Ještě nikdy mě nikdo neslyšel zpívat a neviděl tancovat. Jenom měšíc a sluníčko jsou u toho, když tancuju.“

Zamyšleně se podívali myš a drak jeden druhému do očí.

„Někdy bych chtěla být jako ty,“ povzddechla si myš.

„A já bych chtěl být někdy jako ty,“ nespokojeně zašeptal drak.

Náhle jim blesklo v očích. Oba měli stejný nápad.

(GEMMEL, Stefan. Jako ty! Praha: Thovt, 2005. ISBN 80-903653-1-0.)

Hodnotová reflexe:

- Jaké vlastnosti má myška?
- Jaké vlastnosti má drak?
- Co každého z nich trápí?

2. Návik ve třídě

Na tabuli napíšeme seznam vlastností, které děti během reflexe řeknou. Seznam můžeme doplnit o další vlastnosti, které děti znají. V rozhovoru zjistíme, zda rozumějí jejich vý-

Náhled pracovního listu

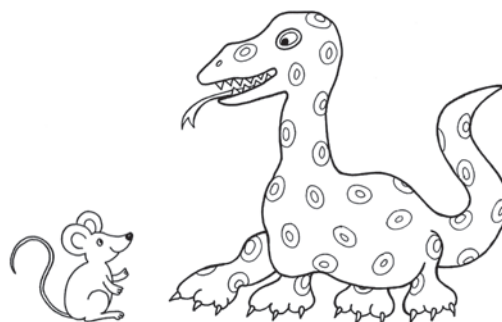
Lekce
15

JAKO TY!

Jaký je rozdíl mezi myškou a drakem?

		
Co má ráda/rád?		
Jaké má vlastnosti?		
Cítíš se jako myška, nebo jako drak?		
Jaké máš vlastnosti?		

Co napadlo draka a myšku? Doplň do věty vhodná slova.

znamu, např. pracovitý, kamarádský, skromný, drzý, šikovný, líný atd. K další práci použijeme pracovní list, který žáci vyplní samostatně.

Vyber si mezi vlastnostmi dvě dobré, které si myslíš, že máš, a jednu vlastnost, charakteristický rys, který považuješ za nevýhodu, např. jsem malý, velký, upovídaný a podobně.

Hodnotová reflexe:

- *Jaké jsou tvé dobré vlastnosti a schopnosti?*
- *Je nějaká vlastnost, které by ses rád zbavil/a, jaká a proč?*
- *Jakou svou vlastnost bys chtěl/a naopak posilovat?*

3. Transfer do života

Vyber si jednu vlastnost, rys, který považuješ za svou slabinu, např. malý vzrůst, hlasitý projev, a pokus se najít, jak jej využít k dobrému stejně jako v příběhu o myšce a drakovi. Např.: I když jsem hubený, jsem hbitý a dokážu šplhat po laně.

Hodnotová reflexe:

- *Našel/Našla jsi nějakou slabinu a jakou?*
- *Jak ji můžeš využít anebo proměnit v dobrou schopnost?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

I zdánlivé nevýhody mohou být naší předností.

Cesta na vysokou horu

CÍL:

Žák si uvědomuje své schopnosti a nadání i způsob, jak je rozvíjet.

POMŮCKY:

Pracovní list KOUZELNÝ OBLÁZEK, psací potřeby, kamínky různých velikostí.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Sedíme s dětmi v kruhu. Zeptáme se jich, zda vědí, co je to „mužik“, viz vysvětlení Na co se mohou žáci ptát. Několika dětem dáme do ruky kamínky. Vyzveme je, aby kamínky postupně dávaly na sebe, a vytvořily tak mužika uprostřed kruhu.

Hodnotová reflexe:

- *Stavěli jste někdy mužiky?*
- *Jaké kameny jsou pro jejich stavbu nejvhodnější?*
- *Jaké schopnosti a dovednosti potřebuješ, abys je dokázal postavit?*

2. Návlek ve třídě

Dětem přečteme meditační příběh:

„Zavři oči a představ si horu. Je to nejvyšší hora, jakou jsi spatřil. Jaké by asi bylo stát na samém vrcholu? Co kdyby ses tam podíval?

Nahoru vede úzká kamenitá stezka, která se klikatí mezi vysokými stromy. Nad korunami stromů ční vrchol hory. Chtěl bys na ni vylézt, ale nevíš, jak na to.

Počkat! Před tebou na pěšině někdo stojí. Má šlachovité nohy a je bos, takže vidíš, jak má od chůze po horách ztvrdlá a zjizvená chodidla. Kůži má vrásčitou a seschlou jako starý pergamen, ale jeho zelené oči na tebe hledí laskavě.

„Jsem šerpa a povedu tě,“ pronese tiše. „Vím, že ti ta hora připadá hodně vysoká, ale když se budeš snažit, dostaneš se až na vrchol.“ Pak ti pokyne, abys šel za ním.

Zpočátku to jde snadno. Jenže pak začne stoupání. Stezka je čím dál tím strmější a je čím dál tím těžší udržet krok se šerpou. Je ti horko a sotva popadáš dech. V potu tváře vlečeš jednu nohu za druhou, jako by byly z olova. Vrchol hory se zdá být v nedohlednu. Připadá ti, že tam nikdy nedojdeš.

Šerpa se zastaví, z kapsy vyloví velký kulatý oblázek a podává ti ho. „To je kouzelný oblázek,“ vysvětluje, „když se ti bude zdát, že už nemůžeš a že to nezvládneš, pevně ho stiskni v ruce a věř, že to dokážeš.“

Stoupáte dál do vrchu. Stezku protíná horská bystřina, která se žene dolů po úbočí. Z jejího proudu vyčnívají náslapné kameny. Sleduješ šerpu, jak lehce přeskakuje z jednoho na druhý, ale ty stojíš a bojíš se vydat za ním. Kameny jsou kluzké a dost daleko od sebe a ty máš strach, že spadneš do ledové vody.

„Vzpomeň si na oblázek,“ volá šerpa už z dru-

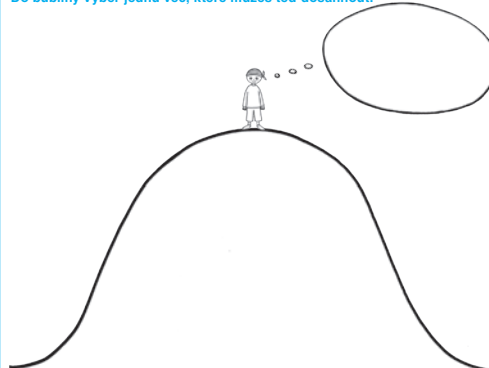
Náhled pracovního listu

Lekce
16

KOUZELNÝ OBLÁZEK

„Chci...“

Do bubliny vyber jednu věc, které můžeš teď dosáhnout.

Do kopce napiš, co můžeš udělat proto, aby se tvé přání naplnilo.

Do oblázku napiš větu, kterou tě dokáže povzbudit např. maminka, tatínek, učitel nebo kamarád.

hého břehu říčky. Sevřeš oblázek pevně v dlani. Najednou ucítíš příval nové síly a uvědomíš si, že tě přešel veškerý strach. Odvážně skáčeš z kamene na kámen. Za chvíli jste už jen malý kousek od vrcholu nad korunami stromů. Šplháte vzhůru po kolenou, rukama se zachytáváte skalních výběžků, soukáte se přes obří balvany. Když už jsi tak vyčerpaný, že nemůžeš dál, ještě jednou sevřeš oblázek. A najednou ucítíš na tvářích chladivý vánek. Ještě pár kroků. A jsi tam! Stojíš na střeše světa! Dosáhl jsi vrcholu hory! Podívej! Páni, to je ale výhled! Co všechno vidíš tam v dálce, daleko pod sebou?“

Každý má nějaký sen, přání, čeho by chtěl dosáhnout (budoucí zaměstnání, sport, umění apod.). Děti do pracovního listu napíší seznam toho, co chtějí (věci, prožitky, vlastnosti, úspěchy, činnosti). Každý si ze seznamu vybere jednu věc, kterou může teď uskutečnit, a napíše ji do bubliny na vrcholu hory. Do prostoru kopce napíše, co je v jeho silách udělat, aby se daná věc stala. Do kamínku si děti zapíší větu, kterou je dokáže povzbudit někdo z jejich blízkých (rodiče, kamarád, učitel, trenér).

Následně děti rozdělíme do skupin po 3–4 dětech. V malých skupinkách si děti řeknou, co napsaly do bubliny a kdo je dokáže povzbudit a jakými slovy. V kruhu následuje společná reflexe.

Hodnotová reflexe:

- *Setkal/a ses ve skupině s někým, kdo má stejné schopnosti, vlastnosti, úspěchy?*
- *Máš s někým společný sen, touhu něčeho dosáhnout?*
- *Jaké vlastnosti potřebuješ k tomu, abys mohl/a být úspěšný/á a dokázal/a jsi překonat překážky?*

3. Transfer do života

Premýšlej, kdo je tvým vzorem při dosahování vytouženého cíle (rodič, trenér, kamarád, sportovec apod.) Příští hodinu nám řekneš, v čem ti může pomoci při dosažení tvého úspěchu.

Hodnotová reflexe:

- *V čem ti může tvůj vzor pomoci při dosažení tvého úspěchu?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Abys mohl v něčem uspět, musíš věřit tomu, že to dokážeš. Když něco obtížného neděláš napoprvé sám, ale někdo ti pomůže, zvládneš to příště i samostatně.

Na co se mohou žáci ptát:

Mužík může být: malý muž, lesní mužík, lesní skřítek, elf, strašidlo, pohádková bytost, mužik (turistické značení) – hromádka kamenů k turistickému značení

Šerpové – etnikum ve východním Nepálu, od 30. let 20. stol. nosiči a průvodci výprav do Himálaje

Bystřina – prudký horský potok

Každý jsme jiný

CÍL:

Žák si uvědomuje odlišnosti a podobnosti lidí kolem sebe a učí se odlišnosti tolerovat.

POMŮCKY:

Pracovní list **KAŽDÝ JSME JINÝ**, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Dětem rozdáme pracovní list KAŽDÝ JSME JINÝ. Žáci si prohlédnou obrázky etnicky odlišných dětí. Spolu s nimi si popovídáme o odlišnostech mezi lidmi. Vyzveme děti, aby například popsaly nějakého kamaráda či kamarádku, kteří jsou v něčem podstatném jiní než ony samy, např. národnost, věk, záliby, postižení.

Hodnotová reflexe:

- V čem jsou odlišné děti na obrázku v pracovním listu?
- V čem jsou jiné děti na dalších obrázcích?
- Máš kamaráda, který má nějakou odlišnost?
- Proč je pro tebe jeho přátelství cenné?

2. Návuk ve třídě

Dětem přečteme úryvek z knihy „O modrém kocourkovi“:

Zuzka měla v očích slzy.

„Nechtěl nic k večeri, schovává se ve sklepe. Přitom Min-Čin zbožňuje zahradu a květiny, ale už se vůbec neodvažuje vyjít ven.“

„Hmm,“ přemýšlel pan učitel. „Pochopitelně vše pochází z toho, že nikdo z naší vesnice nikdy neviděl modrou kočku. Ale kdybychom lidem vysvětlili, že Min-Čin je modrý proto, že je to normální v zemi, kde se narodil, určitě by to pochopili.“

Zuzka začala skákat radostí.

„Slyšíš to?“ pošeptal Mourek oknem do sklepa. „V zemi, odkud pocházíš, je úplně normální, že jsou kočky modré!“

„Opravdu?“ zaradoval se Min-Čin a hned přiběhl. Ale rychle se vrátil do tmy. „K čemu to je, když tady tomu lidé nerozumějí?“

„Důvěřuj panu učiteli,“ zavrčel Čert. „Myslím, že má nějaký dobrý nápad.“

Druhý den udělal pan učitel při vyučování docela zvláštní hodinu. Děti potom běžely domů vyprávět svým rodičům, co se ve škole dozvěděly.

„Pan učitel nám říkal, že jsou kočky všech barev!“

„V Severní Americe žijí také červení ptáci!“

„A v Indii opice s modrým čumákem!“

„V Irsku modří psi!“

Náhled pracovního listu

Lekce
17

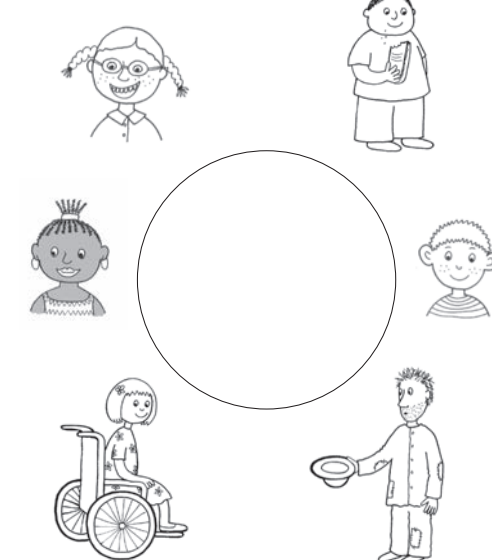
KAŽDÝ JSME JINÝ

V čem jsou děti na obrázcích odlišné?

V čem jsou lidé na obrázcích jiní?

Namaluj do kruhu to, v čem se lišíš od ostatních ty.

„A v každé zemi je spousta zvláštních věcí, které jsme nikdy neviděli! Ale nikomu, kdo tam žije, se to nezdá divné!“

„Proto nesmíme ukazovat prstem na lidi nebo na kočky jen proto, že nám připadají divní!“ povídala desetiletá holčička, která si dobře zapamatovala všechno z hodiny.

„Každý má právo ukazovat se takový, jaký je.“

Zuzka běžela domů, aby to všem oznámila.

Děti namalují do kruhu to, v čem se liší od ostatních ony samy. Děti rozdělíme do menších skupin, kde si vzájemně obrázky ukážou a popovídají si o odlišnostech, které namalovaly. Poté následuje společná reflexe.

Hodnotová reflexe:

- *Jak jinak se ještě lidé liší?*
- *Vnímáš svou odlišnost jako výhodu, nebo jako handicap?*
- *Měl/a jsi stejný obrázek (něco společného) s jiným dítětem?*
- *K čemu je dobré, když je kamarád jiný než ty?*
- *Co by se stalo, kdybys trval/a na tom, že všichni tví kamarádi musí být stejní jako ty?*

3. Transfer do života

Přemýšlej, zda je ve tvém okolí někdo, kdo se cítí být jiný a okolím nepřijatý? Co pro něj můžeš udělat?

Hodnotová reflexe:

- *Co můžeš udělat pro člověka, který je něčím odlišný?*
- *Byla v úryvku nějaká myšlenka, která by nám pomohla v tom, jak se chovat ke kamarádům (lidem), kteří jsou jiní než my?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

„Nesmíme ukazovat prstem na lidi nebo na kočky jen proto, že nám připadají divní!“

„Každý má právo ukazovat se takový, jaký je.“

Jak se cítím?

CÍL:

Žák se učí pojmenovat základní pocity: radost, strach, smutek a hněv.

POMŮCKY:

Pracovní list JAK SE CÍTÍM?, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hodinu zahájíme hrou „Kdo začal?“. Všichni sedí v kruhu. Jeden dobrovolník (detektiv) jde za dveře. Zbytek skupiny si zvolí vedoucího hry, který bude předvádět různé pohyby. Detektiv musí zjistit, kdo je vedoucím. Může hádat třikrát. Ostatní ve skupině „vedoucího“ pozorně, ale nenápadně sledují a napodobují.

Hodnotová reflexe:

- Co ti pomohlo při pátrání?
- Dělal někomu v roli vedoucího problémy vymýšlet pohyby?
- Dokázal/a jsi nenápadně sledovat vedoucího?

Být dobrými pozorovateli potřebujeme i k tomu, abychom poznali, jak se kdo cítí. Zda je smutný, prožívá radost, hněv či strach.

2. Návuk ve třídě

Děti se postupně v kruhu neverbálně vyjádří k tomu, jak se momentálně cítí. Palec nahoru dá ten, komu je dobře, kdo se necítí dobře, dá palec dolů, a ten, kdo má neutrální pocity, do vodorovné polohy.

Dětem rozdáme pracovní list. Děti se pokusí vyjádřit svůj momentální pocit pomocí barev a čar a ke kresbě napíšou, o jaký pocit jde.

Po dokončení se děti zamyslí nad obrázky v pracovním listě a barevně rozliší, který v nich vyvolává radost (žlutě), smutek (modře), hněv (červeně) a strach (zeleně). Děti rozdělíme do skupin, kde si řeknou, jaký pocit vyjadřovaly v prvním úkolu a jaké pocity v nich vyvolávají obrázky.

Hodnotová reflexe:

- Překvapilo tě, jak tvůj spolužák vyjádřil svůj momentální pocit? V čem?
- V čem se vaše obrázky lišily?
- Je pro vás jednodušší pocity vyjádřit slovně, nebo pomocí barev?
- Jaké pocity máš rád?
- Jaké pocity nemáš moc rád?
- Vyvolávají ve vás obrázky stejné, nebo různé pocity?
- Proč si myslíš, že tomu tak je?

Náhled pracovního listu

Lekce
18

JAK SE CÍTÍM?

1. Namaluj, jak se právě cítíš, a napiš, o jaký pocit jde:.....

2. Jaké pocity v tobě vyvolávají obrázky?

Vybarvi: strach – zeleně, radost – žlutě, smutek – modře, hněv – červeně.

3. Transfer do života

Snažíme se pozorovat sami sebe a pojmenovat pocity, které máme v běžných situacích. Malování pocitu mohou děti využít i v běžném životě, např. když jsou rozčílené, smutné atd.

Hodnotová reflexe:

- *Jaký pocit v poslední době prožíváš nejčastěji?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý jsme jedinečný a rozdílně můžeme vnímat a prožívat různé situace.

Jsi poklad!

CÍL:

Žák vnímá, co je důvodem k pozitivnímu hodnocení druhého.

POMŮCKY:

Žádné.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

S dětmi sedíme v kruhu, dvě nebo tři pošleme za dveře. S ostatními ve třídě se domluvíme na pravidlech hry. Budeme po kruhu posílat míček, při předání spolužákovi řekneme „**se s**“ pokud se na něj při předání usměje, nebo „**bez s**“, když mám ve tváři neutrální nebo zamračený výraz. Děti, které jsou za dveřmi, si postupně zveme do třídy – mají za úkol přijít na to, co to znamená **se s** a **bez s**.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám dařilo mít při předávání míčku ten správný výraz ve tváři?
- Bylo to snadné, nebo složité? Proč?
- Jak jste poznali, jaký je rozdíl mezi **se s** a **bez s**?
- Jaký je rozdíl mezi tím, když něco děláte s úsměvem a bez něj?

2. Návěst ve třídě

Co to znamená, když se řekne: „Ty jsi poklad!“ Touto větou, ale i jinak můžeme druhému vyslovit uznání, pochvalu.

Najdeš poklady, jakými tě lidé kolem obdarovávají? Z písmen v drahokamech poskládej slova.

Do prázdných drahokamů se pokus doplnit další (např. rozdělit se s někým, pohladit, doprovodit ze školy, sednout si k někomu v jídelně, v autobuse).

Děti rozdělíme do menších skupin, každá z nich si vybere jednu situaci, kdy někdo udělá něco pro druhého. Děti sehraji scénky, v jejichž závěru toho, kdo se pěkně zachoval, ocení úsměvem, pochvalou, slovy uznání. Pochválení můžeme být za drobné činy, jako jsou pomoc druhému, ochota se rozdělit, něco půjčit, potěšit druhého, vyslechnout kamaráda apod.

3. Hodnotová reflexe:

- Jak často chválíš druhé a jakým způsobem?
- Udělal pro tebe někdo něco pěkného v poslední době a jak jsi ho za to ocenil/a?
- Je někdo ve třídě, komu bys teď chtěl/a vyslovit uznání?

Závěrem můžeme dětem přečíst příběh od Bruna Ferrera s názvem Drahokam:

Dva přátelé se setkali po dlouhé době. Jeden z nich zbohatl a druhý zchudl. Najedli se spolu a vzpomínali na staré časy. Pak chudák usnul. Jeho příteli mu ho bylo líto, a tak mu před od-

Náhled pracovního listu

Lekce
19

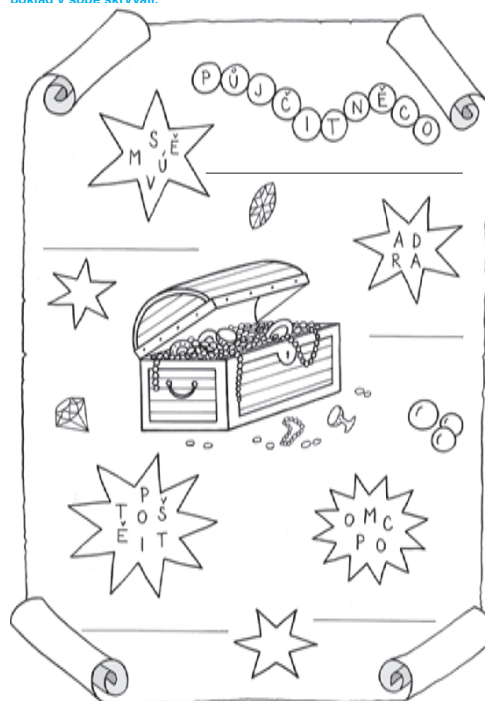
JSI POKLAD!

Co znamená, když se řekne: „Jsi poklad!“

Najdeš poklad, kterým tě obdarovávají lidé kolem? Napiš na linku, jaký poklad v sobě skrýváš.

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 4: Pozitivní hodnocení druhých

chodem vsunul do kapsy obrovský diamant nevýslovné ceny. Ale když se chudák probudil, diamant nenašel a žil dál jako dřív.

Po roce se oba přátelé shodou okolností zase potkali. Když bohatý přítel uviděl, že chudý je pořád chudý, zeptal se: „Řekni mi přece, ty jsi nenašel poklad, který jsem ti dal do kapsy?“

Při setkání s nejrůznějšími lidmi jsme obdarováváni drahocennými dary, ale většinou si jich nevšimneme.

3. Transfer do života

Pokus se všímat blízkých lidí (rodičů, sourozenců, kamarádů) a oceň je úsměvem, pochvalou, slovy uznání za to, že udělali něco dobrého pro druhého.

Hodnotová reflexe:

- *Je snadné lidi kolem sebe oceňovat?*
- *Jakým způsobem dáváš najevo své uznání druhému?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Když budeme mít oči otevřené, najdeme vždy důvod, proč druhého pochválit a vyslovit mu uznání.

Lekce
20

Jaký jsi?

CÍL:

Žák umí poznat pozitivní vlastnosti u lidí ve svém okolí, zejména v rodině a ve třídě.

POMŮCKY:

Pracovní list JAKÝ JSI?, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Zahrajeme si hru na uvědomění si vlastní hodnoty. Děti postupně v kruhu řeknou „Já..... (Karel) jsem oblíbený, protože...“.

Hodnotová reflexe:

- Jak jste se cítili, když jste před ostatními říkali, proč jste oblíbení?
- Proč to pro vás bylo jednoduché nebo těžké?
- Jaké vlastnosti se objevovaly nejčastěji?
- Znáš jiné dobré vlastnosti?

2. Nácvik ve třídě

Dětem přečteme básničku z pracovního listu.

Včelín

Strýc Jan má v sadě, kde to voní,
stát úly řadou pod jabloní.

Zelený, modrý, bílý, žlutý,
hukotem včel jsou nadechnuty.

Včelička sedá na kosatce
a v plástvích medem voní sladce.

Když kvetou lípy, je to shonu!
Hučí v nich smích a hláhol zvonu.

Když kvetou louky, to je spěchu!
Hučí v nich písně bez oddechu.
(F. Nechvátal)

O kterém zvířeti básník složil báseň? Jakou má jí včelky vlastnost? Pokus se doplnit přirovnání v pracovním listu. (Je pilný jako včelka. Je bystrý jako rys. Je chytrý jako liška. Je věrný jako pes.)
Lidi mají podobné vlastnosti jako zvířata.

Přečteme si vlastnosti z pracovního listu a případně dětem vysvětlíme jejich význam. Děti mají přiřadit vlastnosti k rodinným příslušníkům (maminka, tatínek, bratr, sestra). Pokud znáš ještě jinou vlastnost, kterou má tvoje maminka, tatínek nebo sourozenec, napiš ji na linku pod obrázek. Pokud některé z dětí chce, může říci, jaké vlastnosti mají jeho nejbližší.

Náhled pracovního listu

Lekce
20

JAKÝ JSI?

Včelín

Strýc Jan má v sadě, kde to voní,
stát úly řadou pod jabloní.

Zelený, modrý, bílý, žlutý,
hukotem včel jsou nadechnuty.

Včelička sedá na kosatce
A v plástvích medem voní sladce.

Když kvetou lípy, je to shonu!
Hučí v nich smích a hláhol zvonu.

Když kvetou louky, to je spěchu!
Hučí v nich písně bez oddechu.
(F. Nechvátal)

1. Přiřaď správné slovo k přirovnání:

bystrý	věrný	chytrý	silný
--------	-------	--------	-------

Je.....jako

Je.....jako

Je.....jako

Je.....jako

2. Jaké mají vlastnosti? Spoj osobu s vlastnostmi, které má.

Hodnotová reflexe:

- *Mají některé vlastnosti maminka a tatínek společné?*
- *Proč jsou vlastnosti, které mají, důležité?*
- *Jakou vlastnost bys chtěl/a mít jako oni a proč?*
- *Co musíš udělat pro to, abys toho dosáhl/a?*

3. Transfer do života

Pochval svou maminku a tatínka a řekni jim, jaká vlastnost se ti na nich líbí.

Hodnotová reflexe:

- *Jak reagují lidé na slova chvály a ocenění?*
- *Jaký asi mají pocit?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Nejčastěji zapomínáme ocenit ty, kteří jsou nám nejbliž (rodiče, sourozence, kamarády). Nezapomínejme na ně!

Lekce
21

Můj kamarád

CÍL:

Žák pozná pozitivní vlastnosti svých spolužáků a dokáže jim vyjádřit uznání.

POMŮCKY:

Pracovní list MŮJ KAMARÁD, psací potřeby, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu si s dětmi sedneme do kruhu a zahrajeme si hru na ocenění druhého. Dítě hodí spolužákovi míček a připojí větu: „Já jsem Klára a házím ti, Radíme, míček, protože se mi na tobě líbí, že...“ Radím doplní, co se asi Kláře líbí.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro vás jednoduché dokončit větu? A proč?
- Dříve než jste odpověděli, o čem jste přemýšleli?
- Myslíte si, že jste řekli to, co by řekl váš kamarád? Proč?

2. Nácvik ve třídě

Do pracovního listu namaluj svého kamaráda. Víš, jaké má oči? Jakou má barvu vlasů? Co je jeho oblíbená barva, hračka, jídlo, činnost? Jaké má vlastnosti?

Napiš, co máte společného?

V čem je tvůj kamarád lepší než ty?

Po dokončení děti rozdělíme do skupin, ve kterých představí svého kamaráda a zodpoví otázky.

Hodnotová reflexe:

- Narazili jste při práci s pracovním listem na nějaká úskalí? Pokud ano, na jaká?
- Co bylo pro tebe těžké zodpovědět?
- Máš se svým kamarádem něco společného?
- V čem bys chtěl/a být stejný/á jako tvůj kamarád?

3. Transfer do života

Pokud jsi nedokázal/a odpovědět na některou z otázek v pracovním listu, zeptej se na ni svého kamaráda. Pochval svého kamaráda a pokus se „vyseknout mu poklonu“ za něco, v čem je výjimečný nebo lepší než ty.

Hodnotová reflexe:

- Našel/Našla jsi čas a pochválil/a jsi svého kamaráda?
- Jak často své kamarády chválíš a proč?

4. Závěrečné zevšeobecnění
lekce

Vyslovení pochvaly a uznání přispívá k vytváření pěkných vztahů mezi lidmi.

Náhled pracovního listu

Lekce
21

Etická výchova Metodika pro 2. ročník ZŠ Téma 4: Pozitivní hodnocení druhých

MŮJ KAMARÁD

Znáš dobře svého kamaráda? Domaluj kamaráda/kamarádku a do prázdných rámečků namaluj nebo napiš, co má tvůj kamarád rád.

hračka	jídlo
barva	vlastnost(i)

Co máme společného? .....

V čem je můj kamarád lepší než já? .....

Cením si na tobě

CÍL:

Žák umí najít pozitivní vlastnosti na sobě a druhých a ocenit je.

POMŮCKY:

Pastelky, **pracovní list** ŘÁD DOBRÉHO KAMARÁDA, archy papíru, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Úvodem každý v kruhu o sobě řekne větu: „Já..... (Katka) jsem oblíbená, protože... (pomáhám druhým).“

Hodnotová reflexe:

- Jak jsem se cítil/a, když jsem o sobě mluvil/a?
- Je jednodušší mluvit sám o sobě, nebo o druhých? A proč?
- Dozvěděl/a ses o spolužácích něco nového?
- Překvapila tě něčí věta? Proč?

2. Nácvik ve třídě

Dětem rozdáme papíry velikosti A4. Na arch papíru namalují svůj autoportrét a podepíší ho (cca deset minut). Děti mají za úkol napsat svým spolužákům na každý portrét slova ocenění, např.: vždy dokážeš povzbudit, pomáháš druhým, je s tebou zábava apod. Po dokončení každý předá svůj portrét sousedovi po pravici, který napíše k portrétu ocenění: *Co se mi na tobě líbí.* Po chvíli předáme portrét dalšímu dítěti a posíláme jej tak dlouho, až se vrátí žákovi, kterému patří. Děti si přečtou slova ocenění. Pokud budou chtít, mohou svá hodnocení přečíst před spolužáky.

Hodnotová reflexe:

- Jak ses cítil/a při čtení toho, co ti spolužáci napsali?
- Co tě nejvíc potěšilo?
- Bylo snadné napsat všem dětem něco pozitivního? A proč?
- Opakovalo se některé ocenění? A jaké?

3. Transfer do života

Za domácí úkol vytvoř svému kamarádovi/kamarádce „Řád dobrého kamaráda“. Do horní části (hvězdy) namaluj jeho obrázek, popřípadě logo, a do dolní části (mašle) napiš, co si na něm ceníš, jaké jsou jeho dobré vlastnosti.

Hodnotová reflexe:

- Bylo snadné vybrat si kamaráda, pro kterého jsi namaloval/a řád?
- Jaké vlastnosti si na něm ceníš nejvíce?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Nezapomínejme oceňovat a chválit naše blízké.

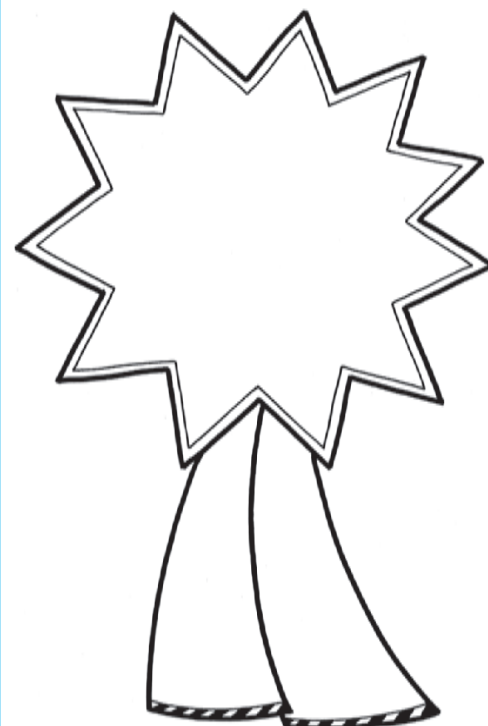
Náhled pracovního listu

Lekce
22

ŘÁD DOBRÉHO KAMARÁDA

Namaluj svému kamarádovi řád (vyznamenání):

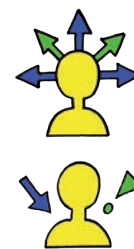

Varianty:

Obrázky s portréty můžeme nechat na lavicích a vyzveme děti, aby se pokusily napsat svá ocenění všem spolužákům.

Doporučení/pozor:

Upozorníme děti, aby svým spolužákům psaly jen to, čeho si na nich cení, co se jim líbí.

Sluníčko

CÍL:

Žák projeví pozornost, laskavost a uznání vůči druhým.

POMŮCKY:

Pracovní list SLUNÍČKO, plátěný sáček, lístečky se jmény dětí, lepidlo, lístečky – paprsky sluníčka (každé dítě si je vyrobilo v hodině pracovních činností, zatím má pouze jeden paprsek – obdélník, na kterém je napsané jméno autora).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Sedíme v kruhu, po pravé ruce učitele je volno. Vyzveme děti, aby si vzpomněly na situaci, kdy se někdo z nich zachoval k jinému hezky, pomohl mu... Učitel začne větou: „Místo po mé pravici je volné. Chci, aby tam seděl Honza, protože včera pomohl Šimonovi hledat přezůvky“. Po vyslovení svého jména přeběhne vyvolaný žák rychle na prázdné místo, čímž se jeho místo uvolní a volí další žák. Pravidla můžeme upravit, např. nepřipustit, aby jedno dítě bylo voleno dvakrát za sebou či vůbec dvakrát. Aktivitě věnujeme 5–10 minut.

Hodnotová reflexe:

- Byl/a jsi zvolen/a?
- Kdo tě volil?
- Byl někdo volen často?
- Co může znamenat mnoho voleb?
- Co může znamenat málo voleb?

2. Nácvik ve třídě

Sedneme si do kruhu, děti si s sebou vezmou sluníčko. Pro každé dítě máme připravený lísteček – paprsek s oceněním. Postupně je čteme a lepíme dětem na sluníčko. Řekneme dětem, že se budeme učit všimnout si na lidech kolem nás hlavně dobrých vlastností. Další paprsky – ocenění si už tedy budou chystat samy. Každé dítě si ze sáčku vylosuje jeden lísteček se jménem spolužáka (zajistíme tak, aby dostaly pozitivní ohodnocení všechny děti). V příštím týdnu si bude kamaráda všimnout a napíše mu ocenění – paprsek. Této aktivitě vyčleníme pravidelný čas a uděláme z ní třídní rituál.

Hodnotová reflexe:

- Jak ses cítil, když jsi slyšel ocenění?
- Je pro tebe snazší pochvalu přijmout, nebo ji vyslovit?

3. Transfer do života

Do paprsků na sluníčko v pracovním listu zapiš ocenění pro členy rodiny.

Náhled pracovního listu

Lekce
23

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 4: Pozitivní hodnocení druhých

SLUNÍČKO

Sluníčko vymaluj a vystřihni. Do paprsků dopiš ocenění pro členy rodiny a nalep je na sluníčko. Hotové sluníčko ukaž těm, kterým patří.

Hodnotová reflexe:

- *Pro koho z rodiny jsi nachystal/a ocenění?*
- *Komu bylo nejsnazší/nejtěžší ocenění vymyslet? Proč?*
- *Jak tvoje ocenění jednotliví členové rodiny přijali?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Na každém můžeš najít něco hezkého.

Doporučení/pozor:

Podle toho, jaká pravidla zvolíme pro aktivitu v úvodní části hodiny, volíme otázky v reflexi.

Jméno, které si děti vylosovaly, by neměly říkat ostatním.

Lekce
24

Řeč barev

CÍL:

Žák se učí vyjádřit uznání druhým.

POMŮCKY:

Pracovní list JACÍ JSME, po jedné kartičce žluté, modré, červené, oranžové a zelené barvy pro každého žáka, karty s výrazy na tabuli (viz senzibilizace).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na tabuli si připravíme kartičky s výrazy: ŠIKOVNÝ, OBRATNÝ (na žlutém papíru)
PRACOVITÝ (na modrém papíru)
SPOLEHLIVÝ (na červeném papíru)
POMÁHÁ JINÝM (na oranžovém papíru)
UDRŽÍ TAJEMSTVÍ (na zeleném papíru)

Společně si vysvětlíme, co jednotlivé výrazy znamenají.

Hodnotová reflexe:

- Co znamená, když o někom řekneme, že je šikovný, obratný?
- Co dělá ten, o kom řekneme, že je pracovitý?
- Co znamená, když o někom řekneme, že je spolehlivý?
- Jak se chová ten, kdo pomáhá jiným?
- Co znamená, když někdo udrží tajemství?

2. Návčik ve třídě

Každému žákovi rozdáme pět kartiček z barevného papíru, každou jiné barvy. Vysvětlíme, že každá barva symbolizuje jednu z vlastností, kterou dnes chceme najít u ostatních:

žlutá – obratnost, šikovnost,
modrá – pracovitost,
červená – spolehlivost,
oranžová – pomoc jiným,
zelená – schopnost udržet tajemství.

Každý žák daruje jednotlivé kartičky tomu ze třídy, s kým má zkušenost, kterou představuje daná barva. Svoje kartičky každý rozdává bez komentáře pěti různým dětem. Žáci si spočítají, kolik kartiček jednotlivých barev získali.

Sedneme si do kruhu.

Hodnotová reflexe:

- Která vlastnost u tebe podle tvých spolužáků převažuje?
- Které ocenění tě nejvíce potěšilo či překvapilo?
- Jak ses rozhodoval/a při rozdávání kartiček?
- Jak se ti přijímala ocenění druhých?
- Co sis uvědomil/a?

Náhled pracovního listu

Lekce
24

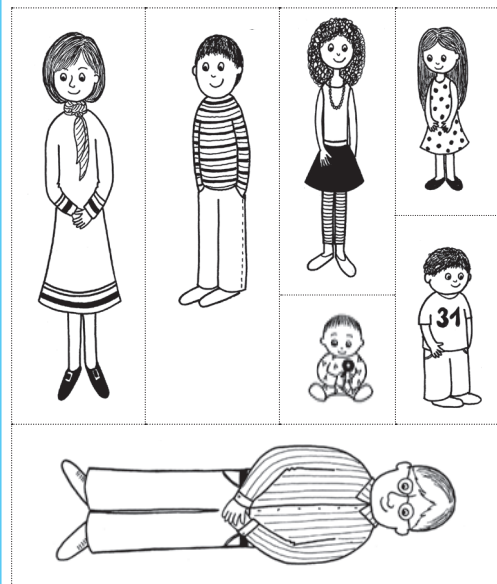
Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 4: Pozitivní hodnocení druhých

JACÍ JSME

Vyber osoby, které patří do tvé rodiny, a obrázky nalep na papír. Napiš, o koho se jedná. Pokud někdo chybí, dokresli ho.

Každému přiřaď vlastnosti, které má – namaluj k obrázku puntíky příslušnými barvami. Požádej někoho z rodiny, aby dokreslil puntíky tobě.

ŽLUTÁ: obratný, šikovný
MODRÁ: pracovitý
ČERVENÁ: spolehlivý
ORANŽOVÁ: pomáhá jiným
ZELENÁ: udrží tajemství

3. Transfer do života

Uvědom si, jaké vlastnosti mají jednotliví členové tvé rodiny. Požádej je, aby přiřadili vlastnosti tobě. (Můžeme využít pracovní list.)

Hodnotová reflexe:

- *Jaké vlastnosti mají jednotliví členové tvé rodiny?*
- *Pro koho se ti vybíraly vlastnosti nejsnáze?*
- *Jak ses cítil/a, když ostatní přiřadili vlastnosti tobě?*
- *Přisoudili ti doma stejné vlastnosti jako ve škole?*
- *Dozvěděl/a ses o sobě něco nového?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každému člověku můžeš vyjádřit uznání.

Hrajeme si na malíře

CÍL:

Žák rozvíjí spolupráci, představivost.

POMŮCKY:

Pracovní list HRAJEME SI NA MALÍŘE, vždy pro dvě děti velký arch papíru a dva silné fixy různých barev.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Společně si prohlédneme obrázky ze spodní části pracovního listu.

Hodnotová reflexe:

- Kde může být strom, dům?
- Kde jsou děti?
- Čemu se kluk díví?
- Co dělá holčička?
- Proč máte různé nápady?

2. Návčik ve třídě

Děti se rozdělí do dvojic a sednou si na zem. Papír na kreslení položí mezi sebe. Každý si vezme do ruky fix, nasadí ho doprostřed papíru a zavře oči. Dvě minuty svým fixem pohybují po papíru sem a tam, vůbec ho nezvednou a stále mají zavřené oči. Pohybují s ním všemi směry, dokud nebudou mít pocit, že už je plocha papíru zcela popsána. Pracují bez mluvení.

Na vyzvání učitele děti otevrou oči a prohlédnou si, co nakreslily. Dohodnou se, jak obraz dotvoří a práci dokončí. Po uplynutí deseti minut upozorníme děti, že mají poslední dvě minuty na domalování obrazu a na rozmyšlení, jak obraz nazvou. Každý pár představí svůj obraz skupině a odpoví na otázky z hodnotové reflexe.

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti líbilo malování se zavřenýma očima?
- Jaké pro tebe bylo dokončování obrazu?
- Která část práce pro tebe byla zajímavější?
- Jak se ti s kamarádem/kamarádkou spolupracovalo?
- Jak jsi spokojený s vaším obrazem?

3. Transfer do života

Vyber si jeden obrázek ze spodní části pracovního listu a za domácí úkol ho dokresli.

Náhled pracovního listu

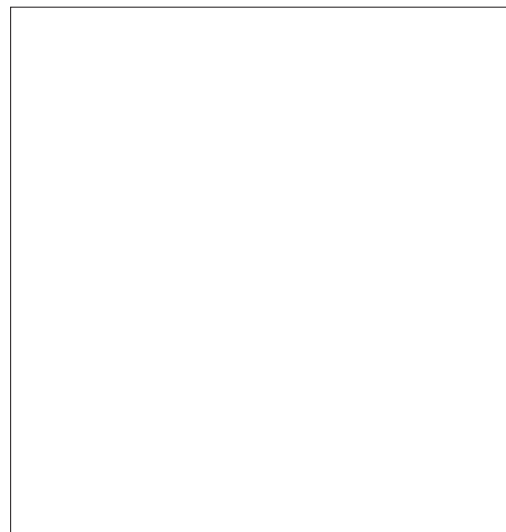
Lekce
25

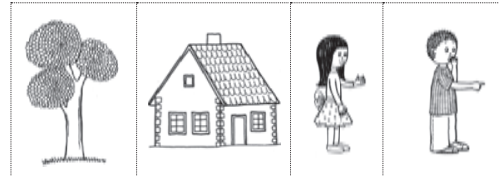
Etická výchova ■ Pracovní listy pro 2. ročník ZŠ ■ Téma 5: Tvořivost

HRAJEME SI NA MALÍŘE

1. Jeden z obrázků ve spodní části listu vystřihni, nalep do rámečku a obrázek dokresli.

2. Vyprávěj.

Hodnotová reflexe:

- *Který obrázek sis vybral/a k dokreslení? Proč?*
- *Čí obrázek tě zaujal?*
- *Má někdo podobné řešení jako ty?*
- *Proč jsou výsledné obrázky různé, i když jste dokreslovali stejný motiv?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Více lidí přijde na více nápadů. Když neumíš úkol, problém vyřešit, poraď se s někým.

Lekce
26

Co by to bylo, kdyby to nebylo...

CÍL:

Žák rozvíjí obrazotvornost, učí se respektovat nápady ostatních.

POMŮCKY:

Pracovní list CO BY TO BYLO, KDYBY TO NEBYLO..., kancelářské sponky, papír, pero, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Zahrajeme si hru „Kouzelná bedna“. Cílem je rozvíjet představivost, obrazotvornost. Sedíme v kruhu. Doprostřed „postavíme“ velkou kouzelnou imaginární bednu a ukážeme, jak se otevírá. Dále pokračujeme v instrukci: „Protože je bedna kouzelná, je v ní všechno, co na světě existuje. Jeden z vás přistoupí k bedně a něco z ní vytáhne. Nesmí při tom mluvit. Musí nám beze slov ukázat, co z bedny vytahuje, co s tím dělá nebo jak si s tím hraje. Když uhodnete, co kamarád dělá, řekněte to nahlas.“ Toho, kdo předváděl, i toho, kdo uhodl, odměníme potleskem. Aktivitě věnujeme deset minut.

Hodnotová reflexe:

- Podle čeho sis vybral/a věc, kterou jsi vyndal z bedny?
- Bylo snazší hádat, nebo předvádět?
- Čí výkon tě zaujal?

2. Nácvik ve třídě

Žáky rozdělíme do čtyřčlenných skupin. Každá skupina dostane několik kancelářských sponek. Úkolem dětí je představit si, co všechno by mohly dělat s kancelářskou sponkou. Např. použít jako sponu do vlasů, jako zubní párátka, k děláání dírek do papíru... Každý může předkládat své návrhy. Ostatní nesmějí říkat, jestli je navrhované využití možné nebo nikoli. Jeden ze skupiny bude všechny návrhy zapisovat. Čím více návrhů bude zapsáno, tím lépe. Celkem mají žáci deset minut času. Po pěti minutách udělá žák, který zapisuje, čáru pod všemi zapsanými návrhy a pak zapisuje dál.

Hodnotová reflexe:

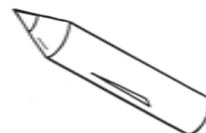
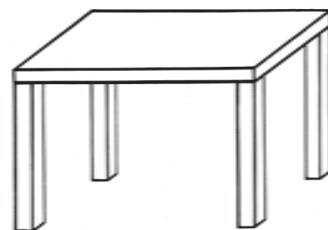
- Vidíte nějaký rozdíl mezi návrhy, na něž jste přišli v prvních pěti minutách, a těmi, které jste vymysleli ve druhé polovině času?
- Kdy vás tento úkol nejvíce bavil?
- Kdy nejméně?
- Bavilo vás vymýšlet nové možnosti společně s kamarády?
- Jaké bylo nehodnotit nápady ostatních? Proč?
- Co jsi zjistil/a o ostatních ve skupince?
- Co ses dozvěděl/a sám o sobě?
- Co pro vás bylo obtížné?

Náhled pracovního listu

Lekce
26

CO BY TO BYLO, KDYBY TO NEBYLO...

K jakým jiným účelům, než ke kterým byly určeny, se dají použít tyto věci?
Nakresli.

3. Transfer do života

Zjisti, zda máte doma předmět, který používáte k jinému účelu, než ke kterému byl určen. (Dětem uvedeme příklad, třeba květiny zasazené v polévkové míse apod.).

Hodnotová reflexe:

- *Jaký předmět používáte doma k jinému účelu, než ke kterému byl určen?*
- *K čemu ho používáte?*
- *Kdo a proč to vymyslel?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

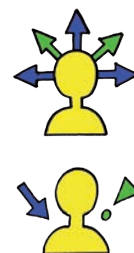
Neboj se říkat své nápady; zároveň naslouchej a respektuj nápady ostatních.

Varianty:

Pokud nám zbyde čas, splní děti úkol z pracovního listu. Případně zadáme jako domácí úkol.

Doporučení/pozor:

Při rozdělování dětí do skupin dbáme na to, aby v každé skupině byl někdo, kdo dokáže dobře a rychle psát.

Tvoříme z mramoru

CÍL:

Žák se učí spolupracovat, rozvíjí tvořivost.

POMŮCKY:

Pracovní list TVOŘÍME Z MRAMORU, pero, pastelky, fotografie soch z okolí školy, z města, ve kterém žijeme.

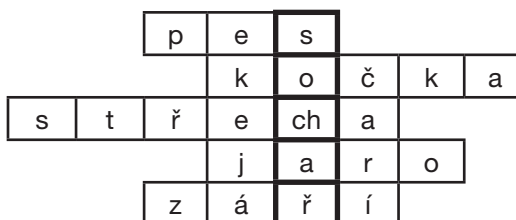

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Žáci vylustí křížovku z pracovního listu a dokončí větu.

přítel člověka
sedm životů má
dům chrání
roční období
podzimní měsíc

Svá díla tvoří .....sochař..... Z .....

Hodnotová reflexe:

- Znáš jméno nějakého sochaře?
- Jsou sochy v místě tvého bydliště, v okolí školy?
- Kam se můžeš jít na sochy podívat?

2. Návuk ve třídě

Děti utvoří trojice. Dvě z nich budou sochaři a třetí bude představovat velký mramorový blok. Toto dítě si lehne na zem a zavře oči. Dvě zbývající budou vytvářet z mramorového bloku postavu. Mohou si rozmyslet, jak by měla postava vypadat, jak bude držet hlavu, paže, nohy... Dítě, ze kterého se „tvoří“ socha, se snaží setrvat ve formě, kterou mu dva kamarádi dali. Když jsou „sochaři“ hotovi, postaví mramorovou sochu na nohy. Mramorová postava při tom napne tělo a drží ho tak silně a pevně, že je jako mramor. Protože všechny sochy nebudou dokončeny současně, požádáme je, aby si dobře zapamatovaly držení svého těla, aby mohly být později představeny všem dětem ve třídě. Až budou hotové všechny sochy, chodíme s dětmi od dílny k dílně a postupně si všechny prohlédneme.

Náhled pracovního listu

Lekce
27

TVOŘÍME Z MRAMORU

1. Vylustí. Tajenku dopiš do věty a větu dokonči.

přítel člověka

sedm životů má

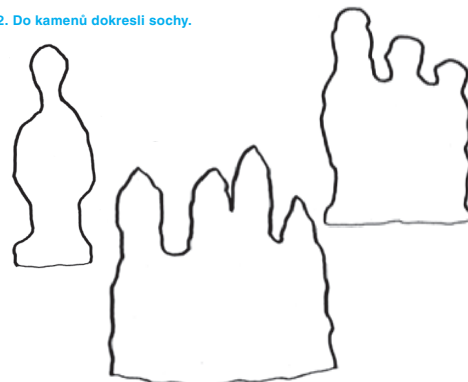
dům chrání

roční období

podzimní měsíc

Svoje díla tvoří ..... Z .....

2. Do kamenů dokreslí sochy.

Hodnotová reflexe:

- Jak ses cítil/a jako socha?
- Zacházeli s tebou sochaři opatrně?
- Důvěřoval/a jsi jim?
- Jak se ti líbí tvar, který ti sochaři dali?
- Jak ses cítil/a v roli sochaře?
- Bavilo tě tvarovat mramor?
- Jak se ti spolupracovalo s druhým sochařem?
- Jsi spokojený/á se sochou, kterou jste vytvořili?
- Která socha se ti líbila nejvíc? Proč?

3. Transfer do života

Prohlédni si fotografie z okolí školy a z obce, ve které žijeme. Do příští hodiny zjisti, kde se nalézá alespoň jedna z nich, a popiš, čím tě tato socha zaujala.

Hodnotová reflexe:

- Kolik soch jsi našel/našla?
- Kde se nalézají?
- Která socha tě zaujala? Čím?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

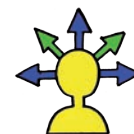
Pokud vás bude na zadaném úkolu pracovat víc, snáze ho vyřešíte.

Varianty:

Pokud nám zbyde čas, mohou děti splnit druhý úkol z pracovního listu.

Na co se mohou žáci ptát:

Mramor – odrůda vápence různých barev. Používá se hlavně pro sochařské a stavební práce.

V zoologické zahradě

CÍL:

Žák rozvíjí tvořivost, představivost, učí se spolupracovat.

POMŮCKY:

Pracovní list V ZOOLOGICKÉ ZAHRADE, CD „Písničky z večerníčků“, krabičky od čaje, léků, zubní pasty, mýdla..., větší krabice nebo karton pro každou skupinu, barevné papíry, odstřížky látek, lepidlo, nůžky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na začátku hodiny přehrajeme písničku „Žofka“ z CD „Písničky z večerníčků“.

Kam se vydáme v dnešní hodině?

Děti si prohlédnou obrázky v pracovním listu V ZOOLOGICKÉ ZAHRADE.

Hodnotová reflexe:

- Která zvířata jsi poznal/a?
- Co mají některá z nich společného?
- Na které zvíře se jdeš do zoo rád/a podívat?

2. Návěst ve třídě

Nejdříve budou děti pracovat samostatně, potom ve skupinách. Domluvíme se, kdo které zvíře vyrobí. Každý žák vytvoří z krabiček a dalšího připraveného materiálu zvíře, které žije v zoo. Hotová zvířata si prohlédneme a určíme, která z nich mají něco společného (šelmy, ptáci...). Společné znaky zvířat určí rozdělení dětí do skupin. Každá skupina vyrobí pro zvířata z větší krabice nebo kartonu pavilon, výběh... Práce vystavíme.

Hodnotová reflexe:

- Byla pro tebe příjemnější samostatná práce, nebo práce ve skupině? Proč?
- Jak jsi postupoval/a při výrobě zvířete?
- Prosadil/a jsi ve skupině svůj názor, nebo ses podřídil/a?
- Která práce se ti líbí a proč?

3. Transfer do života

Požádej rodiče o spolupráci a vyhledejte společně informace o zvířeti, které jsi vyrobil.

Hodnotová reflexe:

- Co zajímavého jsi zjistil/a?
- Kdo ti pomáhal s vyhledáváním informací?
- Jak se vám společně pracovalo?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

I tvůj nápad přispěje k dobrému výsledku celé skupiny.

Náhled pracovního listu

Lekce
28

V ZOOLOGICKÉ ZAHRADE

Viš, kdo je na obrázku?

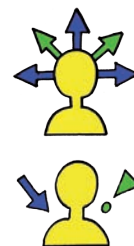
Varianty:

Každá skupina může vyrobit jednu „zvířecí rodinu“.

Pro skupiny, které budou dříve hotové, můžeme připravit rozstříháním dvou pracovních listů pexeso.

Doporučení/pozor:

Žáky včas upozorníme, aby sbírali různé krabičky. Práci nestihneme v jedné vyučovací hodině, ale využijeme i hodinu výtvarné výchovy a pracovních činností.

Mocná čarodějka

CÍL:

Žák rozvíjí tvořivost.

POMŮCKY:

Pracovní list MOCNÁ ČARODĚJKA, pastelky, pero, hudební nahrávky, ukázky výtvarných děl.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Žáci vyluští křížovku z pracovního listu.

1.			H	O	U	S	L	E
2.		B	U	B	E	N		
3.			D	U	D	Y		
4.			B	A	S	A		
5.		K	Y	T	A	R	A	

Hodnotová reflexe:

- Jak rozumíš větě, kterou jsi dokončil?
- Vnímáme hudbu všichni stejně?
- Proč ano, či proč ne?

2. Návěst ve třídě

Učitel uvede aktivitu: „Ukážeme si, že v nás hudba může vyvolat různé představy.“ Děti si prohlédnou ukázky výtvarných děl, které jsme připravili na tabuli. Přehrajeme všechny hudební ukázky, děti naslouchají. Znovu přehrajeme první hudební ukázku.

Hodnotová reflexe:

- Který obrázek bys k ukázce vybral/a? Proč?
- Proč jste si vybrali k jedné ukázce různé obrázky?

Děti nakreslí, co se jim vybavilo při poslechu první ukázky. Stejně postupujeme s ostatními ukázkami. Následuje tichá galerie, kdy si žáci navzájem prohlédnou své práce.

Hodnotová reflexe:

- Jaké pro tebe bylo vyjádřit hudební ukázku pomocí malování/kreslení?
- Co pro tebe znamená hudba, co malování/kreslení?
- Proč jsou vaše obrázky různé?
- Podobá se některá práce spolužáků té tvojí?

Náhled pracovního listu

Lekce
29

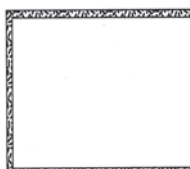
MOCNÁ ČARODĚJKA

1. Vylušti. Napiš, kdo je mocná čarodějka. Viš, proč se to říká?

1.							
2.							
3.							
4.							
5.							

Mocná čarodějka je .....

2. Do rámečků namaluj/nakresli, jaké představy v tobě hudba vyvolala.

1.		2.	
3.		4.	

3. Transfer do života

Zjisti, jakou hudbu a proč mají rádi tvoji rodiče. Na další hodinu můžeš přinést CD, kazetu...

Hodnotová reflexe:

- *Jakou hudbu mají rádi tvoji rodiče?*
- *Víš, jaké představy v nich vyvolává?*
- *Co si představíš ty, když tuto hudbu posloucháš?*
- *Jsou vaše představy stejné, nebo se liší? Proč?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Hudba je lékem na trápení duše.

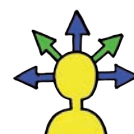
Varianty:

V další hodině přehrajeme ukázky, které žáci přinesou, a řekneme si, jaké představy v nich hudba vyvolává. Pokud se nám ukázek sejde více, můžeme s nimi obdobným způsobem pracovat v hodině výtvarné výchovy.

Na co se mohou žáci ptát:

Malovat – vyplňovat plochu barvou.

Kreslit – zobrazovat pomocí čar.

Písemné návody

CÍL:

Žák rozvíjí tvořivé myšlení, představivost.

POMŮCKY:

Pracovní listy PÍSEMNÉ NÁVODY A a B, pero, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel přečte žákům návod na výrobu jednoduchého dárku, přáníčka... Hotový výrobek jim ukáže.

Hodnotová reflexe:

- Co tě napadne, když se řekne „písemný návod“?
- K čemu návod slouží?
- Pracoval/a jsi už někdy podle návodu?
- Bude výsledný výrobek všech, kteří podle návodu pracují, stejný? Proč ano či ne?

2. Návuk ve třídě

Každý žák dostane pracovní list, přečte si návod a udělá to, co je v něm napsáno. Sedneme si do kruhu a obrázky si prohlédneme.

Hodnotová reflexe:

- Který obrázek tě zaujal? Proč?
- Proč jsou obrázky různé, když měli všichni stejný návod?

V další části hodiny děti vytvoří dvojice, které si sednou do jedné lavice. Každý napíše na druhou stranu pracovního listu návod, jaký obrázek má jeho kamarád nakreslit (10 minut). Děti si pracovní listy vymění a podle pokynů nakreslí obrázek (10 minut). Sedneme si do kruhu. Kdo chce, přečte návod a ukáže obrázek.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro tebe těžší napsat pokyny, nebo podle pokynů kreslit? Proč?
- Byly pokyny, které jsi napsal/a, jasné?
- Rozuměl/a jsi všem pokynům?
- Představoval/a sis obrázek, který nakreslil kamarád podle tvých pokynů, jinak než on?
- Který návod a který obrázek tě zaujal? Proč?

3. Transfer do života

Obdobným způsobem si pro ostatní připrav návod na obrázek, který vystříhnou z papíru a nalepí.

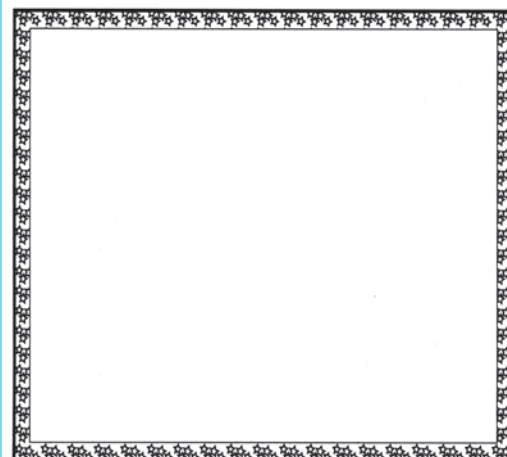
Náhled pracovního listu

Lekce
30

A) PÍSEMNÉ NÁVODY

Přečti si pokyny a udělej to, co ti říká návod:

1. Na linku nad rámečkem napiš své jméno.
2. Doprostřed rámečku nakresli dům.
3. Nalevo od domu nakresli rybník, na kterém plavou dvě labutě.
4. Napravo od domu nakresli velký strom.
5. Nakresli cestu, která vede k domu z levého dolního rohu.
6. Ozdob cestu po pravé straně kytíčkami.
7. V pravém horním rohu nakresli slunce.

Hodnotová reflexe:

- Co pro tebe bylo snazší – pokyny napsat, nebo pracovat podle pokynů druhého?
- Využil/a jsi při psaní návodu zkušenosti z hodiny?
- Čí návod tě zaujal? Proč?
- Pokud pracuje více dětí podle jednoho návodu, jak budou vypadat výsledné práce? Proč?

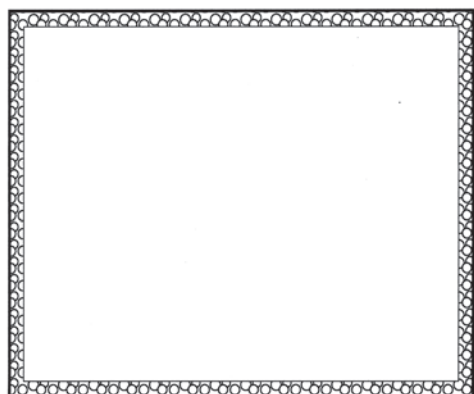
4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Jako jsme my lidé různí, jsou různé obrázky, které jsme vytvořili.

Náhled pracovního listu Lekce
30**B) PÍSEMNÉ NÁVODY**

1. Na linku nad rámečkem napiš své jméno.

2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....

Neviditelný přítel

CÍL:

Žák nacvičí samostatné pozorování, rozvíjí prosociální citění.

POMŮCKY:

Pracovní list NEVIDITELNÝ PŘÍTEL, pero, pastelky, plátěný sáček, lístečky se jmény všech žáků ve třídě.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Využijeme obrázky z prvního úkolu v pracovním listu. Vyprávíme si, co se asi přihodilo, např.:

maminka nestihla umýt nádobí,
dědeček musel odejít a neuklidil naštípané dříví,
kamarádka nerozumí matematice,
bratříčkovu medvídkovi se utrhl ouško.

Hodnotová reflexe:

- Pokud těmto lidem pomůžeš, jaký pocit zažiješ?
- Jaký pocit zažiješ ty?

2. Nácvič ve třídě

Každý žák si vylosuje ze sáčku lísteček se jménem spolužáka. Oznáíme, že se na dobu jednoho týdne každý „promění“ v nejlepšího přítele dítěte, jehož jméno si vylosoval. Bude se starat o jeho potřeby, snažit se, aby byl spokojený... Tento přítel zůstane „neviditelný“, nebude o tom mluvit ani jinak dávat najevo svoji péči. Po uplynutí určeného času děti vypracují druhý úkol z pracovního listu. Sedneme si do kruhu, následuje reflexe.

Hodnotová reflexe:

- Tušíš, kdo je tvůj neviditelný přítel?
- Jak se projevovala jeho péče?
- Co ti udělalo největší radost? Co tě překvapilo?
- Jaké bylo být neviditelným přítelem?
- Co bylo snadné, co těžké? Proč?

3. Transfer do života

Napiš, kdo je tvůj neviditelný přítel v rodině a komu jsi neviditelným přítelem v rodině ty.

Hodnotová reflexe:

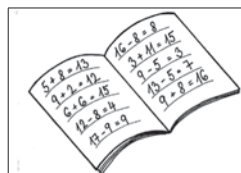
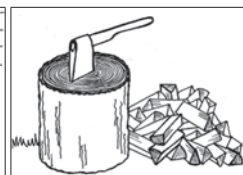
- Kdo je tvůj neviditelný přítel?
- Jak ti pomáhá?
- Čí jsi ty neviditelný přítel u vás v rodině?
- Komu a jak pomáháš?

Náhled pracovního listu

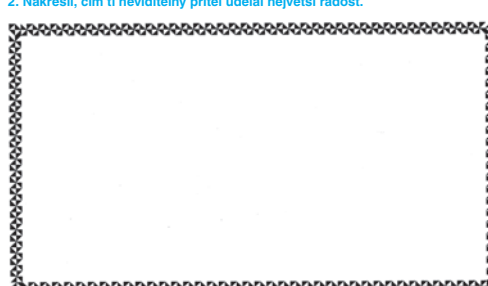
Lekce
31

NEVIDITELNÝ PŘÍTEL

1. Napiš a vyprávěj, kdo potřebuje tvoji pomoc.

2. Nakresli, čím ti neviditelný přítel udělal největší radost.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Chceme-li pomoci, často potřebujeme mnoho fantazie a moudrosti.

Doporučení/pozor:

Musíme počítat s tím, že některý žák nebude souhlasit s vylosovanou osobou spolužáka. Připomeneme mu pozitivní hodnocení druhých.

Boudo, budko

CÍL:

Žák se učí významu dělení se pro mezilidské vztahy.

POMŮCKY:

Pracovní listy BOUDO, BUDKO, přílohy, psací potřeby, pastelky, nůžky, lepidlo, špejle.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny dětem přečteme pohádku „Boudo, budko“.

Hodnotová reflexe:

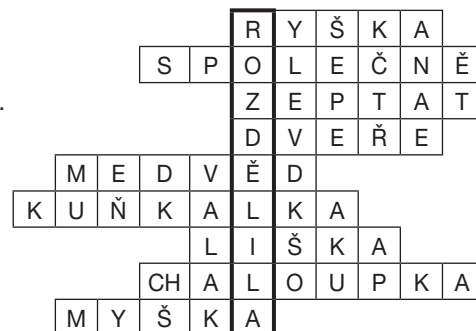
- Znáš jinou pohádku, příběh, ve kterém se zvířátka o něco rozdělí?

2. Návuk ve třídě

Děti samostatně nebo ve dvojicích vylustí tajenku a doplní slovo do věty. Zvířátka se o domeček rozdělila.

V komunitním kruhu si vysvětlíme význam slova rozdělil se s někým o něco. Děti sehraji za pomoci učitele dramatizaci pohádky. Učitel může využít větší obrázky z přílohy a připevnit obrázek na hruď dítěte pro lepší identifikaci.

1. Jméno lišky
2. Dohromady jiným slovem
3. Když něco chci, musím se...
4. Na co klepala zvířátka?
5. Kdo přišel poslední?
6. Jak se jmenovala žabka?
7. Které zvířátko přišlo čtvrté?
8. Domeček jiným slovem
9. Kdo objevil domeček?

Hodnotová reflexe:

- Proč se zvířátka rozdělila o domeček?
- Jak ses cítil/a v roli zvířátka?
- O co se můžete rozdělil vy?
- S kým ses rozdělil/a a proč?
- Jak ses při tom cítil/a?

3. Transfer do života

Za domácí úkol nakresli zvířátkům nový domeček. Zvířátka vystřihni a nalep do nového domečku.

Ke každému zvířátku napiš jeho jméno.

Hodnotová reflexe:

- O co by ses mohl rozdělil se svými kamarády, sourozenci ty?
- Je pro tebe jednoduché rozdělil se s druhým a proč?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Když si myslíme, že nemáme co dát, podívejme se ještě jednou.

Varianty:

Obrázky zvířátek je možné vystřihnout, nalepit na špejli a sehrát loutkovou pohádku.

Náhled pracovního listu

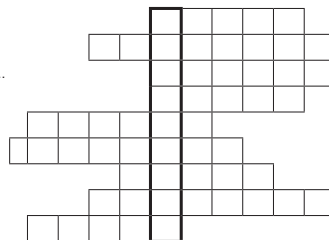
Lekce 32

A) BOUDO, BUDKO -TAJENKA

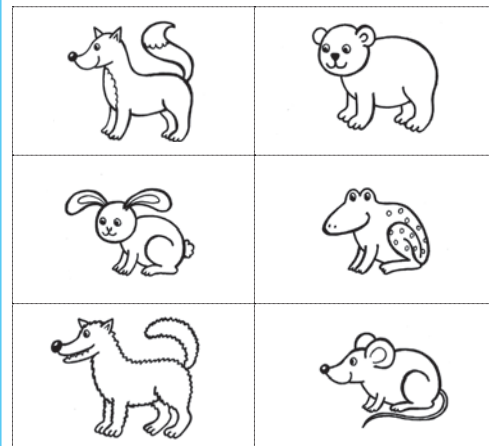
Poslechněte si pohádku „Boudo, budko“. Společně si pohádku zahrajte.

Zvířátka se o domeček.....

1. Jméno lišky
2. Dohromady jiným slovem
3. Když něco chci, musím se ...
4. Na co klepala zvířátka?
5. Kdo přišel poslední?
6. Jak se jmenovala žabka?
7. Které zvířátko přišlo čtvrté?
8. Domeček jiným slovem
9. Kdo objevil domeček?

Namaluj pro zvířátka nový domeček, a to tak, aby v něm mohla žít společně. Zvířátka vystřihni a nalep do domečku. Ke každému zvířátku napiš jeho jméno.

Text pohádky BOUDO, BUDKO

Na palouku u lesa stála chaloupka – budka. Jednoho dne kolem ní běžela malá myška. Když uviděla chaloupku, šla k ní blíž, zaklepala na dveře a zeptala se: „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?“ Nikdo však neodpověděl. Myška tedy vběhla do chaloupky a začala v ní bydlet.

Druhý den přiskákala k chaloupce žabka. Budka se jí na první pohled zalíbila, přistoupila k ní, zaťukala na dveře a zeptala se: „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?“ „Já, myška Hrabalka, a kdo jsi ty?“ ozvalo se z chaloupky. „Já jsem žabka Kuňkalka, můžu bydlet s tebou?“ odpověděla žabka. „Tak pojď dál,“ řekla myška. Žabka skočila do budky a začala v ní bydlet spolu s myškou.

Dalšího dne běžel kolem zajíček. Když uviděl chaloupku, zastavil se, zaťukal na dveře a zeptal se: „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?“

„Já, myška Hrabalka, já, žabka Kuňkalka, a kdo jsi ty?“ řekla zvířátka.

„Já jsem zajíček Ušáček, můžu bydlet s vámi?“ odpověděl zajíček.

„Tak pojď dál.“ A už v chaloupce bydleli tři.

Další den šla kolem chaloupky liška. Když ji spatřila, přiběhla blíž a zeptala se: „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?“ „Já, myška Hrabalka, já, žabka Kuňkalka, já, zajíček Ušáček, a kdo jsi ty?“ řekla zvířátka. „Já jsem liška Ryška. Mohla bych bydlet v domečku s vámi?“ „Pojď dál,“ odpověděla zvířátka.

Další den běžel kolem vlček Šerý Krček. Uviděl chaloupku, zaklepal na dveře a hned se ptal: „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?“ „Já, myška Hrabalka, já, žabka Kuňkalka, já, zajíček Ušáček, já, liška Ryška, a kdo jsi ty?“ odpověděla zvířátka. „Já jsem vlček Šerý Krček, můžu bydlet s vámi?“ „Tak pojď dál,“ řekli myška, žabka, zajíček a liška.

Další den šel kolem medvěd Huňáč. Uviděl chaloupku, přistoupil k ní a zeptal se: „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?“ „Já, myška Hrabalka, já, žabka Kuňkalka, já, zajíček Ušáček, já, liška Ryška, já, vlček Šerý Krček, a kdo jsi ty?“ zeptala se zvířátka. „Já jsem medvěd Huňáč, můžu bydlet s vámi?“ „Tak pojď dál,“ řekla zvířátka.

Ale medvěd byl příliš veliký a nemohl se do domečku dostat. Vlezl na střechu, ale ta pod jeho tíhou zapraskala a budka se rozpadla na kusy. Tak tak, že z ní zvířátka včas utekla. Zvířátka byla smutná, že přišla o střechu nad hlavou.

„Já mám nápad,“ řekl medvěd. „Společně postavíme novou, větší budku a mohli bychom v ní žít všichni spolu.“

(Text upraven, předloha: http://www.zvskadan.cz/files/projekt_novy_zacatek/cj4/14_boudo_budko.pdf)

Chci ti dát dárek, který nekoupíš

CÍL:

Žák si uvědomuje význam darování a aktivně využívá tvořivost při darování v mezilidských vztazích.

POMŮCKY:

Pracovní list **CHCI TI DÁT DÁREK, KTERÝ NEKOUPÍŠ**, psací potřeby, nůžky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Lekci věnovanou nácviku tvořivosti při darování zahájíme hrou „Něco mám a chci ti to dát.“ Děti stojí nebo sedí v komunitním kruhu. Učitel zahájí aktivitu tím, že si vybere jednoho žáka a řekne větu: „Něco mám a chtěl/la bych to dát... (např. Kamilovi).“ Pantomimicky předvede, že předává dítěti dárek. (Kamil) dělá, že dárek přebírá, drží ho v ruce a jde k dalšímu spolužákově. Použije stejná slova: „Něco mám a chtěl bych to dát (Erice).“ Postupně se vystřídají v pantomimickém předávání dárku všichni v kruhu. Děti požádáme, aby vlastnosti dárku vyjádřily pantomimicky, aniž by řekly, co to je (velikost, váha apod.). Hra končí, když každý ve skupině dostane dárek. Hra končí, když každý ve skupině dostane dárek.

Hodnotová reflexe:

- Jaký dárek jsi od spolužáka dostal/a, co myslíš?
- Co se ti líbilo víc, dárek dávat, nebo jej přijímat?
- Jak jste se v obou situacích cítili?
- Kdy jsi naposledy dostal/a dárek?

2. Nácvik ve třídě

Nejkrásnější dárky mnohdy bývají ty, které se nedají koupit. Druhého můžeme potěšit a udělat mu radost tím, že pro něj něco vyrobíme nebo uděláme. Necháme děti, aby se v krátkém brainstormingu zamyslely nad tématem „Chci ti dát dárek, který nekoupíš“. Dětem necháme chvíli na rozmyšlenou a poté je vyzveme, aby postupně řekly všechny činnosti a způsoby obdarování, jakými lze překvapit rodiče, sourozence, prarodiče a kamarády. Vše, co děti řeknou, učitel zaznamenává na tabuli.

V další části hodiny dětem rozdáme pracovní list se stejným názvem „Chci ti dát dárek, který nekoupíš“. Děti se mají zamyslet nad tím, koho by chtěly obdarovat a čím. Pracovní list rozstříhají na jednotlivé kartičky a doplní na ně jména, komu bude dárek věnován. Děti vyberou takový dárek na svůj poukaz, který je reálný, druhého potěší a obdarovaný si jej nemůže koupit, např.: Mamince – umyji nádobí.

Hodnotová reflexe:

- Komu jsi připravil/a dárkové poukazy?
- Bylo těžké přijít na něco, čím bys druhým mohl/a udělat radost?
- Proč jsou mnohdy dárky, které nejde koupit, hodnotnější než dárky koupené?

Náhled pracovního listu

Lekce
33

CHCI TI DÁT DÁREK, KTERÝ NEKOUPÍŠ

Vyrob si pro své blízké dárkové poukazy na dárky, které si nelze koupit.

DÁRKOVÝ POUKAZ

Pro:

DÁRKOVÝ POUKAZ

Pro:

DÁRKOVÝ POUKAZ

Pro:

4. Transfer do života

Vyrobené dárkové poukazy děti darují těm, kterým je vytvořily, a naplní jejich obsah. V další hodině se k tématu vrátíme a zeptáme se dětí, zda měli obdarování z poukazu radost.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se ti obdarovat druhé? Měli obdarování z poukazu radost?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

I drobnost dokáže druhému vykouzlit úsměv na tváři a potěšit ho.

Kdo rychle dává, dvakrát dává

CÍL:

Žák se učí významu darování pro mezilidské vztahy.

POMŮCKY:

Pracovní list **KDO RYCHLE DÁVÁ, DVAKRÁT DÁVÁ**, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci využijeme přísloví z pracovního listu. Děti se pokusí přísloví nejprve rozluštit a za pomoci obrázku vysvětlit jeho význam.

„Darovanému koni na zuby nekoukej.“

Nemáme hledat chyby na tom, co nám někdo dá. Ten, kdo nás obdaroval, nám chtěl udělat radost a neměli bychom mu ji zkazit.

Hodnotová reflexe:

- Co znamená přísloví „Darovanému koni na zuby nekoukej“?
- Dostal/a jsi někdy dárek, který tě překvapil, nečekal/a jsi jej, nepřál/a sis ho? Jak jsi se cítil/a? Dal/a jsi to najevo a jak?

2. Nácvik ve třídě

Děti rozdělíme do skupin. Každá skupina dostane lísteček, na kterém je popsána situace z reálného života. Děti mají za úkol secvičit scénku a předvést ji ostatním.

- Včera měl kamarád špatný den, nic se mu nedařilo. Když jsme se před domem loučili, byl hodně smutný. Napadlo mě, že mu udělám radost malým dárkem.
- Slavím deváté narozeniny, rozbaluji dárek, ale místo hry na počítač jsem dostal knížku. Babička mi chtěla udělat radost a čeká, zda se mi bude dárek líbit. Jak se zachovám, abych jí nezkazil/a radost?
- Zapomněl/a jsem si doma svačinu. Ostatní spolužáci o přestávce jedí. Přejde ke mně kamarád a rozdělí se se mnou.
- Tatínek bude mít narozeniny. Za ušetřené peníze jsem mu koupil/a dárek (pero, diář apod.). Stejný dárek mu ale koupila i maminka.

Poté, co děti dokončí práci ve skupinách, vrátíme se s dětmi do komunitního kruhu. Jednotlivé skupinky předvedou secvičené scénky, po kterých bude následovat společná reflexe.

Náhled pracovního listu

Lekce
34

KDO RYCHLE DÁVÁ, DVAKRÁT DÁVÁ

Vyluští přísloví. Dokážeš vysvětlit jeho význam?

Proč si dáváme dárky? .....

Který dárek tě nejvíce potěšil? .....

Dáváš rád/a druhým dárky a proč? .....

Co všechno můžeš darovat? .....

Hodnotová reflexe:

- *Zažili jste někdy podobnou situaci? Jak jste se cítili?*
- *Jak ses cítil/a v roli obdarovaného a toho, kdo dárek dává?*
- *Jak se správně zachovat, když dostanu dárek, který se mi nelíbí?*
- *Co můžeš druhému darovat?*

3. Transfer do života

Vymysli, čím bys udělal radost některému ze spolužáků. Za domácí úkol odpověz na otázky z pracovního listu. Příští hodinu se k tématu vrátíme.

Hodnotová reflexe:

- *Proč si dáváme dárky?*
- *Dáváš rád/a druhým dárky a proč?*
- *Co všechno můžeš darovat?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce:

Kdo rychle dává, dvakrát dává.

Lekce
35**Srdce na dlani****CÍL:**

Žák si uvědomuje, jaký význam má darování pro mezilidské vztahy, a učí se tvořivě dávat druhým.

POMŮCKY:

Pracovní list SRDCE NA DLANI, schematické obrázky pro každou skupinu, psací potřeby, slabé fixy, papíry A4.

PRÁCE S TÉMATEM:**1. Senzibilizace/motivace**

Děti rozdělíme do skupin po šesti (záleží na celkovém počtu dětí ve třídě). Děti si sednou nebo stoupnou do řady za sebou. Poslední v řadě dostane schematický obrázek (viz pracovní list: dárek, postava, úsměv, květina, ruka) a má za úkol přeskreslit jej na záda dítěti, které stojí před ním. Postupně si přeskresluje obrázek na záda všechny děti v řadě. Poslední dítě jej namaluje na prázdný list papíru. Tak necháme děti udělat alespoň tři obrázky. Po aktivitě následuje krátká reflexe:

Hodnotová reflexe:

- Bylo těžké „vidět“ obrázek na svých zádech?
- Porozuměl dobře spoluhráč tvým obrázkům?
- Jak se ti pracovalo v týmu?
- Jaké obrázky jste malovali?

Z obrázků se pokusíme vyvodit téma hodiny: darování.

2. Návěst ve třídě

Vyzveme děti, aby si prohlédly obrázky v pracovním listu **SRDCE NA DLANI**, a pokusíme se navést diskuzi vhodnými otázkami, např.:

- Co jednotlivé obrázky znamenají? Čeho jsou symbolem?
- Jak bys obrázky seřadil/a a proč? Může být více možností? Proč?
- Používáš podobná gesta? V jaké situaci?
- Viděl jsi podobná gesta u jiných lidí? V jaké situaci?

Děti rozdělíme do skupin, v nichž mají za úkol vybrat cílovou skupinu, kterou by chtěly obdarovat, a vymyslet pět možností, jakým způsobem. Mohou to být spolužáci, děti v 1. třídě, MŠ, staří lidé v domově důchodců a podobně. Každá skupinka prezentuje svou činnost v pracovním týmu.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám dařilo shodnout se na společném úkolu?
- Měli jste nějaké těžkosti? Jaké?
- Proč bychom se měli naučit darovat něco druhým?
- Vybaví se ti v souvislosti s darováním nějaká sbírková akce? (Pomozte dětem, Tříkrálová sbírka, Adventní koncert, Adopce na dálku, Pohlednice pro Afriku apod.)
- Proč jsou tyto akce pořádány? Jaký mají smysl?

Náhled pracovního listu Lekce
35**A) SRDCE NA DLANI**

Prohlédni si pozorně obrázky a pokus se vysvětlit, co vyjadřují.

Co můžeš dát druhým ty?

3. Transfer do života

Zeptej se rodičů, zda se do nějaké sbírky zapojují a proč?

Hodnotová reflexe:

- *Zapojuješ se se svými rodiči do sbírek pořádaných na pomoc nějaké skupině lidí (zdravotně handicapovaným, slepým, nemocným apod.) a proč?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Nikdo není tak chudý, aby nemohl darovat třeba úsměv.

Náhled pracovního listu

Lekce
35

B) SRDCE NA DLANI

Pro tebe

CÍL:

Žák se učí tvořivosti při darování druhým.

POMŮCKY:

Pracovní list PRO TEBE, PŘÁNÍ PRO BABIČKU, PŘÁNÍ PRO DĚDEČKA, pastelky, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny si přečteme báseň Josefa Václava Sládka „Babička“, viz pracovní list.

Hodnotová reflexe:

- Jak si představujete babičku z básně?
- Je rozdíl mezi babičkou z básně a vaší babičkou?
- Všiml/a sis, zda máš v blízkosti bydliště starého člověka (paní nebo pána)?
- Jaký je rozdíl mezi mladým a starým člověkem?

2. Návčik ve třídě

V kalendáři připadá 1. říjen Dnu seniorů. Dětem vysvětlíme význam slova senior. Staří lidé mohou mít potíže se zdravím, s pohyblivostí, často bývají sami. Pokusíme se udělat jim radost drobným dárkem – přáním. Děti vyrobí děkovné přáníčko svým babičkám a dědečkům. Aktivitu můžeme rovněž směřovat k seniorům v blízkém domově důchodců. V rámci výtvarné výchovy nebo pracovních činností je možné vyrobit k přání ještě drobný dárek (kytičku).

Dětem rozdáme pracovní list s obrázkem babičky nebo dědečka. Každé dítě se nakreslí vedle kresby a dovnitř přání napíše krátké poděkování.

Hodnotová reflexe:

- Jak trávíš čas se svými prarodiči?
- Komu jsi věnoval/a své přání?
- Co by tvé babičce nebo dědečkovi udělalo radost kromě přání?
- Myslíš, že jim věnuješ dostatečnou pozornost?

Na závěr reflexe dětem přečteme úryvek z knihy „Slepičí polévka pro dětskou duši“ Jac-ka Canfielda:

„Vyprávěj mi o tom, jak jsi byla malá,“ žadonila jsem na babičce Markétce, jen co jsme se usadily. „Skvělý nápad! A co bys chtěla dnes slyšet?“ ze-ptala se mě mezi doušky horkého kakaa. Zkusila jsem vymyslet něco, z čeho by koukalo báječné nové povídání. Totiž abyste rozumě-li, příběhy babičky Markétky jsou ty absolutně nejúžasnější na celém světě.

„Už to mám!“ vykřikla jsem. „Povídej mi o své nejoblíbenější hračce!“

Babička Markétka se na chvíli zamyslela a pak se i maličko zamračila. „Tak dobře,“ řekla nakonec, „ale varuju tě. Tohle žádný veselý příběh nebude.“ „To nevádi,“ odpověděla jsem. „Jen povídej.“

„Když jsem slavila osmé narozeniny, dostala jsem dárek, na který nikdy v životě nezapomenu. Byla to ta nejkrásnější panenka, jakou jsem kdy viděla. Měla obrovské modré oči, co se samy otevíraly a zavíraly, a tvářičku z opravdového porcelánu. Na sobě měla úžasné bílé šaty lemované krajka-mi a dlouhé kaštanové vlasy vzadu svázané rů-žovou saténovou mašlí. Mít takovou panenku byl pro chudou farmářskou dcerku, jako jsem byla

Náhled pracovního listu

Lekce
36

A) PRO TEBE

BABIČKA

Babičko milá,
hlavičko bílá,
svraštěná líčka!
Podobná páře –
v zraku však záře.
Jak od sluníčka!

Babičko malá,
odkud jste vzala
ty líce hnědé?
To as, jak padá
v podzimní lada
list vrby šedé.

Babičko malá,
odkud jste vzala
ty bílé vlasy?
To na ně lety,
sněhy neb květy
napadly asi.

Babičko milá,
co se vám bílá
ruka tak třese?
To as, jak chvátí
vitr a klátí
osíkou v lese.

A to sluníčko
v očích, babičko,
odkud je máte?
To svítí čistě
vaše tam jistě
srdíčko zlaté!

(Josef Václav Sládek)

já, sen, který se zázrakem stal skutečností. Věděla jsem, že mí rodiče si pěkné a drahé věci nemohou dovolit. Jak moc mě museli mít rádi, aby ze svých pár tvrdě vydělaných penízků ušetřili na takový přepych!“ „Celé odpoledne jsem o panenku úzkostlivě pečovala. Takové panenky bývaly velmi křehké – jejich tvářičky se vyráběly z toho nejjemnějšího porcelánu. Dodneška si vzpomínám, jak kouzelný pocit to byl, jenom ji držet v náručí. Byla na každý pád tou nejkrásnější věcí, jakou jsem za celý život vlastnila. Maminka zapálila svíčky na mém narozeninovém dortu a zavolala mě do kuchyně.

Položila jsem tedy panenku v chodbě na stolek, ale jen co jsem se stačila připojit ke všem, co mi zpívali narozeninové přání, uslyšeli jsme hroznou ránu. Nemusela jsem se ani dívat, i bez toho jsem věděla, že to nebylo nic jiného než moje skvělá panenka! Krajkové šatičky jí visely ze stolu právě tak, aby na ně dosáhla má malá sestřička. Popadla je a stáhla panenku na podlahu. Když jsem tam doběhla, ležela už má panenka na zemi s tvářičkou roztrženou na tisíc kousků. Maminka se pokoušela ji slepit, ale nešlo to. Byla navždycky ztracená.“

V sobotu jsme se vypravily k babičce Markétce.

„Eli, to je mi ale překvapení!“ zvolala, ale protentokrát to myslela doopravdy.

Mamka a já jsme se celé rozzářené vrhly dovnitř.

„Hodně štěstí, zdraví...“ zpívaly jsme, ale já už se nemohla dočkat, až bude narozeninové přání u konce a já konečně budu smět dát babičce Markétce její dárek!

Babička Markétka opatrně odstranila balicí papír. Když potom uviděla panenku, oči se jí naplnily slzami.

„Je jí podobná?“ chtěla jsem honem vědět. „Vypadá alespoň trochu jako ta panenka, co se rozbila?“

„Vypadá úplně přesně jako moje panenka!“ odpověděla babička Markétka s očima přikovanými ke svému dárku.

3. Transfer do života

Požádejte babičku nebo dědečka, aby vám vyprávěli o svém dětství, oblíbené hračce apod.

Hodnotová reflexe:

- V čem se od tvého dětství lišilo dětství babičky nebo dědečka?
- Jak často si s prarodiči vyprávíš?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

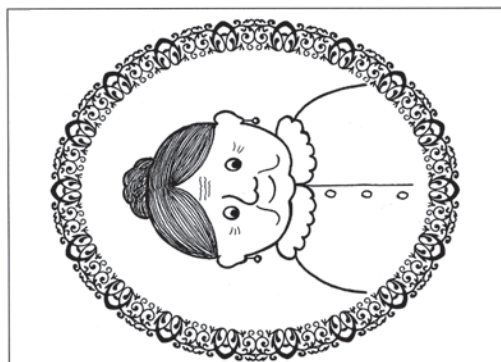
„Každý dar, i sebemenší, je ve skutečnosti veliký, byl-li dán s láskou.“

Náhled pracovního listu

Lekce
36

B) PŘÁNÍ PRO BABIČKU

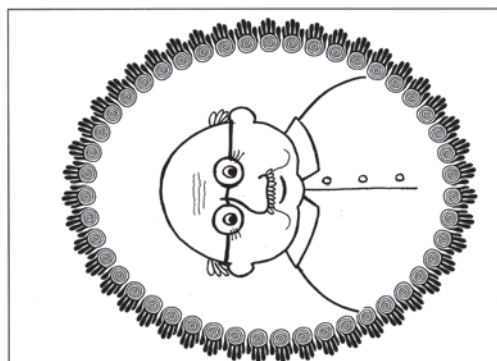
Vytvoř přání pro svou babičku.

Lekce
36

C) PŘÁNÍ PRO DĚDEČKA

Vytvoř přání pro svého dědečka.

Etická výchova

Metodika pro 3. ročník základních škol

Jarmila Plachá
Ivana Koutská

Ilustrovala: Kateřina Skořepová

V rámci projektu CZ.1.07/1.1.00/26.0114 „Etická výchova a učebnice“

vytvořilo Etické fórum ČR, o. s., ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání.

Tento materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Lekce

1

Proč je dobré umět naslouchat?

CÍL:

Žák si uvědomuje důležitost naslouchání v životě člověka.

POMŮCKY:

Zvoneček, pracovní list PROČ JE DOBRÉ UMĚT NASLOUCHAT?, pastelky, šátek.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

S dětmi si na úvod zahrajeme hru „Kde jsem?“, která má za cíl soustředit se a dobře naslouchat. Jedno z dětí bude detektivem. Detektivovi zavážeme oči, aby „viděl“ pouze ušima. Ostatní si stoupnou do kruhu, detektiv stojí uprostřed. Jeden ze žáků stojících v kruhu zazvoní na zvoneček. Detektiv se má dotknout toho, kdo zazvonil. Pokud je třeba, žák zazvoní znovu. Pak se stane detektivem další.

Hodnotová reflexe:

- Co pro tebe bylo při této hře těžké?
- Které smysly jsi zapojil/a?
- Čím ti pomohli ostatní, abys mohl/a určit, odkud se zvuk ozývá?

2. Návuk ve třídě

Na základě odpovědí na naše otázky z předchozí aktivity děti zjistí, že k naslouchání potřebujeme nejenom uši, ale důležité je i soustředění, ticho... Děti rozdělíme do dvojic. Každá dvojice předvede scénku, činnost, při které je potřeba naslouchání, a předvedou ji před spolužáky. Dále ve dvojicích diskutují nad obrázky.

Dalším úkolem je zamyslet se nad dvojicí chlapec – dívka a přijít na to, proč jsou některé části těla zvýrazněny a jakou roli hrají při naslouchání. Následuje rozhovor v kruhu. Jednotlivé dvojice prezentují, k čemu během diskuze došly.

Hodnotová reflexe:

- Potřebujete v běžném životě pozorně naslouchat? Proč?
- Co ti umožňuje naslouchat?
- Pozorným nasloucháním dávám najevo svůj zájem o druhého člověka.
- Co je potřeba k pozornému naslouchání?
- Jak poznáš, že ti druhý pozorně naslouchá?
- Co děláš pro to, aby ti druzí naslouchali (kamarádi, rodiče)?

Společně se vrátíme ke smyslu symbolů u obrázku dívky a chlapce. Doplníme to, co nebylo řečeno.

Hlava: přemýšlí o tom, co bylo řečeno.

Uši: poslouchají (orgán k naslouchání).

Srdce: nasloucháním ukazují, že mi na druhém záleží (vztah).

Oči: očním kontaktem dávám najevo zájem o druhého a utvrzuji ho, že mi na něm záleží.

Ústa: naslouchají tím, že mlčí.

Ruce a nohy: naslouchají tím, že jsou v klidu.

Náhled pracovního listu

Lekce
1

PROČ JE DOBRÉ UMĚT NASLOUCHAT?

Najdi, co mají obrázky společného?

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 3. ročník ZŠ ■ Téma 1: Zúčastněné naslouchání

Čas si vždycky udělají
A pozorně naslouchají,
Každý je má na hlavě,
Pomáhají náramně.

3. Transfer do života

Do prázdného okénka domaluj situaci nebo osobu, která by se bez naslouchání neobešla.

Hodnotová reflexe:

- *Kdo potřebuje pozorně naslouchat (profese)?*
- *V jakých situacích v běžném životě bychom se bez pozorného naslouchání neobešli?*

4. Závěrečné zevšeobecnění

Lidé mají jedno ústa, ale dvě uši. Někdo asi chtěl, abychom dvakrát více poslouchali, než mluvíli.

Zvuky kolem nás

CÍL:

Žák si uvědomuje výhody naslouchání, učí se vnímat zvuky kolem sebe (přírodu i zvuky lidské).

POMŮCKY:

Pracovní list ZVUKY KOLEM NÁS, pastelky, event. olejové křídly, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny požádáme děti, aby se pokusily napodobit nějaký zvuk, např. auto, pláč dítěte. Pokud máme zvukový záznam různých zvuků, můžeme jej dětem pustit na CD. Učitel dětem vysvětlí rozdíl mezi poslouchám – slyším a poslouchám – naslouchám. Když něco dělám a přes okno slyším zvuk auta, tento zvuk zachytím, ale nereaguji na něj, protože je pod okny silnice a předpokládám, že tam auta jezdí. Ale také mohu slyšet skřípot brzd a pláč dítěte. Začnu naslouchat a jdu se podívat, zda někdo nepotřebuje pomoc. Děti mohou vymyslet další rozdíly mezi slyším a naslouchám.

Hodnotová reflexe:

- Co všechno slyším?
- Jaké zvuky si uvědomuji a jaké ne?

2. Nácvik ve třídě

V další části aktivity se vydáme na vycházku do lesa, parku, na školní zahradu. Dětem vysvětlíme rozdíl mezi zvuky, které jsou přírodního charakteru, a zvuky, jež jsou zvuky lidskými. Najdeme si klidné místo, kde se děti mohou zaposlouchat. Děti si zaznamenávají zvuky do pracovního listu a rozřídí je podle toho, zda jsou to zvuky přírodní nebo zvuky lidské.

Pokud máme k dispozici pastelky nebo olejové křídly, mohou děti v přírodě nakreslit do pracovního listu ZVUKY KOLEM NÁS jeden zvuk (kdo nebo co ho vydává) či pocit, jaký v nich zvuk vyvolává. Je možné dokončit tuto část aktivity ve třídě.

Hodnotová reflexe:

- Dokázal/a ses soustředit na zvuky kolem sebe?
- Potřebují naslouchat i zvířata a proč?
- Zaujal tě nějaký zvuk?
- Měl/a jsi potřebu během naslouchání zjistit, kdo nebo co zvuk vydává?
- Proč je důležité umět naslouchat okolním zvukům?
- Které zvuky převažovaly? Lidské, nebo přírodní? Měnilo se to během aktivity?
- Byla ti aktivita příjemná, nebo nebyla? Proč?
- Znáš nějaké profese, kde je dobrá schopnost naslouchat důležitá?
- Proč je důležité naslouchat druhým v mezilidské komunikaci?

Náhled pracovního listu

Lekce
2

ZVUKY KOLEM NÁS

Zaposlouchej se do zvuků kolem sebe a rozříd je podle toho, zda jsou přírodní nebo lidské.

Vyber si z každé skupiny jeden a namaluj ho nebo namaluj pocit, který v tobě zvuk vyvolává.

přírodní zvuky

.....

.....

.....

.....

.....

lidské zvuky

.....

.....

.....

.....

.....

3. Transfer do života

Pozoruj sám sebe v běžných situacích, kdy posloucháš a kdy nasloucháš?

Hodnotová reflexe:

- *V jakých situacích jsi poslouchal/a a v jakých naslouchal/a?*
- *Jak poznáš, že ti druhý naslouchá?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Umět naslouchat není jen důležitou dovedností pro mezilidskou komunikaci, ale zvuky nám také pomáhají orientovat se v prostoru (krajině). Přírodní zvuky jsou příjemnou kulisou při procházkách, posezení v parku apod. Pokuste se častěji věnovat pozornost zvukům přírody (vítr, šumění listí, potok, ptáci apod.)

Jedno velké ucho

CÍL:

Žák si uvědomuje význam naslouchání pro mezilidskou komunikaci. Jaké výhody má pozorné naslouchání pro další práci a jaké jsou naopak důsledky nepozornosti.

POMŮCKY:

Pracovní list JEDNO VELKÉ UCHO, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Dětem rozdáme kartičky s obrázky. Každý obrázek by se měl ve skupině objevit dvakrát (lidské ucho, hrníček s uchem, sloní ucho, šalvěj lékařská – „babské ucho“, hrnec, košík, kabelka, školní aktovka, jehla, džbán, králíček). Děti se podívají na jednoduché obrázky a pokusí se najít, co mají společného. Měly by přijít na to, že všechny obrázky mají ucho nebo uši.

Hodnotová reflexe:

- Jaký je rozdíl mezi uchy na obrázcích?
- K čemu slouží uši a k čemu ucha?
- K čemu slouží uši u lidí a zvířat?
- Jaký je rozdíl mezi posloucháním a nasloucháním?

2. Návuk ve třídě

Obrázky, které jsme dětem rozdali, nám v další části hodiny poslouží k rozdělení dětí do dvojic. Společně pracují dvě děti se stejným obrázkem.

Další aktivita bude věnovaná naslouchání v komunikaci s druhým. Děti se posadí proti sobě a vyzkoušejí si rozhovor, kdy si vzájemně partneři nenaslouchají a naslouchají.

1. Děti si spolu budou zdánlivě povídat, ale nebudou na to, co druhý říká reagovat. Každé z dětí si „mele“ své. Např.: Jeden vypráví o chytání ryb a druhý o oslavě narozenin.

Dětem necháme dostatečný prostor si tento způsob rozhovoru, kdy druhý nenaslouchá, vyzkoušet (cca 3 min).

Poté změníme:

2. Děti si budou povídat o tom, co prožily minulý víkend. Tentokrát budou na sebe v rozhovoru reagovat normálně a se zájmem druhému naslouchat a doptávat se druhého na další informace.

Hodnotová reflexe:

- Který z rozhovorů vám byl příjemnější a proč?
- Který z rozhovorů byl těžší a proč?
- Při kterém rozhovoru vám čas utíkal rychleji a proč?
- Dozvěděl/a ses něco v prvním rozhovoru a proč?
- Dozvěděl/a ses něco nového ve druhém rozhovoru a proč?
- Jak poznáš, že ti druhý naslouchá?

Náhled pracovního listu

Lekce
3

JEDNO VELKÉ UCHO

Hádanka: má to paní, má to pán, má to jehla, má to džbán.

Co to je? .....

Pozoruj sebe a lidi kolem. Pokus se odpovědět na otázky.

Umějí si lidé vzájemně naslouchat a proč? .....

Kdy ti dělá naslouchání největší problém? .....

V jakých situacích jsi schopen pozorně naslouchat a proč? .....

Podle čeho poznáš, že si lidé naslouchají? .....

Kdo z blízkých lidí ti umí pozorně naslouchat? .....

3. Transfer do života

Za domácí úkol vylušti hádanku z pracovního listu. Pozoruj lidi kolem sebe. Umějí si lidé vzájemně naslouchat? Pokus se i ty o pozorné naslouchání druhým a dělej si o tom záznam do pracovního listu.

Hodnotová reflexe:

- *Kdy ti dělá naslouchání největší problém?*
- *V jakých situacích jsi schopen/schopna pozorně naslouchat a proč?*
- *Kdo z blízkých lidí ti umí pozorně naslouchat? (rodiče, sourozenci, učitelé, kamarádi)*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pozorným nasloucháním se nejen dozvíš nové informace, ale zároveň dáváš druhému najevo, že máš o něj zájem.

Na co se mohou žáci ptát:

Babské ucho – léčivá rostlina šalvěj lékařská.

Jak to vidím já

CÍL:

Žák se učí rozvíjet svoji tvořivost.

POMŮCKY:

Pracovní list JAK TO VIDÍM JÁ, pero, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

a) Jeden žák vyjde za dveře a udělá na sobě několik nepatrných změn. Úkolem ostatních je najít co nejvíce těchto detailů ve vzhledu nebo oblečení. Za dveře postupně odejdou 2–3 žáci.

Hodnotová reflexe:

- Bylo snazší změny dělat, nebo si jich všimnout na druhých?
- Pro kterého žáka bylo asi nejtěžší něco na sobě změnit? Proč?
- Postřehl/a jsi většinu změn?

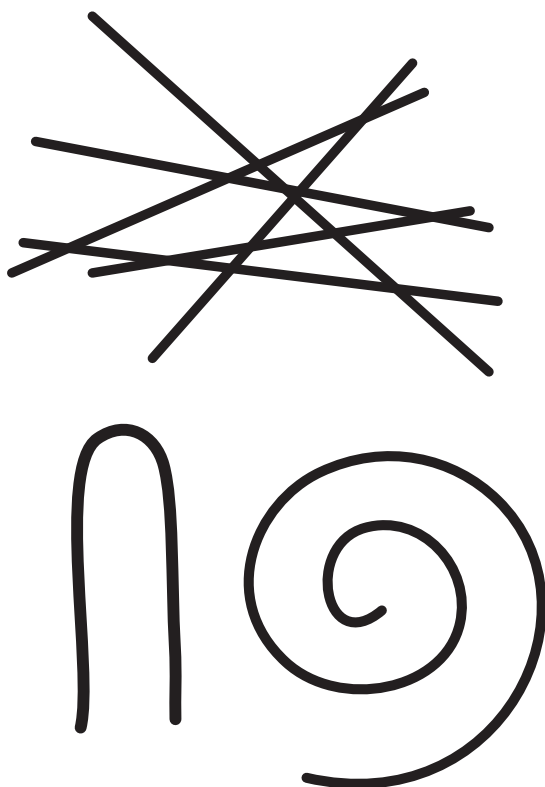
b) Žák vyjde za dveře. Ve třídě uděláme několik změn. Úkolem žáka je postřehnout jich co nejvíce.

Hodnotová reflexe:

- Jaký má význam všimát si svého okolí?
- Postřehl/a jsi většinu změn?
- Který úkol byl pro tebe těžší? Proč?

2. Návuk ve třídě

a) Na tabuli připravíme obrázky:

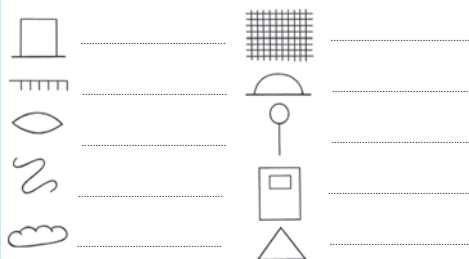
Co by mohlo být to, co vidíš na obrázku? Odpovědi učitel zapisuje na tabuli.

Náhled pracovního listu

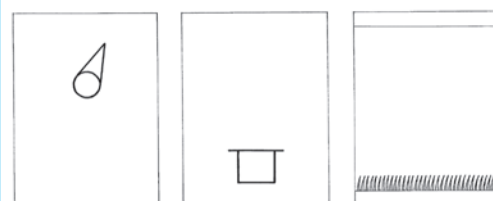
Lekce
4

JAK TO VIDÍM JÁ

1. Co vidíš na obrázku?

2. Dokresli obrázky:

3. Napiš, jak Hanka sdělí mamince, kde je:

Hanka zůstala sama doma, maminka šla nakoupit. Někdo zvoní. Přišla Petra od sousedů a zve ji k nim na hraní. Hanka by moc ráda šla, ví, že by ji to maminka dovolila. Kdyby ale přišla domů a Hanka tam nebyla, měla by strach. Musí jí dát vědět, kde je. Ale jak, když ještě neumí psát?

.....

.....

.....

Hodnotová reflexe:

- Na co jste přišli?
- Proč vidíš v obrázku něco jiného než spolužák? Je to tak správně? Proč?

b) Společně si přečteme zadání úkolů v pracovním listu JAK TO VIDÍM JÁ, jednotlivé úkoly vypracuje každý žák sám. Po dokončení práce rozdělíme děti do tří- až čtyřčlenných skupin, ve kterých si práce navzájem prohlédnou a popovídají si o nich.

Hodnotová reflexe:

- Který úkol tě nejvíce zaujal?
- Byl pro tebe některý úkol těžký?
- Které řešení ostatních dětí tě zaujalo? Čím?
- Měl někdo ve skupině stejné nebo podobné řešení jako ty?
- Existují správná a chybná řešení?

Pracovní listy vystavíme.

3. Transfer do života

Do příští hodiny vyhledej obrázky, na nichž jsou zobrazeny pouze části celku (např. motýlí křídlo, kukuřice atd.). Ostatní budou hádat, co na obrázcích vidí.

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Některé úkoly mohou mít více řešení.

Doporučení/pozor:

Při zadávání domácího úkolu žákům několik obrázků ukážeme, aby měli představu, co mají hledat.

Věty a příběhy

CÍL:

Žák rozvíjí svoji fantazii, učí se spolupracovat.

POMŮCKY:

Pracovní list VĚTY A PŘÍBĚHY, pastelky, pero, nůžky, děrovačka, papírová taška, v níž je pro každé dítě připraven nějaký běžný předmět, mašlička na svázání „knihy“ pro každou skupinu, staré noviny (papír složíme několikrát na obdélník asi 20 x 30 cm; aby lépe držel, jednotlivé archy či strany slepíme. Obdélníky musí být tak velké, aby se na nich dítě mohlo otočit, aniž by šláplo vedle. Budou představovat „prkna“, která budeme potřebovat pro hru. Pro každého žáka potřebujeme dva obdélníky.)

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hra: „Pozor, bažina!“

Jedna strana prostoru tvoří startovní čáru. Tady stojí děti v řadě. Druhá strana představuje cíl. Řekneme: „Myslete si, že před vámi je velká bažina, ve které se můžete utopit. Každý z vás dostane dvě «prkna» (viz pomůcky), se kterými můžete přejít na druhou stranu. Jak to uděláte?“

Hodnotová reflexe:

- *Přešel/Přešla jsi bažinu sám/sama, ve dvojici nebo ve větší skupině?*
- *Vymyslel/a jsi řešení situace, nebo sis nechal/a poradit?*
- *Jaké jsou výhody a nevýhody samostatného přechodu a jaké přechodu ve skupině?*

2. Návuk ve třídě

a) Slunce, voda, dům

Dětem dáme instrukci: „Vybral jsem pro vás tři slova – slunce, voda, dům. Napište větu, ve které se tato slova budou vyskytovat. Pokuste se napsat větu, která bude znít rozumně, a větu, která bude komická.“

Trojici slov několikrát obměníme. Věty děti zapisují do pracovního listu. Zájemci věty přečtou.

Hodnotová reflexe:

- *Které věty se ti líbily?*
- *Proč jsou výsledné věty různé, když mají všichni stejné zadání?*
- *K čemu je dobrá fantazie?*
- *Může ti pomoci i v běžném životě?*

b) Vymyšlené příběhy

Dětem dáme instrukci: „Mám pro vás velkou kouzelnou tašku. Je v ní mnoho rozličných věcí. Každý z vás smí do tašky jednou sáhnout a vytáhnout si nějaký předmět. Vytvořte čtyřčlenné skupinky a vymyslete si příběh, v němž se budou vyskytovat všechny čtyři předměty, a příběh nakreslete.“

Každé z dětí nakreslí dohodnutou část příběhu do svého pracovního listu, příslušnou část odstříhne. Obrázky děti svážou, vytvoří „knihu“. Každá skupina představí svůj příběh ostatním. Snažíme se, aby promluvily všechny děti ve skupině.

Náhled pracovního listu

Lekce
5

VĚTY A PŘÍBĚHY

1. Napiš věty:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Nakresli část příběhu.

.....

.....

Hodnotová reflexe:

- Vytáhl/a sis z tašky dobrý předmět?
- Jak se ti pracovalo ve skupině?
- Dokázali jste se snadno dohodnout?
- Který příběh tě obzvlášť zaujal?
- Co máš raději – když někdo příběh čte, nebo když ho vypráví?

3. Transfer do života

Všímej si situací, k jejichž řešení ti pomůže fantazie. Zapiš si je.

Hodnotová reflexe:

- Jakou situaci jsi prožil?
- Vyřešil jsi ji sám, nebo ti někdo pomohl?
- Pomohly ti při řešení situace zkušenosti z hodiny? Jaké?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Jako závěrečné shrnutí můžeme použít přísloví „Když dva dělají totéž, není to totéž“ a „Víc hlav víc ví“.

Doporučení/pozor:

Pokud je třeba, pomůžeme dětem při hře „Pozor, bažina!“ najít různé způsoby řešení:

- Dítě si před sebe položí prkno, stoupne si na ně a druhé dá tak daleko, aby na něj dosáhlo nohou.
- Jedno dítě posbírá ode všech prkna, udělá z nich řadu a všichni ho následují. Potom poslední dítě začne za sebou sbírat zadní prkna a posílat je dopředu.
- Dvě děti dají svá prkna dohromady. Jedno postaví všechna čtyři prkna do řady a druhé mu podává zadní zase dopředu.

Pracovní list můžeme vytisknout na karton. Výsledná „kniha“ bude pevnější.

Zapomenutý deník

CÍL:

Žák rozvíjí tvořivé myšlení.

POMŮCKY:

Pracovní list ZAPOMENUTÝ DENÍK, pero.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Společně si prohlédneme obrázky z pracovního listu ZAPOMENUTÝ DENÍK, popovídáme si o tom, co vidíme:

- Paní vzpomíná, co se odehrálo v jejím životě, prohlíží si fotografie. Na fotce, kterou drží v ruce, je někdo, kdo jí je (byl) velmi blízký.
- Holčička je v nemocnici, u postele stojí ošetřující lékař a zdravotní sestra.

Hodnotová reflexe:

- Je na fotografii, kterou má paní v ruce, muž, nebo žena?
- Proč na něj/na ni paní vzpomíná?
- Jak jí pomohl/a?
- Je to někdo z rodiny?
- Žije ještě? ...
- Proč je holčička v nemocnici?
- Jak je tu dlouho?
- Kde jsou rodiče? ...

2. Nácvik ve třídě

a) Učitel uvede aktivitu: „To, o čem jsme si vyprávěli, si možná v deníku přečetla dívka z obrázku na pracovním listu. Poslouchejte, co se stalo.“ Učitel přečte nebo převypráví příběh STARÁ LAMPA.

STARÁ LAMPA

U nás doma byla v kumbálku stará lampa. Dlouhou dobu jsem si jí vůbec nevšíkala. Proč taky. Byla to stará lampa s obrovským zaprášeným kloboukem.

Jednoho večera jsem šla do kumbálu uklidit nějaké tatínkovo nářadí. Měla jsem špatný den, nic se mi nedařilo, bála jsem se už na cokoli jen sáhnout, abych si nepřivodila další malér a nezpůsobila nějakou domácí katastrofu. Tatínek zrovna spravil rozbitou porcelánovou vázu, kterou jsem poslala k zemi poté, co jsem zakopla o práh.

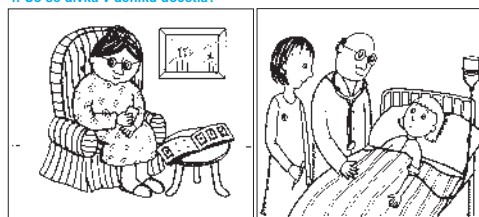
Nesla jsem tedy uklidit nářadí, otevřela jsem dveře, a když jsem si říkala, že je všechno k ničemu a bylo mi do pláče, lampa se znenadání rozsvítila. Lekla jsem se a rychle se otočila, abych zjistila, kdo to byl. Nikde nikdo nebyl. Kumbál byl prázdný, stála jsem v něm jen já, uzlíčekneštěstí. Nemohla jsem věřit tomu, že se jen tak rozsvítila. Čekala jsem, že se odněkud někdo vynoří. Ale nevynořil. Zhasla jsem tedy a šla do svého pokoje spát. Pořád mi to vrtalo hlavou, a tak jsem se něko-

Náhled pracovního listu

Lekce
6

ZAPOMENUTÝ DENÍK

1. Co se dívka v deníku dočetla?

2. Dočetla jsem se, že:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

likrát do kumbálu vypravila. Nikdy se lampa sama nerozsvítila. Už jsem si myslela, že se mi to všechno jenom zdálo, když konečně přišel den, kdy se to stalo znovu.

V té době se mi nedařilo ve škole. Musela jsem se učit i doma a bylo toho moc. K večeru jsem dostala chuť na něco sladkého. Vypravila jsem se proto do kumbálu, kde byly velké police plné kompotů a zavařenin. A najednou to tu bylo zas. Lampa se opět rozsvítila. Teprve tehdy jsem si všimla, že nesvítí jen tak. Osvětlovala na zemi knížku. Docela malou knížku.

Sehnula jsem se pro ni a sedla si vedle lampy na bednu s třešňovými kompoty. Trochu to zacinkalo. Kniha měla béžový obal a vypadala, že tu leží už dlouho. Otevřela jsem ji na první stránce. Tužkou tu byla napsaná řada poznámek. Byl to deník. Někdo si sem kdysi zapisoval to, co prožil. Kde se tady vzal? A čím byl?

Začítla jsem se do něj a všechny moje starosti mě jako mávnutím kouzelného proutku opustily.

Hodnotová reflexe:

- Jak se dařilo dívce v době, o které příběh vypráví?
- Jak se cítila, když se lampa rozsvítila poprvé, podruhé?
- Proč se lampa rozsvítila? Na co chtěla dívku upozornit?
- Proč při čtení deníku zapomněla na všechny své starosti?
- Proč si lidé vedou deník? K čemu jim slouží?
- Máš svůj deník?

b) Učitel: „Dívka si ale mohla přečíst něco úplně jiného. Co se dozvěděla, napište do pracovního listu.“ Jednotlivé příběhy si děti přečtou v malých skupinkách a vyberou jeden, který je zaujal nejvíce. S tím seznámí celou třídu.

Hodnotová reflexe:

- Který příběh tě zaujal? Proč?
- Měl někdo podobný příběh jako ty?
- Co si mohla dívka při čtení deníku uvědomit?
- Co jste potřebovali k dokončení příběhu?

3. Transfer do života

Všímej si, jak lidé ve tvém okolí tvořivě řeší každodenní problémy.

Hodnotová reflexe:

- Čím tě zaujala situace, kterou sis vybral?
- Jak bys ji vyřešil ty?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý problém má řešení.

Varianty:

Pokud máme dostatek času, přečtou svůj příběh všichni žáci, kteří chtějí.

Doporučení/pozor:

Nestačí-li nám jedna vyučovací hodina, využijeme i hodinu českého jazyka.

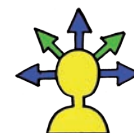
Na co se mohou žáci ptát:

Kumbál – malá (temná) místnost.

Malér – nehoda, neštěstí, nepříjemnost.

Katastrofa – neštěstí, pohroma.

Porcelán – keramická hmota.

Jak se zachováš

CÍL:

Žák se učí uplatňovat tvořivost ve prospěch jiných v různých životních situacích.

POMŮCKY:

Pracovní list JAK SE ZACHOVÁŠ, pastelky, koště.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hra: „Co by to bylo, kdyby to nebylo...“

Cíl: Hledat různé varianty použití předmětu, rozvíjet fantazii.

Učitel přinese libovolný předmět, například koště. Stojíme v kruhu. Koště koluje od jednoho žáka ke druhému a každý beze slov ukáže, k čemu koště použije. Kdo uhodne, co kamarád právě předvádí, řekne to nahlas.

Hodnotová reflexe:

- Který nápad tě zaujal?
- Kdo měl asi vymýšlení nejsnazší, kdo nejobtížnější? Proč?
- Měl někdo stejný nápad jako ty?

2. Nácvik ve třídě

Společně si prohlédneme obrázky z pracovního listu JAK SE ZACHOVÁŠ a popíšeme je:

- Kamarádka ztratila prstýnek.
- Starý pán stojí u přechodu, bojí se přejít.
- Spolužák nemůže najít klíče od bytu.
- Je po bouřce. Cestou domů uvidí děti spadlé dráty elektrického vedení.
- Holčička je sama doma. Někdo zvoní. Když se podívá kukátkem, stojí za dveřmi cizí pán.

Děti řeknou, případně zahrají jako scénky řešení jednotlivých situací. Další příběh si vymyslí a zakreslí do prázdného rámečku. Dále pracujeme v kruhu. Děti postupně říkají, jakou situaci nakreslily, a ostatní navrhnou možná řešení.

Hodnotová reflexe:

- Zažil/a jsi už někdy něco podobného?
- Poradil/a by sis v každé z těchto situací?
- Pokud jsi dříve nevěděl/a, jak se zachovat, dozvěděl/a ses to dnes?
- Překvapilo tě některé řešení? Zachoval/a by ses jinak?
- Ve které situaci by ses nechtěl/a ocitnout?
- Co by se stalo, kdybychom byli všichni stejní? Kdybychom řešili všechny situace stejně?

Náhled pracovního listu

Lekce
7

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 3. ročník ZŠ ■ Téma 2: Tvořivost

JAK SE ZACHOVÁŠ

3. Transfer do života

Sleduj, zda se ve svém okolí nebo ve zprávách v televizi, v rádiu, v novinách setkáš s podobnými situacemi a jak je lidé vyřešili.

Hodnotová reflexe:

- *Která situace tě zaujala?*
- *Překvapilo tě její řešení?*
- *Jak bys ji vyřešil/a ty?*
- *Setkal/a ses se situací, kterou dva lidé vyřešili různě?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Někdy se můžeme ocitnout v situaci, kdy je třeba rychle se rozhodnout, a nemáme se s kým poradit. I proto je dobré si občas řešení takových situací procvičit.

Děda Eda

CÍL:

Žák citlivě vnímá problémy mezilidských vztahů. Učí se tyto problémy řešit a snaží se pochopit, že každý problém je specifický a má více řešení.

POMŮCKY:

Pracovní list DĚDA EDA, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Začneme krátkým rozhovorem na téma „nemoc“.

Hodnotová reflexe:

- Byl/a jsi někdy nemocný/á?
- Co ti pomohlo k uzdravení?
- Byl nemocný někdo z tvé rodiny?
- Jak si mu pomáhal/a?

2. Návěst ve třídě

a) Využijeme pracovní list DĚDA EDA. Přečteme text, žáci postupně splní oba úkoly. (Pokud by měly děti problémy se splněním druhého úkolu, upozorníme je, aby sledovaly tvar dílků.) Řešení společně zkontrolujeme.

Slyšel jsi někdy o této nemoci?
Víš, jak se projevuje?

b) Učitel přečte text.

ALZHEIMEROVA NEMOC

„Mami, co je to ten acamr?“

„Jaký acamr?“

„No to, co má děda Eda.“

„Jo tak,“ povzdychla si maminka unaveně.

„Žádný acamr, ale alzhajmr, píše se to alzheimer.“

„A co to teda je?“ nedal se Honzík odbýt.

„To je nemoc. Alzheimerova nemoc. Jmenuje se po panu Alzheimerovi, který ji jako první objevil.“

„Aha,“ zamyslel se Honzík. „Takže vy jste si mysleli, že děda Eda má sklerózu, a on má acamra po panu Acamrovi.“

„Alzheimerovi,“ opravila ho znovu maminka.

„Ale víš, Honzíku, Alzheimerova nemoc je o moc horší než skleróza.“

„Víc bolí?“

„Ne, to ne. Ale...“

„Ale co?“

„Je to choroba, která se pořád zhoršuje. A nedá se vyléčit. A tak pradědeček bude zapomínat pořád častěji a častěji, až si na nějaké věci už vůbec nevzpomene. Nejdřív na to, co dělal třeba včera, ale pak bude hůř. Zapomene, že dřív uměl výborně počítat a že se domluvil třemi jazyky. Nevzpomene si, že kdy si hrál tenis, a dokonce ani nebude vědět, k čemu tenisová raketa a míček slouží. Možná

Náhled pracovního listu

Lekce
8

DĚDA EDA

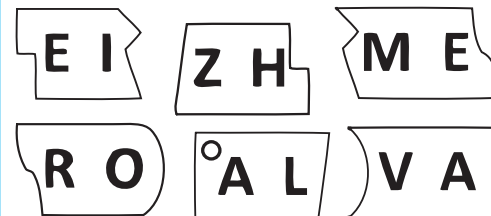
Toto je rodina Koudeřkova. Pradědeček Eda, dědeček Arnošt, který staví domy. Maminka Jindřiška, která chodí do práce do vedlejšího pokoje, kde překládá knížky z jednoho jazyka do druhého; tatínek Oldřich, který navrhuje domy, a jejich syn Hon-

1. Napiš, kdo je kdo.

Pradědeček Eda začal hodně zapomínat. Jednoho dne nešli tatínek s dědou Arnoštem do práce a odvezli dědu Edu na vyšetření. Tam děda dělal všelijaké testy, musel kreslit a psát a odpovídat na spoustu otázek. No a pak to právě přišlo. Nemoc, kterou má pradědeček, se jmenuje .....

2. Jak se jmenuje pradědečková nemoc, se dozvíš, když seřadíš jednotlivé dílky tak, jak jdou za sebou. První je dílek označený tečkou.

zapomene číst a psát a poznávat věci i lidi kolem sebe.“

c) Děti rozdělíme do skupin. Každá skupina dostane lístek s popisem situace, která se odehrála v rodině Koudelkových. Děti si text přečtou, připraví si jeho dramatizaci a řeknou, jak by danou situaci vyřešily. Na závěr práce každé skupiny můžeme děti seznámit s řešením, které je v knize (je uvedeno pod otázkami k jednotlivým textům).

Text 1: DĚDA JÍ POLÉVKU

Jednou, když jedli sami, protože maminka musela běžet na poštu, si děda Eda usmyslel, že bude jíst polévku místo lžící vidličkou. Spletl se, nebo zapomněl, jak je to správně? Honzík nad tím chvíli hloubal, ale pak ho to přestalo bavit. Raději taky popadl vidličku a začal lovit v polévce. Copak játrové knedlíčky, ty se vidličkou ulovily jedna radost, horší to bylo s malými kousky zeleniny. Zvlášť kuličky hrášku se nedaly chytit a uhýbaly před vidličkou jako pominuté. Honzíkovi to bylo k smíchu, avšak dědu Edu pomalu přemáhala zlost. Nakonec praštil vidličkou o stůl a prohlásil, že jíst nebude. A přitom Honzík moc dobře viděl, jakou má děda na polévku chuť. Jenže vidličkou se jíst nedala.

Jak bys dědečkovi pomohl/a?

Honzík k dědovi nenápadně přistrčil lžici a čekal, co bude dál. A opravdu. Děda Eda za chvíli na vidličku zapomněl a s chutí se najedl lžící.

Text 2: DĚDA EDA SI ŽEHLÍ KRAVATU

Jednoho dne se děda Eda rozhodl, že si vyžehlí kravatu. To by samo o sobě nebylo nic špatného, jenže on pak zapnutou žehličku použil jako těžítka na noviny. Asi aby mu je nerozházel průvan. Plameny šlehalý na všechny strany a nechybělo moc a slízly by i záclony z oken.

Co bys udělal?

Jídelní stůl s hořícími novinami maminka uhasila dekou, ale táta hned druhý den koupil ruční hasicí přístroj. Taky pro jistotu.

Žehlička zmizela z kuchyně.

Text 3: DĚDA PRODÁVÁ VAJÍČKA

Honzík a děda Eda seděli v obýváku na koberci naproti sobě a posílali si autíčka. Honzíka to bavilo, dědu Edu ne.

„Už bude večere?“ zeptal se.

„To ne, dědo. Až za dlouho. Před chvílí byla přece teprve snídaně.“

Děda Eda nespokojeně vstal a odšoural se do kuchyně. Pak cvakla lednice a nakonec dveře od bytu. Honzík se rychle připlížil ke dveřím mamčinu pokoje, a když uslyšel tiché pobíhání jejích prstů po klávesnici počítače, vystartoval za dědou.

Doběhl ho právě ve chvíli, kdy si děda Eda sedal na lavičku před domem. Vedle sebe pečlivě usadil krabičku vajec.

„Na co to máš?“ zeptal se Honzík zvědavě. Děda zarytě mlčel.

„Tak na co máš ty vajíčka?“ Honzík se zamyslel. Ani si nevšiml přicházejícího pana Nádvorníka.

„Zdravíčko, pane Koudelko! Odpočíváte, odpočíváte?“

„Já tu prodávám vejce,“ vyjelo z dědy Edy odhodlaně. „Koupíte si?“

„Nekoupím, pane Koudelko,“ zavrtěl pan Nádvorník hlavou. „Právě jdu ze samoobsluhy, podívejte. Ale třeba tady paní Málková si koupí.“

„Vy tu prodáváte vajíčka?“ zarazila se kolemjdoucí paní Málková a mrskla okem po Honzíkovi, jako by tušila nějakou past.

„Já potřebuju peníze,“ vykládal děda Eda. „Oni mi totiž doma nedají najíst. A já mám hlad.“

Honzík vykulil oči. Co to děda vykládá? Vždyť doma je jídla habaděj. A maminka dvakrát denně vaří.

Vtom vyběhla ze dveří domu Honzíkova maminka. Klidně jen tak v pantoflích. To kdyby udělal Honzík, to by bylo zle.

„Honzíku, dědo!“ vykřikla ulehčeně, když je viděla živé a zdravé. „Co tady tropíte?“

„To je dobře, že vás vidím, paní Koudelková,“ pustila se hned do maminky sousedka. „Že vám není hanba, takhle dědečka trápit hladem. Ani najíst mu prý nedáte.“

„Prosím?“ zamrkala maminka nechápavě očima. Ale pak si všimla vajec v dědových rukou a Honzíkova provinilého výrazu. Okamžitě jí všechno došlo.

Udělal bys něco jinak než Honzík?

Jak se dá podobné situaci předejít?

Od toho dne bývaly dveře od bytu pečlivě zamčené a klíče uklizené, aby si je ani děda Eda, ani Honzík nemohli vzít a nemohli jít zase ven dělat nějakou ostudu.

Text 4: **DĚDA SE OBLÉKÁ**

Děda se nerozhodně zastavil před prádelníkem. Po chvíli přemýšlení vytáhl čisté trenýrky a nasoukal si je přes dlouhé kalhoty s nažehlenými puky. Tím byl s oblékáním hotov. Honzík nakoukl za dědou Edou do pokoje. Nevěřicně zamrkal a pak pronesl: „Teda dědo, to je fakt dobrý.“

Děda Eda už se šinul do předsíně, ale maminka, která jim v kuchyni narychlo chystala svačinu, ho zahlédla.

Co bys udělal/a na místě maminky?

„Ne, to vůbec není dobré,“ poznamenala důrazně a donutila nic nechápajícího dědu, aby si trenýrky zase sundal.

„A nebude mi horko?“ zeptal se nejistě.

„Nebude,“ ubezpečila ho maminka. „Ani horko, ani zima.“

Ale to už dole pod okny zatroubila škodovka dědy Arnošta. Maminka ještě stačila dohlédnout, aby si ti dva vzali správné bundy a boty, a doprovodila je až dolů ke vchodovým dveřím.

Text 5: **DĚDA NA VÝLETĚ**

Děda Arnošt vzal pradědečka Edu a Honzíka na výlet do zoo. Když si na chvíli sedli na lavičku, děda Arnošt usnul.

Děda Eda se rozhodl, že půjde s Honzíkem domů.

Honzík ani nevěděl jak, ale najednou stáli venku na parkovišti před zoologickou zahradou. Přímou u jejich staré a zrovna dneska i trochu špinavé škodovky.

„Dědo, co teď? Nemůžeme jet sami domů!“

„Domů,“ přikývl děda Eda.

„No, já nevím,“ vrtěl Honzík hlavou. „Co děda Arnošt? Spí a nic neví.“

„Domů,“ opakoval děda Eda tvrdošíjně.

Jak by ses na Honzíkovi místě zachoval?

A tak Honzík zalovil v batůžku a vytáhl klíčky od auta. Moc dobře věděl, jak se auto pomocí dálkového ovládání odemyká. Škodovka dvakrát pípla na pozdrav a zároveň na znamení, že mohou nasednout. Nasedli. Honzík do své autosedačky vzadu a děda Eda se uvelebil za volantem. Navyklym pohybem, který dřív tak často používal, vsunul klíčky do zapalování a nastartoval.

Auto se pomaličku rozjelo. Honzíka napadlo, že to bude pěkný průšvih, až přijedou domů bez dědy Arnošta, avšak brzy se upokojil. Děda Eda totiž nezamířil ven na hlavní příjezdovou silnici, ale na konci parkoviště zahnul doleva a pak zase doleva a zase a tak se tam točili jako na kolotoči.

Honzíkovi se to nejdřív líbilo, ale nakonec se mu začala motat hlava a rozhoupal se mu žaludek.

„Zastav, dědo,“ zaprosil.

„Jo jo...“ ozval se děda, jenže nějak nejistě, skoro to znělo, jako by nevěděl, jak má zastavit.

Auto právě vjíždělo do další zatáčky parkoviště, když se k němu přibližil zchvácený děda Arnošt. Rozeprutá bunda na něm divoce vlála a v očích měl strach. Strach o tátu a vnuka.

„Zastav! Tak zastav, tatí!“ křičel na dědu Edu.

Ten pustil volant a zmateně rozhodil rukama. Děda Arnošt se rozběhl, dohonil auto, které se teď parkovištěm naštěstí šinulo jen pomalu, prudce otevřel pravé přední dveře a udýchaně dopadl na sedadlo spolujezdce. Pak pevně uchopil volant, levou nohou zašátral po brzdě a auto konečně zastavilo.

Text 6: **DĚDOVY LÉKY**

„Už jsem měl léky?“ zeptal se jednou děda Eda už poněkoliakrát a maminka mu poněkoliakrát odpověděla, že měl. Spolkl je teprve před chvílí, ale zapomněl na to. Něco mu však neustále říkalo, že musí spolknout lék.

Proto v nestřežené chvíli otevřel lékárníčku v koupelně a vybral si léky, které se mu nejvíc líbily. Několik jich spolykal a pak s lahvičkou v ruce chodil po bytě.

Jak bys mohl/a obdobné situaci předejít?

Když se šel už popáté za pět minut do kuchyně napít, zbystřila maminka konečně pozornost.

„Co to máš, dědo? Ukaž.“ Děda Eda rozevřel dlaň plnou oranžových pilulek.

„U všech blech, to je nadělení!“ vyjekla maminka. V příští minutě už s dědou Edou seděli v autě a uháněli do nemocnice, aby mu tam vypumpovali žaludek. Jinak by se mohl tím množstvím spolykaných léků otrávit.

„Už jsem měl léky?“ zeptal se děda Eda, sotva se vrátil s vypumpovaným žaludkem z nemocnice.

„Já ti dám léky, dědo, chceš?“ nabídl se Honzík.

„Ještě ty s tím začínej,“ okřikla maminka Honzíka unaveně. Zrovna ji z toho všeho tak rozbolela hlava, že by sama nějakou pilulku potřebovala.

Honzík přiběhl s krabičkou lentilek. Maminka se rozesmála: „Vidíš, to je přece nápad! Jednu lentilku dědovi dej. A přines mu vodu, aby ji mohl zapít.“

Honzíkovi sice připadalo, že je škoda ty dobroučké lentilky nenechat rozpustit na jazyku, ale co naplat, děda Eda chtěl léky, bude mít léky.

Od toho dne spotřeba lentilek u Koudelků prudce stoupla. Aby taky ne. Kdykoliv chtěl děda Eda lék, přispěchal Honzík a dal mu zapít jednu barevnou lentilku.

Druhý den po dědově nešťastném spolykání léků se na lékárně v koupelně objevil visací zámek.

Hodnotová reflexe:

- Překvapily tě některé příhody?
- Napadlo vás ve skupině více řešení dané situace?
- Jak ses cítil/a v roli pradědečka?
- Jak ses cítil/a v roli maminky, dědy, Honzíka...?
- V čem je složitý život s takto nemocným člověkem?
- Jak se změní život rodiny? Na co je třeba dávat pozor?
- Proč někdy nemůže takto nemocný člověk zůstat se svojí rodinou?

3. Transfer do života

Sleduj, zda se ve svém okolí nebo ve zprávách v televizi, v rádiu, v novinách... nedozvíš o příběhu člověka, který potřebuje soustavnou péči. Zjisti, kam se mohou obrátit ti, kteří o něj pečují, o pomoc.

Hodnotová reflexe:

- Jaký příběh tě zaujal?
- Kdo a jak se o tohoto člověka stará?
- Máte v rodině vážně nemocného člověka? Koho?
- Pomáháš i ty v péči o něj? Jak?
- Kdo kromě rodiny může s péčí o nemocného člověka pomoci?

4. Závěrečné zveřejnění lekce:

Každý problém má řešení.

Varianty:

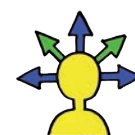
Pokud máme možnost, pozveme na besedu s dětmi člověka, který o těžce nemocné lidi pečuje.

Na co se mohou žáci ptát:

Alois Alzheimer (1864–1915) – německý psychiatr a neuropatolog. Alzheimerovu nemoc popsal v roce 1907.

Doporučení/pozor:

K tématu přistupujeme velmi citlivě.

Školka pro pradědečka

CÍL:

Žák se učí rozvíjet tvořivé myšlení, empatii, sociální citění a pomoc.

POMŮCKY:

Pracovní list ŠKOLKA PRO PRADĚDEČKA, pero, pastelky, nůžky, lepidlo, papíry, stolní hry.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Připomeneme si členy Koudelkovy rodiny – využijeme obrázky z pracovního listu.

Učitel přečte text DĚDOVA NEMOC.

DĚDOVA NEMOC

Nemoc pokračovala rychleji, než všichni čekali. Už to nebyla jen Alzheimerova nemoc. Byla to hlavně dědova nemoc. Nemoc jejich dědy Edy. A tím i celé jejich rodiny. Zasáhla do každého kousičku bytu, do každé chvilky, kterou děda Eda trávil doma. Museli mu být stále nablízku. A chtěli mu být nablízku, i když to všechny vyčerpávalo.

Učitel: „Aby mohli dospělí z rodiny pracovat, začal Honzík chodit do školky. A co bylo s dědou Edou? Co Koudelkovým pomohlo?“ Abychom zjistili odpověď, vylustí děti křížovku z pracovního listu ŠKOLKA PRO PRADĚDEČKA.

Hodnotová reflexe:

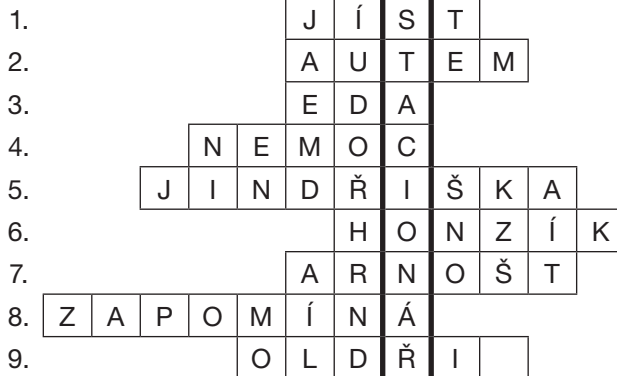
- Kdo patří do rodiny Koudelkových?
- Jak a proč se změnil jejich život?
- Proč lidé navštěvují stacionář? K čemu je to dobré?
- Jaké vlastnosti musí mít ten, kdo ve stacionáři pracuje?

2. Návzik ve třídě

a) Učitel přečte text VE STACIONÁŘI.

VE STACIONÁŘI

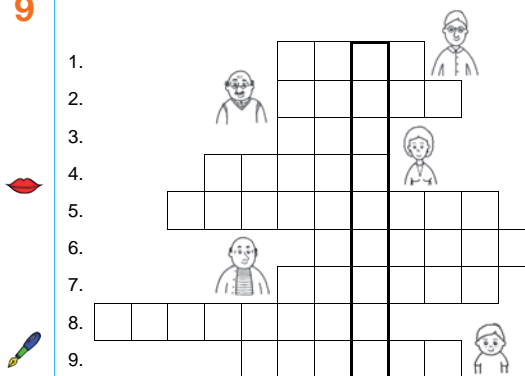
„Taky jste malovali vodovkama?“ vyzvídal nadšeně Honzík, když si odpoledne všiml dědových rukou umazaných od barev. „Co jsi namaloval? Já sanitku.“ Děda už si nevzpomněl, co namaloval, ale tvářil se spokojeně. „Už půjdeme,“ oznámil a hřnul se ke dveřím. „Kam půjdeme?“ „Do klubu.“ „Žase zítra, dědo,“ usmívala se maminka.

Náhled pracovního listu

Lekce 9

ŠKOLKA PRO PRADĚDEČKA

1. Pradědeček chtěl ..... polévku vidličkou.
2. Ze zoo chtěl pradědeček odjet .....
3. Pradědeček se jmenuje .....
4. Alzheimerova .....
5. Maminka se jmenuje .....
6. Chlapec z příběhu se jmenuje .....
7. Dědeček se jmenuje .....
8. Kdo má Alzheimerovu nemoc, hodně .....
9. Tatínek se jmenuje .....

Byla moc šťastná, že se dědovi Edovi v klubu a Honzíkovi ve školce líbilo. Konečně se zbavila věčného strachu, co ti dva, když budou bez dozoru, opět vyvedou.

Maminka každý den odpoledne nejprve vyzvedávala Honzíka ze školky a pak spolu chodili pro dědu Edu do klubu. Honzík tam chodil moc rád. Občas se stávalo, že děda měl zrovna rozdělanou hrozně důležitou práci a nechtěl za žádnou cenu z klubu odejít. To si pak Honzík sedl a společně s dědou Edou a taky s jeho kamarádem Karlem kreslili nebo hráli nějakou hru. Ti dva, Karel a děda Eda, si dobře rozuměli. Sice se stávalo, že se ráno po příchodu do klubu nepoznali, ale během dne se zase seznámili a hráli stolní fotbal nebo minikulečnick.

b) Děti odpovídají na otázku: *Co mohl dělat pradědeček ve stacionáři?* Nápady zapisujeme na tabuli. Žáky rozdělíme do skupin (velikost a počet skupin záleží na počtu dětí ve třídě). Každá skupina si připraví aktivitu pro klienty stacionáře. Sedneme si do kruhu, skupiny postupně představí činnost, kterou vymyslely. Ostatní žáci si aktivitu vyzkouší.

Hodnotová reflexe:

- *Která aktivita tě zaujala?*
- *Bylo snadné vymyslet nějakou činnost?*
- *Cítil/a ses lépe v roli klienta stacionáře, nebo v roli pečovatele? Proč?*
- *Znáš ve svém okolí takto nebo obdobně nemocného člověka?*
- *Jakou výhodu má, když může nemocný člověk zůstat v rodině?*

3. Transfer do života

Zjisti, zda je obdobný stacionář ve tvém okolí.

Hodnotová reflexe:

- *Kde se stacionář nachází?*
- *Kdo ho navštěvuje?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

I těžké životní situace mají řešení.

Na co se mohou žáci ptát:

Stacionář – zařízení pro krátkodobý pobyt se zajištěnou odbornou péčí pro klienty.

Doporučení/pozor:

K tématu přistupujeme velmi citlivě. Žáky upozorníme na to, že každá rodina má jiné podmínky, a proto může obdobnou situaci řešit jiným způsobem.

Pokud si žáci vyzkoušejí aktivity, které jednotlivé skupiny připraví, nebude nám stačit jedna vyučovací hodina.

V rámci tématu můžeme s dětmi nacvičit program nebo připravit dárky pro klienty stacionáře.

Obrázky u křížovky jsou pouze ilustrativní, slouží k připomenutí členů Koudelkovy rodiny.

U nás ve třídě

CÍL:

Žák se učí hledat různá řešení situací, které mohou nastat v životě třídního kolektivu. Rozvíjejí fantazii, spolupráci, schopnost vyjádřit svůj postoj, názor.

POMŮCKY:

Pracovní list U NÁS VE TŘÍDĚ, pastelky, jeden rozstříhaný pracovní list (viz nácvik ve třídě).

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Společně si prohlédneme první obrázek z pracovního listu U NÁS VE TŘÍDĚ.

Hodnotová reflexe:

- Co se stalo?
- Jak bys holčičce pomohl/a?
- Proč každý vidí v obrázku jiný příběh?
- Proč je i pomoc různá?

2. Nácvik ve třídě

Žáky rozdělíme do šesti skupin. Jejich zástupci si vylosují jeden ze zbývajících obrázků z pracovního listu. Děti se ve skupině dohodnou, jaký problém je na obrázku nakreslený a jak ho vyřeší. Připraví si dramatizaci příběhu, kterou předvedou ostatním.

Hodnotová reflexe:

- Který příběh tě zaujal? Proč?
- Mohl mít i jiné řešení?
- Napadl tě k obrázku jiný příběh?
- Jak bys ho vyřešil/a?
- Zažil/a jsi někdy podobnou situaci?
- Jak se chovali lidé kolem tebe?
- Je pro tebe snazší někomu pomoci, nebo pomoc přijmout?
- Proč jsme si mohli představit různé příběhy k jednomu obrázku?
- Proč jsme slyšeli různá řešení příběhů?

3. Transfer do života

Všímej si, kdo potřebuje tvoji pomoc ve škole, v rodině, na kroužku... Nabídní mu ji. Situaci zakreslí do prázdného okénka v pracovním listu.

Hodnotová reflexe:

- Komu a jak jsi pomohl/a?
- Jak ses při tom cítil/a?
- Jak se zachoval ten, kterému jsi pomáhal/a?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý problém má řešení.

Náhled pracovního listu

Lekce
10

Etická výchova Pracovní listy pro 3. ročník ZŠ Téma 2: Tvořivost

U NÁS VE TŘÍDĚ

Vzpomeň si na podobný příběh z vaší třídy? Nakresli ho do prázdného rámečku.

Doporučení/pozor:

Snažíme se, aby se do dramatizace příběhů zapojili všichni žáci ze skupiny.

Pokud děti nemohou přijít na to, co se na obrázku odehrává, poradíme jim:

1. Maruška běžela po chodbě, špatně šlápla, bolí ji kotník.
2. Hanka měla vždy dlouhé vlasy. Nechala si je ostříhat a dnes jde poprvé do školy v novém účesu.
3. Pepa nemohl přečíst text na tabuli. Lékař mu předepsal brýle. Dnes je má poprvé ve škole.
4. Jana dnes přišla poprvé do nové školy.
5. Mirek byl dlouho nemocný, nerozumí nové látce.
6. Fanda dnes vůbec nemyslí na učení. Včera mu umřela andulka, kterou měl moc rád.
7. Je hodina prvouky. Děti pracují ve skupinách, vymýšlejí plakát k učivu o rostlinách. Tonda nekreslí, smutně pozoruje děti ve své skupině.

Bráška z jiné planety

CÍL:

Žák rozvíjí svoji fantazii. Chápe, že i velmi těžké životní situace mají řešení.

POMŮCKY:

Pracovní list JE TO VE HVĚZDÁCH..., pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Zeptáme se dětí, co jim připomíná obrázek z pracovního listu. Děti vedeme v rozhovoru tak, abychom se zmínili o hvězdné obloze, o planetách. Dále děti spojují body v pracovním listu JE TO VE HVĚZDÁCH... čarou tak, aby vznikl obraz člověka, zvířete či nějaké věci, která je napadne. Sedíme v kruhu, děti představí své práce.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro tebe snadné splnit úkol?
- Který obrázek tě zaujal?
- Proč je každý obrázek jiný?

2. Návčik ve třídě

Seznámíme děti s rodinou Novotných, do které patří tatínek, maminka a holčička Míša. Jednoho dne se Míše narodil bratříček Martin. Bratříček, který je jako z jiné planety. Přečteme ukázkou MŮJ BRATŘÍČEK.

MŮJ BRATŘÍČEK

Tatínek mi řekl, že mám bratříčka, ale že je nemocný a že se budeme o něj muset starat víc, než se o miminka starají jiní lidé. Bylo mi to jedno. Hlavně že mám brášku! Že není zdravý? Nevadí, budeme s ním chodit k paní doktorce Štáchové, dostane pár injekcí a bude to.

Dneska už vím, jak to všechno bylo. Mamince řekli, že má chlapečka s Downovou chorobou. Dostala jméno podle nějakého doktora, co tu nemoc objevil. Čte se to „daunova“ a děti, které tu nemoc mají, se už nikdy neuzdraví. Budou vždycky jiné než ostatní.

Maminka hned věděla, o co jde. Mohla chlapečka nechat v nějakém ústavu. Tam by se o něj starali a maminka by za ním mohla chodit na návštěvu. Ale ona to neudělala. Domluvili se s tatínkem, že si děťátko nechají, ať je, jaké chce. „Jednou je to náš kluk,“ řekla mi maminka, když se vrátila domů. „A potřebuje nás mnohem víc, když není jako jiné děti.“

Ale byla moc nešťastná, to jsem věděla. Zavírala se v pokoji a tam plakala. Bylo to hrozné slyšet ji tak naříkat, a já jsem si myslela, že už u nás nebude nikdy veselo. Tatínek dělal, co mohl, uklízel, nakupoval... Hrál si se mnou, ale byl taky strašně smutný. A někdy se pro nic za nic rozzlobil.

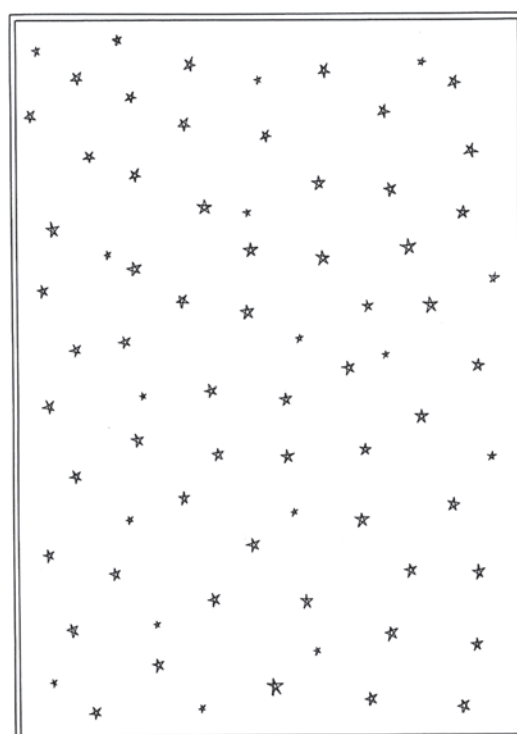
Můj bratr mi tehdy nepřípadal tak moc nemocný. Byl malinký, krásně ležel v kočárku a slušelo mu to v nažehlené zavinovačce. Vypadal jako normální miminko – jen oči měl jinačí. Docela se mi líbil, a dokonce jsem si myslela, že to naši s tou chorobou přehánějí. Nebo že se spletli.

„Jaký vlastně Martin bude, až vyroste?“ zeptala jsem se jednou.

Náhled pracovního listu

Lekce
11

JE TO VE HVĚZDÁCH...

„Jiný,“ řekl tatínek. „Nebude toho tolik umět jako ty, bude hůř mluvit a taky moc neporoste. Některým věcem nebude rozumět.“

To všechno mi nepřipadalo nijak hrozné.

„Bude... jako z jiné planety,“ řekla maminka. Tehdy jsem ještě o vesmíru moc nevěděla, a tak mi tatínek ukázal ve velkém atlasu Slunce, Zemi, Saturn, Neptun.

„A tady je Mars,“ řekla maminka. „Vypadá to, že by tam mohl být podobný život jako na Zemi. Ale lidé, nebo spíš obyvatelé, by byli jiní než my. Malíři si vymýšlejí, jak by asi vypadali.“

„Byli by třeba zelení nebo by možná měli místo pusy choboty,“ kreslil mi je tatínek.

„Ale tak přece Martin vypadat nebude!“ lekla jsem se.

„To víš, že ne. Jde jen o to, že my bychom se těm Marťanům třeba smáli, připadali by nám divní. Ale oni by možná byli lepší než my. Hodněji, milejší. A určitě by se dovedli radovat nebo plakat.“

Tehdy jsem tomu nerozuměla. Downova nemoc, vesmír, obyvatelé jiných planet... Bylo toho na mě moc.

„Takže náš Martin... jako kdyby byl odtamtud? Že by byl... Marťan?!“

„Přesně tak,“ řekla maminka. „Někdy si s ním nebudeme rozumět. Ale budeme se snažit, aby se u nás měl dobře.“

Hodnotová reflexe:

- Co asi prožívali rodiče, když se jim narodil chlapec s postižením?
- Kdy dokázali, že jsou velmi silní?
- Co znamená, když o někom řekneme, že je jako z jiné planety?

Následuje práce ve skupinách. Děti zahrají situaci, kdy na setkání s Martinem někdo zareaguje pozitivně, někdo negativně.

Dětem případně nabídneme, koho mohou představovat:

- babičku, která Novotným s Martinem pomáhá,
- Míšinu kamarádku, která přijala Martina takového, jaký je,
- Míšina spolužáka, který se Martinovi posmívá,
- mamčinu kamarádku, která je jí oporou...

Hodnotová reflexe:

- Proč reagují někteří lidé na setkání s Martinem negativně?
- Bylo pro tebe snadné tuto roli zahrát? Jak ses cítil/a?
- Jak by se asi cítili Novotní? Co je pro ně těžké?
- Co Novotným pomůže?
- Co sis uvědomil/a?

3. Transfer do života:

Sleduj, jak se chovají lidé ve tvém okolí k lidem s postižením.

Hodnotová reflexe:

- Potkal/a jsi někoho s postižením?
- Jak se k němu chovali ostatní? Jak ty?
- Jak se asi cítí blízcí příbuzní člověka s postižením? Proč?
- Jak jim můžeš pomoci?
- Co sis uvědomil/a?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Jako byly různé vaše obrázky, i my lidé jsme různí.

Na co se mohou žáci ptát

Downův syndrom – geneticky podmíněné onemocnění. Provází je řada typických příznaků ve zjevu (šíkmo posazené oči, nižší postava, krátký krk), náchylnost k určitým nemocem (změněná funkce štítné žlázy, snížená imunita, srdeční vady, poruchy zraku a sluchu...), vždy je přítomna mentální retardace různého stupně. John Langdon Down – jako první popsal toto onemocnění.

Doporučení/pozor:

K tématu přistupujeme velmi citlivě. Dbáme na vhodné vyjadřování žáků (používáme termín „lidé s postižením“ a ne „postižení lidé“).

Dárek pro tebe

CÍL:

Žák si uvědomí, čím může druhému udělat radost.

POMŮCKY:

Pracovní list DÁREK PRO TEBE, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K rozhovoru s dětmi využijeme obrázek z pracovního listu DÁREK PRO TEBE.

Hodnotová reflexe:

- Kde jsou dívky?
- Co se jim přihodilo?
- Byl/a jsi někdy v nemocnici?
- Mohly za tebou chodit do nemocnice návštěvy?
- Kdo za tebou přišel?
- Jak se k tobě chovají rodiče, když jsi nemocný?
- Kdo se o tebe stará?
- Podle čeho poznáš, že na tebe tvoji blízcí myslí?

2. Návuk ve třídě

Žáky rozdělíme do dvojic a dáme jim instrukci: „Představ si, že jdeš na návštěvu k nemocnému příbuznému, kamarádovi... Chceš mu udělat radost. Jaký dárek si pro něj připravíš? Do pracovního listu nakresli, čím ho chceš potěšit. Pamatuj na to, že dárky nemusíš jen koupit.“

Děti si řeknou, koho pro ně druhý z dvojice představuje, a do pracovního listu mu nakreslí dárek. Dárky si navzájem „předají“ (sehrají role).

Hodnotová reflexe:

- Věděl/a jsi hned, komu chceš dárek dát?
- Bylo pro tebe těžké dárek vymyslet?
- Co se ti líbilo víc, dát někomu dárek, nebo ho dostat?
- Přemýšlel/a jsi o tom, jak druhému dárek předáš, co mu řekneš? Proč ano, proč ne?
- Který z dárků tě zaujal?
- Jaké dárky máš nejraději?
- Jakým dárkem jsi někomu udělal/a velkou radost?
- Kdo a čím potěšil tebe?

3. Transfer do života

Předej dárek někomu blízkému. Pamatuj na to, že nejkrásnějším dárkem může být něco, co pro jiného uděláš, například mu pomůžeš umýt nádobí, přečteš mu pohádku, obejměš ho...

Náhled pracovního listu

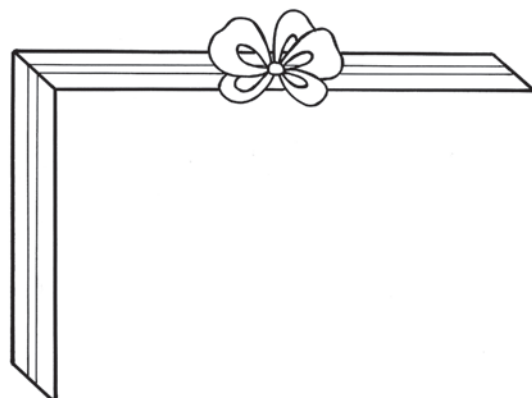
Lekce
12

DÁREK PRO TEBE

1. VYPRÁVĚJ.

2. MŮJ DÁREK JE PRO .....

Hodnotová reflexe:

- *Jaký dárek a pro koho jsi vymyslel/a?*
- *Jak obdarovaný zareagoval?*
- *Jak ses potom cítil?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

I malým dárkem můžeš druhému udělat velkou radost.

Lekce
13

Čteme z tváře

CÍL:

Žák umí pojmenovat základní city a pocity: radost, strach, hněv, smutek, překvapení, znechucení.

POMŮCKY:

Pracovní list ČTEME Z TVÁŘE, hudba, nůžky, lepidlo, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Pro uvolnění atmosféry dětem v úvodu hodiny pustíme svižnou instrumentální hudbu, při níž se budou procházet po místnosti. Když hudba přestane hrát, děti se zastaví a na pokyn učitele se promění např. v pomalé roboty. Po proměně pustíme asi na 30 vteřin hudbu, při níž se zase děti pohybují po prostoru. Střídáme proměnu s pohybem za hudebního doprovodu.

Další možné proměny: divoké čarodějnice, smutní klauni, nervózní bankovní lupiči, vyčerpaní závodníci, smějící se manekýnky, veselí tanečníci apod.

Hodnotová reflexe:

- Všímal/a sis během hry spolužáků?
- Dařilo se ti předvádět, kým jsi a jaký pocit prožíváš?
- Jaké pocity bylo snadné vyjádřit a jaké ne?

2. Návuk ve třídě

Rozdáme dětem pracovní list ČTEME Z TVÁŘE s obličejí vyjadřujícími základní pocity. Děti mají za úkol vystříhnout názvy pocitů a přiřadit je ke správnému obličejí. Na linku napíší, v jaké situaci prožívají stejný pocit. Poté je rozdělíme do skupin, ve kterých se každý ke svému pracovnímu listu vyjádří.

Po skončení dostane každá skupina úkol sehrát scénku na základě tří slov. Učitel dá dětem kostku, kterou třikrát hodí a podle čísel v tabulce jim řekne téma scénky, např.: 4 – hrnek, 2 – překvapení, 5 – v kině. Děti si připraví scénku, která se odehrává v kině, mají při ní vyjádřit překvapení a ve scénce musí figurovat hrnek. Scénku předvedou ostatním spolužákům, kteří budou hádat, jaký pocit vyjadřují.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám spojit emoci s grimasou na obrázku?
- Našel/Našla jsi ke každému pocitu situaci ze života? Jakou?
- Objevovaly se ve skupině stejné, nebo rozdílné situace?
- Který z pocitů je ti nejpříjemnější a proč?
- Který z pocitů zažíváš nejčastěji?

3. Transfer do života:

Vyber jednu situaci ze života a popiš, jak se v ní osoba cítila a jak své pocity vyjádřila mimikou.

Náhled pracovního listu

Lekce
13

ČTEME Z TVÁŘE

1. Ke každému obličejí nalep pocit, jaký vyjadřuje.
2. Napiš, v jakých situacích tyto emoce pociťuješ ty.

STRACH	PŘEKVAPENÍ	HNĚV
SMUTEK	ZNECHUCENÍ	RADOST

Hodnotová reflexe:

- Podle čeho poznáš, jak se druhý cítí?
- Dáváš najevo své pocity a jak?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Z tváře můžeme vyčíst, jak se člověk v dané situaci cítí. Čtěme pozorně.

1.	kolo	strach	v parku
2.	nůžky	překvapení	u babičky
3.	kámen	radost	ve škole
4.	hrnek	hněv	na nádraží
5.	prstýnek	znechucení	v kině
6.	čepice	smutek	v lese

Radost a smutek

CÍL:

Žák se učí uvědomovat své citové stavy a identifikovat je.

POMŮCKY:

Psací potřeby, pracovní listy RADOST A ŠTĚSTÍ a SMUTEK.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu si zahrajeme hru „**Radost a smutek**“.

Děti rozdělíme do dvojic. Ve dvojici dává jeden druhému stále stejnou otázku: „*Kdy jsi šťastný?*“ Druhý odpovídá na otázku větou, která začíná slovy: „*Jsem šťastný, když...*“ Např.: „*Jsem šťastný, když jedu na kole. Jsem šťastný, když je celá rodina doma.*“ Kromě těchto vět nikdo nic neříká (2 minuty). Potom si oba vymění role (2 minuty).

Ve druhém kole postupují stejně, jen otázka zní jinak: „*Kdy jsi smutný?*“ (Opět dvakrát 2 minuty.) Např.: „*Jsem smutný, když jsem doma sám. Jsem smutný, když je nemocný můj pes.*“

Hodnotová reflexe:

- Bylo snadné odpovědět na otázky a proč?
- Kdy jsi šťastný a kdy naopak smutný?
- Jak rozeznám, že je člověk smutný, nebo šťastný?

2. Návěst ve třídě

Po této aktivitě dětem rozdáme pracovní list RADOST A ŠTĚSTÍ, do kterého doplní podle instrukce „*Jsem šťastný, když...*“

Opakem radosti a štěstí je smutek. Přečteme dětem báseň „*Dlaň v dlani*“. Děti doplní v pracovním listu větu, *jsem smutný, když...* Uděláme krátký brainstorming a vybídne-me děti, aby vymyslely jiná „*smutná*“ slova. Ta zapisujeme na tabuli. V závěru si děti mohou některá z nich vybrat a doplnit do pracovního listu. Po dokončení dáme dětem příležitost přečíst svou větu před třídou.

Hodnotová reflexe:

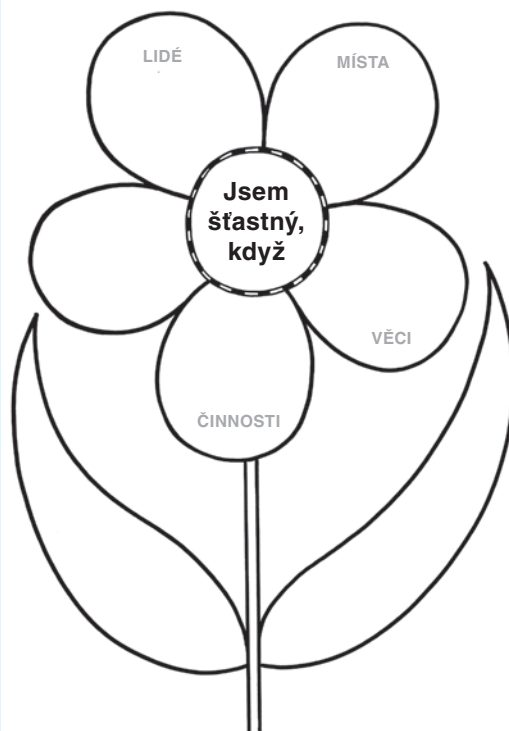
- Kdy jsi byl/a naposledy šťastný/á?
- Kdy jsi byl/a naposledy smutný/á?
- Máš pocit štěstí spojený s nějakou osobou, místem, činností, věcí?
- Je nějaké místo, kde býváš zvlášť šťastný/á?
- Proč se nemůžeme neustále cítit šťastní?
- Je někdo, komu se svěřuješ se svými smutky?
- Vzpomeneš si, kdy byla naposled šťastná tvoje maminka, tatínek, sourozenec, kamarád?
- Podle čeho jsi poznal/a, že byli šťastní?
- Dělal někdy něco, co obšťastní jiného člověka? A co?

Náhled pracovního listu

Lekce
14

A) RADOST A ŠTĚSTÍ

1. Do okvětních lístků napiš, která místa, lidé, činnosti a věci tě dělají šťastným.
2. Do listů napiš, co děláš pro to, abys udělal šťastným někoho jiného.

3. Transfer do života:

Za domácí úkol děti doplní do listů květiny z pracovního listu 14a, co dělají pro to, aby udělaly někoho jiného šťastným. Snaž se potěšit lidi kolem sebe.

Hodnotová reflexe:

- Co děláš pro to, abys druhého potěšil/a?
- Podařilo se ti udělat v poslední době někomu radost? Komu?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

I zdánlivá maličkost mne, ale i druhého dokáže potěšit.

Doporučení/pozor:

Aktivitu „Radost a smutek“ má smysl hrát ve skupině, kde se děti dobře znají a jsou ochotni se vzájemně otevřít. Musí také vědět, že jejich vyjádření nikdo nezneužije.

Náhled pracovního listu

Lekce
14

B) SMUTEK

Dlaň v dlani

Co je to mamí slzička?
Rosa, jež padá na víčka.

Co je to mamí bolest, stesk?
Že všechno mine jako blesk.

Co je to mamí hoře, žal?
Loučit se s tím, kdo miloval.

Navěky si tu chvíli chraň,
když cítíš v dlani teplou dlaň!

(František Nechvátal: V mámině náručí)

1. Která slova v básni vyjadřují smutek?

.....

.....

2. Jaká jiná slova v tobě vyvolávají pocity smutku?

.....

.....

3. Napiš báseň o smutku:

„Když jsem smutný...“

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kdy se stáváš sopkou?

CÍL:

Žák se učí uvědomovat si příčiny negativních citů a učí se je ovládat.

POMŮCKY:

Psací potřeby a pracovní list KDY SE STÁVÁŠ SOPKOU?

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na tabuli si připravíme přísloví, která se vztahují k hněvu. Společně s dětmi se zamyslíme nad jejich významem.

Hněv je špatný rádce. (Polské přísloví)

Hněv přátelství ruší. (České přísloví)

Hněv a jazyk na uzdě měj. (České přísloví)

Hodnotová reflexe:

- Proč se tato přísloví říkají a jaký mají význam?
- Jak prožíváš hněv?
- Když se zlobíš, jak na tebe reaguje okolí? A jak reaguješ ty?
- Chováš se jinak než obvykle? Jaký je v tom rozdíl?

2. Nácvik ve třídě

Dětem rozdáme pracovní list KDY SE STÁVÁŠ SOPKOU?, kde na řádky napíší, co v nich konkrétně probouzí hněv (situace, lidi, věci apod.). Přečteme si, co děti napsaly, a rozdělíme je do skupin. Ve skupině by měly být děti, které mají stejný „spouštěč“ hněvu. Za pomoci učitele děti formulují situaci, ve které dostanou na druhé zlost.

Příklad: Sestra si neuklízí své věci. Oba tvrdíme, že ten druhý udělal větší nepořádek. Děti střídavě pojmenovávají, co jim na druhém vadí, co zavinil nebo neudělal.

Mám velkou zlost, protože ty... (pořád děláš něco jiného, než bys měl, neuklízíš...)

Ve druhé fázi děti říkají, co chtějí nebo nechtějí, co je jejich cílem. Místo toho, co jim vadí.

Mám velkou zlost, protože já... (nechci všechno dělat sám, chci být hotový s uklízením...)

Tady je možné najít řešení konfliktu a dohodnout se.

Úkolem skupiny je najít řešení, jak těmto hněvivým situacím předejít a jak se uklidnit. Dětem můžeme rozdat role a zahrát situaci jako scénky.

Hodnotová reflexe:

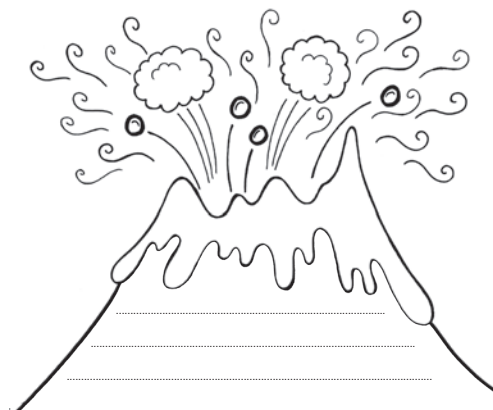
- Co bylo jednodušší – formulovat první, nebo druhé souvětí? A proč?
- Našla skupina společně řešení situace? Jaké?

Náhled pracovního listu

Lekce
15

KDY SE STÁVÁŠ SOPKOU?

Napiš, jaké situace v tobě probouzejí zlost.

Mám velkou zlost, protože ty...

Mám velkou zlost, protože já...

- *Jak se dá hněvivým situacím předcházet?*
- *Co vám pomáhá uklidnit se?*
- *Je hněv nějak důležitý?*
- *Snášíš dobře, když se na tebe někdo hněvá?*

3. Transfer do života:

Všímej si, jak se lidé chovají, když jsou rozhněvaní. Jak se v takové situaci cítíš? Snaž se druhým v hněvu neubližovat.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se ti v hněvu zareagovat s chladnou hlavou a jakým způsobem?*
- *Máš nějaký recept, jak lépe zvládat situace, ve kterých jsi rozhněvaný?*
- *Jak se cítíš, když se na tebe někdo hněvá?*
- *Jak se lidé v hněvu chovají?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Nenech se ovládnout hněvem. Pamatuj, že hněv přátelství ruší.

Doporučení/pozor:

Při reflexi se můžeme dotknout problémů, které vznikly v rámci skupiny či třídy.

Mocná čarodějka

CÍL:

Žák si uvědomuje, že city mohou vyvolávat různé impulzy (hudba, malba).

POMŮCKY:

CD nahrávky různých hudebních stylů – klasika, jazz, rock (např.: B. Smetana – Vltava, Mendelsson-Bartholdy – 2. Koncert pro housle a orchestr, Beethoven – 4. věta Deváté symfonie), psací potřeby, pastelky, pracovní list MOCNÁ ČARODĚJKA.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny si zahrajeme hru „Šťastný, nebo nešťastný.“ Učitel před hodinou nakreslí na tabuli tři tváře: veselou, neutrální a smutnou a pod ně napíše nadpis šťastný – neutrální – nešťastný. Požádáme žáky, aby se každý pod některou tvář podepsal, podle toho jak se právě cítí.

Hodnotová reflexe:

- Proč ses napsal/a pod šťastný, neutrální, nešťastný obličej?

2. Návnik ve třídě

V další části dětem pustíme dvě kontrastní skladby – bouřlivou a tichou melodii. Zeptáme se dětí, zda obě skladby prožívaly stejně, nebo byl rozdíl v tom, co v nich hudba vyvolávala a proč? Učitel dětem vysvětlí, že hudba podobně jako jiné umění je prostředkem k vyjádření prožívání. To, co budeme prožívat při poslechu hudby, umělecky ztvárníme jinou formou. Poté si žáci poslechnou připravenou hudbu různých stylů nebo klasických interpretů.

Po vyslechnutí ukázky požádáme děti, aby zážitek, který v nich hudba vyvolává, barevně ztvárnily do pracovního listu.

Hodnotová reflexe:

- Jak jste jednotlivé ukázky prožívali?
- Jaký pocit ve vás vyvolala 1. hudební ukázka? (pak 2., 3.)
- Proč v nás vyvolává hudba tyto pocity?
- Když si chceš zlepšit náladu, posloucháš hudbu a jakou?
- Kde se využívá kouzlo hudby, to, že v nás dokáže vyvolat silné emoce?

3. Transfer do života

Pokus se vnímat, jaké pocity v tobě vyvolává hudba, kterou posloucháš. Jakou hudbu poslouchají tví rodiče?

Hodnotová reflexe:

- Co v tobě kromě hudby vyvolává silné emoce (radosti, smutku, strachu)?
- Jaké pocity v tobě vyvolává hudba, kterou posloucháš?

Náhled pracovního listu

Lekce
16

MOCNÁ ČARODĚJKA

Vyjádři pomocí barev, co v tobě hudba vyvolává.

1. ukázka

2. ukázka

3. ukázka

„Kdo chce pochopit hudbu, nepotřebuje ani tak sluch jako srdce.“ (Jiří Mahen)

Uvnitř mě, mimo mě

CÍL:

Žák umí vyjádřit základní city a uvědomuje si, jakým způsobem lidé city navenek projevují (mimikou, gesty, postojem těla apod.).

POMŮCKY:

Nůžky, lepidlo, barevné časopisy, vystřižené obličejové lidí, kteří prožívají různé emoce, pracovní list **UVNITŘ MĚ, MIMO MĚ**, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na tabuli napíšeme věty, které se vážou k projevům emocí:

Je šťastím bez sebe. Skřípe zuby. Vybuchl jako bomba. Je šťastný jako blecha. Pláče krokodýlí slzy. Vzal nohy na ramena. Zbledl vzteky. Zůstal stát jak solný sloup. Radostí skáče. Raní mě z tebe mrtvice. Uletěly mu včely. Neví, kde mu hlava stojí. A jiné.

Necháme děti, aby se nad větami zamyslely a pokusily se přiřadit věty k obrázkům s obličejí lidí, které vyjadřují různé emoce. Požádáme je, ať se pokusí o jejich pantomimické vyjádření.

Hodnotová reflexe:

- Používáš ty sám nebo někdo blízký některé z vět? V jakých situacích?
- Napadají tě jiné věty?
- Poznáš na lidech, jaký mají pocit, co prožívají? A podle čeho to poznáš?

2. Návěst ve třídě

K další práci budou děti potřebovat pracovní list **UVNITŘ MĚ, MIMO MĚ**, časopisy, nůžky a lepidlo. Do středového kruhu děti napíší, s jakou emoci budou pracovat. Mohou ji napsat slovně nebo ji nakreslit (radost, smutek, hněv, strach atd.). Lidé prožívané emoce dávají najevo např. mimikou obličejové, postojem těla a jinými projevy. Děti mají za úkol najít v časopisech obrázky lidí, kteří prožívají a vyjadřují emoci, kterou si dítě vybralo. Vystřižené obrázky nalepí kolem kruhu. Pokud žáci nenajdou dostatečné množství vhodných obrázků, mohou svoji koláž doplnit kresbou (zaťatá pěst, kapesník apod.). Děti se rozdělí do skupin podle zpracovaných emocí. Ve skupinách popíší své koláže a pokusí se sestavit seznam projevů dané emoce. Ze všech koláží uděláme galerii, kterou si děti na závěr prohlédnou.

Hodnotová reflexe:

- Podle čeho sis vybral emoci pro svou koláž?
- Jak se ti dařilo najít výstižné obrázky?
- Podle čeho jsi poznal, že se osoba zlobí, má radost, strach, smutek?
- Ty sám/sama dáváš najevo své emoce? A jak?
- Jsou lidé, kteří nedávají najevo své emoce? Jak poznáš, co prožívají?
- Může se lišit to, co prožívá člověk uvnitř, od toho, jak se projevuje navenek?

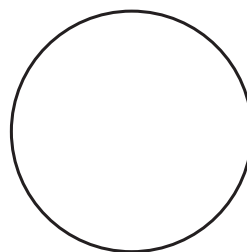
Náhled pracovního listu

Lekce
17

UVNITŘ MĚ, MIMO MĚ

Vyber jeden z pocitů a napiš ho do kruhu (radost, smutek, hněv, strach). Vystřižni z novin takové obrázky lidí, aby na nich bylo vidět, jak lidé prožívají pocit dávající najevo, vyjadřují svým tělem.

3. Transfer do života:

Vyber si jednu osobu (maminku, sourozence, učitele atd.) a pozoruj ji, jak prožívá emoce (radost, strach, smutek, hněv).

Hodnotová reflexe:

- *Jaká emoce se u pozorované osoby objevovala nejčastěji a víš proč?*
- *Podle čeho jsi poznal/a, co pozorovaný prožívá?*

4. Závěrečné zevšeobecnění a transfer

Pocity jsou osobní, a přesto jsou společné všem lidem. Různé emoce prožívá a projevuje každý člověk trochu jinak.

Lekce
18

Můj hrdina, moje hrdinka

CÍL:

Žák se učí vyjádřit city spojené s obdivem druhých.

POMŮCKY:

Pracovní list MŮJ HRDINA, MOJE HRDINKA, psací potřeby, pastelky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Každý z nás má nějakého hrdinu, hrdinku, kterého obdivuje pro to, jak vypadá, jak jedná, jaké má schopnosti. Hrdiny můžeme najít v knihách, ve filmech, ale i mezi obyčejnými lidmi.

Dětem přečteme popis Átreje z knihy Michaela Endeho „**Nekonečný příběh**“:

„Závěs pak byl shrnut ke straně a dovnitř vstoupil asi desetiletý chlapec. Měl dlouhé kalhoty a mokasíny z měkké buvolí kůže. Horní část těla byla holá, jen kolem ramen mu až k zemi splýval purpurový plášť, zjevně utkaný z buvolí srsti. Dlouhé modročerné vlasy měl vzadu svázané do uzlu koženou šňůrkou. Na olivově zelené kůži na čele a na tvářích měl jednoduché ornamenty namalované bílou hlinkou. Tmavé oči metaly hněvivé blesky na vetřelce, avšak na tváři se neprojevovalo žádné citové hnutí.“

Učitel se na chvíli stane tajemným hrdinou, kterého většina dětí zná z filmového zpracování. „*Kdo jsem?*“ Děti se pokusí přijít na učitelovu identitu tím, že mu budou klást otázky, na které může odpovídat jen ANO či NE. Pokud děti nebudou moci uhodnout, poradíme jim dalšími indiciemi. Pokud děti neznají Nekonečný příběh a hrdiny z něj, vybere učitel jiného hrdinu, jehož identitu budou děti hledat.

Hodnotová reflexe:

- *Kdo je tvým hrdinou/hrdinkou?*
- *Chtěl by ses se svým hrdinou setkat? Co bys mu řekl/a?*

2. Návěst ve třídě

Po této hře dětem rozdáme pracovní list MŮJ HRDINA, MOJE HRDINKA. Děti mají za úkol vybrat si svého hrdinu (hrdinku) a namalovat ho do pracovního listu. Pod obrázek napíší, jaké vlastnosti, schopnosti aj. na svém hrdinovi obdivují, a napíší krátký rozhovor, ve kterém vyjádří svému hrdinovi obdiv. Poté děti rozdělíme do dvojic, kde si řeknou, koho a proč si vybraly. Ve dvojici sehrají imaginární rozhovor, ve kterém vyjadřují svůj obdiv. Po dokončení dáme dětem příležitost sehrát scénku před ostatními dětmi.

Hodnotová reflexe:

- *Vybral sis svého hrdinu/hrdinku jednoduše? A proč?*
- *Proč ho obdivuješ?*
- *Je tvým hrdinou stále, nebo se tví hrdinové mění?*
- *Myslíš, že je potřeba, abys někoho obdivoval? Proč?*
- *Jak vyjádříš svůj obdiv?*

Náhled pracovního listu

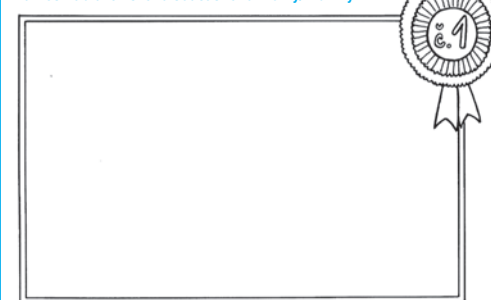
Lekce
18

MŮJ HRDINA, MOJE HRDINKA

Nakresli obrázek svého současného hrdiny/hrdinky.

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 3. ročník ZŠ ■ Téma 3: Komunikace citů

Napiš, jaké vlastnosti a úspěchy na svém hrdinovi/hrdince obdivuješ.

.....

Udělej se svým hrdinou rozhovor, ve kterém mu (jí) vyjádříš svůj obdiv.

Dítě: .....

Postava: .....

Dítě: .....

Postava: .....

Dítě: .....

Postava: .....

3. Transfer do života:

Za domácí úkol děti vyberou člověka ze svého okolí, kterého si váží, kterého obdivují (maminku, tatínka, trenéra...), a vysloví jim slova obdivu.

Hodnotová reflexe:

- *Jakou osobu ze svého okolí obdivuješ a proč?*
- *Jak jsi mu dal najevo svůj obdiv?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

I kolem nás žijí hrdinové, kteří jsou hodni našeho obdivu. Dívejme se pozorně kolem sebe.

Na co se mohou žáci ptát:

Mokasíny: nízké, měkké polobotky bez šněrování.

Purpurová barva: nach, sytě červenofialová barva.

Ornament: ozdobný, umělecký útvar.

Hlinka: hornina různého zabarvení podobná hlíně, používá se jako barvivo.

Slovní přesilovka

CÍL:

Žák se učí eliminovat v komunikaci hrubé výrazy a urážení druhých.

POMŮCKY:

Pracovní list **SLOVNÍ PŘESILOVKA**, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako motivaci můžeme využít tajenku z pracovního listu. Děti ji vyplní samostatně nebo ji připravíme na tabuli a vyplníme společně s dětmi.

Řešení tajenky: Vlídité slovo nic **nestojí**.

Následuje krátká reflexe a navození stěžejního tématu hodiny:

Hodnotová reflexe:

- Jak rozumíte významu věty?
- Jsou situace, ve kterých nejste ke druhým vlídni, příjemní? Jak se to projevuje?

2. Práce ve třídě

Následuje myšlenková bouře – brainstorming na téma: V jakých situacích urážím druhé a používám hrubá slova (doma, ve škole atd.). Učitel je v roli zapisovatele a všechny reakce dětí zapisuje na tabuli. Mluvit by měl v jednom okamžiku pouze jeden žák. Zveřejněné nápady by neměly být nikým komentovány ani hodnoceny. Delší vyjádření můžeme přeformulovat tak, aby bylo zřejmé, co chtělo dítě vyjádřit.

Poté necháme děti, aby vybraly ze seznamu situací tu, ve které slovně nejčastěji druhého urážejí. Každý žák se pokusí vymyslet několik variant, jak na danou situaci reagovat vhodným způsobem. Děti mohou napsat konkrétní věty, které by mohly v komunikaci použít. Děti rozdělíme do dvojic, ve kterých sevcí krátkou scénku, v níž zareagují správným způsobem. Jako návod mohou použít konkrétní věty, které si předem připravili. Vybrané dvojice sehraji scénku před třídou.

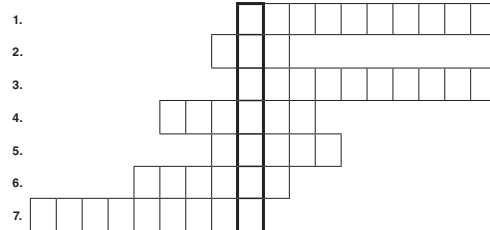
Náhled pracovního listu

Lekce 19

SLOVNÍ PŘESILOVKA

Doplň tajenku:

1. Komunikace beze slov
2. Opak pravdy
3. Pomáhat si při řešení úkolu
4. Emoce
5. Udělat něco ve prospěch druhého
6. Kouzelné slovo
7. Prominutí

Vlídité slovo nic .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hodnotová reflexe:

- V jaké situaci reaguješ podrážděně a používáš urážlivá slova?
- Jakou emoci v té chvíli prožíváš?
- Jak na tvoje slova (urážky) reagují druzí?
- Pomůže to v dané situaci vyřešit vzniklý problém?
- Má taková komunikace vliv na tvůj vztah (s kamarádem, spolužákem či jinou osobou) a proč?
- Jakou souvislost má dnešní věta z tajenky („Vlídne slovo nic nestojí.“) s tímto tématem?
- Je někdo, kdo by pro tebe mohl být vzorem a nenechá se vyprovokovat k hrubým reakcím?

3. Transfer do života

Každý se pokusí v situacích, ve kterých reaguje podrážděně a uráží druhé, použít vhodná a neurážlivá slova. V další hodině se děti zeptáme, zda se jim to v běžné komunikaci s lidmi dařilo nebo si alespoň v dané chvíli uvědomili, že nereagovali vhodným způsobem.

Hodnotová reflexe:

- V jakých situacích jsi reagoval podrážděně?
- Dařilo se ti druhé neurážet?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Vlídne slovo nic nestojí.

Známe se ?

CÍL:

Žák se učí vnímavosti ke druhému a hledá to, co má se spolužáky společného.

POMŮCKY:

Pracovní list ZNÁME SE?, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Děti sedí v kruhu, kde je o jednu židli méně. Aktivitu zahájíme např. otázkou: „Vymění si místo ti, kdo mají na sobě modré kalhoty.“ („Kdo se dnes těšil do školy? Kdo má rád jaro?“) Úkolem toho, kdo položil otázku, je sednout si na uvolněné místo. Ten, kdo zůstává v kruhu, klade další otázku. Po hře následuje krátká reflexe.

Hodnotová reflexe:

- *Postřehl/a jsi během hry, jak odpovídali na otázky tví spolužáci?*
- *Dozvěděl/a ses o nich něco nového?*
- *Jaké pocity máš teď?*
- *Změnila se tvoje nálada?*

2. Nácvik ve třídě

Dětem rozdáme pracovní list s dotazníkem. Děti si vyberou kamaráda do dvojice, popř. dvojice určí vyučující. Nad první sloupec děti napíší své jméno a nad druhý jméno kamaráda. Přečteme otázky, děti napíší do prvního sloupce odpověď za sebe a do druhého sloupce se pokusí odpovědět tak, jak by pravděpodobně odpověděl jejich kamarád z dvojice.

Dotazník:

1. Napiš jednu barvu:
2. Napiš jedno roční období:
3. Napiš jeden den v týdnu:
4. Napiš nejoblíbenější sport:
5. Napiš významnou osobnost:
6. Napiš jedno zvíře:
7. Napiš jednu květinu:
8. Napiš jednu hračku:
9. Napiš jeden školní předmět:
10. Napiš číslo:

Děti si ve dvojici odpovědi porovnají. Pokud se odpověď shoduje s odpovědí kamaráda, napíší si bod. Body v závěru sečtou. Na základě odpovědí z předchozí aktivity se dvojice dětí pokusí najít, co mají společného s ostatními dětmi ve třídě, co je spojuje (zájmy, jídlo, knihy, předmět).

Hodnotová reflexe:

- *Jakou odpověď sis byl/a jistý/á?*
- *Jaká odpověď tě naopak překvapila?*
- *Co ses o druhém dozvěděl/a?*
- *Měl dotazník vliv na rozhodování o tom, co máte společného s dětmi ve třídě?*

Náhled pracovního listu

Lekce
20

ZNÁME SE?

1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			

- *Myslíte, že jste se shodli s ostatními? A proč?*
- *V čem může být hledání společného (zájmů, knih apod.) s druhými lidmi prospěšné?*

Transfer do života

Vyber si mezi dětmi spolužáka (spolužačku), kterou moc dobře neznáš, a pokus se zjistit, co máte společného.

Hodnotová reflexe:

- *Co máš se spolužákem, kterého sis vybral/a, společného?*
- *Jaký význam má pro třídu hledání společného?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Hledej na druhém to, co nás spojuje.

Co by řekl/a

CÍL:

Žák se učí uvědomovat si své city a zcitlivění vedoucí k empatii.

POMŮCKY:

Nahrávka písničky „Semiška“ od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, **pracovní list CO BY ŘEKL/A**, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Ke zcitlivění si s dětmi zahrajeme hru „Kdybych byl“. Sedíme společně s dětmi v kruhu a vyzveme je, aby o sobě mluvily např. jako o dopravním prostředku, stromu, nástroji, ročním období, zvířeti apod. Kdybych mohl být, byl bych kytarou.

Hodnotová reflexe:

- Proč sis vybral/a takové přirovnání?
- Co jsi tím o sobě vyjádřil/a?
- Které přirovnání tě zaujalo?
- Čím bylo zajímavé?

2. Nácvik ve třídě

V další části hodiny dětem přehrajeme píseň od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře „Semiška“. Pokud nemáme píseň k dispozici, můžeme kousek textu z písně přečíst (viz pracovní list). Děti si podle vlastního výběru zvolí jeden předmět denní potřeby, který je zajímavý nebo jej mají rádi, a namalují jej do pracovního listu. Podobně jako o sobě mluvily, tak i o předmětu, který si vybraly, o sobě řekly, kdyby mohl mluvit. Děti rozdělíme do skupin, kde si své práce vzájemně přečtou.

Následuje hodnotová reflexe, v jejímž úvodu vždy jedno dítě za skupinu řekne, o čem ostatní ve skupině hovořili.

Hodnotová reflexe:

- Proč jste si zvolili zrovna tento předmět (věc)?
- Jaké pro vás bylo za předmět hovořit?
- V čem byl pro vás úkol nejtěžší a proč?
- Zvolil/a by sis po této aktivitě jinou věc? A proč?
- Jaké dovednosti jsi musel využít k tomu, abys byl schopen hovořit za vybranou věc?

3. Transfer do života

Za domácí úkol napiš krátké poděkování věci, která ti dobře posloužila.

Hodnotová reflexe:

- Jaké věci jsi poděkování napsal?
- Myslíš, že by ji to potěšilo a proč?

Náhled pracovního listu

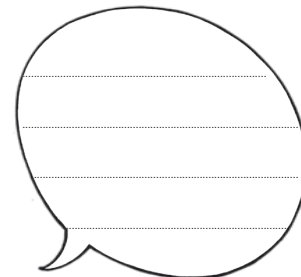
Lekce
21

CO BY ŘEKL/A?

Kdysi krásná, kdysi módní, kdysi nová
na smetišti polobotka semišová.
V útrokách té semišky
usadily se myšky
a ty myši v skryš slýcháš divná slova.
Kde je asi moje pravá kamarádka,
proč jsem sama na smetišti zvaném skládka.
Snad se na mě nehněvá,
že jsem na všechno levá,
levá bota, která vzala život zkrátka.

(Zdeněk Svěrák)

Vyber si oblíbený předmět denní potřeby, namaluj ho a napiš, co by řekl, kdyby uměl mluvit:

Děkuji,

Každý má svou hodnotu.

Ošklivé káčátko

CÍL:

Žák se učí vnímavosti k situaci druhých prostřednictvím příběhu.

POMŮCKY:

Pracovní list OŠKLIVÉ KÁČÁTKO A), B), C), obrázky zvířátek po trojicích v příloze k rozdání dětem, zvětšené nakopírované obrázky z pracovního listu na formát A4, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na hodinu si připravíme kartičky zvířátek z pracovního listu, vždy po třech od jednoho zvířátka (káčátko, husa, labuť...). Každé dítě dostane jednu kartičku, tak aby ji ostatní děti neviděly. Děti se volně pohybují po třídě. Mají za úkol neverbálně předvádět zvíře z kartičky, dokud nenajdou zbývající děti z trojice. Trojice dětí se posadí do kruhu. Poté, kdy všechny děti najdou své společníky ze skupiny, postupně se ostatním ze skupinky neverbálně představí. Ostatní děti hádají, o jaké zvíře jde.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro tebe jednoduché najít ostatní ze skupiny? Proč?
- Znáš pohádku, ve které vystupují předváděná zvířátka?

2. Návěst ve třídě

Dětem přečteme zkrácený příběh „Ošklivé káčátko“ od H. CH. Andersena:

Na jednom statku žila kachna, která netrpělivě čekala, kdy se z jejích vajíček vylíhnou malá káčátka.

Konečně začalo pukat jedno vajíčko po druhém. „Jak jsou roztomilá!“ radovala se matka kachna. Jen to největší vajíčko pořád nic. Kachna chodila, ťukala do něj, poslouchala, ale káčátko se na svět nechtělo. Šla kolem husy a povídá: „To je divné vajíčko, určitě se z něj nic dobrého nevylíhne.“ Kachna na řeči husy nedbala a vytrvale vajíčko zahřívala. Konečně prasklo i to poslední vajíčko, ale vyklubalo se z něj podivné káče – velké a šedé. „To je ale ošklivé,“ mračila se káčátka při pohledu na bratříčka. I ostatní ze dvora se mu posmívali, dobírali si ho a neřekli mu jinak než „ošklivé káčátko“. I přesto, že se matka káčátka stále zastávala, nepřestali si ho ostatní dobírat. Smutné káčátko se rozhodlo, že uteče. Šlo lesem, přes louky a pole, až došlo k rybníku, kde se ukrylo v rákosí. Kolem plavaly divoké kachny, a když spatřily malé šedivé káče, zavolaly na ně: „Tak ošklivé káčátko jsme ještě nikdy neviděly.“ Nešťastnému káčátku nezbylo nic, než se vydat na další cestu. Bloudilo několik dní a nocí, až se dostalo do polorozpadlé chaloupky, ve které žila stařena se svým kocourem a slepicí. Stará žena špatně viděla a myslela si, že se k nim zatoulala tučná kachna, která jí vyseď nějaká vejce. Ale káčátko žádné vejce nesneslo. Trápilo se a tesknilo po čerstvém vzduchu, slunci a vodě. Odešlo zpět k rybní-

Náhled pracovního listu

Lekce
22

A) OŠKLIVÉ KÁČÁTKO - OBRÁZKY

Poslechni si příběh a zamysli se, jak se v různých situacích káčátko cítilo.

Do rámečků napiš, jak by ses v jednotlivých situacích cítil/a ty?
Zažil/a jsi podobné pocity jako káčátko? V jakých situacích?

ku, kde plavalo a potápělo se. Jednoho podzimního dne uvidělo vzlétnout z křoviny hejno krásných, velkých ptáků s dlouhými štíhlými krky. Byly to labutě. „Škoda že nejsem jako oni,“ povzdechlo si káčátko. Labutě rozestřely svá dlouhá křídla a odlétly do teplých krajin. Od té chvíle však káčátko nemohlo na ty krásné ptáky zapomenout.

Přišla zima. Káčátko plavalo v chladné vodě, aby neumrzlo. S každým dnem se však otvor v rybníce zmenšoval a zmenšoval, až zamrzl úplně a nebohé káčátko zůstalo uvězněné v ledu. Časně zrána šel kolem sedlák, a když káčátko spatřil, rozbil led na kusy a promrzlé zvířátko donesl domů. V teple přišlo káčátko k sobě. A když si jej chtěly děti pohladit, káčátko dostalo strach, že mu chtějí ublížit, vzletlo a shodilo krajáč s mlékem. Selka celá bez sebe křičela a vyhnala je ven. Nešťastné káčátko vyletělo otevřenými dveřmi do mrazivé noci.

Během zimy prožilo jen utrpení a bídu. Prochladlé a hladové leželo v rákosí, když přišlo jaro. S jarem přilétly i labutě. Když je káčátko spatřilo, sebralo všechnu odvahu, vyletělo na vodu a zamířilo přímo k nim. Čekalo, že jej stejně jako předtím ostatní zvířata s výsměchem odmítnou. Místo urážek na něj začaly labutě volat: „Ty jsi hezký, přidej se k nám.“ Káčátko zahanbeně sklopilo hlavu. Nemohlo uvěřit svým očím. Místo šedého, ošklivého ptáka spatřilo v hladině odraz krásné, sněhobílé labutě. Jeho krásu mu teď mohli všichni závidět. Konečně bylo šťastné.“

Obrázky z pracovního listu (Ošklivé káčátko) máme zvětšené na A4. Každá skupinka (po třech dětech) dostane jeden obrázek z příběhu. Děti mají postupně popsat pocity, které káčátko prožívalo v konkrétní části příběhu (viz obrázek). Poté vyzveme děti, aby poskládaly příběh z obrázků. (Obrázky umístíme na tabuli nebo na zem do středu komunitního kruhu.) Dětem rozdáme pracovní list s obrázkovým příběhem. Děti do rámečků doplní, jak by se v jednotlivých situacích samy cítily. Pokud na tento úkol nebude dostatek času v hodině, mohou jej děti udělat za domácí úkol.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám pohádka líbila? Znali jste ji?
- Prožili jste podobné pocity jako káčátko? V jaké situaci?
- Znáte někoho z okolí, kdo by se mohl cítit podobně jako káčátko?
- Jak mohu takovému člověku pomoci? Co mohu udělat?

3. Transfer do života

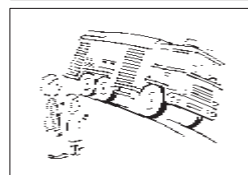
Děti do rámečků v pracovním listu doplní, jak by se v jednotlivých situacích samy cítily. Je v tvém okolí někdo, kdo se může cítit podobně jako káčátko? Jak mu můžeš pomoci?

Hodnotová reflexe:

- Našel jsi ve svém okolí někoho, kdo se může cítit jako káčátko? Jak bys ho povzbudil?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

I z ošklivého káčátka se může stát krásná labuť.

Druhého pochopím snáz, pokud prožiji něco podobného.

Příběhy, které nás spojují

CÍL:

Žáci se učí vzájemnému pochopení ve třídě na základě stejných prožitků.

POMŮCKY:

Pracovní list **PŘÍBĚHY, KTERÉ NÁS SPOJUJÍ**, pastelky, nůžky.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny namotivujeme děti vyprávěním o Indiánech, kteří si svou životní zkušenost předávali prostřednictvím příběhů. Při té příležitosti můžeme zopakovat pravidla práce v etické výchově (sedíme v kruhu – jsme si rovni, můžeme udržovat se všemi oční kontakt; kruh – symbol dokonalosti a jednoty, co se v kruhu řekne, v kruhu zůstává).

Hodnotová reflexe:

- Jaká jsou pravidla práce v hodinách etické výchovy?

2. Nácvik ve třídě

Děti si vybarví totémy na pracovním listu a vystříhnou je. Učitel má připraveny tři obrysy totemů. Každý z nich znázorňuje jeden příběh ze života současných dětí. Děti si příběh vyslechnou. Pokud někdo ze třídy prožil něco podobného, vstane a položí svůj totém na obrys velkého totemu. Po každém příběhu dostanou žáci prostor, aby se vyjádřili v krátké reflexi.

Kam zmizel můj mobil?

Konečně jsem se dočkal konce vyučování! Rychle zavírám učebnici češtiny a házím ji i se sešitem a pouzdrům do školního batohu. O přestávce jsem se s kamarády domluvil, že půjdeme po obědě na hřiště. Musím ale nejdřív zavolat tatkově, abych se zeptal, jestli můžu jít. Až mu řeknu, že jsem dostal z diktátu jedničku, určitě mě pustí, to vím jistě.

Sahám do kapsy, ale můj mobil tam není. Že bych ho schoval do tašky? Prohledávám přihrádky jednu po druhé, nejdřív pomalu, pak už rychle a znova a znova... Mobil nikde! Nakonec vyhazuju z aktovky úplně všechno, ale marně, nemůžu ho najít. Že bych ho ztratil? Asi jsem si ho ráno dal do kapsy...

Ne, počkat, dával jsem ho do batohu, to by se mi musel rozepnout zip. Nebo že by ho někdo ukradl...? Jisté je jedno – nemám ho...

Hodnotová reflexe:

- V čem byl tvůj zážitek stejný a v čem se lišil?
- Jak ses v té chvíli cítil/a?
- Co nebo kdo ti pomohl a jak?
- Řešil/a bys to s odstupem času jinak?

Náhled pracovního listu

Lekce
24

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 3. ročník ZŠ ■ Téma 4: Empatie

PŘÍBĚHY, KTERÉ NÁS SPOJUJÍ

Vymaluj a vystříhni svůj totém.

Namaluj obrázek k příběhu, který jsi sám zažil.

Po nemoci ve škole

„Ahoj Aničko, tak co, už jsi zdravá?“ zeptala se mě moje kamarádka Lucka, když jsme se potkaly v šatně. Dva týdny jsem totiž ležela doma s angínou.

„Už jo, paní doktorka říkala, že do školy můžu, jenom nesmím cvičit,“ odpověděla jsem.

Do školy jsem se opravdu těšila, protože mi doma bylo smutno po kamarádech. Potíž byla v tom, že za dva týdny se udála spousta věcí a moji spolužáci toho stihli probrat tolik, že jsem už po první hodině měla pocit, jako bych chyběla snad rok. Ostatní se o přestávce smějí a povídají si o tom, co se dělo, když jsem ve škole nebyla, a já sedím a v hlavě mám spoustu nepříjemných obav. Je toho opravdu tak strašně moc... Jak to všechno doženu? Co když to dělení nikdy nepochopím? No, budu si muset nějak poradit...

Hodnotová reflexe:

- *V čem byl tvůj zážitek stejný a v čem se lišil?*
- *Jak ses v té chvíli cítil/a ty?*
- *Co nebo kdo ti pomohl a jak?*
- *Řešil/a bys to s odstupem času jinak?*

Hádka kamarádů

Byla přestávka a já jsem zrovna svačil, když se na mě najednou otočil Honza, kamarád z lavice přede mnou. „Poslyš, neviděl jsi můj sešit do matematiky?“ „Ne, neviděl,“ odpověděl jsem. „Proč, ztratil se ti?“ „No asi jo, nemůžu ho nikde najít... Počkat, už vím! Včera jsem ho asi půjčil Martinovi, aby si dopsal to, na co chyběl.“ (Martin byl Honzův soused v lavici. My tři jsme se spolu vždycky kamarádili.) „Myslíš?“ zapochyboval jsem, „Martin si půjčoval sešit ode mě a ráno mi ho vrátil.“

„Tak si asi půjčil dva,“ trval na svém Honza. Já jsem ale měl spíš podezření, že ho sám někde zapomněl nebo ztratil. Martin se byl o přestávce projít na chodbě a teď se vrátil. Honza se ho hned ptal na svůj sešit, ale stejně jako já mu Martin tvrdil, že ho neviděl. Jenomže Honza si to nechtěl dát rozmluvit, a tak se kluci najednou začali hádat a hádka se rychle zhoršovala, takže to vypadalo, že se snad poperou. „Tak dost!“ řekl jsem jim rázně. „Honzo, myslím, že Martin si ten sešit fakt nepůjčil, takže bys mu neměl nadávat. Není to od tebe moc fér.“ „Díky, to si taky myslím,“ řekl Martin ukřivděně. Ale Honza se urazil. Vrhel na mě zamračený pohled a do konce dne už se mnou nepromluvil.

Tak teď nevím. Myslím, že jsem se zachoval správně, když jsem se Martina zastal, ale Honza je taky můj kamarád.

Hodnotová reflexe:

- *Jaký význam mají a měly příběhy, které si Indiáni (lidé) vyprávěli?*
- *Je potřeba všechno zažít? A proč?*
- *Jaký význam má, že zažiješ podobnou situaci jako tvůj kamarád, spolužák?*
- *Pomohla ti vlastní zkušenost v řešení nějakého problému (situace) a jak?*
- *Jaký rozdíl je v tom, když nějakou situaci zažiješ stejně jako druhý a když ti podobná zkušenost chybí?*
- *V čem byl tvůj zážitek stejný a v čem se lišil?*
- *Jak ses v té chvíli cítil/a ty?*
- *Co nebo kdo ti pomohl a jak?*
- *Řešil/a bys to s odstupem času jinak?*

3. Transfer do života

Za domácí úkol do pracovního listu nakresli situaci, kterou podle tebe zažili tvoji spolužáci. V další hodině se k úkolu vrátíme.

Hodnotová reflexe:

- *Jakou situaci sis vybral/a? Kdo další se ocítl v podobné situaci?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Snažme se pochopit druhé a jejich jednání.

Jinýma očima

CÍL:

Žák se učí nahlížet na věci z různých úhlů pohledu a učí se pochopit rodiče, sourozence a další členy rodiny.

POMŮCKY:

Pracovní list JINÝMA OČIMA, uhel nebo obyčejná tužka.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Děti se v úvodu hodiny zamyslí nad tím, co mají společného s dalším členem rodiny, např. maminkou, tatínkem, bratrem. Může to být např. podoba, záliba, vlastnost. Poté každý v kruhu řekne: S maminkou máme rády vanilkovou zmrzlinu, další dítě – s tatínkem máme stejné držení těla atd.

Hodnotová reflexe:

- Byl to pro tebe lehký, anebo těžký úkol? A proč?
- Zaujalo tě, co řekl tvůj spolužák, spolužačka?
- Je pro tebe důležité, že máte jako rodina něco společného? Proč?

2. Nácvik ve třídě

Dětem rozdáme **pracovní list JINÝMA OČIMA**. Do středu komunitního kruhu umístíme malý stolek nebo lavici, na které je posazený větší plyšák, tak aby byl ze všech stran dobře viditelný. Děti dostanou do ruky uhel nebo obyčejnou tužku a pokusí se plyšáka namalovat. Po několika minutách je vyzveme, aby se posunuly o čtyři místa doprava, znovu se posadily a začaly malovat objekt na lavici, tentokrát z jiného úhlu pohledu. Když vidíme, že děti dokončují, znovu je požádáme, aby se posunuly o čtyři místa vpravo. Děti malují do stejného obrázku a pokusí se zachytit předmět z jiného úhlu pohledu. Takto situaci zopakujeme celkem čtyřikrát. Děti zase do stejného obrázku namalují, jak předmět vidí.

Hodnotová reflexe:

- Jak ses při aktivitě cítil/a?
- Jaké jsi prožíval/a pocity ve chvíli, kdy jsi měl/a znovu malovat do obrázku?
- Proč jsme tuto hru hráli?
- Setkal/a ses se situací, ve které měl někdo jiný názor než ty?
- Co je v takové chvíli důležité udělat, aby nedošlo ke konfliktu?

3. Transfer do života

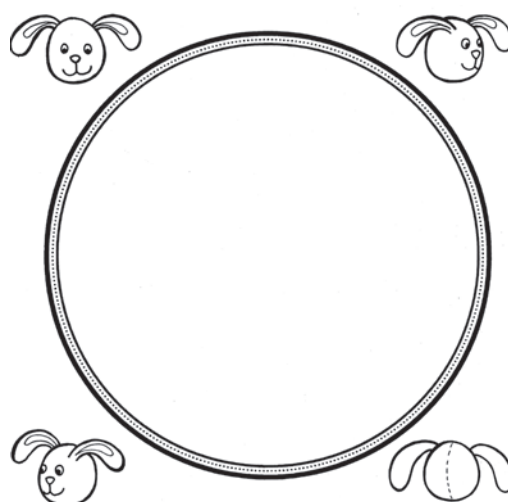
Zamysli se nad nějakou situací v rodině, na kterou máte rozdílný náhled (učení, pomoc apod.) Napiš, jak daný problém vidí maminka, tatínek nebo sourozenec. V další hodině se k úkolu vrátíme.

Náhled pracovního listu

Lekce
25

JINÝMA OČIMA...

Problém:

Maminka

Tatínek

Sourozenec

Hodnotová reflexe:

- S kým z rodiny se nejvíce rozcházíš a v jaké situaci?
- Vidiš i ty nějaký posun k tomu, abys porozuměl svým blízkým?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Jednu a tu samou věc může každý vnímat jinak. Pokus se vidět ji očima druhého.

Dvě tváře

CÍL:

Žák si uvědomuje, co působí radost a smutek jemu a lidem v jeho blízkosti.

POMŮCKY:

Pracovní list **DVĚ TVÁŘE**, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny si s dětmi zahrajeme hru na protiklady. Děti si najdou v prostoru místo, kde se mohou volně pohybovat. Vždy, když řekneme slovo, děti se pokusí svým tělem o jeho pantomimické ztvárnění.

Protikladná slova: ano/ne
zmrznout/roztát
rovný/kulatý
malý/velký
dlouhý/krátký
sedět/stát
smutný/veselý

Hodnotová reflexe:

- Co je to protiklad?
- Znáš jiné protiklady?
- Proč používáme protiklady?
- Jaký protiklad bylo těžké ukázat?
- Kterým protikladem jste vyjadřovali emoci (pocit)?

2. Návěst ve třídě

V další části hodiny děti samostatně pracují s pracovním listem „Dvě tváře“. Učitel může pro lepší orientaci nakreslit tvář na tabuli. Jedna polovina tváře je smutná a druhá veselá. Zeptáme se dětí: „Která polovina tváře vyjadřuje radost a která smutek? Tvář je rozdělena na čtyři části. Do horní části napiš, z čeho mají radost lidé ve tvém okolí (rodiče, sourozenci, kamarádi), a do dolní části napiš, z čeho máš radost ty. Do druhé poloviny tváře (smutné) napiš, z čeho jsou naopak tvojí blízcí (rodiče, sourozenci, kamarádi) smutní a co způsobí, že jsi smutný ty. Po dokončení děti rozdělíme do skupin, ve kterých si přečtou, co napsaly. Jeden ze skupiny (mluvčí) seznámí ostatní ve třídě s tím, co děti ve skupině do pracovních listů napsaly.

Hodnotová reflexe:

- Co bylo snazší – psát o sobě, nebo o druhých? A proč?
- Který pocit převažuje u tebe a u druhých a proč?
- Je u druhých snazší rozpoznat radost, nebo smutek?
- Máš nějaký recept, jak udělat druhému radost?

Náhled pracovního listu

Lekce
26

DVĚ TVÁŘE

3. Transfer do života

Pokus se udělat radost někomu z tvých blízkých.

Hodnotová reflexe:

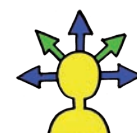
- *Komu se ti podařilo udělat radost? Bylo to snadné a proč?*
- *Jak projevoval svou radost?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Udělej sebe šťastného tím, že budeš rozdávat radost druhým.

Varianty:

Děti si mohou vybrat jen jednu osobu (kamaráda, maminku, tatínka, spolužáka, učitele atd.), u které budou odpovídat na otázky k pracovnímu listu.

Lekce
27

Proč jsi smutný?

CÍL:

Žák se učí zmírňovat prožívání smutku u druhých.

POMŮCKY:

Pracovní list **PROČ JSI SMUTNÝ?**, pastelky, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny se děti zeptáme, jak se cítí, jakou mají v daném okamžiku náladu. K tomu nám poslouží hra Barometr nálady. Děti si vyberou gesto: palec nahoru – pokud se cítí dobře, mají dobrou náladu, palec uprostřed – pro vyjádření neutrálních pocitů, a pokud mají náladu negativní a necítí se dobře, dají palec dolů. Ke svému jménu připojí jedno z výše jmenovaných gest. Např. Katka (ukáže palec nahoru) se cítí dobře, protože dostala dobrou známku, apod.

Hodnotová reflexe:

- Jaký je rozdíl mezi náladou a pocitem (citem)?

2. Nácvik ve třídě

Dětem rozdáme **pracovní list „Proč jsi smutný?“**. V prvním okénku komiksu je nakresleno smutné dítě. Děti mají za úkol vymyslet důvod jeho smutku a do bubliny napsat, o čem dítě přemýšlí. Pokud si děti nevědí rady, můžeme jim pomoci a připomenout situace, ve kterých se možná ocitly, např.: Dostal jsem špatnou známku. Ztratil jsem klíče od domu. Umřel mi křeček... apod. Ve druhém okénku přichází k dítěti kamarád (ty). Jak bys zareagoval? Co řekneš kamarádovi, který je smutný? Vyzveme děti, aby doplnili do bublin, jak by rozhovor mezi dětmi mohl probíhat. Co by řekly smutnému kamarádovi, aby zmírnil jeho smutek a vyjádřili pochopení se situací, jež je pro kamaráda bolestná. Poté rozdělíme děti do dvojic, ve kterých si dialogy vzájemně přečtou, vyberou jeden z nich a připraví si scénku, v níž předvedou rozhovor, který si připravily. Děti se vrátí do komunitního kruhu. Vyzveme je, aby některé dvojice připravené scénky zahrály.

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti dařilo vcítit se do role smutného dítěte?
- Jaké důvody, proč je dítě smutné, vás napadly?
- Prožil/a jsi něco podobného? Kdy?
- Která role ti byla bližší – role smutného dítěte nebo kamaráda? A proč?
- Snažíš se v takové situaci druhému náladu zlepšit? A jak?
- Co pomůže tobě, když jsi smutný?

3. Transfer do života

Všiměj si, jak se cítí lidé ve tvém okolí (rodiče, sourozenci, kamarádi, spolužáci). Pokud bude někdo z nich smutný, pokus se pocít jeho smutku zmírnit.

Náhled pracovního listu

Lekce
27

PROČ JSI SMUTNÝ?

Doplň do bublin rozhovor mezi dětmi.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se ti někoho potěšit?*
- *Máš nějakou radu, jak druhého ve smutku potěšit?*

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Ve chvíli, kdy nás něco trápí, jsme rádi, když je nablízku někdo, kdo nám rozumí.

V mé blízkosti

CÍL:

Žák si uvědomuje, jaký význam má blízký člověk pro jednotlivce.

POMŮCKY:

Pracovní list V MÉ BLÍZKOSTI, psací potřeby, nůžky, lepidlo.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hodinu zahájíme v komunitním kruhu. Abychom děti naladili na téma hodiny, požádáme děti, aby se zamyslely nad tím, co mají společného s některým ze spolužáků ve třídě. Postupně každé dítě formuluje větu: „Já (jméno dítěte které hovoří) rád/a (činnost) stejně jako (jméno/jména dítěte/děti ze třídy). Např. Já, Karel, rád lyžuji stejně jako Bára a David. Poté následuje krátká reflexe.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro tebe jednoduché vyjádřit, co máš s druhými společného?
- Jaký jsi měl pocit, když o tobě někdo mluvil?
- Ty sám bys o sobě řekl/a něco jiného?
- Kdo z blízkých lidí tě zná nejlépe?

2. Návěst ve třídě

Dětem rozdáme **pracovní list V MÉ BLÍZKOSTI**. Z blízkých lidí (maminka, tatínek, babička, děda, bratr, sestra, učitel/ka, trenér, vedoucí oddílu, kamarád, spolužák, teta, strýc apod.) si vyberou pro ně ty nejvýznamnější a do pěti prázdných koleček doplní jejich jména. Do kolečka ve středu pracovního listu napíše každé dítě své jméno. Kolečka se jmény blízkých vystřihnou a nalepí na pracovní list podle toho, jak blízcí jim lidé jsou. Nejblíže toho, kdo je jim nejblíže, kdo je pro ně nejdůležitější a koho mají nejraději. Do větší vzdálenosti nalepí lidi, kteří jim jsou méně blízcí.

Poté rozdělíme děti do menších skupin, popř. do dvojic. Ve dvojici si děti vzájemně řeknou, jaké lidi si vybraly a jaký pro ně mají v životě význam.

Hodnotová reflexe:

- Bylo pro tebe jednoduché vybrat pět blízkých lidí? Proč?
- Kdybys mohl, připsal bys do svého pracovního listu další osoby a proč?
- Co mohou lidi, kteří jsou ti vzdáleni, udělat pro to, aby ti byli blíží?
- Co pro to můžeš udělat ty?

3. Transfer do života

Vyber jednoho z blízkých lidí a najdi způsob, jak mu vyjádřit, že ho máš rád a jsi vděčný za jeho blízkost.

Hodnotová reflexe:

- Koho z blízkých lidí jsi vybral/a?
- Jak jsi mu vyjádřil/a, že ho máš rád/a a svou vděčnost za to, že je ti nablízku?
- Jaký jsi z toho měl/a pocit?

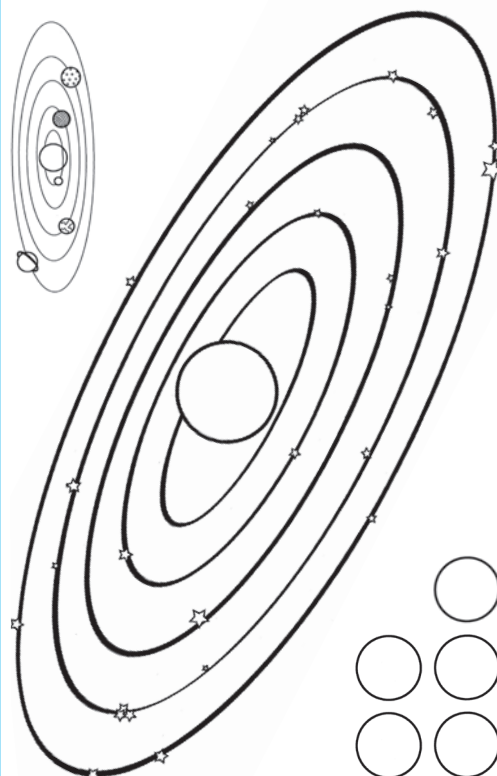
Náhled pracovního listu

Lekce
28

V MÉ BLÍZKOSTI

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 3. ročník ZŠ ■ Téma 5: Prosociální chování

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Říkej lidem, které máš rád, stále znova, že je máš rád. Lidská láska žije z laskavých slov.

Poznámky:

Inzerát

CÍL:

Žák se seznamuje se základy kamarádství a dokáže vyjádřit, jaké vlastnosti má kamarád.

POMŮCKY:

Pracovní list INZERÁT, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na úvod si děti zahrají hru „Vstáváme společně“. Dvojice dětí se postaví zády těsně k sobě a snaží se společně pomalu si sednout na zem a zase vstát. Děti se musí o sebe vzájemně zády opřít, aby měly dostatečnou podporu úspěšně úkol splnit. Vstát a sednout si vyzkoušejí s několika dětmi.

Hodnotová reflexe:

- S kým se ti dařilo společně vstávání nejlépe?
- Dal/a bys druhým recept, jak úkol nejlépe vyřešit?

(Je potřeba se o druhého opřít a mít v něj důvěru stejně jako v kamarádství.)

2. Nácvik ve třídě

Dětem přečteme úryvek z knihy M. Drijverové „Domov pro Marťany“. Rozdělíme děti do skupin, ve kterých mají za úkol popsat, co všechno spolu mohou kamarádi dělat, jak by se k sobě měli chovat a co očekávají od kamarádství. Jako pomoc jim poslouží text a obrázky v pracovním listu. Požádáme děti, aby si ve skupině vybraly mluvčího, který jejich práci před ostatními zhodnotí.

Hodnotová reflexe:

- Podle čeho si vybíráš kamarády?
- Co očekáváš od svého kamaráda? Jaký by měl být?
- Kde všude se můžeš skamarádit?
- Jaké je pro tebe navázat kamarádství v novém prostředí?
- Poznáš na první pohled dobrého kamaráda?

3. Transfer do života

Za domácí úkol napiš krátký inzerát na dobrého kamaráda. Učitel může na ukázkou vybrat pár inzerátů z tisku a přečíst je dětem.

Hodnotová reflexe:

- Co jsi napsal do svého inzerátu?
- Objevily se ve tvém inzerátu vlastnosti, které by měl tvůj kamarád mít, a jaké to jsou?

4. Závěrečné zevšeobecnění
lekce

Když se nám podaří najít dobrého kamaráda, může nás jeho přátelství provázet celý život.

Náhled pracovního listu

Lekce
29

A) INZERÁT

Přečti si příběh z druhé strany pracovního listu.

Napiš, jaké vlastnosti by měl mít dobrý kamarád, kamarádka.

Jak se k sobě chovají děti na obrázcích?

Napiš inzerát na dobrého kamaráda:

Úryvek z knihy:

„Na, tohle je pro tebe...“ A z druhé kapsy vytáhla malého bílého medvídka.

„A ještě tu mám kámen. Vzácněj asi nebude, ale když je sbíráš... Tatry jsou nakonec velehory, že jo.“

Jana si sundala bundu a přezula se, a pak si prohlížela suché květiny, které jsme s maminkou rozvěsily po stěnách chodby.

„Tak pojď dál,“ řekla jsem.

„Jéé, ty máš krásnej pokojíček!“ vykřikla Jana. „A tohle je ten stav, jak jsi mi o něm psala? Ten bych chtěla taky. Můžu si to zkusit?“

Ukázala jsem Janě, jak se navléká vlna do osnovy, a načala jsem jí indiánskou čelenku. Vybrala si na ni modrou, žlutou a bílou barvu, a to bude myslím moc hezké. Chvíli jsme střídavě tkaly, ale pak jsme si řekly, že čelenku doděláme příště, až zase Jana přijde. Abychom měly čas taky na něco jiného.

Jana si prohlédla moji sbírku kamenů (přidala jsem tam ten kamínek od ní) i sbírku známek. Ukázalo se, že ona taky sbírá známky! Budeme si je vyměňovat. Pak jsme hrály ELEKTROTEST (prohrala jsem, ale to nevadí) a dávaly dohromady padesát dílků za skládačky Indiáni – to je moje nejmilejší.

Maminka nám nechala v kuchyni bábovku a kakao, takže jsme si povídaly při svačině. Teď už vím o Janě skoro všechno! Bydlí dost daleko od nás, v činžáku, ale má taky svůj pokoj. Kromě známek sbírá ještě dopisní papíry a obrázky. Sourozence nemá a dost jí to mrzí.

Čas strašně utíkal a venku se setmělo. „Budu muset jít!“ Propána, ono už bylo šest hodin! A docela jsme zapomněly na sešity! Honem jsem Janě dala matematiku a češtinu, ty jsou nejdůležitější.

(Martina Drijverová, Domov pro Marťany)

Kamarádství

CÍL:

Žák si uvědomuje význam kamarádství.

POMŮCKY:

Audio nahrávka „Malý princ“, pracovní list **SETKÁNÍ S LIŠKOU**, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Každému žákovi rozdáme lístek papíru. Dítě na papír napíše vlastnost nebo dovednost, kterou má (Např.: Rád pomáhám ostatním. Mám dobrý postřeh. apod.) Děti lístečky s napsanými vlastnostmi (dovednostmi) vloží do neprůhledného sáčku. Učitel postupně ze sáčku lístečky vytahuje a čte je před třídou. Vždy, když lístek přečte, přihlásí se ty děti, které si myslí, že mají přečtenou vlastnost nebo dovednost. Učitel může vyzvat děti, aby ze třídy vybraly toho spolužáka, o kterém si myslí, že přečtenou vlastnost (dovednost) má a sám se nepřihlásil.

Hodnotová reflexe:

- Měl/a jsi se spolužáky něco společného a co?
- Může být některá vlastnost vnímána i negativně? V jakém kontextu?
- Jakou vlastnost nebo dovednost máš společnou se svým kamarádem?

2. Nácvik ve třídě

Dětem pustíme část audio nahrávky „Malý princ“ (Antoine de Saint-Exupéry). V případě, že nemáme nahrávku k dispozici, můžeme použít část textu (viz pracovní list **SETKÁNÍ S LIŠKOU**), který žákům přečte učitel. Děti budou mít k dispozici pracovní list s textem, aby si jej mohly samy v tichosti přečíst znovu, zamyslet se nad ním a připravit si odpovědi do pracovního listu část A. Poté můžeme děti rozdělit do dvojic nebo malých skupin, kde se každý k otázkám z pracovního listu vyjádří. Na skupinovou práci naváže hodnotová reflexe.

Hodnotová reflexe:

- Co znamená „někoho si ochočit“?
- Poradil/a bys malému princovi, co udělat, aby si získal přátele?
- Jaký význam mají přátelé, kamarádi pro tebe?
- Mohou být dobrá i špatná přátelství?
- Jaký je mezi nimi rozdíl? Uveď příklad.

3. Transfer do života

Za domácí úkol se děti zamyslí nad svými kamarády, jednoho vyberou a napíší, proč s ním kamarádí.

Hodnotová reflexe:

- Čeho si na svém kamarádovi nejvíc ceníš?
- Co můžeš svému kamarádovi nabídnout ty?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Dobrý přítel se nedá koupit.

Náhled pracovního listu

Lekce
30

A) SETKÁNÍ S LIŠKOU

- O čem si povídal malý princ s liškou?

- Co znamená slovo ochočit si?

- Doplň větu z textu: přátelé nejsou na

Jak větě rozumíš?

- Co můžeš udělat proto, aby sis získal/a kamaráda?

- Napiš jméno svého kamaráda a proč s ním kamarádíš.

Úryvek z knihy:

„Můj život je jednotvárný. Honím slepice a lidé honí mne. Všechny slepice jsou si navzájem podobné a také lidé jsou si podobní. Trochu se proto nudím. Ale když si mne ochočíš, bude můj život jakoby prozářen sluncem. Poznám zvuk kroků, který bude jiný než všechny ostatní. Ostatní kroky mě zahánějí pod zem. Ale tvůj krok mě jako hudba vyláká z doupěte. A pak, podívej se! Vidíš táhleta obilná pole? Nejím chléb. Obilí je pro mne zbytečné. Obilná pole mi nic nepřipomínají. A to je smutné. Ale ty máš zlaté vlasy. Bude to opravdu nádherné, až si mne ochočíš. Zlaté obilí mi tě bude připomínat. A já budu milovat šumění větru v obilí...“ Liška umlkla a dlouho se dívala na malého prince.

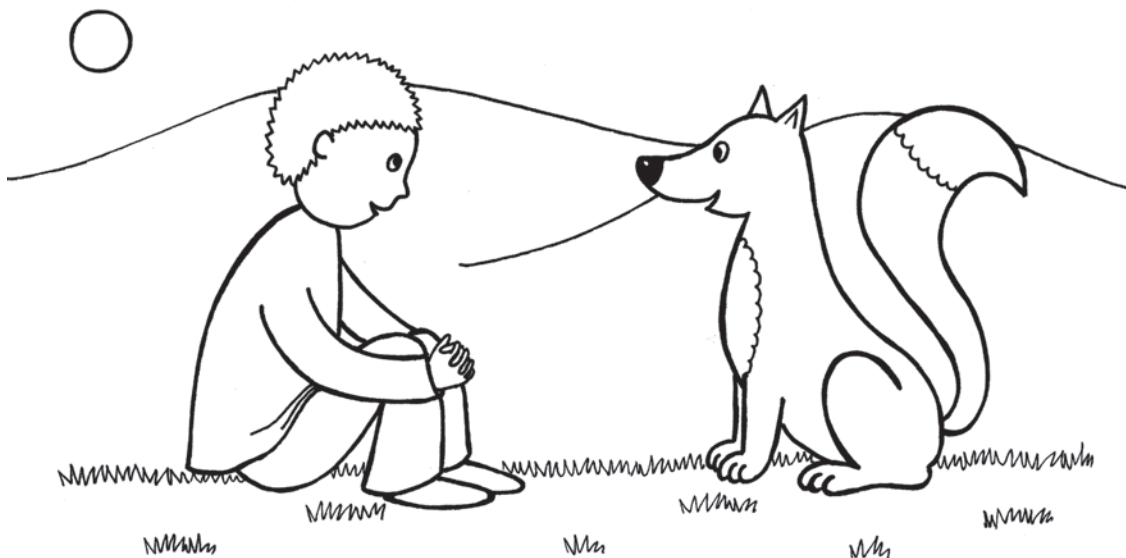
„Ochoč si mě, prosím!“ řekla.

„Velmi rád,“ odvětil malý princ, „ale nemám moc času. Musím objevit přátele a poznat spoustu věcí.“

„Známe jen ty věci, které si ochočíme,“ řekla liška. „Lidé už nemají čas, aby něco poznávali. Kupují u obchodníků věci úplně hotové. Ale poněvadž přátelé nejsou na prodej, nemají přátel. Chceš-li přítele, ochoč si mě!“

„Co mám dělat?“ zeptal se malý princ.

(Antoine de Saint-Exupéry, Malý princ)

Strom se pozná po ovoci

CÍL:

Žák si uvědomuje, jaké vlastnosti by měl mít dobrý kamarád a podle čeho dobrého kamaráda poznáme.

POMŮCKY:

Nůžky, lepidlo, **pracovní list STROM SE POZNÁ PO OVOCI**, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na tabuli napíšeme přísloví „*Strom se pozná po ovoci*“. Necháme dětem chvíli na zamyšlení a pokusíme se společně s nimi o jeho vysvětlení.

Hodnotová reflexe:

- Jak rozumíš přísloví?

Výklad přísloví: Dobří lidé dělají dobré věci a špatní lidé provádějí špatnosti. Podle toho, co kdo dělá, se nejlépe pozná, jaký je.

2. Práce ve třídě

Ve druhé části hodiny vyzveme děti, aby se zamyslely na otázkami: Podle čeho se pozná dobrý kamarád? Jaké by měl mít vlastnosti? Použijeme metody brainstormingu (bouře nápadů). Všechny odpovědi dětí zaznamenáváme na tabuli. Ve chvíli, kdy se žáci přestanou aktivně zapojovat, bouři nápadů ukončíme. Všechny myšlenky můžeme znovu přečíst. Vyzveme děti, aby vybraly důležité vlastnosti dobrého kamaráda. Dětem rozdáme pracovní list s obrázkem stromu. V jablkách pod stromem jsou napsány vlastnosti, které by měly patřit k podmínkám kamarádství (jako zralá jablka – zralé kamarádství). Některé z nich se mohou objevit i na tabuli. Vysvětlíme dětem význam těchto vlastností (porozumění, pomoc, upřímnost, zodpovědnost, věrnost) a objasníme společně s dětmi, jakou mají spojitost s kamarádstvím.

Děti si vyberou jednoho kamaráda, na linku napíšou jeho jméno a do prázdných jableček napíšou, jaké má vlastnosti (pomůže jim výčet na tabuli).

Hodnotová reflexe:

- Bylo snadné vybrat si kamaráda a napsat jeho vlastnosti?
- Uvědomili jste si při aktivitě něco nového?
- Jakou vlastnost si na svém kamarádovi nejvíce ceníš?
- Co myslíš, jakou vlastnost si cení kamarád na tobě?

V závěru hodiny můžeme dětem přečíst příběh Dva přátelé.

Ten starší se jmenoval Frank a bylo mu dvacet. Ten mladší byl Ted a nebylo mu ještě osmnáct. Byli stále spolu, kamarádili se už od prvních školních let. Společně se rozhodli, že se nechají povolat na vojnu. Když odjížděli, slíbili rodičům, že se budou starat jeden o druhého. Měli štěstí, dostali se do stejného oddílu.

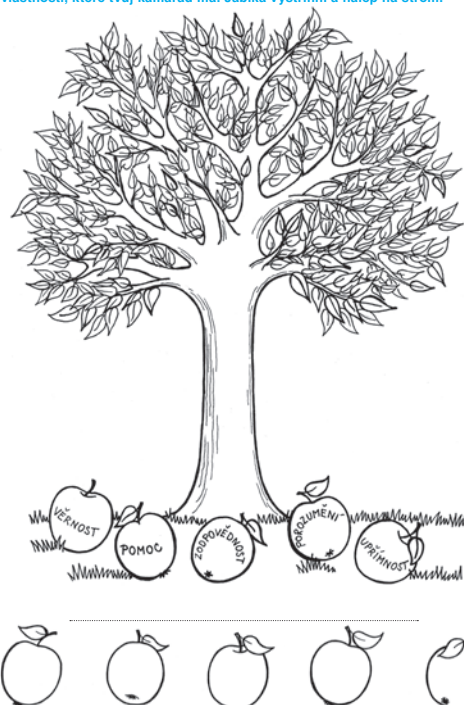
Náhled pracovního listu

Lekce
31

STROM SE POZNÁ PO OVOCI

Vysvětlí význam přísloví: „Strom se pozná po ovoci.“

Jaký význam mají tato slova a jak tyto vlastnosti souvisí s kamarádstvím? Na linku napíš jméno kamaráda/kamarádky a do prázdných jableček doplň vlastnosti, které tvůj kamarád má. Jablka vystříhni a nalep na strom.

Ten oddíl byl poslán do války. Válka zuřila v písečných vlnách pouště a byla strašlivá. Jednou večer přišel rozkaz proniknout na nepřátelské území. Vojáci postupovali celou noc pekelným ohněm střelby. Ráno se oddíl shromáždil v malé vesničce. Ted tam však nebyl. Frank ho všude hledal, mezi raněnými i mezi mrtvými. Našel jeho jméno na seznamu ztracených. Ohlásil se u velitele. „Žádám vás o dovolení, abych mohl přivést svého přítele,“ hlásil. „Je to příliš nebezpečné,“ odpověděl mu velitel. „Ztratil jsem už tvého přítele. Ztratil bych i tebe. Tam venku tě zastřelí.“ Frank přesto odešel. Po několika hodinách svého přítele našel. Ted byl smrtelně raněný a svému zranění podlehl. Frank si ho naložil na záda a obrátil se s ním k návratu. Ale jedna střela ho zasáhla. Podařilo se mu z posledních sil dostat do tábora. „Stálo to za to, položit život za mrtvého?“ křičel na něj velitel. „Ano,“ zašeptal Frank, „protože dřív, než Ted zemřel, řekl mi: Franku, věděl jsem, že přijdeš.“ (Bruno Ferrero, Příběhy pro potěchu duše. Portál 1996.)

3. Transfer do života

Děti mohou dokončit strom za domácí úkol. Hotový strom mohou dát kamarádovi a poděkovat mu.

Hodnotová reflexe

- *Pokud ses rozhodl darovat strom svému kamarádovi, jak na tvůj dárek reagoval?*
- *Jak jinak můžeš dát svému kamarádovi najevo, že si jeho kamarádství ceníš?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Říká se, že teprve v nouzi poznáš přítele.

Na co se mohou žáci ptát:

Porozumění – pochopení pro druhého.

Upřímnost – otevřenost, srdečnost.

Zodpovědnost – mohu se na druhého spolehnout.

Věrnost – dlouhodobá pevnost a spolehlivost nějakého vztahu (oddanost, loajalita).

Co mohu udělat pro druhé?

CÍL:

Žák se učí, jakým způsobem lze vyjádřit zájem o prožívání a chování druhého.

POMŮCKY:

Psací potřeby, **pracovní list CO MOHU UDĚLAT PRO DRUHÉ?**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Děti se pohybují libovolně po třídě, každé dítě vydává nějaký zvuk (broukání, hučení, bzučení, švelevení apod.). Po celou dobu hry mají děti zavřené oči. Žáci vydávají zvuky jemně a citlivě, tak aby dokázaly vnímat zvuky spolužáků. V libovolném okamžiku se dítě může rozhodnout, že změní zvuk a přidá se k jinému spolužákovi. Postupně se vytvoří dvě nebo tři skupinky, které vydávají stejný zvuk. V té chvíli hru ukončíme.

Hodnotová reflexe:

- Bylo těžké rozhodnout se změnit zvuk? Co tě k tomu přimělo?
- Jak jsi prožíval/a to, že patříš do nějaké skupiny?

2. Nácvik ve třídě

Děti jsou součástí skupiny ve škole, v kroužku, doma. Ony samy každodenně přispívají k atmosféře ve skupině. Rozdáme jim **pracovní list CO MOHU UDĚLAT PRO DRUHÉ?** Děti se zamyslí nad obrázky a pokusí se říci, co jednotlivé obrázky charakterizují (pomohu druhému, naslouchám mu, půjčím něco, rozdělím se, pochválím někoho, vysvětlím něco atd.). Poté je rozdělíme do skupin. Každá skupina si vybere jednu situaci z obrázku a vyjádří ji dramatizací (sehraje scénku). Skupiny postupně předvedou scénky ostatním ve třídě. Děti se pokusí rozhodnout, o jakou situaci šlo.

Hodnotová reflexe:

- Co dalšího můžeš pro druhé udělat?
- Kdy jsi naposledy udělal/a něco pro druhého člověka?
- Jaký jsi měl/a pocit?
- Všiml/a sis, že někdo udělal něco dobrého pro tebe? Jak jsi zareagoval/a?

3. Transfer do života

Děti se pokusí během týdne udělat konkrétní čin pro druhého doma nebo ve škole.

Hodnotová reflexe:

- Co dobrého jsi pro druhého udělal/a?
- Jaký význam má „dělat dobré“ pro tebe a pro druhé?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Skrze dobré skutky, které vykonáme pro druhé, se stáváme lepšími lidmi.

Náhled pracovního listu

Lekce
32

CO MOHU UDĚLAT PRO DRUHÉ?

Napiš, co dalšího můžeš udělat pro druhé (doma, ve škole):

Poznámky:

This image shows a full page of yellow paper with horizontal dotted lines, typical of primary school writing paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

Moje třída, moje rodina

CÍL:

Žák si uvědomuje, jaký význam má vyjadřování zájmu o druhého pro mezilidské vztahy.

POMŮCKY:

Pracovní list **MOJE ŠKOLA, MOJE RODINA**, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

V úvodu hodiny děti rozdělíme do dvojic, popř. do trojic. Úkolem každé skupiny je pantomimicky vyjádřit jednu ze situací: mytí nádobí, pomoc s nákupem, otevření dveří druhému, pomoc při oblékání kabátu, půjčit druhému něco, rozdělit se o svačinu apod. Lístečky s činnostmi má učitel předem připravené podle počtu dětí ve třídě. Děti mohou samy vymyslet situaci, při které dělají něco dobrého pro druhého. Ostatní spolužáci hádají, o jakou situaci šlo.

Hodnotová reflexe:

- Bylo těžké pantomimicky situaci vyjádřit?
- Jak ses cítil/a v roli toho, který pomáhá?

2. Práce ve třídě

Dětem rozdáme **pracovní list MOJE TŘÍDA, MOJE RODINA**. Prohlédnou si obrázky a pokusí se vymyslet co nejvíce možností, co mohou udělat přímo pro své spolužáky nebo pro zlepšení atmosféry ve třídě. Nové situace zapíšeme na tabuli (např.: Nevyrušuji ve výuce spolužáka, aby se mohl soustředit na práci. Uklízím si po sobě své věci a zvednu svou židli.) Stejně se s dětmi zamyslíme nad obrázkem z rodiny. A vytvoříme druhý seznam pozitivního jednání v rodině.

Hodnotová reflexe:

- Jaký význam má pozitivní chování na chod třídy a rodiny?
- Jak se cítí děti a dospělí na obrázku?
- Zažil/a jsi podobnou situaci i ty? Jakou?
- Jak se cítíš ty, když ti někdo pomůže, poradí, utěší tě apod.?

3. Transfer do života

Ze seznamu vyber jednu činnost, kterou přispěješ ke zlepšení prostředí a vztahů ve třídě a v rodině, a pokus se je naplnit skutkem.

Hodnotová reflexe:

- Co děláš pro zlepšení prostředí a vztahů ve třídě a v rodině ty?
- Jakou konkrétní činnost ses o to pokusil/a?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý z nás může svým dílem přispět ke zlepšení vztahů doma i ve škole.

Náhled pracovního listu

Lekce
33

MOJE ŠKOLA, MOJE RODINA

Prohlédni si obrázky třídy a rodiny.

Jak můžeš doma pomáhat?

Co můžeš udělat pro to, abys přispěl/a ke zlepšení atmosféry ve třídě?

Poznámky:

Umím, umíš, umíme

CÍL:

Žák si uvědomuje význam třídního společenství při plnění společného úkolu.

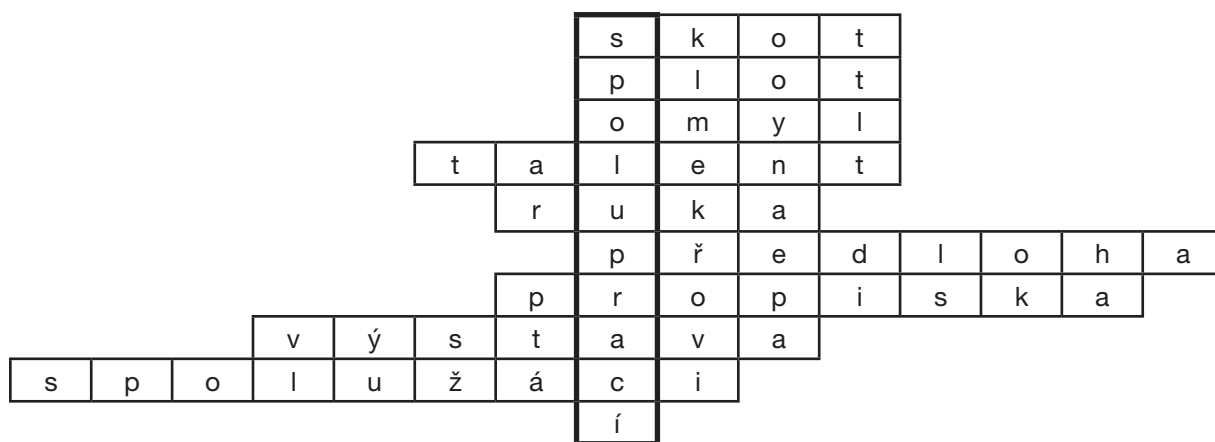
POMŮCKY:

Nůžky, lepidlo, papíry, pastelky, pero, archy balicího papíru, **pracovní list UMÍM PRASE ZEPŘEDU**.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K navození tématu použijeme nahrávku písničky „Umím prase zepředu“ od Z. Svěráka a J. Uhlíře. Pokud ji nemáme k dispozici, poslouží nám text v pracovním listu. Děti ve dvojicích nebo společně ve třídě vylustí tajenku. Vysvětlíme si význam věty: „Spoluprací se naše síly znásobí.“

Hodnotová reflexe:

- Jaké pocity prožívají děti v písničce?
- Cítíš se někdy podobně a v jaké situaci?
- Jak dosáhly děti v písničce potřebného cíle?

2. Nácvik ve třídě

Každý žák si vybere zvíře, které by rád kreslil, a společně se dohodneme, kdo bude jaké zvíře malovat. Dětem rozdáme prázdné papíry a necháme je samostatně pracovat. Poté děti rozdělíme do skupin, dáme jim velký arch balicího papíru. Děti se pokusí dát dohromady koláž (farmy nebo zoo). V uspořádání skupin zohledníme výběr zvířete. Domalujeme potřebné budovy a prvky k propojení kreseb. Tak vzniknou společné plakáty, které můžeme dát k dispozici prvňákům nebo druhákům k výuce prvouky, cizího jazyka apod.

Hodnotová reflexe:

- Je pro tebe snazší pracovat samostatně, nebo ve skupině a proč?
- Proč je důležité umět spolupracovat s druhými lidmi?
- V jakých oblastech je spolupráce nejvíce zapotřebí?

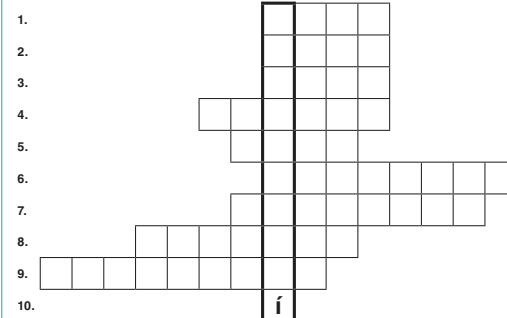
Náhled pracovního listu

Lekce
34

UMÍM PRASE ZEPŘEDU

Vylustí tajenku a doplní větu. Vysvětlí její význam.

..... Se naše síly znásobí.

1. Dobytek
2. Co dodá žák Valenta?
3. Chyba
4. Nadání
5. Část těla
6. Vzor pro práci
7. Psací potřeba
8. Ukázka různých předmětů
9. Děti ve třídě

- *Jaké pocity jsi prožíval/a při společné práci?*
- *Měl/a jsi dostatek prostoru pro sebevyjádření?*

3. Transfer do života

Za domácí úkol pozoruj členy své rodiny. Při jakých činnostech spolupracují? V další hodině se k tématu vrátíme.

Hodnotová reflexe:

- *Jaké činnosti tvoje rodina dělá společně?*
- *Při jakých činnostech spolupracujete?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Spoluprací se naše síly znásobí.

Společnými silami

CÍL:

Žák se učí spolupracovat ve skupině a tvoří něco pro druhé.

POMŮCKY:

Pastelky, archy papíru, **pracovní list SPOLEČNÝMI SILAMI**, psací potřeby.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Zeptáme se dětí, zda znají nějakou pohádku, ve které postavy spolupracují – pomáhají si při dosažení cíle. Dětem přečteme pohádku Jiřího Žáčka o veliké řepě z **pracovního listu SPOLEČNÝMI SILAMI**. V krátkém brainstormingu se děti zamyslí nad tím, jak by pohádku mohly zpracovat pro předškoláky nebo děti v 1. třídě (např. zahrát divadlo, dramatizace, obrázková osnova, pracovní list do matematiky, českého jazyka apod.). Děti samy navrhnou možnosti zpracování a učitel zapisuje jejich nápady na tabuli. Z navrhovaných možností učitel spolu s dětmi vybere způsoby zpracování pro hlavní část hodiny.

Hodnotová reflexe:

- Který z návrhů by malé děti nejvíce ocenily a proč?

2. Návěst ve třídě

Děti rozdělíme do skupin. Každá skupina dostane jeden pracovní list s textem pohádky a bude mít za úkol její zpracování např. jako dramatizaci, nakreslení obrázkové osnovy, vytvoření pracovního listu do matematiky nebo českého jazyka. Každá skupina bude mít jiný úkol. Úlohy může mít vyučující předem připravené. Jejich zadání však může pozměnit na základě toho, co děti vymyslí při brainstormingu. (Práce na společném úkolu nám zabere pravděpodobně více času. Vrátime se k práci a dokončíme ji v další hodině.) Děti společnou práci prezentují ostatním ve třídě.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám splnit společný úkol?
- Jak se vám ve skupině pracovalo?
- Zapojily se všechny děti?
- Jaké jste měli při práci pocity?
- Potýkali jste se při práci s nějakým problémem? S jakým?
- Podařilo se vám problémy vyřešit?
- Proč jsme zpracovávali zrovna pohádku „O veliké řepě“?

3. Transfer do života

Učitel může dohodnout schůzku v MŠ nebo v 1. třídě. Děti předvedou dramatizaci pohádky nebo předají paní učitelce v 1. třídě obrázkovou osnovu a pracovní listy jako pomůcku pro mladší děti.

Hodnotová reflexe:

- Jak vaši práci ocenily malé děti nebo paní učitelka?
- Na čem můžete ve třídě spolupracovat?

Náhled pracovního listu

Lekce
35

SPOLEČNÝMI SILAMI

Sázal sedlák, sázal řípu nedaleko hory Řípu.

Vyrostla mu převeliká – řípa velká jako Říp.

Sedlák tahá, tuží svaly – ale řípa drží pevně, jako by ji přikovali.

Volá sedlák, volá selku:

„Pomoz, ženo! Když se přidáš, půjde nám to líp –

vytáhneme spolu řípu velkou jako Říp!“

Tahá sedlák, tahá selka, tuží svaly – ale řípa drží pevně, jako by ji přikovali.

Volá selka, volá vnučku:

„Pomoz děvče! Když se přidáš, půjde nám to líp – vytáhneme spolu řípu velkou jako Říp!“

Tahá sedlák, tahá selka, tahá vnučka, tuží svaly – ale řípa drží pevně, jako by ji přikovali.

Volá vnučka, volá psičku:

„Pomoz psičku! Když se přidáš, půjde nám to líp – vytáhneme spolu řípu velkou jako Říp!“

Tahá sedlák, tahá selka, tahá vnučka, tahá psiček, tuží svaly – ale řípa drží pevně, jako by ji přikovali.

Volá psiček, volá kočku:

„Pomoz kočičko! Když se přidáš, půjde nám to líp – vytáhneme spolu řípu velkou jako Říp!“

Tahá sedlák, tahá selka, tahá vnučka, tahá psiček, tahá kočka, tuží svaly – ale řípa drží pevně, jako by ji přikovali.

Na pomoc jim přišla myška:

„Pomůžu vám! Když se přidám, půjde vám to líp...“

Tahá sedlák, tahá selka, tahá vnučka, tahá psiček, tahá kočka, tahá i ta myška

vzadu – a vtom rup! a bál! a hopla! svalili se na hromadu. „Sláva, nazdar! Už je

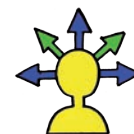
venku řípa velká jako Říp!“

(Jiří Žáček, Řípa velká jako Říp)

I malým dílem můžeš přispět k dobrému výsledku.

Můžeme použít variantu pohádky od jiných autorů, např. od Františka Hrubína „Pohádka o veliké řepě“ či Michala Černíka „O veliké řepě“.

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.

Naše škola

CÍL:

Žák si uvědomuje důležitost jednotlivce ve skupině při plnění společného úkolu.

POMŮCKY:

Psací potřeby, barvy, noviny, lepidlo, nůžky, archy balicího papíru, **pracovní list NAŠE ŠKOLA**.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Sedíme v komunitním kruhu. Začneme kolečkem: řekneme své jméno a přidáme slovo, které se mi vybaví, když se řekne „škola“, např. Mirek – kamarádi, Saša – nuda apod.

Znáte dobře svou školu?

Pokusíme se společně zodpovědět na otázky z pracovního listu. Vyplňování může předcházet společná procházka po škole.

Hodnotová reflexe:

- Jak se jmenuje? Kde sídlí? Jaké má učebny a další prostory?
- Jaké akce pořádá pro děti?
- Jakých soutěží se účastní?
- Znáš spolužáka, který dosáhl nějakého úspěchu?
- Co se ti ve škole líbí nejvíc?
- Co bys ve škole vylepšil/a?

2. Návlek ve třídě

Na společnou práci navážeme samostatnou práci dětí. Každý si do svého pracovního listu napíše, co je ve škole zajímavé, co se mu na ní líbí, čím je výjimečná. Po dokončení děti rozdělíme do pracovních skupin, ve kterých si řeknou, co do pracovního listu doplnily. Jednotlivé skupiny vytvoří reklamní plakát školy, v němž vyzdvihnou důležité věci a pozitiva. Plakát mohou děti namalovat nebo vytvořit koláž. V závěru uděláme galerii prací, při které zástupci skupin zhodnotí společnou tvorbu.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám dařilo při tvorbě spolupracovat?
- Bylo jednoduché vytvořit plakát? Proč?
- Jaké pocity máš ze společné práce?
- Jak bychom mohli plakát dále využít?

3. Transfer do života

Za domácí úkol se děti zamyslí nad tím, jak mohou přispět k vylepšení školy.

Hodnotová reflexe:

- Jak můžeš přispět ty sám ke zlepšení prostředí ve škole?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Abychom dosáhli dobrého výsledku, je třeba, aby každý z nás vydal ze sebe to nejlepší.

Náhled pracovního listu

Lekce
36

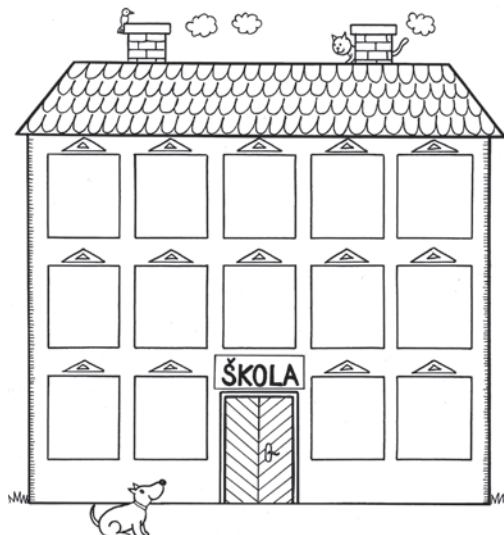

NAŠE ŠKOLA

Popovídejte si o vaší škole:

- Jak se jmenuje? Kde sídlí? Jaké má učebny a další prostory?
- Jaké akce pořádá pro děti?
- Jakých soutěží se účastní?
- Znáš spolužáka, který dosáhl nějakého úspěchu?
- Co se ti ve škole líbí nejvíc?
- Co bys ve škole vylepšil/a?

Napiš do oken, co je ve škole zajímavé, co se ti líbí.

Použitá literatura

VOPEL, Klaus W. *Skupinové hry pro život 1*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-286-7.
 VOPEL, Klaus W. *Skupinové hry pro život 2*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-352-9.
 VOPEL, Klaus W. *Skupinové hry pro život 3*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-398-7.
 VOPEL, Klaus W. *Skupinové hry pro život 4*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-519-6.
 HERMOCHOVÁ, Soňa. *Hry pro život 1*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-79-8.
 HERMOCHOVÁ, Soňa. *Hry pro život 2*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-80-1.
 SMITH, Charles A. *Třída plná pohody*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-602-0.
 KRIŽOVÁ, Oľga. *Aktivity na hodiny etickej výchovy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2005. ISBN 80-8052-219-7.
 LENCZ, Ladislav a Oľga KRIŽOVÁ. *Etická výchova 1*. Praha: Luxpress, 2000. ISBN 80-7130-091-8.
 NOVÁKOVÁ, Marie. *Učíme etickou výchovu*. Praha: Luxpress, 2006. ISBN 80-7130-126-4.
 SYROVÁTKA, Oldřich. *Bajky*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1968. ISBN neuvedeno
 PETIŠKA, Eduard. *Pohádková čítanka*. Praha: OTTOVO nakladatelství, 2001. ISBN 80-7181-623-X.
 NEPIL, František. *Tatínek se vyplatí*. Praha: Euromedia Group k. s. - Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1351-6.
 ČAPEK, Karel. *Dášeňka čili život štěněte*. Praha: Albatros, 1976. ISBN neuvedeno
 HURDOVÁ, Eva a Pavel JURKOVÍČ. *Hrajeme a zpíváme si s pohádkou*. Praha: Rotag, 2005. ISBN 80-903175-4-5.
 HAVEL, Jiří. *Malované čtení*. Ostrava: Librex, 2001. ISBN 80-7228-298-0.
 HAVEL, Jiří. *Malovaný svět*. Praha: SPN, 1984. ISBN neuvedeno
 STŘEDA, Ludvík. *Proč pláčou světlušky*. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1990. ISBN 8070470267.
 KOPECKÁ, Zuzana. *Hádanky od srdíčka*. Brno: Schneider - vydavatelství, 1998. ISBN 80-85796-61-9.
 MOTLOVÁ, Milada. *Česká říkadla, písničky a pohádky*. Praha: Euromedia Group k. s., 2007. ISBN 978-80-242-1839-7.
 ŽÁČEK, Jiří. *Na svatýho Dyndy*. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01513-7.
 ČAPEK, Karel. *Devatero pohádek*. Praha: Albatros, 1997. ISBN 80-00-00518-2.
 MACDONALDOVÁ, Betty. *Paní Láryfáry*. Praha: LIKA KLUB, 1996. ISBN 80-901440-8-X.
 KROLUPEROVÁ, Daniela. *Já se nechtěl stěhovat*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2328-3.
 KROLUPEROVÁ, Daniela a Miloš KRATOCHVÍL. *Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě*. Praha: Mladá fronta, 2009. ISBN 978-80-204-1999-6.
 BRENÍKOVÁ, Markéta. *Příběhy a úkoly pro chytré děti*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005. ISBN 80-247-1109-5.
 PAUSEWANGOVÁ, Elfriede. *100 her k rozvoji tvořivosti v předškolním a mladším školním věku*. Praha: Portál, 1992. ISBN 80-85282-59-3.
 BŘEZINOVÁ, Ivona. *Lentilka pro dědu Edu*. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01583-8.
 DRIJVEROVÁ, Martina. *Domov pro Marťany*. Praha: Albatros, 2012. ISBN 978-80-00-02938-2.

DVD

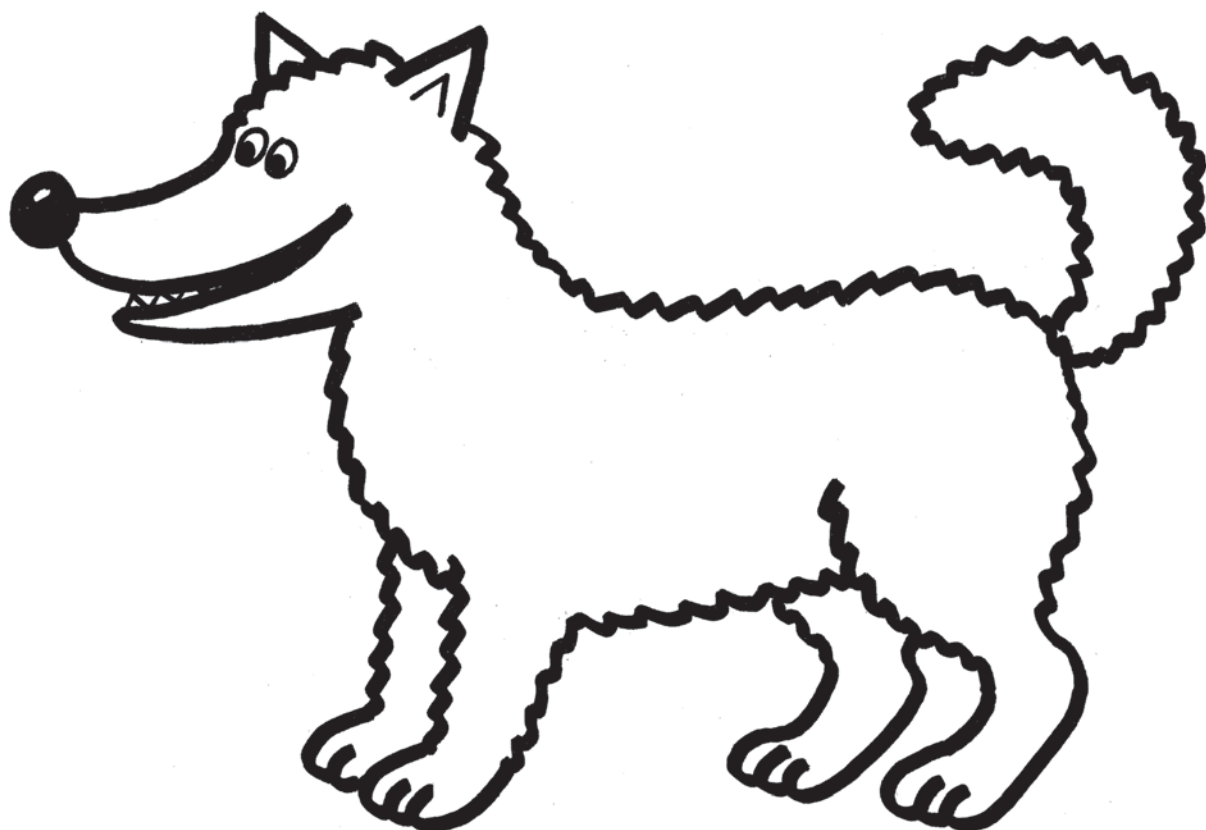
Krtek a kalhotky, Země pohádek a.s. 2004
 O klukovi z plakátu I

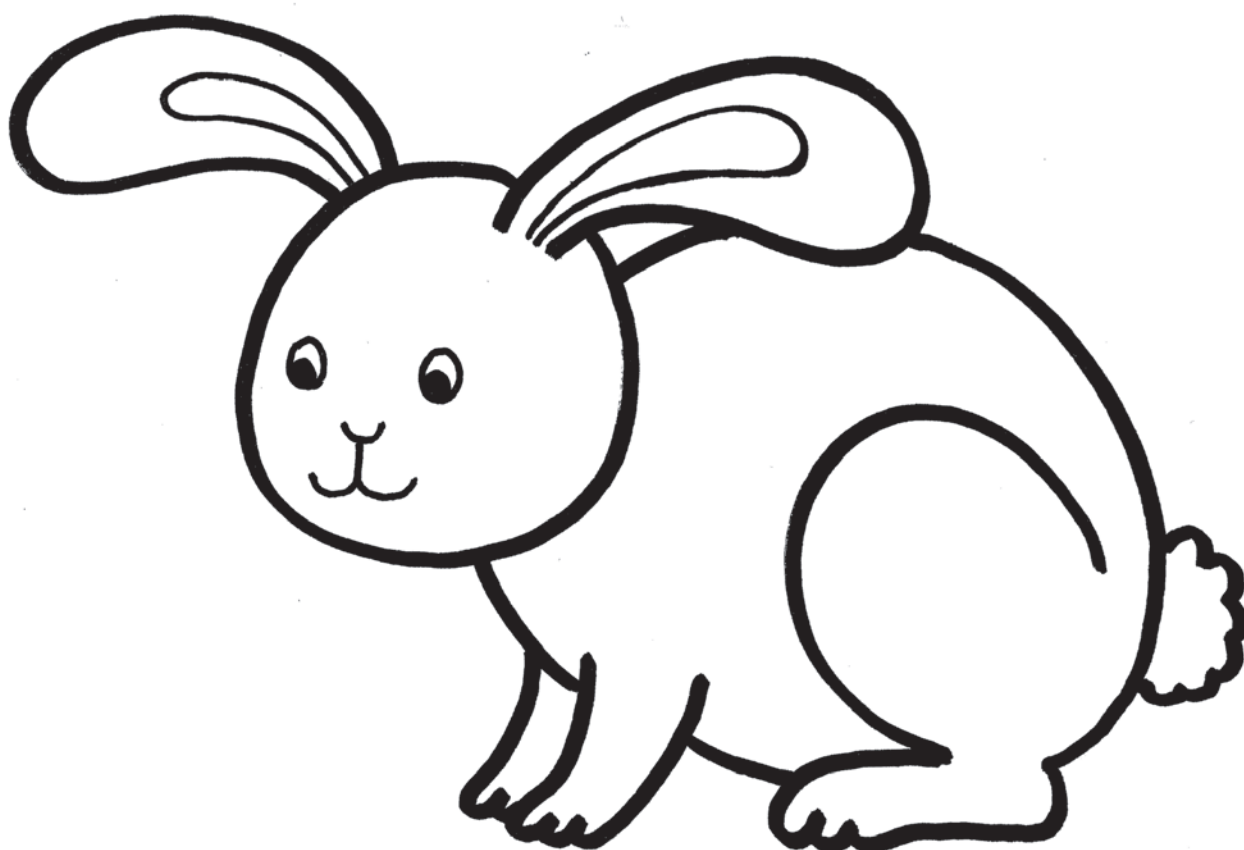
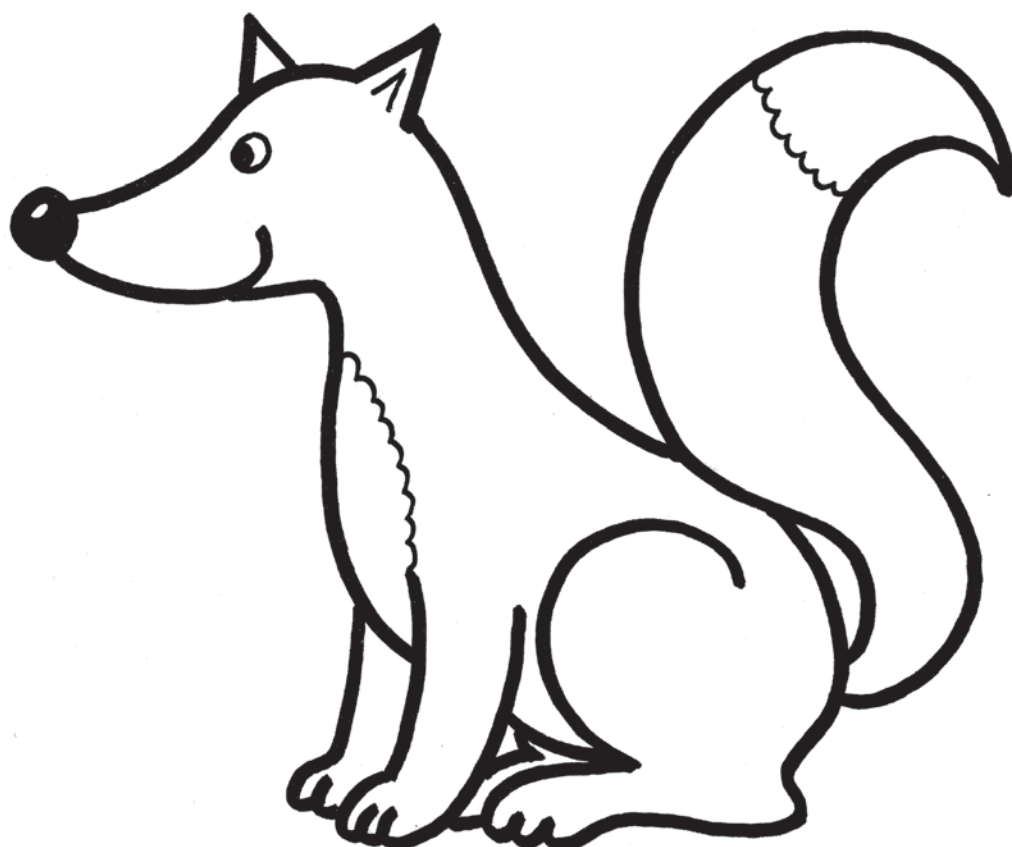
CD

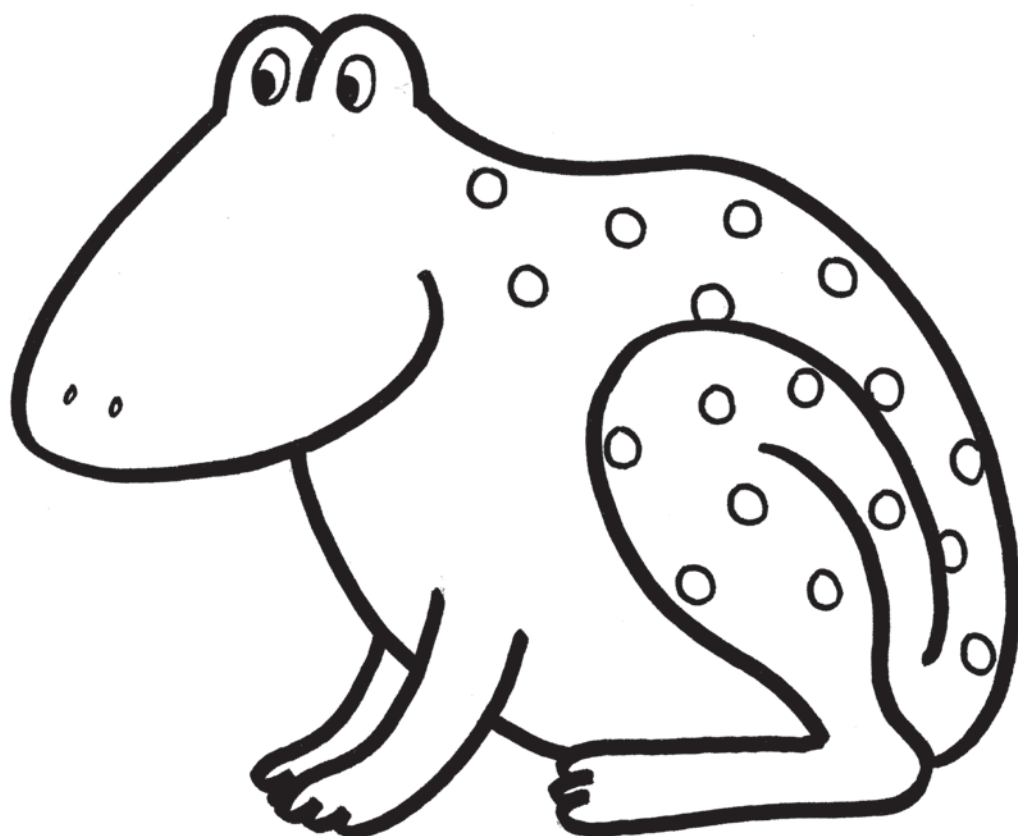
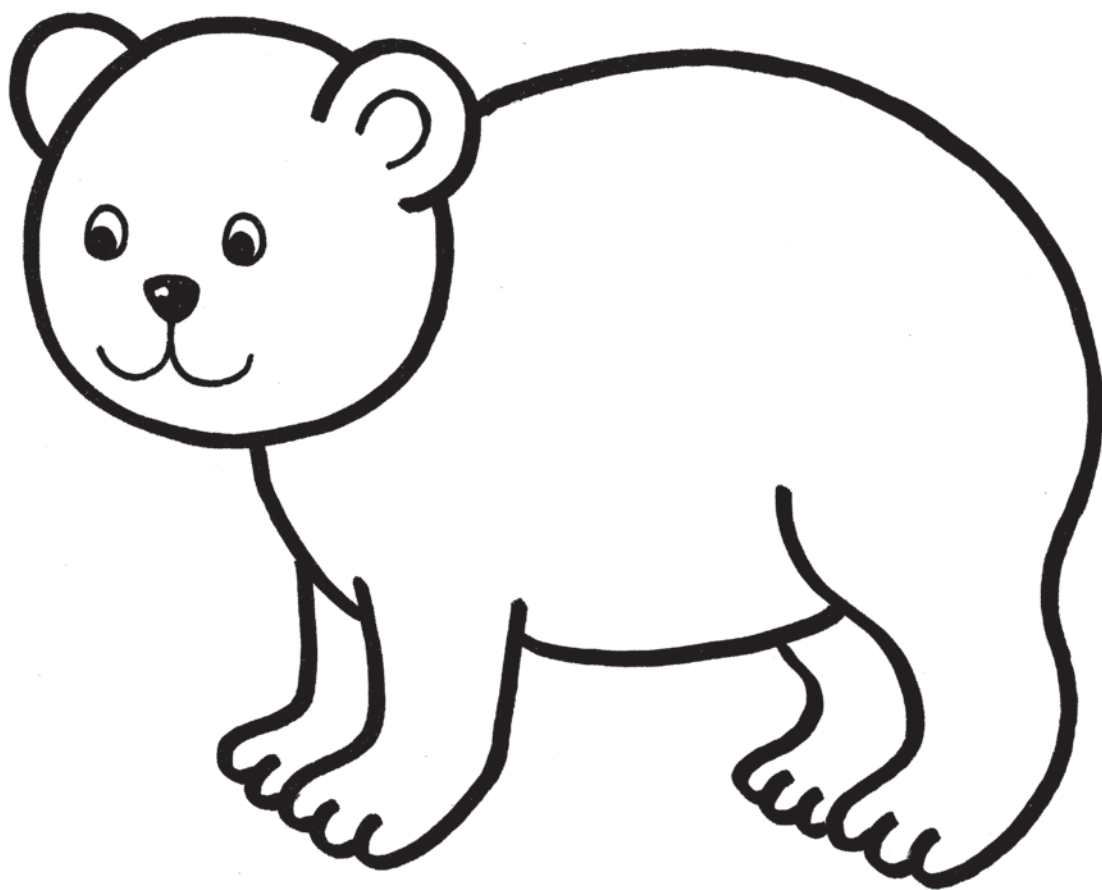
Dášeňka čili život štěněte, Praha 2012, režie a úprava Jitka Škápíková, čte Josef Somr
 KRÁL, Zdeněk. *Písničky pro malé zpěváčky s omalovánkami + AUDIO CD*. Brno: Computer press, a.s., 2010. ISBN 978-80-251-3631-7.
 Písničky z večerníčků, Žofka

Příloha

pro 2. ročník 32. lekci

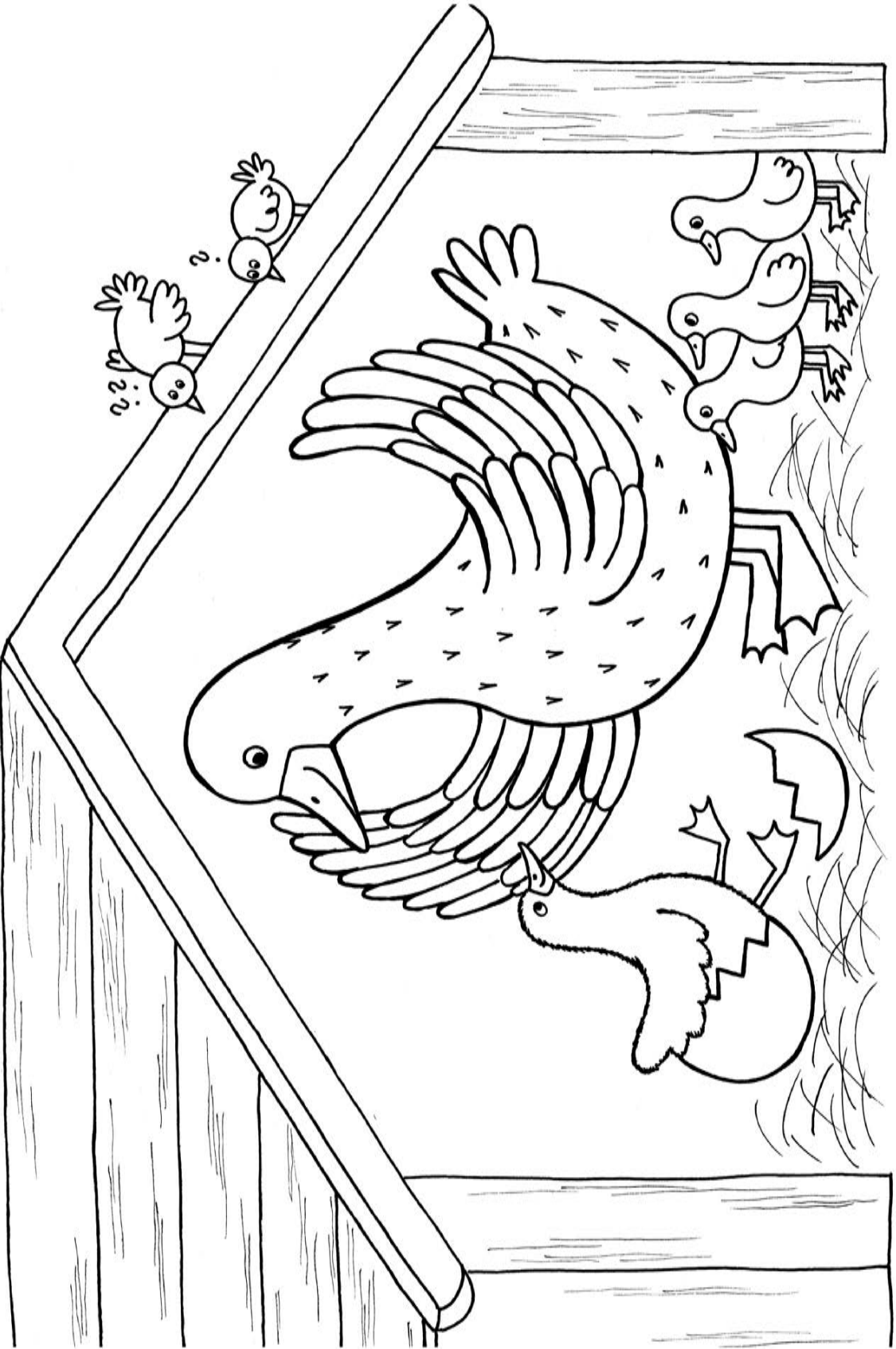

Příloha

pro 3. ročník 22. lekci

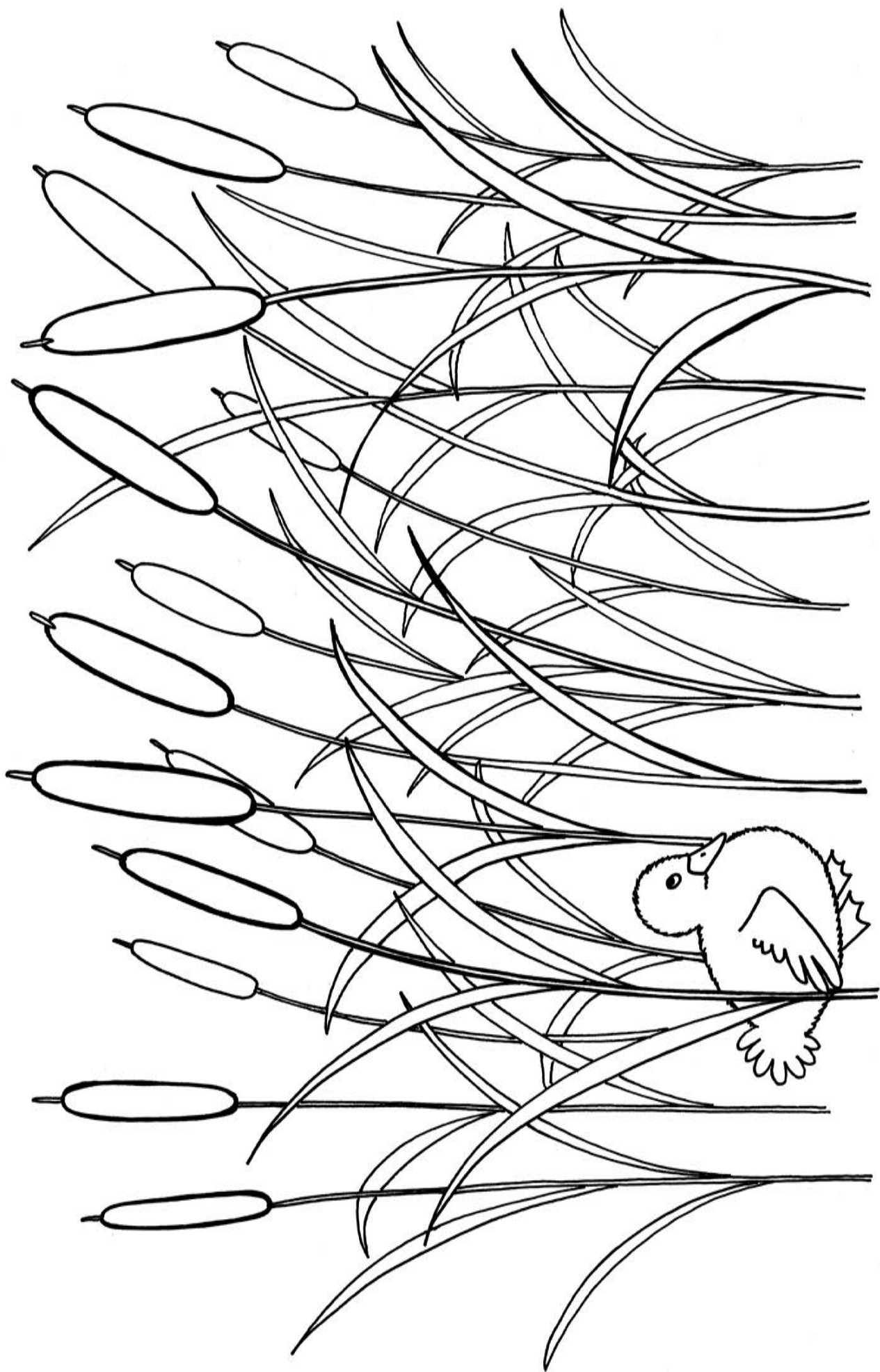

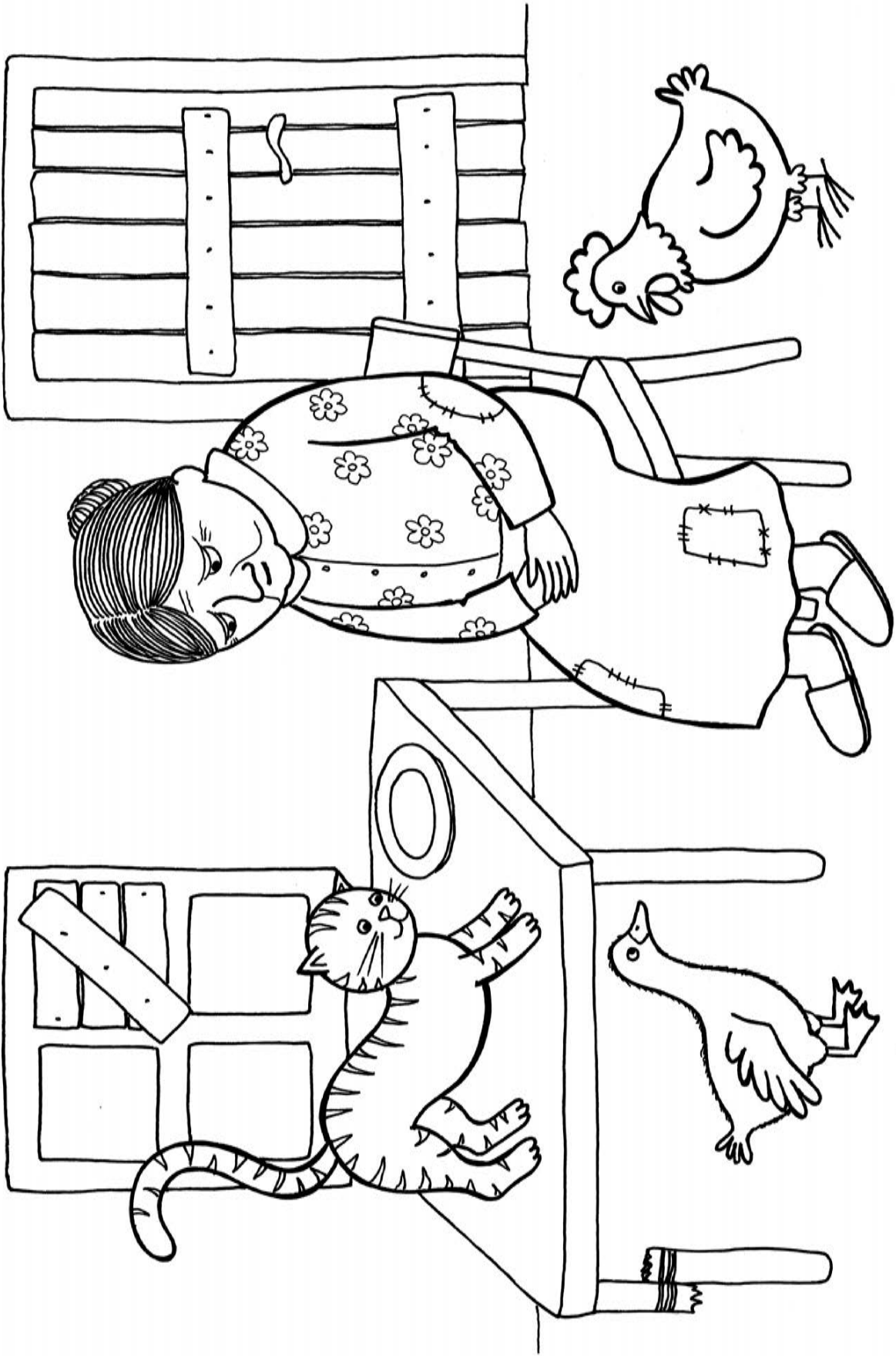

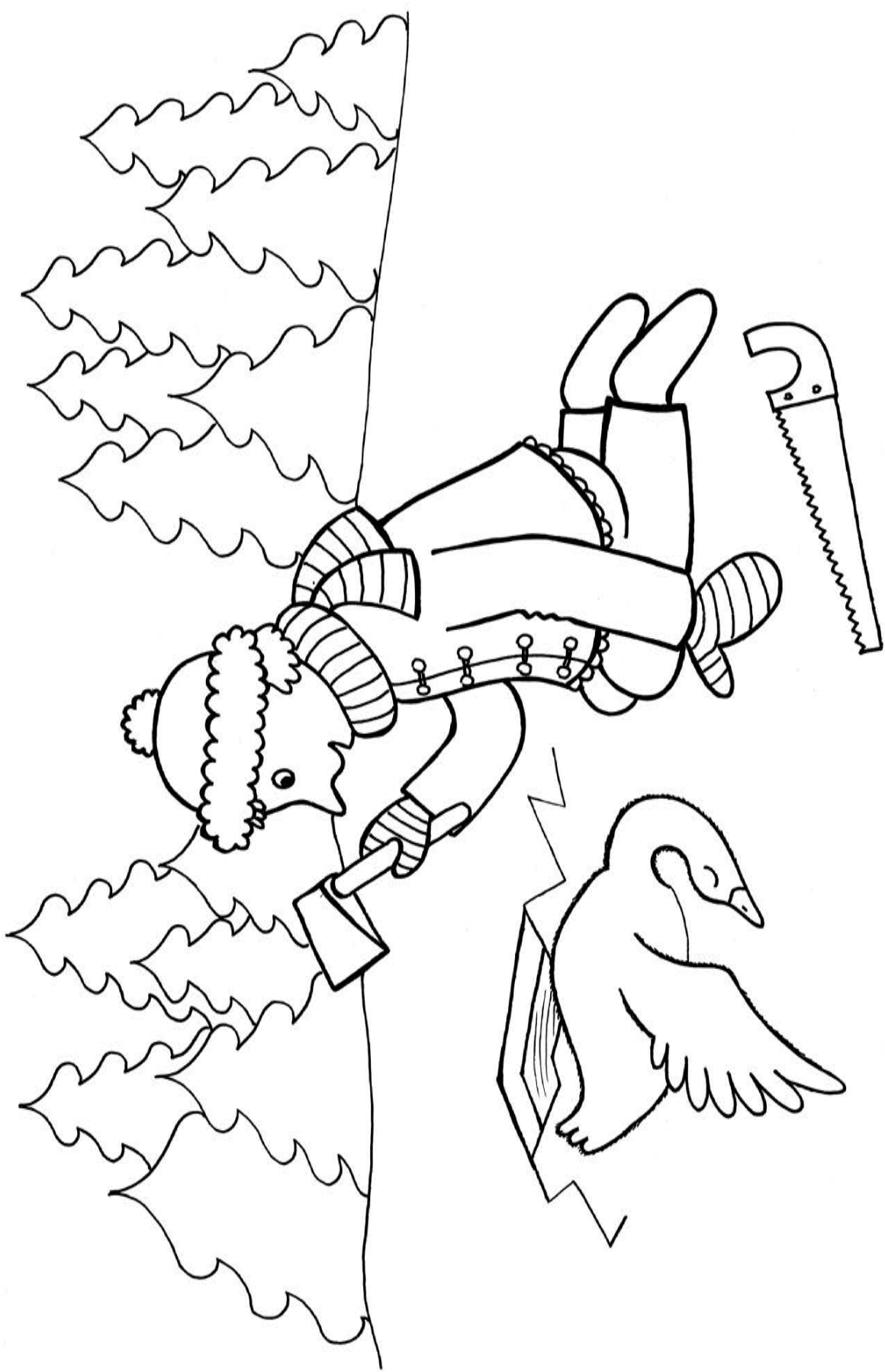

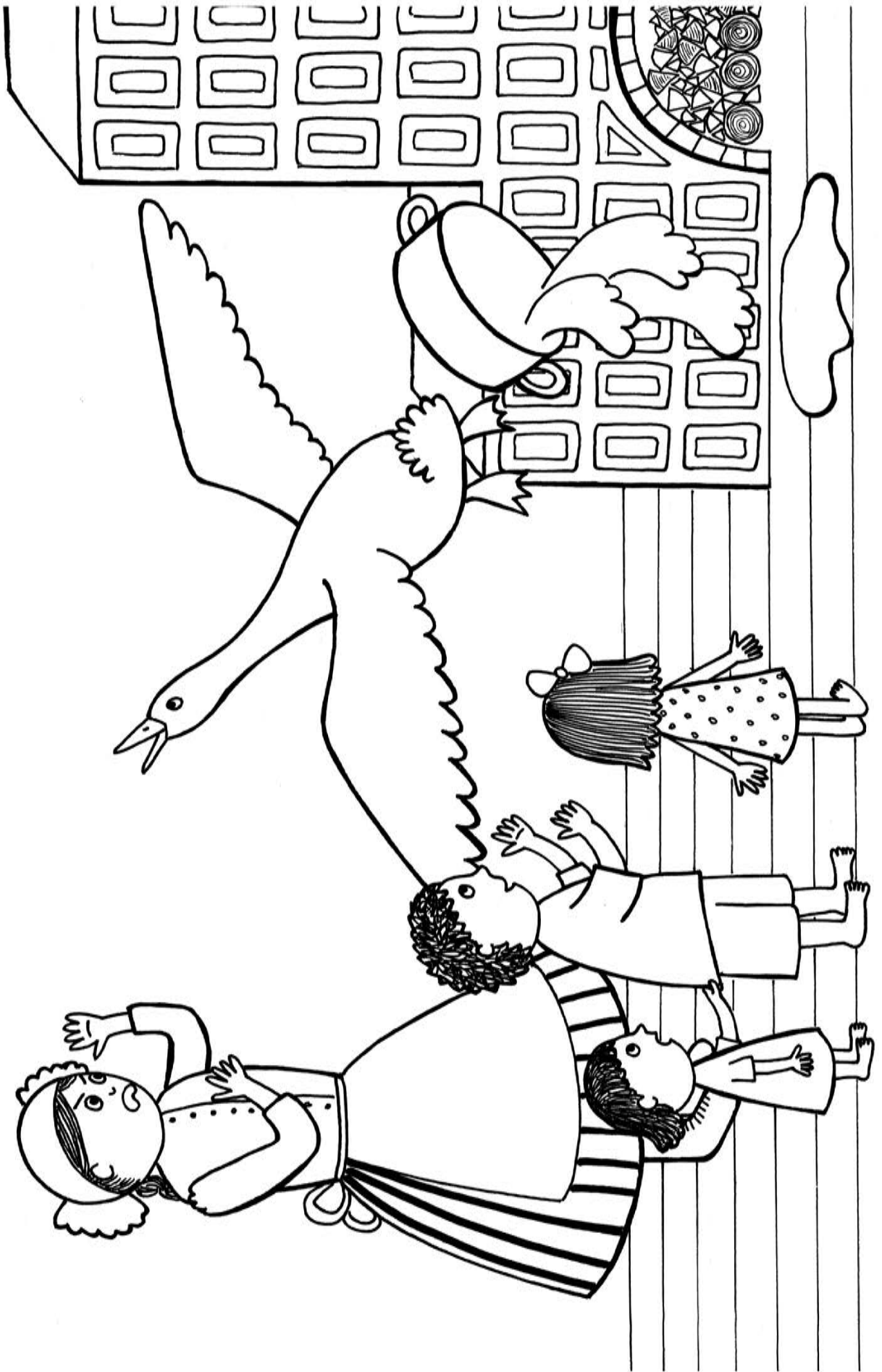

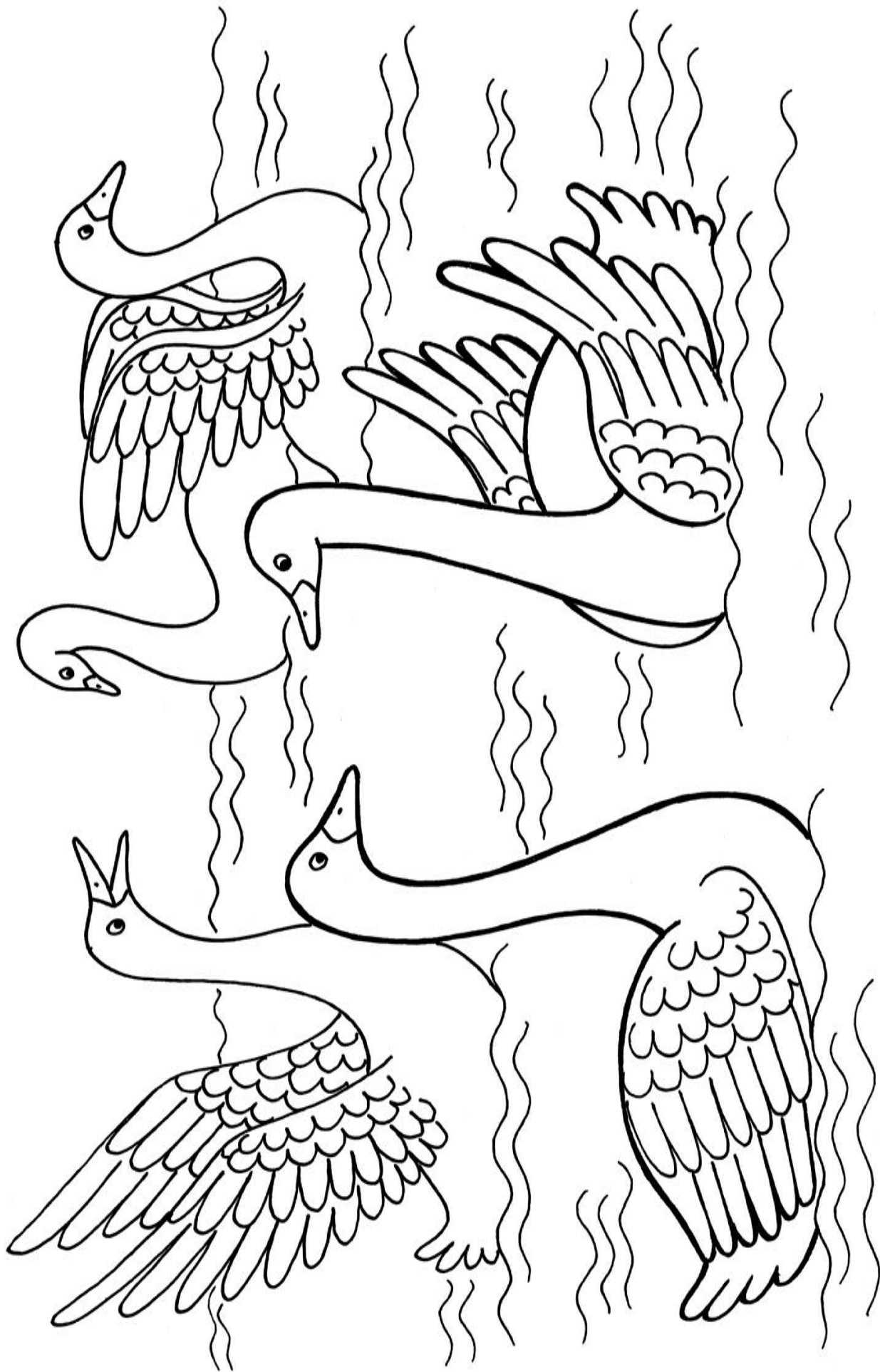

Příklady dobré praxe

Motýlí příběh

Autor:	Mgr. Klára Šimicová		
Název lekce:	Motýlí příběh		
Téma:	Spolupráce a tvořivost	Ročník: 1	
Cíl:	Učit se vystupovat před publikem, být součástí společného vystoupení, rozvíjet sebedůvěru a tvořivost.		
Pomůcky:	text příběhu, kostýmy, velké kartony, barvy		
Organizace:	třída, větší prostor – tělocvična, sál		
Popis činnosti:	<div>Senzibilizace Jako motivaci zopakuje vyučující s dětmi text z metodiky Módní přehlídka na louce.</div> <div>Hodnotová reflexe Kdyby ses mohl proměnit v motýla nebo jiného člena hmyzí říše, kým bys chtěl být? Na jakou květinu bys nejraději usedl?</div> <div>Nácvik Vyučující vyzve děti, aby si společně na takovou louku zahráli. Děti se rozdělí do pěti skupinek: modrásci, bělásci, žluťasci, hnědasci a sluníčka. Jejich úkolem bude s pomocí vyučujícího připravit pro rodiče malé divadelní představení. Zdramatizují příběh o smutných hnědascích. Text jednoduše upravíme pro větší počet dětí. Společně si vyrobí jednoduché kostýmy (např. batikované látky různých barev mohou představovat křídla).</div> <div>Transfer Všímej si, jak jste při vystoupení spolupracovali. Uvědom si, že záleží na podílu každého z vás, aby celkový výsledek byl úspěšný.</div>		
Otázky k závěrečné reflexi:	<i>Bylo těžké rozdělit si role pro divadlo? Získal/a jsi roli, kterou sis přál? Co se ti na tvém vystoupení povedlo a co naopak ne? Je stejné hrát divadlo před kamarády a před rodiči? Jak ses cítil/a před vystoupením?</i>		
Doporučení, případně návaznost:	Tato činnost by měla navazovat na lekci „V čem jsem výjimečný“, protože dále zpracovává motivační text. Děti budou potřebovat dostatek času pro zapamatování textu, výrobu kostýmů, případně kulis. Doporučuji jako dlouhodobější projekt.		
Použitá literatura:	Etická výchova, 1. ročník, Základy sebeúcty a úcty k druhým, „V čem jsem výjimečný“		

Pracovní list k popsané aktivitě:

Nakresli sebe, jak hraješ divadlo.

Vyber a podtrhni názvy pocitů a vlastností, které vyjadřovala tvoje postava:

pýcha, smutek, skromnost, porozumění druhým, radost, hněv, strach, láska

TEXT K DRAMATIZACI

MÓDNÍ PŘEHLÍDKA NA LOUCE

Bylo krásné ráno. Na obloze ani mráček. Teplé sluneční paprsky vylákaly na louku včelky, čmeláky i vosy. Poletovali z kytky na kytku a mlsali sladký nektar z květů. Louka voněla tisíci vůněmi a na lístečkách jitrocele se stříbřily kapičky rosy. Brouci v ní řepkali bosí. Nad loukou se vznášeli motýli a předváděli se v celé své nádheře jako na módní přehlídce. „Modrý jsem jak letní nebe. Létat ladně jako já nikdo jiný nedovede,“ chlubil se motýl modrásek a usedl na modře kvetoucí zvonek.

„Já jsem ze všech nejkrásnější. Moje křídla jak oblaka bílou barvu mají. Běloučký jsem, až dech se tají,“ řekl motýl bělásek a usedl na bílý květ kopretiny.

„Krásnější jsem nežli kvítí. Moje křídla jasně svítí. Celý den jsem jak ze zlata,“ ozval se motýl žlutásek a usedl na žlutě kvetoucí diviznu. Motýl hnědásek poletoval nad loukou a nic neříkal.

„Pověz, jaká jsou tvoje křídla. Pochlub se!“ volali na hnědásku ostatní motýli, včelky, vosy, čmeláci i brouci.

„Když já jsem jen obyčejný. Moje křídla barvu mají zjevně jako čerstvě vyoraná země,“ řekl motýl hnědásek a rozhlížel se, kam by usedl. Uviděl hromádku hnědé hlíny, kterou před chvílí vyhrabal krtek, a posadil se na ni.

Modrásek, bělásek a žlutásek se začali hnědaskovi posmívat: „Jsi jen hnědý, obyčejný. Nejsi modrý jako nebe, ani bílý jako obláček, tvoje křídla nezáří jako zlato. Dívat se na tebe nestojí za to!“ Hnědásek posmutněl: „Nikomu se nelíbím, jsem jen obyčejný.“

„Proč si, hnědásku, myslíš, že jsi obyčejný?“ ozvalo se sluníčko. „Mně se moc líbíš. Tvoje barva je barva země.“

A ze země vyrůstají všechny stromy, rostliny i pestrobarevné květiny. Nemůžeš být obyčejný, když máš stejnou barvu jako země, která dává všemu život. Tak žádné třesky plesky. Vždyť i ty jsi velmi hezký.“

Pak sluníčko něžně pohladilo svými paprsky modrásku, bělásku, žlutásku i hnědásku a řeklo: „Proč se dohadovat, kdo je nejkrásnější? V trávě lezou brouci všech barev, na louce kvetou pestrobarevné květiny, vzduchem poletuje rozmanitý hmyz. Louku zdobíte krásnými barvami i vy, motýli. A právě pro tu pestrost a barevnost je louka nádherná.“

„To je pravda, sluníčko má pravdu,“ začali brebentit včelky, vosy, čmeláci i brouci. „Žádný z motýlů není nejkrásnější. Každý z nich je něčím zajímavý. Modrý, bílý, žlutý i hnědý. A když létají nad loukou všichni společně, to je teprve pokoukání!“

Indiánská soudržnost

Autor:	Mgr. Iva Tomešková
Název lekce:	Indiánská soudržnost – příběhy, které nás spojují
Téma:	Empatie Ročník: 3.
Cíl:	Naučit děti vzájemnému pochopení se ve třídě na základě stejných prožitků.
Pomůcky:	totemy z PL „Příběhy, které nás spojují“, barvy, tuš, pastelky, nůžky, pruhy a peříčka ze čtvrtky (nebo skutečná pírka), svíčka, zápalky, interaktivní tabule, PC
Organizace:	Tato aktivita je vhodná ve všech prostředích (třída, školní zahrada s ohništěm, pobyt v přírodě...)
Popis činnosti:	<p>Celou tuto lekci je možné propojit s hodinami výtvarné výchovy, ale dala by se částečně využít i v prvouce. Nejprve musí učitel zjistit, co si žáci představí, když se řekne slovo INDIÁN. Jistě se objeví spousta znalostí o těchto obyvatelích Ameriky.</p> <p>Na interaktivní tabuli je možné si na Googlu ukázat velké množství obrázků spojených se životem indiánů a o všem si popovídat, vše vysvětlit. Navrhne žákům, že se také staneme kmenem indiánů konkrétní třídy. Učitel si připraví pruhy čtvrtky, na které si žáci nakreslí ornamenty a vyrobí si svoje vlastní indiánské členky (dozdobené barevnými péry vystříhanými za čtvrtky, nebo je-li možnost, skutečnými pírkami z přírody apod.). Při kreslení je možné žákům číst různé zajímavosti ze života indiánských kmenů (Irokézů, Čerokínů, Apačů...) a také pouštět zajímavou originální indiánskou hudbu. Poté žákům rozdáme samostatně nakopírované, zvětšené tři totemy z PL, které si vykreslí podle své fantazie. Kdo je hotový, ozdobí se členkou, vezme si svůj totem a odchází do kruhu na koberec k indiánskému ohni (svíčka). Když se všichni sejdou u indiánského ohně, zazpívá se píseň (Hudební výchova pro 3. ročník – SPN str. 56 – „Indián“) a je možné zopakovat známou říkačku „Šel první, šel druhý, šel třetí, šel čtvrtý indián“... až po devátý a ten poslední ze všech nejmenší např. zadupal... a stále se to takto opakuje a žáci se snaží zapamatovat si co nejvíce různých pohybů. Žáky lze poté zklidnit zkřížením rukou na ramenou a chvilinkou meditace se zavřenýma očima. Po chvíli ticha začne povídání nad třemi příběhy z metodické příručky. Na koberci je možné mít položené tři zvětšené totémy a po každém příběhu žáci pod ně pokládají svůj malý totem a po každé probíhá reflexe k danému příběhu.</p>

Otázky k závěrečné reflexi:	<p><i>Musel/a jsi dlouho přemýšlet nad nějakou situací, kterou zažil nějaký tvůj spolužák?</i></p> <p><i>Vzpomínáš si, v jakém momentě ses o té situaci dozvěděl/a?</i></p> <p><i>Zajímají tě zážitky tvých spolužáků?</i></p> <p><i>Myslíš si, že tvoje zážitky zajímají tvoje spolužáky?</i></p> <p><i>Jakým způsobem bys mohl/a sdělovat své zážitky, aby spolužáky zaujaly?</i></p> <p><i>Znáš nějakého spolužáka, kterého vyprávění rád posloucháš a proč?</i></p> <p><i>Raději si o svých zážitcích povídáš v kolektivu více dětí, anebo jen s jedním kamarádem?</i></p>
------------------------------------	--

Doporučení, případně návaznost:	Totemy dětem raději okopírujeme zvlášť. Při hodině výtvarné výchovy si žáci mohou na podlouhlou čtvrtku nakreslit tuší svůj originální totem. O indiánech jsme se dozvěděli, že vydrželi vytrvale běhat až 80 kilometrů – inspirace pro hodiny tělesné výchovy: pořádání indiánského běhu.
--	--

Použitá literatura:	Lekce číslo 24, totémy z PL (Metodická příručka str. 50–51) Příběhy, které nás spojují – Empatie.
----------------------------	---

Pracovní list k popsané aktivitě:

Návod na výrobu indiánské čelenky

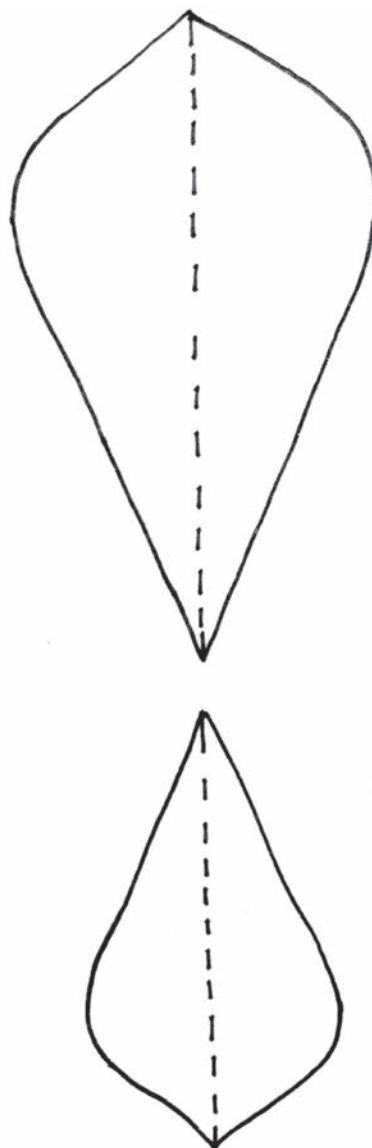
POMŮCKY

- proužek vlnité lepenky nebo čtvrtky (asi 70 x 4,5 cm)
- tempery nebo voskové pastelky
- štětec
- tužka
- barevná brka různých velikostí nebo zbytky kartonu výrazných barev
- špejle (30 asi 8 cm dlouhých kusů)
- kancelářská sešívačka
- nůžky
- lepidlo Herkules

POSTUP

Kdo se chce stát indiánem, musí mít originální ozdobu hlavy se vzorkem podle vlastní fantazie, ozdobenou pravými či papírovými pírky.

1. Nejprve z vlnité lepenky či čtvrtky ustříhnete pásek udaných rozměrů.
2. Potom pomalujte čelenku, ať už z hladké či zvlněné strany. Při tom se nechte inspirovat pravidelnými vlnkami lepenky nebo pokreslete voskovými pastely čtvrtku.
3. Když neseženete opravdová pírka, můžete si je vyrobit vlastníma rukama.
Buď si je z kartonu vystříhnete podle vzorů uvedených na této stránce (dvě velikosti), po délce složíte a po obvodu nastříháte, nebo je vystříhnete podle svého rovnou z napůl složeného kartonu a opět po obvodu nastříháte. Budete-li mít čelenku z lepenky, do přehybu vlepíte špejli. V případě, že vyrábíte čelenku z pruhů čtvrtky, lepíme papírová peříčka bez špejle.
4. Pásek lepenky (čtvrtky) oviňte kolem hlavy a spojte sešívačkou.
5. Nakonec do vlnek vlepíme v libovolném uspořádání opravdová (papírová) pírka.

Šablony pírek na obkreslení

Jak Tě vidím já a co se mi na Tobě líbí

Autor: Skupina PU č. 3: Mgr. Tomáš Just, Mgr. Františka Kolská, Mgr. Eva Miklošková, Mgr. Renata Mikšíková, Mgr. Iva Pindáková, (Mgr. Marie Bušinová – lektor)

PU navrhli tuto dlouhodobou aktivitu na základě svých zkušeností. Uvědomují si, že pro žáky nižšího ročníku, nejčastěji 1. ročník, může být setkávání se žáky vyšších ročníků (5. roč – pokud se jedná o školu, kde je pouze 1. stupeň ZŠ. 9. roč. u školy s 1. i 2. st. ZŠ) stresující, mohou cítit obavy. Žáci vyšších ročníků zase často žáky nižších ročníků přehlíží. Vzájemně si pak nerozumějí. Tato dlouhodobá aktivita (může prolínat celým školním rokem) má pomoci ke vzájemnému porozumění, k získání důvěry žáků nižších ročníků k žákům ročníků vyšších, ke zlepšení komunikace, spolupráce. Žáci vyšších ročníků si zase mohou uvědomit, že jsou v mnohém pro žáky nižšího ročníku vzorem.

Název lekce: Jak Tě vidím já a co se mi na Tobě líbí. **Ročník: 1., (5.,9)**

Téma: Pozitivní hodnocení druhých. Reálné a zobrazené vzory. Pomoc, přátelství, spolupráce. Komunikace. Pozitivní hodnocení sebe. Komunikace citů.

Cíl: Uvědomit si vzájemné vztahy mezi žáky nižších a vyšších ročníků. Uvědomit si, co se mi na nich líbí a co od nich mohu očekávat.

Pomůcky: papír, pastelky, balicí papír nebo flipchart

Organizace: třída, vícehodinový projekt, práce ve dvojicích, skupinách

Popis činnosti: **Senzibilizace**

Senzibilizací bude setkání žáků nižšího ročníku (1.) se žáky vyššího ročníku (5., 9.) a jejich krátká společná činnost ve dvojicích, např. každý ze dvojice si obkreslí svoji ruku a postupně do nich vpisují např. zájmy, oblíbenou barvu... Jinou možností je např. společné zdobení perníčků apod.

Hodnotová reflexe

Zjistil jsi, že máte něco společného? Jaké pro tebe toto krátké setkání bylo? Chtěl bys mít žaka vyššího ročníku za kamaráda?

Nácvik

Ve třídě nižšího ročníku (1.) vytvoříme skupiny po 4–5 dětech. Děti dostanou balicí papír (flip), v jehož horní části je nakreslen obrys hlavy patřící žákovi z vyššího ročníku. Děti mají za úkol dokreslit postavu žaka vyššího ročníku (5.,9.) a přemýšlet při tom, jaký tento žák je, co se dětem na něm líbí.

Následuje představení práce skupinek. Děti povídají o své postavě žaka vyššího ročníku a učitel vše zapisuje kolem postavy (jaký je, jak se chová, co dělá, co umí, co se jim na něm líbí...) (pozn.: pokud je třída s větším počtem dětí, a skupinek je tedy více, nácvik bude rozložen určitě do více hodin).

Transfer

Transferem bude návštěva žáků nižšího ročníku ve třídě žáků vyššího ročníku, kde děti představí svoje obrázky a představy o žácích vyšších ročníků (s pomocí učitele). Vyslechnou si i reakci starších žáků na jejich práci.

Otázky k závěrečné reflexi: *Jak se ti pracovalo ve skupince?
Co pro vás bylo nejtěžší a co nejjednodušší?
Co jste cítili, když jste šli do třídy žáků vyšších ročníků představit svoji práci?
Myslíte si, že vám žáci vyšších ročníků rozuměli? Proč?
Rozuměli jste, co říkali žáci vyššího ročníku vám?
Co se ti na této aktivitě líbilo?*

Doporučení, případně návaznost: Tato aktivita nabízí mnoho dalších variant spolupráce žáků nižších a vyšších ročníků, kterými je možné navázat:

Pravidelné návštěvy žáků vyšších a nižších ročníků.

Žáci vyšších ročníků připraví např. sportovní den, karneval, mikulášskou nadílku pro žáky nižších ročníků apod.

Žáci nižšího ročníku (1.) „vyprovázejí“ žáky 9. ročníku při ukončení školní docházky. Poznámka: Aktivita může být citlivá pro žáky, kteří mají špatnou zkušenost se žáky vyšších ročníků.

Při této aktivitě je také důležitá spolupráce učitelů 1. a 2. stupně ZŠ.

Použitá literatura: Inspirací byla lekce týkající se vztahů mezi generacemi. Odtud vzešla i myšlenka a potřeba vytvořit aktivitu, která by řešila vztahy mezi žáky nižších a vyšších ročníků ve škole.

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 1. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup Žák:	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Základy mezilidských vztahů	<ul style="list-style-type: none"> si osvojí oslovení křesťními jmény, používá vhodné formy pozdravu, dodržuje jednoduchá komunikační pravidla ve třídě, si osvojí vhodné formy vyjádření prosby, vděku a omluvy vnímá důležitost pravidel v životě člověka 	<ul style="list-style-type: none"> představení se významy jednotlivých křesťních jmen důvody pro oslovení křesťními jmény oslovování učitele a dospělých osob ve škole vytvoření základních komunikačních pravidel kolektivu pravda a lež pozdrav a jeho formy omluva – její význam a formy prosba vděčnost za vykonané dobro – poděkování, vysvětlení základních pravidel pro práci v etické výchově – sezení v kruhu, problém má přednost, neskákat si do řeči atd. 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o osobnostní a sociální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské o pracovní 	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a jeho svět
Vztahy v naší rodině	<ul style="list-style-type: none"> si uvědomuje hodnotu rodiny a význam rodičovské lásky 	<ul style="list-style-type: none"> hodnota rodiny význam rodičovské lásky 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o osobnostní a sociální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o sociální a personální o k řešení problému o občanské o komunikativní o pracovní 	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a jeho svět
Základy sebeucty a úcty k druhým	<ul style="list-style-type: none"> si osvojí základní (předpoklady) vědomosti a dovednosti pro vytvoření sebeucty a úcty k druhým zachovává vzájemnou úctu při mezilidské interakci dostatečně zvládá starost o svoje věci 	<ul style="list-style-type: none"> uvědomění si vlastní hodnoty moje jméno oslava narozenin a svátků způsoby připsování pozitivních vlastností druhým, vzájemná úcta při mezilidské interakci – pozdravit se, pékne se oslovovat atd. kamarádství základní rozlišování pocitů u sebe a u druhých starostlivost o vlastní věci 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o osobnostní a sociální výchova o multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské 	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a jeho svět
Spolupráce a tvořivost	<ul style="list-style-type: none"> hledá, co ho spojuje se spolužáky a lidmi okolo něho si osvojí základní formy spolupráce využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů tvořivě hledá způsoby, jak vyjadřovat dobro svým spolužákům 	<ul style="list-style-type: none"> hledání, co nás spojuje se spolužáky a lidmi okolo nás podpora spolupráce společné plnění úkolů zbavování se strachu z neznámého řešení úkolu a z tvořivého experimentování tvořivá pomoc spolužákům 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o osobnostní a sociální výchova o výchova demokratického občana o multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o sociální a personální o k řešení problému o občanské o komunikativní o pracovní 	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Člověk a svět práce
Základy prosociálnosti	<ul style="list-style-type: none"> vnímá prosociálnost jako běžnou součást každodenního života zvládá základní formy prosociálního chování v rodině zvládá základní formy prosociálního chování ve škole 	<ul style="list-style-type: none"> vnímání a prožívání prosociálnosti pomoc v běžných rodinných situacích pomoc v běžných školních situacích 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o osobnostní a sociální výchova o multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k řešení problému o sociální a personální o komunikativní o občanské 	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Člověk a svět práce

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 2. ročník základního vzdělávání

Téma	Žák:	Výstup	Učivo	Integrované obory průřezová témata poznámky	Mezipředmětové vztahy
Třída jako společenství	<ul style="list-style-type: none"> se podílí na vytváření společenství třídy prostřednictvím dodržování jasných a splnitelných pravidel dodržuje pravidla nejen ve třídě, ale i v jiných skupinách orientuje se ve stylu působení sankcí vnímá své základní práva a povinnosti		<ul style="list-style-type: none"> význam třídy v životě žáka význam pravidel, dodržování dohodnutých pravidel význam a způsoby sankcí – odměny a tresty, transfer pravidel do reálného života základní práva a povinnosti	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Základní komunikační dovednosti	<ul style="list-style-type: none"> si osvojí vhodné způsoby kladení otázek rolišuje vhodné a nevhodné či hrubé výrazy ve své verbální komunikaci rozvíjí svoji trpělivost a neskáče druhým do řeči		<ul style="list-style-type: none"> důvody k tázání, význam tázání se vhodné a nevhodné způsoby kladení otázek vnímavost ke vhodným a hrubým výrazům ve verbální komunikaci vnímavost k právu druhého být vyslechnutý	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Formování zdravého sebepečení a sebevědomí	<ul style="list-style-type: none"> vnímá vlastní jedinečnost a originalitu si vytváří základy svého sebepoznání vnímá odlišnosti a podobnosti lidí		<ul style="list-style-type: none"> zcitlivění pro poznání základních charakteristik vlastních osobností základy sebepoznání hledání toho v čem jsem výjimečný moje silné slabé stránky já a lidé v mém okolí – odlišnosti a podobnosti pojmenování základních pocitů	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět

<p>Positivní hodnocení druhých</p>	<ul style="list-style-type: none"> • si osvojí základy pozitivního hodnocení a přijetí druhých • pozitivně hodnotí druhé v běžných podmínkách • si uvědomuje pozitivní vlastnosti lidí ve svém okolí • zvládá projevovat pozornost, laskavost a uznání vůči druhým 	<ul style="list-style-type: none"> • důvody k pozitivnímu hodnocení druhých • poznávání pozitivních vlastností lidí v mém okolí, zejména v rodině a ve třídě • způsoby připsování pozitivních vlastností druhým • projevoování pozornosti, • projevoování laskavosti • projevoování uznání v běžných podmínkách 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o osobnostní a sociální výchova o výchova demokratického občana o výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech o multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět</p>
<p>Tvořivost</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozvíjí tvořivé myšlení 	<ul style="list-style-type: none"> • představivost a obrazotvornost • nácvik tvořivosti při společném plnění úkolů • nácvik zbavování se strachu z neznámého řešení úkolu a z tvořivého experimentování • nácvik samostatného pozorování 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Environmentální výchova o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské o pracovní 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Člověk a svět práce</p>
<p>Prosociální dovednosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zvládá prosociální dovednosti • dělení se a darování • využívá tvořivost při darování 	<ul style="list-style-type: none"> • dělení se a význam pro mezilidské vztahy • darování a význam pro mezilidské vztahy • využití tvořivosti při darování – vymýšlení a vytvoření dárku pro druhé atd. 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Výchova demokratického občana o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské 	<p>Člověk a jeho svět Umění a kultura /Vv/ Člověk a svět práce</p>

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 3. ročník základního vzdělávání

Téma	Žák:	Výstup	Učivo	Integrované obory průřezová témata poznámky	Mezipředmětové vztahy
Zúčastněné naslouchání	<ul style="list-style-type: none"> rozvíjí schopnost naslouchat druhým 		<ul style="list-style-type: none"> důležitost naslouchání v životě člověka především v rodině a ve škole důsledky nepozornosti při naslouchání výhody naslouchání 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/</p> <p>Matematika a její aplikace</p> <p>Člověk a zdraví /Tv/</p> <p>Člověk a jeho svět</p> <p>Umění a kultura /Hv, Vv/</p> <p>Informační a komunikační technologie</p> <p>Člověk a svět práce</p>
Tvůrčnost	<ul style="list-style-type: none"> rozvíjí své speciální schopnosti související s tvůrčivostí rozvíjí své divergentní myšlení rozvíjí tvořivost v oblasti mezilidských vztahů 		<ul style="list-style-type: none"> speciální schopnosti související s tvůrčivostí divergentní myšlení význam tvořivosti v mezilidských vztazích, způsoby realizace tvořivosti v mezilidských vztazích - zvláště v rodině a třídním kolektivu, nácvik tvořivosti v mezilidských vztazích, vytváření prožitků radosti pro druhé 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení o sociální a personální k řešení problému o občanské komunikativní o pracovní 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/</p> <p>Matematika a její aplikace</p> <p>Člověk a zdraví /Tv/</p> <p>Člověk a jeho svět</p> <p>Umění a kultura /Hv, Vv/</p> <p>Člověk a svět práce</p>
Komunikace citů	<ul style="list-style-type: none"> identifikuje základní city. vyjadřuje city v jednoduchých situacích vyjadřuje pozitivní city eliminuje urážky, které vyjadřuje vůči druhým 		<ul style="list-style-type: none"> uvědomění si vlastních citů a pocitů pojmenování základních citů vyjádření základních citů vyjadřování citů spojených s obdivem druhých vyjadřování citů laskavosti k druhým sdělování radosti eliminace vzájemného urážení se 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mediální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k řešení problému komunikativní sociální a personální 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/</p> <p>Člověk a jeho svět</p> <p>Umění a kultura /Hv, Vv/</p>
Empatie	<ul style="list-style-type: none"> reflektuje situaci druhých poskytuje adekvátní pomoc dokáže chápat situace a chování druhých především v rodině a ve škole na základě vlastních zkušeností a zážitků identifikuje důvody radosti a smutku u sebe a druhých dokáže zmírnit prožívání smutku druhých 		<ul style="list-style-type: none"> vnímavost k situaci druhých pochopení situace druhých prostřednictvím vlastních zkušeností a zážitků pochopení rodičů, sourozenců a dalších členů rodiny vzájemné pochopení ve třídě důvody k radosti a smutku u sebe a u druhých zmiřování prožívání smutku u druhých 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k řešení problému o sociální a personální komunikativní o občanské 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/</p> <p>Člověk a zdraví /Tv/</p> <p>Člověk a jeho svět</p> <p>Umění a kultura /Hv, Vv/</p>
Prosociální chování	<ul style="list-style-type: none"> navazuje a rozvíjí kamarádské vztahy vyjadřuje vhodnými formami zájem o prožívání a chování druhých 		<ul style="list-style-type: none"> význam blízkého člověka pro život jednotlivce základy kamarádství, význam kamarádství, vlastnosti dobrého kamaráda způsoby vyjádření zájmu o požívání a chování druhého význam vyjadřování zájmu o druhého pro mezilidské vztahy práce na společném úkolu 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k řešení problému o sociální a personální komunikativní o občanské o pracovní 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/</p> <p>Člověk a zdraví /Tv/</p> <p>Člověk a jeho svět</p>

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 4. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup Žák:	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Neverbální komunikace	<ul style="list-style-type: none"> reflektuje důležitost prvků neverbální komunikace vnímá základní prvky neverbální komunikace u sebe a u druhých 	<ul style="list-style-type: none"> seznámení se s možnostmi neverbální komunikace zásady neverbální komunikace postoje těla mimika, úsměv zrakový kontakt gesta podání ruky zásady efektivní neverbální komunikace 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> osobnostní a sociální výchova mediální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> komunikativní sociální a personální k řešení problémů 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/</p> <p>Člověk a zdraví /Tv/</p> <p>Člověk a jeho svět</p> <p>Umění a kultura /Hv, Vv/</p>
Pozitivní hodnocení druhých	<ul style="list-style-type: none"> dokáže vyjádřit druhému pochvalu správně reaguje na pochvalu, kterou obdržel vhodně vyjadřuje odpuštění druhým se dokáže usmířit s druhými projevuje úctu k handicapovaným 	<ul style="list-style-type: none"> formy pozitivního hodnocení druhých připisování pozitivních vlastností druhým formy pochvaly význam pochvaly účinnost pochvaly správná reakce na pochvalu umění odpustit význam odpuštění formy vyjádření odpuštění usmíření úcta k handicapovaným 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> osobnostní a sociální výchova výchova demokratického občana multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k řešení problémů komunikativní sociální a personální občanské 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/</p> <p>Člověk a zdraví /Tv/</p> <p>Člověk a jeho svět</p>
Komunikace citů	<ul style="list-style-type: none"> vnímá důležitost usměrňování základních citů vnímá problematiku sympatie sociálně přijatelným způsobem usměrňuje svůj hněv 	<ul style="list-style-type: none"> usměrňování základních citů pocity spokojenosti problematika sympatie pocity smutku a obav a jejich usměrňování hněv a jeho zvládnání 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> mediální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k řešení problémů sociální a personální komunikativní 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/</p> <p>Člověk a jeho svět</p>
Empatie	<ul style="list-style-type: none"> chápe důležitost empatie zvládá přátelské přijetí lidí okolo sebe vnímá reakce druhých a snaží se je vyhodnotit dokáže vyjádřit soucit 	<ul style="list-style-type: none"> pochopení důležitosti empatie zažitek přijetí pro každé dítě nácvik přátelského přijetí pomocí empatie předpokládat reakci druhých vyjádření soucitu 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> osobnostní a sociální výchova výchova demokratického občana multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k řešení problémů sociální a personální komunikativní občanské 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/</p> <p>Člověk a zdraví /Tv/</p> <p>Člověk a jeho svět</p>
Reálné a zobrazené vzory	<ul style="list-style-type: none"> prezentuje své vzory identifikuje, co ho na jeho vzorech přitahuje 	<ul style="list-style-type: none"> já a moje vzory kde jsou mé vzory? vzory v rodině co mě na vzorech přitahuje 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> osobnostní a sociální výchova mediální výchova environmentální výchova výchova demokratického občana výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení sociální a personální k řešení problémů občanské komunikativní pracovní 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/</p> <p>Člověk a zdraví /Tv/</p> <p>Člověk a jeho svět</p> <p>Umění a kultura /Hv, Vv/</p>

Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství,
mládeže a tělovýchovy

Čj. 12586/2009-22

V Praze dne 16.12.2009

Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Čl. 1

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy mění v souladu s § 4 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vydaný Opatřením ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 31504/2004-22 ze dne 13. prosince 2004, ve znění Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 27002/2005-22 ze dne 29. srpna 2005, Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 24653/2006-24 ze dne 30. dubna 2007 a Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 15523/2007-22 ze dne 26. června 2007.

Čl. 2

Do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání se do části 5.10 Doplnující vzdělávací obory vkládá jako část 5.10.3 nový doplňující vzdělávací obor s názvem Etická výchova.

Čl. 3

Text doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova je uveden v Příloze č. 1 tohoto opatření.

Čl. 4

Toto opatření nabývá účinnosti dnem 1. září 2010.

Ministryně:
PhDr. Miroslava Kopicová, v.r.

Příloha č. 1 k Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, čj. 12586/2009-22

5.10.3 ETICKÁ VÝCHOVA

DOPLŇUJÍCÍ VZDĚLÁVACÍ OBOR

Obsah doplňujícího vzdělávacího oboru tvoří následující témata:

1. Mezilidské vztahy a komunikace.
2. Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.
3. Pozitivní hodnocení druhých.
4. Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.
5. Komunikace citů.
6. Interpersonální a sociální empatie.
7. Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.
8. Reálné a zobrazené vzory.
9. Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.
10. Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.

Na deset základních témat navazuje šest aplikačních témat, mezi která patří:

- Etické hodnoty
- Sexuální zdraví
- Rodinný život
- Duchovní rozměr člověka
- Ekonomické hodnoty
- Ochrana přírody a životního prostředí
- Hledání pravdy a dobra jako součást přirozenosti člověka

Etická výchova vytváří celou řadu mezipředmětových vztahů. Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura navazuje etická výchova na učivo naslouchání, mluvený projev, písemný projev a tvořivé činnosti s literárním textem a ve vzdělávacím oboru Cizí jazyk na učivo pravidla komunikace v běžných každodenních situacích. Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět navazuje na učivo domov, škola, rodina, soužití lidí, chování lidí, základní globální problémy, ohleduplné chování k přírodě, ochrana přírody, partnerství, rodičovství a základy sexuální výchovy. Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství navazuje na učivo naše škola, obec, region, kraj, lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití, podobnost a odlišnost lidí, osobní rozvoj, vnitřní svět člověka a lidská práva. Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda ve vzdělávacím oboru Přírodopis navazuje na učivo životní styl a ochrana přírody a životního prostředí. Ve vzdělávací oblasti Člověk a kultura ve vzdělávacím oboru Výtvarná výchova navazuje na učivo prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností a ověřování komunikačních účinků. Ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví navazuje na učivo vztahy mezi lidmi a formy soužití, změny v životě člověka a jejich reflexe, zdravý způsob života a péče o zdraví, rizika ohrožující zdraví a jejich prevence a osobnostní a sociální rozvoj. V doplňujícím vzdělávacím oboru Dramatická výchova navazuje na učivo základní předpoklady dramatického jednání a proces dramatické a inscenační tvorby. Z průřezových témat navazuje především na vzdělávací obsah osobnostní a sociální výchovy, multikulturní výchovy, environmentální výchovy a mediální výchovy.

Etická výchova žáka především vede: k navázání a udržování uspokojivých vztahů, k vytvoření si pravdivé představy o sobě samém, k tvořivému řešení každodenních problémů, k formulaci svých názorů a postojů na základě vlastního úsudku s využitím poznatků z diskuze s druhými, ke kritickému vnímání vlivu vzorů při vytváření vlastního světového názoru, k pochopení základních environmentálních a ekologických problémů a souvislostí moderního světa.

Doplňující vzdělávací obor etická výchova u žáka rozvíjí: sociální dovednosti, které jsou zaměřeny nejen na vlastní prospěch, ale také na prospěch jiných lidí a celé společnosti, na samostatné pozorování s následným kritickým posouzením a vyvozením závěrů pro praktický život, samostatnost při hledání vhodných způsobů řešení problémů, správné způsoby komunikace, respekt k hodnotám, názorům a přesvědčení jiných lidí, schopnost vcítit se do situací ostatních lidí, pozitivní představu o sobě samém a schopnost účinné spolupráce.

Hlavním důvodem pro zařazení etické výchovy do RVP ZV je skutečnost, že v naší školské soustavě chybí předmět, který by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků. Důležitost a aktuálnost tohoto kroku podporují i zkušenosti z většiny zemí OECD, ve kterých je předmět s podobným obsahem do vzdělávacího systému zařazen.

Vzdělávání je založeno na zásadách svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání (§ 2, odst. 1, písm. e) školského zákona).

Vzdělávací obsah

1. stupeň

Očekávané výstupy - 1. období

žák

- *si osvojí oslovování křestními jmény, používání vhodných forem pozdravu, naslouchání, dodržování jednoduchých komunikačních pravidel ve třídě, poděkování, omluvu, přiměřenou gestikulaci*
- *se podílí na vytváření společenství třídy prostřednictvím dodržování jasných a splnitelných pravidel*
- *si osvojí základní (předpoklady)vědomosti a dovednosti pro vytvoření sebeúcty a úcty k druhým*
- *si osvojí základy pozitivního hodnocení a přijetí druhých*
- *zvládá prosociální chování: pomoc v běžných školních situacích, dělení se, vyjádření soucitu, zájem o spolužáky*
- *vyjadřuje city v jednoduchých situacích*
- *využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů*
- *reflektuje situaci druhých a adekvátně poskytuje pomoc*

Očekávané výstupy - 2. období

žák

- *reflektuje důležitost prvků neverbální komunikace, eliminuje hrubé výrazy z verbální komunikace, zvládá položit vhodnou otázku*
- *si uvědomuje své schopnosti a silné stránky, utváří své pozitivní sebehodnocení*
- *se dokáže těšit z radosti a úspěchu jiných, vyjadřuje účast na radosti i bolesti druhých, pozitivně hodnotí druhé v běžných podmínkách*
- *identifikuje základní city, vede rozhovor s druhými o jejich prožitcích, na základě empatického vnímání přemýšlí nad konkrétní pomocí*
- *jednoduchými skutky realizuje tvořivost v mezilidských vztazích, především v rodině a v kolektivu třídy*
- *iniciativně vstupuje do vztahů s vrstevníky, dokáže rozlišit jejich nabídky k aktivitě a na nevhodné reaguje asertivně*

Učivo

ZÁKLADNÍ KOMUNIKAČNÍ DOVEDNOSTI

- **komunikace při vytváření výchovného kolektivu** – představení se, vytvoření základní komunikačních pravidel kolektivu, zdvořilost, otevřená komunikace
- **základní prvky verbální komunikace v mezilidských vztazích** - pozdrav, otázka, prosba, poděkování, omluva
- **základy neverbální komunikace** - seznámení se s možnostmi neverbální komunikace, postoje těla, mimika, zrakový kontakt, gesta, podání ruky
- **komunikace citů** – identifikace, vyjádření a usměrňování základních citů, pocity spokojenosti, radosti, sympatie, smutku, obav a hněvu

POZITIVNÍ HODNOCENÍ SEBE A DRUHÝCH

- **sebepojetí** - sebezpoznaní, sebehodnocení, sebezpřijetí, sebezprezentace, sebeovládání, podpora sebeoceňování
- **pozitivní hodnocení druhých** – v běžných podmínkách projevoování pozornosti a laskavosti, vyjádření uznání, účinnost pochvaly, připisování pozitivních vlastností druhým, správná reakce na pochvalu
- **akceptace druhého** - zážitek přijetí pro každé dítě, nácvik přátelského přijetí, umění odpustit, pomocí empatie předpokládat reakci druhých

TVOŘIVOST A ZÁKLADY SPOLUPRÁCE

- **tvořivost v mezilidských vztazích** – vytváření prožitků radosti pro druhé, společné plnění úkolů, zbavování se strachu z neznámého řešení úkolu a z tvořivého experimentování
- **schopnost spolupráce** – radost ze společné činnosti a výsledku, vyjádření zájmu, základní pravidla spolupráce
- **elementární prosociálnost** – darování, ochota dělit se, povzbuzení, služba, vyjádření soucitu, přátelství

ZÁKLADY ASERTIVNÍHO CHOVÁNÍ

- **iniciativa** – ve vztahu k jiným, hledání možnosti jak vycházet s jinými lidmi v rodině, ve třídě, mezi vrstevníky, iniciativa nepřijatá jinými, zpracování neúspěchu
- **asertivní chování** – rozlišování mezi nabídkami druhých, schopnost odmítnutí nabídky k podvodu, krádeži, pomlouvání, zneužívání návykových látek a sexuálnímu zneužívání

2. stupeň**Očekávané výstupy**

žák

- *komunikuje otevřeně, pravdivě, s porozuměním pro potřeby druhých a přiměřeně situaci*
- *respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí*
- *analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu*
- *nahrazuje agresivní a pasivní chování chováním asertivním, neagresivním způsobem obhajuje svá práva*
- *rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory*
- *spolupracuje i v obtížných sociálních situacích*
- *je vnímavý k sociálním problémům, v kontextu své situace a svých možností přispívá k jejich řešení*
- *analyzuje etické aspekty různých životních situací*
- *se rozhoduje uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů*
- *aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy*

Učivo**KOMUNIKACE**

- **otevřená komunikace** – úroveň komunikace, zásady verbální komunikace, komunikační chyby, dialog, komunikace ve ztížených podmínkách
- **aktivní naslouchání** – cíle, výhody, zásady, způsob a nácvik aktivního naslouchání

DŮSTOJNOST A IDENTITA LIDSKÉ OSOBY

- **úcta k lidské osobě** – lidská práva, zdroje lidských práv, svoboda, rovnost, potenciality člověka, pozitivní hodnocení druhých v obtížných situacích, občanská zralost
- **jedinečnost a identita člověka** – rozvoj sebevědomí, hodnotová orientace, rozvoj sebeovládání a morálního úsudku, selfmanagement, úvahy nad mravními zásadami, radost a optimizmus v životě

ASERTIVNÍ CHOVÁNÍ

- **asertivní chování** – přijatelný kompromis, konstruktivní kritika, přijetí pochvaly, požádání o laskavost, stížnost, otázka po důvodu, realizace svých práv, řešení konfliktu
- **obrana před manipulací** - asertivní techniky – manipulace, vysvětlení a nácvik jednotlivých asertivních technik
- **fair play** – zdravá soutěživost, dodržování pravidel hry, asertivita a prosociálnost v soutěživých situacích, prosociálnost a sport

REÁLNÉ A ZOBRAZENÉ VZORY

- **pozitivní vzory versus pochybné idoly** – senzibilizace pro rozlišování vzorů, vliv reálných vzorů, prosociální vzory ve veřejném životě, vzory ve vlastní rodině, vliv zobrazených vzorů a vhodné literární prameny, smysl autority, vztah k autoritě

- **podpora pozitivního působení televize a medií** – nabídka pozitivních vzorů v médiích, kritický přístup k působení médií, eliminace vlivu agrese, zvládání agrese, rozlišování mezi realitou a pseudorealitou, účinná obrana proti manipulaci médii, media a volný čas
- **já** – potenciální vzor pro druhé – smysl a cíl mého života, postoje, zodpovědný život, mé schopnosti a společnost, zdravý způsob života, autonomie a konformita

INICIATIVA A KOMPLEXNÍ PROSOCIÁLNOST

- **iniciativa a tvořivost** – renatalizace, nácvik tvořivosti, prosociální aspekt iniciativy a tvořivosti ve školním prostředí a v rodině, psychická a fyzická pomoc, ochota ke spolupráci, přátelství
- **iniciativa ve ztížených podmínkách** – pozitivní formulace problému, pomoc anonymnímu člověku, veřejná osobní angažovanost
- **uplatnění komplexní prosociálnosti** – bída světa, informovanost o situaci zemí třetího světa, vztah k menšinám, využití prosociálnosti v multikulturní společnosti, pozitivní vztah k diverzitám

APLIKOVANÁ ETICKÁ VÝCHOVA

- **etické hodnoty** – zdroje etiky, osobní odpovědnost, smysl života, aplikace mravních zásad a hodnot, ctnosti, svědomí a jeho rozvoj
- **sexuální zdraví** – zodpovědný vztah k sexualitě, mládí – příprava na lásku, sexuální identita, nezralé rodičovství
- **rodina** – poznání vlastní rodiny a jejích pravidel, práva a povinnosti v rodině, role v rodině, formulace nevyslovených pravidel a očekávání, hodnota rodiny, zlepšení atmosféry v rodině, komunikace v rodině, úcta k členům rodiny, úcta ke stáří
- **duchovní rozměr člověka** – obrana proti sektám, tolerance k lidem s jiným světovým názorem, informace o různých světových názorech
- **ekonomické hodnoty** – rozumné nakládání s penězi, zájem o otázky národního hospodářství, vztah mezi ekonomikou a etikou, rozvíjení ekonomických ctností – šetrnost, podnikavost
- **ochrana přírody a životního prostředí** – úcta k životu ve všech jeho formách, citový vztah člověka k přírodě, vnímání krásy a mnohotvárnosti přírody, zodpovědnost za životní prostředí

Poznámky:

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Poznámky:

Poznámky:

Poznámky: